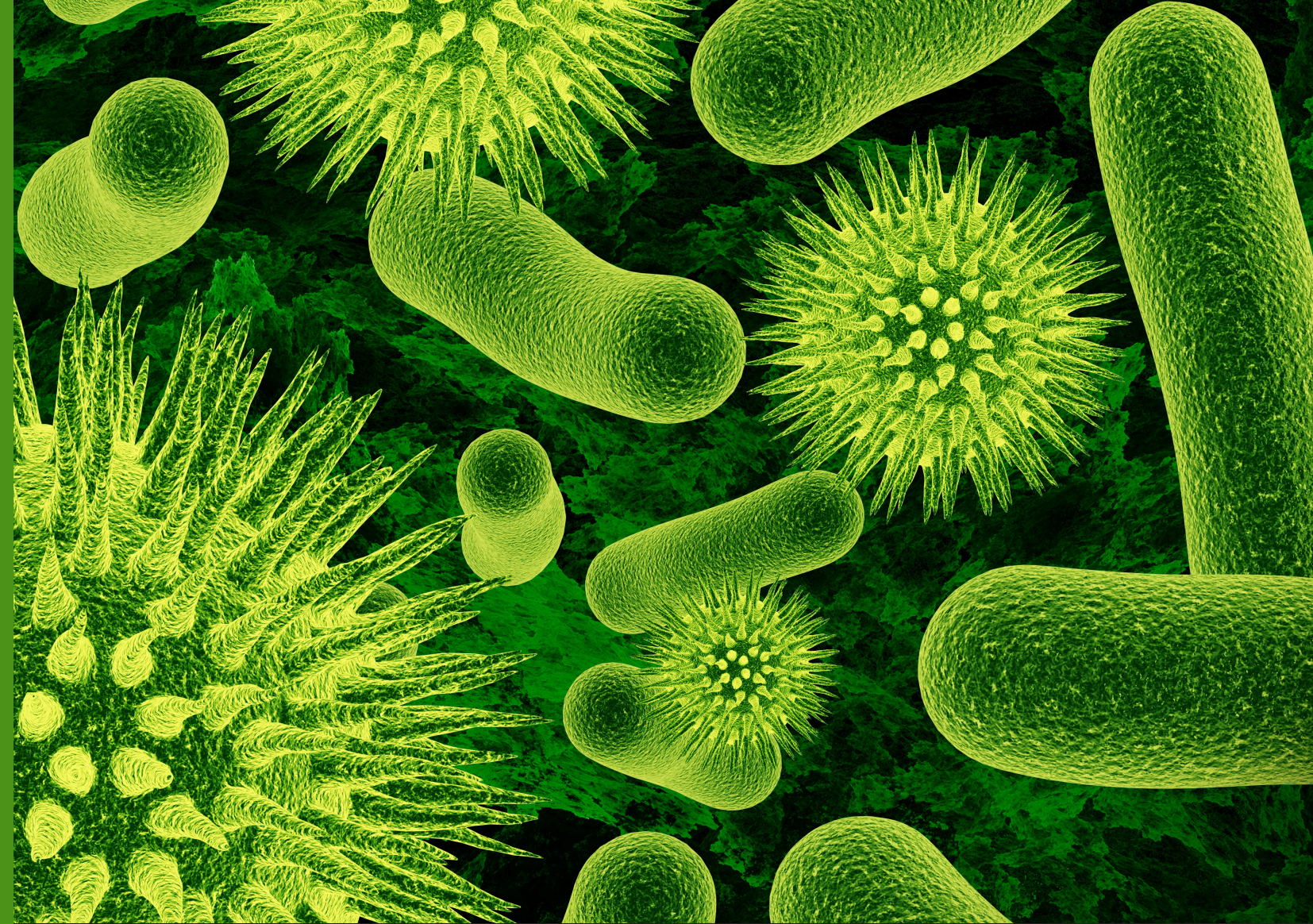

ཞེ་དངོས་རིག་པའི་ངོ་སྟོན་སྟོབ་དེབ།

An Introduction to Biology

ཁྱེ་ཆ་འདེམ་སྒྲུག་དང་ཕྱོགས་སྒྲིག་དགེ་ལེགས་ཁྱེ་མཆོ་དང་། ར་བ་ཤེས་རབ།
བསྐྱར་ཞིབ་དང་བསྐྱར་སྒྲིག་བཙོན་འགྲུས་བསམ་འཕེལ།

ཨེ་ཝོ་རི་དང་བོད་གྱི་ཆོན་རིག་ལས་རིམ་གྱིས་པར་སྐྱན་ཞུས།
Published by Emory-Tibet Science Initiative

མྱེ་དངོས་རིག་པའི་ངོ་སྤྲོད་སློབ་དེབ།

An Introduction to Biology

ཨ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཚན་རིག་ལས་རིམ་གྱིས་པར་སྐྱབས་བྱས།

Published by Emory-Tibet Science Initiative

དཔེ་དེབ་ཁ་བྱང་།

Title

པར་དབང་།

སྦྱེ་དངོས་རིག་པའི་ངོ་སྟོན་སློབ་དེབ།

An Introduction to Biology

© ཞེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཚན་རིག་ལས་རིམ།

© Emory-Tibet Science Initiative

རྒྱ་ཆ་འདམ་སྒྲུག་དང་ཚྭ་གས་སྒྲིག

བསྐྱར་ཞིབ་དང་བསྐྱར་སྒྲིག

ཁུས་དག

རྒྱ་བོག་དང་རྩ་ས་འགོད།

པར་སྒྲུབ།

དགེ་ལེགས་རྒྱ་མཚོ་དང་། ར་བཤེས་རབ།

བཙོན་འགྲུས་བསམ་འཕེལ།

དགེ་བཤེས་ལྷག་འོ་ར།

བསྟན་འཛིན་མིག་དམར།

ཞེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཚན་རིག་ལས་རིམ།

Advisor

Dr. Arri Eisen

Compiled & composed by Gelek Gyatso and Sherub Tenzin

Revised & edited by

Tsondue Samphel

Reviewed by

Geshe Lhakdor

Cover and layout design

Tenzin Migmar

དཔར་ཐངས།

དང་པོ།

དཔར་ལོ།

༢༠༡༤

དཔར་གྲངས།

༣༥༠༠

ISBN: 978-93-84244-04-0

Published by Emory-Tibet Science Initiative, Emory University

Printed at Norbu Graphics, New Delhi, India

ཞེ་དངོས་རིག་པའི་ངོ་སྤྲོད་སློབ་དཔུགས།

An Introduction to Biology

EMORY
UNIVERSITY

LIBRARY
of Tibetan Works & Archives

An Introduction to Biology

Compiled & composed by Gelek Gyatso & Sherub Tenzin

Revised & edited by Tsondue Samphel

An introductory textbook for Emory-Tibet Science
Initiative's monastic science education program.

སྐྱེ་དངོས་རིག་པའི་ ངོ་སྟོན་སྟོབ་དེབ།

རྒྱ་ཆ་འདེམ་སྒྲུག་དང་ཕྱོགས་སྒྲིག་ དགེ་ལེགས་རྒྱ་མཚོ། རྩ་བ་ཤེས་རབ།
བསྐྱར་ཞིབ་དང་བསྐྱར་སྒྲིག་ བཙུན་འགྲུས་བསམ་འཕེལ།

ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཆོན་རིག་ལས་རིམ་གྱིས་བཀོད་སྒྲིག་བསྐྱེད་པའི་བོད་ཀྱི་
དགོན་སྡེ་ཁག་ནང་ལག་བསྟར་བྱ་རྒྱུའི་ཆོན་རིག་ངོ་སྟོན་སྟོབ་དེབ།

THE DALAI LAMA

FOREWORD

Despite their obvious differences, science and Buddhism share several key features in common. Both are committed to empirical observation, the testing of hypotheses, avoiding blind adherence to dogma, and cultivating a spirit of openness and exploration. Most importantly, Buddhism and science share as a fundamental aim the contribution they can make to humanity's well-being. While science has developed a deep and sophisticated understanding of the material world, the Buddhist tradition has evolved a profound understanding of the inner world of the mind and emotions and ways to transform them. I have no doubt that improving collaboration, dialogue and shared research between these two traditions will help to foster a more enlightened, compassionate, and peaceful world.

I have long supported the introduction of a comprehensive science education into the curriculum of the traditional Tibetan monastic educational system. When I first heard that Emory University proposed to develop and implement such a science education program for Tibetan monks and nuns in collaboration with the Library of Tibetan Works and Archives, I thought it would take many years. When I visited Emory University in October 2007, I was genuinely surprised to be presented with the first edition of a science textbook for Tibetan monks and nuns, the result of more than a year's work by a team of dedicated scientists and translators at Emory.

By extending the opportunities for genuine dialogue between science and spirituality, and by training individuals well versed in both scientific and Buddhist traditions, the Emory-Tibet Science Initiative has the potential to be of great meaning and significance to the world at large. Once more, the creation of this primer series, presented in both Tibetan and English, is a clear tribute to the commitment and dedication of all those involved in this project. With the preparation having been done with such care, I am confident that the long-term prospects for this project are bright.

I congratulate my friend Dr. James Wagner, President of Emory University, the science faculty and translators of the Emory-Tibet Science Initiative, and everyone who has lent their support to this project for achieving so much in such a short time and offer you all my sincere thanks.

4 October 2010

THE DALAI LAMA

॥५॥

[illegible][illegible][illegible][illegible]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

१०१० ऋषिः १० केशः ९ जेज।

EMORY

Office of the President

Education is one of the most potent tools we have for ensuring a better world for ourselves and for generations to come. To be truly effective, however, education must be used responsibly and in service to others. This ideal of an education that molds character as well as intellect is the vision on which Emory University was founded, and the challenges of our time show that the need for such education is as great as ever.

This vision is one that His Holiness the Dalai Lama shares deeply, and it is the reason for the close relationship that has emerged between His Holiness and Emory over the past two decades. On October 22, 2007, it was my pleasure and privilege to welcome His Holiness to Emory to be installed as Presidential Distinguished Professor and to join our community as a most distinguished member of our faculty.

The interdisciplinary and international nature of the Emory-Tibet Science Initiative, the most recent and ambitious project of the Emory-Tibet Partnership, is an example of Emory University's commitment to courageous leadership for positive transformation in the world. This far-reaching initiative seeks to effect a quiet revolution in education. By introducing comprehensive science instruction into the Tibetan monastic curriculum, it will lay a solid foundation for integrating insights of the Tibetan tradition with modern science and modern teaching, through genuine collaboration and mutual respect. The result, we trust, will be a more robust education of both heart and mind and a better life for coming generations.

The Emory-Tibet Partnership was established at Emory in 1998 to bring together the western and Tibetan traditions of knowledge for their cross-fertilization and the discovery of new knowledge for the benefit of humanity. This primer and the other companion primers are splendid examples of what can be accomplished by the interface of these two rich traditions. We at Emory University remain deeply committed to the Emory-Tibet Science Initiative and to our collaboration with His Holiness and Tibetan institutions of higher learning.

To the monastic students who will benefit from these books, I wish you great success in your studies and future endeavors.

James W. Wagner
President

གཙུ་འཁོར།

PROLOGUE

It is most fulfilling to be able to bring out this primer as part of the complete series of core science textbooks along with reference materials for a six-year program in modern science developed for Tibetan monks and nuns. This collaborative undertaking between Emory University and the Library of Tibetan Works and Archives, which is both unprecedented and highly challenging, took birth under the aegis of His Holiness the Dalai Lama and is known as the Robert A. Paul Emory-Tibet Science Initiative (ETSI). To ensure the successful implementation of the ETSI, we have been working to create bilingual materials catered to the Tibetan monastic community and make them available in print forms.

It is a great honor for the two of us to play a part in overseeing this project. While each of us finds great inspiration for this project and the promise it holds, the full scope of its vision lies with His Holiness the Dalai Lama. For several decades, His Holiness has had the dream of introducing science education as a crucial component of the Tibetan monastic curriculum. While this is a bold step, His Holiness sees far-reaching benefits in such an undertaking. The integration of science into Tibetan monastic study will serve as a model and a trailblazer for constructive collaborations between religious and scientific traditions. It will help to inspire a paradigm shift in modern education as we know it, by providing resources for integrating the training of both heart and intellect to create a balanced education of the whole person. Furthermore, it will create a new science literature in the Tibetan language, thereby enriching the already extensive Tibetan literary tradition and helping to preserve the endangered Tibetan culture. This project represents a significant step towards a genuine convergence of science and spirituality. This convergence, which would enable us to tap into the combined resources of knowledge of the external world and knowledge of the inner world of the mind, could prove crucial for our future survival.

We are deeply honored, grateful, and humbled by the trust and confidence His Holiness has shown in us by entrusting us with this project, so dear to his heart. We thank him for his constant guidance, vision, and support at every step of the way. Furthermore, we thank all those who have made the Emory-Tibet Science Initiative possible. In particular, Dr. James W. Wagner, President of Emory University, has provided critical institutional support, without which none of this would be possible. Our role has simply been to oversee ETSI, but its actualization is due to many others, most notably the tireless and selfless ETSI faculty, our dedicated team of translators both at Emory University and at the Library of Tibetan Works and Archives, and the administrators and staff of Emory and LTWA, who have supported this ambitious undertaking in countless ways. Crucially, this project has depended upon generous financial support from Emory University, the Dalai Lama Trust, the Joni Winston Fund, the John Templeton Foundation, and a number of key donors: including the Judith McBean Foundation, the Lostand Foundation, Jaynn Kushner, and Drepung Loseling Monastery, Inc. Atlanta. To all these supporters, we would like to express humbly our deepest gratitude and thanks.

Geshe Lhakdor

Director, Library of Tibetan Works and Archives

Geshe Lobsang Tenzin Negi

Director, Emory-Tibet Science Initiative

॥५॥

བད་ཀྱི་དགོན་སྡེ་ལག་དུ་ལག་བསྟར་བྱ་རྒྱུ་དེ་ལོ་རིམ་དུག་གི་དང་རབས་ཆེན་རིག་སློབ་ཁྲིད་ལས་གཞི་དེ་ཁོངས་ལུ་ཆེན་རིག་གི་མ་གཞི་དེ་སློབ་དེབ་ཁྲུང་པ་ཆ་ཆར་དང་ཟུར་བསྟུང་དེའི་
དེབ་ལག་ཅིག་དཔར་སྟུན་ཁུ་རྒྱ་ཡིན་ཞིང་། དེའི་ཁོངས་ནས་སྟོན་འཁོའི་རི་སྟོང་སློབ་དཔེ་འདི་དེ་ལམ་དཔར་སྟུན་ཁུས་བྱུང་པར་ཡིད་ཆེས་གིང་སློབ་བརྒྱུ། རི་སྟུར་ཉི་ཤེས་ལེ་མོ་རི་
དང་བོད་ཀྱི་ཆེན་རིག་ལས་རིམ་ཞེས་མིང་གིས་བསྟུང་པའི་ཤེ་མོ་རི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་དང་བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་དཔར་བྱི་རྩུང་འབྲེལ་ལས་གཞི་འདི་ནི་ལྷ་མོ་རྩོམ་ལུག་
ས་ལྷུབས་མགོན་ཏུ་ལའི་སྐུ་མ་མཆོག་གི་སྐབས་ཆེན་དགོངས་གཞི་དང་ལམ་སྟོན་གཟེགས་སྟོང་འོག་འགོ་རྩུགས་པ་ཞིག་ཡིན། ལས་གཞི་འདི་ནི་དཔུང་པོ་རྩུག་ནས་བྱུང་མཐུན་ཞིང་
དཀའ་སྟུང་དང་དུ་སྐངས་ཏེ་བསྐྱབ་དགོས་པ་ཡིན་ཞིང་། འདིའི་དངོས་གཞི་ལག་བསྟར་བྱ་བ་ནམས་ལམ་སྟོང་དོན་འཁྲུལ་ཡོང་སྟུང་དཀོས་བོད་ཀྱི་ལྷ་བཙུན་རྣམས་ལ་ཆེད་དུ་དམིགས་ཏེ་
རྒྱད་གཉིས་ཤན་སྟུར་གྱི་སློབ་གཉེར་རྒྱ་ཆ་གཞན་ཡང་འི་སྟེད་ཅིག་བཟོ་སྟུན་འབྲེམས་སྡེལ་ཕྱེད་བཞིན་ཡོད།

འདས་པའི་ཡོང་བ་རྒྱ་ལྷག་འགའི་རིང་ཡགོང་ས་ཡུལ་ས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་ཆོན་རིག་གི་ཤེས་བྱ་དེ་བོད་ཀྱི་དགོན་མེ་ལག་གི་རྒྱན་ལྡན་སློབ་ཆོན་གྱི་ཆ་ཤས་ལུ་འཛོག་རྒྱུ་དེ་ལྷག་ས་
འདུན་ཆེན་པོ་བཅངས་ལ། ཡགོང་ས་མཆོག་གིས་ལས་གཞི་འདིར་སྤྱང་སྟོབས་ཆེན་པོས་མདུན་བསྐྱོད་དགོས་པ་ཞིག་དང་ལྷགས་རྒྱང་རིང་པོར་ཁེ་སན་ཡོད་པ་ཞིག་ཏུ་གཟིགས་ཡོད།
དགོན་མེ་ལག་གི་སློབ་ཆོན་ནང་ཆོན་རིག་དེ་སྤྱང་བྱེད་རྒྱུ་དེ་ཆོས་ལུགས་དང་ཆོན་རིག་སོལ་རྒྱན་གཉིས་དབར་རྒྱབ་ཕྱོགས་ཀྱི་མཉམ་ལས་བྱེད་ཚུལ་གྱི་དཔེ་མཆོན་ཞིག་ཡིན་པར་མ་ཟད་
དངོས་སུ་མཉམ་ལས་བྱེད་པའི་ལམ་སྟོལ་གསལ་བ་ཞིག་ཏུ་འང་འགྱུར་ངེས། ལས་གཞི་འདིས་དཔྱད་ཤིང་ཤིས་ཡོན་ལམ་ལུགས་ལ་ཁ་ཕྱོགས་གསལ་བའི་རྒྱས་སྟོན་བྱེད་པ་བརྒྱད་བཅས་བཅེ་དང་
ནམ་དཔྱད་གཉིས་འདུས་ཀྱི་སྤྱོད་བརྟེན་རྒྱད་པའི་སྟོན་ས་མི་བྱ་གང་པོ་ཞིག་ཏུ་ཆ་སྟོན་ལས་འཆར་ཡོངས་བསྐྱེད་པར་དགེ་མཆོན་འབྱུང་གི། དེར་མ་ཟད། ལས་གཞི་འདིས་བོད་ཀྱི་གཞུང་
ལུགས་ཁྲོད་བོད་རང་གི་སྐད་ཡིག་ནང་ཆོན་རིག་ཤེས་བྱའི་ལེགས་སྟེས་གསལ་སྟོན་བྱེད་པ་དང་། དེའི་ཐོག་ནས་རྒྱ་ཆེ་བའི་བོད་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་བང་མཛོད་ཀྱི་མངའ་དབང་སྤངས་ཡང་
གོང་མཐོར་འདེགས་ཏེ་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་རིག་གཞུང་མི་ཉམས་རྒྱན་འཛིན་གྱི་བྱ་བར་ཕན་ཐོགས་འབྱུང་ངེས། ལས་གཞི་འདིས་ཆོན་རིག་དང་སེམས་ཁམས་གཉིས་དབར་བཅོས་མིན་
མཉམ་འདུས་ཡོང་རྒྱུ་གོམ་གང་མདུན་སྟོས་ཀྱི་གལ་ཆེའི་ནམ་པ་ཞིག་མཆོན་ལ། དེ་འདྲའི་མཉམ་འདུས་ཀྱི་བྱེད་རིམ་བརྒྱད་ལྱིའི་འཛིག་རྟེན་དང་ནང་སེམས་ཀྱི་ཤེས་བྱ་རྒྱང་འབྲེལ་གྱིས་
ང་ཆོའི་འབྱུང་འགྱུར་འཆོ་གནས་ལ་སྤྱན་པའི་རྩ་ཆེའི་ལེགས་སྟེས་ཀྱང་འཐོབ་གི།

ཡགོང་ས་ཡུལ་ས་མགོན་ཆེན་པོས་རང་ཉིད་གང་ལ་ཐུགས་མོས་གིན་ཏུ་ཆེ་བའི་ལས་གཞི་འདི་ར་ཆོར་བསྐབ་རྒྱའི་ཐུགས་གཏང་གནང་བར་ཆེས་དགའ་སྟོང་དང་བསྐྱེད་པ་བཟང་གི་གནས་
སྲ་གུར་ཅིང་། རང་ཅུས་གང་ལྟོགས་ཀྱི་རྒྱའི་སྐུལ་ལྷག་གི་སྒྲིབ་དུའང་གྲུར་ལ། དེར་མ་ཟད་དུས་དང་ནམ་པ་ཀུན་ཏུ་ཐུགས་བསྐྱེད་ཆེན་པོས་ལས་གཞི་འདིར་ལམ་སྟོན་རྒྱབ་སྐྱོར་དང་སྐབས་
ཆའི་གཞིགས་སྐྱོར་གནང་བར་བཀའ་འཁྱིལ་མེད་དུ་ཆེ། དེ་དང་ཆབས་ཅིག་ཨེ་མོ་འདི་དང་བོད་ཀྱི་ཆོན་རིག་ལས་རིམ་འདི་ངེས་པ་དོན་འབྱེད་དུ་ཐུག་རྟོགས་གནང་མཁན་ཡོངས་ལ་
ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་ལ། བྱད་པར་དུ་ཨེ་མོ་འདི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་གཙོ་འཛིན་ཤོག་ཤར་ཤེས་མེད་ཀྱིས་ར་ཆོར་སྒྲིག་འཛུགས་རང་བཞིན་གྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་འགག་ཅ་ཅན་
འདི་འདྲ་གནང་མེད་ཆེ་ལས་གཞི་འདི་འགྲུབ་ཐབས་གཏན་ནས་མེད་པ་ཞིག་ཡིན། ར་ཆོར་ངོས་ནས་ལས་རིམ་འདིར་ཡོངས་ཁྲབ་ལྟ་ལྟོག་བྱེད་རྒྱ་ཅམ་ལས་དོན་དངོས་སྲ་ལག་བསྐྱར་དོན་
འབྱེད་འབྱུང་བ་ནི་ཨེ་མོ་འདི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་དང་བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་འཛིན་སྐྱོང་ལས་སྡེ་བ་དང་འབྲེལ་ཡོད་ལས་བྱེད་ནམ་པ། ཉག་དུ་ལས་ལ་བཅོན་ཁིང་གཞན་པན་
གྱི་བསམ་པས་བརྒྱན་པའི་ཨེ་མོ་འདི་ཆོན་རིག་སློབ་དཔོན་གྱི་སྡེ་ཆོགས། དེ་བཞིན་དུ་ཡིག་རྒྱུར་བ་རྣམས་ཀྱིས་གཙོས་ཚུགས་མང་པོའི་མཐུན་འགྱུར་རྟོགས་རམ་སྦྲ་མང་ལ་རག་ལས་པར་
ངོས་འཛིན་ཞུ་བཞིན་ཡོད། གཞན་ཡང་གལ་ཆེ་བ་ཞིག་ལ། ལས་གཞི་འདི་ཨེ་མོ་འདི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་དང་། ཏཱ་ལའི་སླ་མའི་ཐེབས་ཆ། རོ་ནི་མིན་མེ་ཤོན་ཐེབས་ཆ། འཛོན་ཤེས་
པས་ཤོན་དགེ་ཆ་རྣམས་དང་། དེ་བཞིན་དུ་རྩ་ཤི་ཐེག་སྤེན་དགེ་ཆ། ལོ་མི་ཤོན་དགེ་ཆ། འཛོན་ཀྱི་མི་ནར། ཨེ་ཤི་ལན་ཤར་ཆགས་པའི་འབྲས་སྤྱངས་སློགས་ལ་སྤིང་ཆོས་ཆོགས་བཅས་
ཀྱིས་གཙོས་པའི་དཔལ་འབྱོར་མཐུན་འགྱུར་གཙོ་བོར་གནང་མཁན་མང་པོའི་གཏོང་ཤོད་ཆེ་བའི་དཔལ་འབྱོར་མཐུན་སྒྲིབ་ལ་རྒྱ་ཆེར་བརྟེན་པས། གོང་གསལ་རྒྱབ་སྐྱོར་གནང་མཁན་
ཆང་མར་ར་ཆོས་སྤྱིང་ཐག་པ་ནས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་བ་ཡིན།

དག་བཤེས་ལྷན་དོན། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་འགན་འཛིན།

ཁྱུ་དག་བཤེས་ཐོ་བཟང་བསྟན་འདིན། ཞེ་མོ་དང་བོད་ཀྱི་ཆོས་རིག་ལས་རིམ་གྱི་འགན་འདིན།

ACKNOWLEDGEMENTS

The Robert A. Paul Emory-Tibet Science Initiative (ETSI) grew out of the longstanding vision of His Holiness the Dalai Lama and is sustained by His Holiness's continued guidance and support at every step of the way. Not only has His Holiness provided annual operational funds, but he has also provided \$1 million towards the ETSI endowment fund thereby ensuring the long-term sustainability of the program. The ETSI also owes its existence to the patronage of Dr. James W. Wagner, President of Emory University, who has allocated considerable funding on behalf of Emory University and from his personal discretionary fund.

The Emory-Tibet Partnership (ETP) was established in 1998 in the presence of His Holiness the Dalai Lama through the collaborative vision and work of Dr. Robert Paul and Geshe Lobsang Tenzin Negi. ETSI is the most ambitious project to grow out of the Emory-Tibet Partnership, and in 2010 ETSI was renamed the Robert A. Paul Emory-Tibet Science Initiative in honor of Dr. Paul's visionary leadership and guidance. We express our heartfelt thanks to both these individuals for helping to establish the many programs of the Emory-Tibet Partnership, including ETSI.

We gratefully acknowledge Geshe Lhakdor, Director of the Library of Tibetan Works and Archives, Dharamsala, India, and Dr. Preetha Ram, former Associate Dean of Science Education at Emory University, both of whose leadership has been invaluable to the establishment and development of this initiative.

The project would also not have been possible without the support of Dr. Gary Hauk, Vice President and Deputy to the President at Emory University, who has guided ETP from the beginning and continues to be one of ETSI's strongest supporters. Additionally, ETSI is greatly indebted to Dr. Robin Forman, Dean of Emory College of Arts and Sciences, for providing critical resources and faculty of Emory College, which houses this initiative, towards the ongoing development and implementation of the ETSI.

We thank also the ETSI science faculty, who have worked tirelessly to develop the science textbooks and who have traveled to India each summer to teach the science intensives, and the ETSI science translators who have given of their skills and time to contribute an entirely new scientific vocabulary to the Tibetan literary tradition and lexicon. In particular, Drs Carol Worthman, Arri Eisen, and John Malko, team leaders for neuroscience, biology, and physics, respectively, oversee all of the curricular aspects of the ETSI and have been integral to any success experienced by the ETSI. Additionally, the principal ETSI translators, Geshe Dadul Namgyal and Tsondue Samphel oversee the entire translation and production of all ETSI printed materials and video lectures. Without this dedicated team of exceptional faculty and translators, the ETSI would not be where it is today.

ལེགས་གསོལ།

རྩོམ་ཁེ་ཞེ་ལྟུང་ཞེ་མོ་རྩོམ་ཁེ་དང་ལོད་ཀྱི་ཆོན་རིག་ལས་རིམ་འདི་ནི་ཡུལ་ཁོར་ཡལོང་ས་སྐབས་མགོན་ཆེན་པོའི་ཐུགས་ལུན་རིང་པོའི་འཆར་སྤྲང་ཕྱིར་མདོན་དུ་གྱུར་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་།
འདིའི་བརྒྱུད་རིམ་གྱི་གོམ་སྐབས་རེ་རེར་ཡང་ཁོང་གི་རྒྱུན་ཆད་མེད་པའི་ལམ་སྟོན་དང་རྒྱབ་སྐྱོར་གྱི་ཆོན་ལས་བརྒྱན་ཡོད། ཡལོང་ས་མཆོག་གིས་ལས་རིམ་འདིའི་ལོ་རེའི་འགོ་གོན་ཐང་།
རོགས་དངུལ་གསོལ་སྒྲུལ་གནང་ཡོད་པར་མ་ཟད་ལས་རིམ་གྱི་ཐེབས་རྩར་དཔེགས་ཏེ་ཉེ་ལམ་ཨ་སྒོར་ས་ཡ་གཅིག་གསོལ་སྒྲུལ་བཀའ་བྱིན་ཆེ་བས་ལས་གཞི་འདི་ལུན་རིང་དོན་འཁྲོལ་
ཡོང་བར་རེས་གཏན་གནང་ཡོད། ལས་རིམ་འདིར་ཞེ་མོ་རྩོམ་ཁེ་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་གཙོ་འདྲིན་སློབ་དཔོན་ཆེན་མེས་མེག་ནར་མཆོག་གིས་ཀྱང་གཟིགས་པ་ཆེན་པོས་རོགས་མགོན་
གནང་ཡོད་པ་ནི། ཁོང་གིས་ཞེ་མོ་རྩོམ་ཁེ་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་དོ་ཆ་བ་ཀྱི་ངོས་ནས་དང་། ཡང་ཁོང་སྐུ་སྐྱེས་ཀྱི་ངོས་ནས་ཀྱང་རང་གི་ཐུགས་འདོད་ལྟར་སྤྱད་ཆོག་པའི་མ་དངུལ་གྱི་
ཁོངས་ནས་དང་བར་རོགས་དངུལ་ཕོན་ཆེན་གནང་ཡོད།

དེ་ཡང་སློབ་དཔོན་རོ་སྤར་ཁྱེ་ལྟ་དང་ཁྱེ་ལྟ་དག་གིས་སློབ་ཐང་བསྟན་འཛིན་ནཱ་གཉིས་ནས་ལོ་མང་མཉམ་ཁུབ་ཀྱིས་འཆར་འགོད་དང་ལྷག་ལས་གནང་བ་བརྟུན་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༥ ལོར་
 ༧གོང་ས་མཆོག་གི་མཉུན་སར་ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཐུན་ཚོགས་ཞེས་པའི་ལེ་ལུགས་ར་པ་ཞིག་ཨེ་མོ་རི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་དུ་འགོ་འབྱེད་གནང་ཞིང་། ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཚོན་
 རིག་ལས་རིམ་འདི་ཉིད་ཐུན་ཚོགས་དེའི་ལས་འཆར་སྣ་མང་ཁྲོད་ནས་དམིགས་འདུན་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་ལས་རིམ་ཞིག་ཡིན་ལ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་སློབ་དཔོན་ལྟ་ཀྱི་གཞིགས་རྒྱུ་རིང་བའི་
 དབུ་ཁྲིད་དང་ཞལ་ཏྲ་གནང་བ་བཅས་ལ་ཆེ་མཐོང་འབྱུང་ཆེད་ཚན་རིག་གི་ལས་རིམ་འདིར་རོ་སྤར་ཁྱེ་ཨེ་ལྟ་ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཚོན་རིག་ལས་རིམ་ཞེས་པའི་མིང་གསར་དུ་བདགས་།
 ཚོན་རིག་ལས་རིམ་འདི་ཐེ་བའི་ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཐུན་ཚོགས་ཀྱི་ལས་འཆར་མང་དག་ཅིག་གསར་འདུགས་གནང་བར་ངོས་སྟེན་པ་དུ་འདི་གཉིས་ལ་སྤྱིང་ཐག་པ་ནས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་
 གུ་ཡིན།

ང་ཚོས་རྟེན་པོ་དག་གི་དབུ་འཛིན་དག་གཤམ་ལྟག་རྟོག་ལགས་དང་ཨེ་མོ་རི་གཙུག་ལག་སྐོང་གཉེར་ཁང་གི་ཆན་རིག་ཤེས་ཡོན་གྱི་འགན་འཛིན་ལས་རོགས་བྱུང་པ་
མིར་ཐ་རྒྱལ་རྣམ་གཤིས་ལའང་བཀའ་བྱིན་བསམ་ཤེས་ཆེན་པོས་ཡི་རངས་ལྷ་རྒྱུ་ཡིན་ལ། ཁོང་གཉིས་ཀྱི་རིག་ཐང་བལ་བའི་དབུ་ཁྲིད་ལམ་སྟོན་ནི་ཆན་རིག་ལས་རིམ་འདི་བཙུགས་པ་དང་
འཕེལ་བྱས་གཏོང་བར་ཕན་ཐོགས་རྒྱ་བས་ཆེ་བྱང་ཡོད།

ཐོག་མར་འགོ་བརྩམས་པ་ནས་བཟུང་ཐུན་ཚོགས་དེར་ལམ་སྟོན་གནང་བར་མ་བྱུང། ཚན་རིག་ལས་རིམ་འདིར་ལུ་མཐུད་དེ་རྒྱ་བརྒྱུར་ཤུགས་ཆེ་ཤོས་གནང་མཁན་གྲས་ཀྱི་གཅིག་ནི་ཨེ་ཨོ་
 རི་གཏུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་གཙོ་འཛིན་གཞོན་པ་དང་གཙོ་འཛིན་རོ་ཆབ་གཅིག་ལྷོགས་སློབ་དཔོན་ཨེ་རྒྱལ་ཡིན་ཟེང་། ཁོང་གི་རྒྱ་བརྒྱུར་རོགས་འདེགས་མེད་པར་ལས་འཆར་
 འདི་བརྒྱབ་མི་སྲིད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན། དེའི་ཐོག་ཨེ་ཨོ་རི་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་ཚན་རིག་དང་རྒྱ་ཆ་ལ་སློབ་ཆེན་གྱི་འགན་འཛིན་རོ་སྒྲིབ་ཐོར་མན་གྱིས་ཆན་རིག་ལས་རིམ་འདིའི་རྒྱ་བ་ཆགས་
 པའི་མདུན་རྒྱུད་ལག་ལེན་གྱི་རིམ་པ་བཅས་ལ་ཨེ་ཨོ་རི་མཐོ་སློབ་ཀྱི་རོས་ནས་འགངས་ཆེའི་ཆ་རྒྱུན་དང་སློབ་དཔོན་གྱི་མཐུན་རྒྱུར་ཏེ་ཚན་རིག་ལས་རིམ་འདིར་རིན་གྱིས་རྒྱུད་
 བཞིན་ཡོད།

ཚན་རིག་གི་སློབ་དཔེ་ཤིང་པའི་ཚཱ་ལྷུ་བ་བྱ་བར་ངལ་བ་ལྟོས་མེད་ཀྱིས་འབད་ཚོལ་གནང་དང་གནང་ལུས་ཐོག་ལོ་རེ་བཞིན་དབྱར་དུས་སུ་ཚན་རིག་སློབ་ཁྲིད་ཆེད་རྒྱ་གར་ལ་ཕེབས་བཞིན་པའི་ཚན་རིག་ལས་རིམ་གྱི་སློབ་དཔོན་རྣམས་དང་། རྣམ་དཔྱད་དང་དུས་ཀྱི་འགྲོ་ཐོན་བཏང་སྟེ་བོད་ཀྱི་ཚཱ་རིག་སློབ་ལུགས་དང་ཐ་སྣང་གྱི་ཚོགས་ལ་ཚན་རིག་གི་བརྗེ་ཆད་གསར་པའི་ཁབས་འདེགས་ལུ་བཞིན་པའི་ཚན་རིག་ལས་རིམ་གྱི་ལོ་རྒྱུ་བ་རྣམས་ལ་འབར་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ལུ་འདྲོད་མཆིས། བྱད་པར་དུ་རིམ་པ་བཞིན་དབང་ཅ་ཚན་རིག་དང་། རྒྱ་དངོས་རིག་པ། དངོས་ཁམས་རིག་པ་བཅས་ཀྱི་སྡེ་ཚན་འགན་འཛིན་ཁོག་ཁོར་ཁེ་རོལ་ཐོ་ཐེ་མན་དང་། ཨ་རི་ཨ་ཡི་སོན། རྟོན་རྒྱལ་གོ་བཅས་ནས་ཚན་རིག་ལས་རིམ་གྱི་བསྐབ་གཞི་དང་འབྲེལ་བའི་ལས་དོན་ཀུན་ལ་ཡོངས་ཁྱབ་གཟིགས་རྟོག་གནང་ཞིང་། ལས་རིམ་འདིར་བྱུང་འབྲས་གང་སོན་མཐའ་དག་ལ་ཁོང་རྣམ་པའི་ཐུག་རྗེས་ཀྱིས་བྱུང་ཡོད། དེའི་ཐོག་མོ་མོ་རེ་དང་བོད་ཀྱི་ཚན་རིག་ལས་རིམ་གྱི་ལོ་རྒྱུ་བ་གཙོ་བོ་བཙོན་འབྲས་བསམ་འཕེལ་དང་དགེ་བཤེས་དགུ་འདུལ་རྣམ་རྒྱལ་གཞིས་ནས་ཚན་རིག་ལས་རིམ་གྱི་དཔར་སྐྱབ་རྒྱ་ཆ་དང་སློབ་ཁྲིད་བརྟན་འཕེན་ཆ་ཚད་གི་ཕབ་རྒྱར་བྱ་བ་དང་དཔར་སྐྱབ་ཀྱི་ལས་གཞི་ཚད་མར་ཡོངས་ཁྱབ་ལྷ་རྟོག་གནང་བཞིན་ཡོད་པས། ལས་རིམ་འདིར་མཐའ་གཅིག་དུ་གཞོལ་ཞིང་རྣམ་དཔྱད་བྱད་དུ་འཕགས་པའི་སློབ་དཔོན་དང་ལོ་རྒྱུ་བ་འདི་རུ་ཁག་འདི་འདུ་ཞིག་མེད་ན་ལས་རིམ་འདི་ད་ཆ་གང་དུ་སོན་པའི་གནས་བབ་འདིར་སླེབས་ཐབས་བྲལ།

We also thank the hard-working staff of the Emory-Tibet Partnership, who have labored far beyond the call of duty, showing time and again that their efforts are not only work, but also an act of love.

We thank all those who have contributed the financial support needed to operate ETSI and ensure its long-term sustainability. We are particularly indebted to Joni Winston for her long-term generous support to ETSI and for her unwavering conviction in the worth of this endeavor. Funding for ETSI has also come from Emory University and Emory College, including the Science and Society Program and the Office of International Affairs.

Generous support has also come from:

- The Dalai Lama Trust
- The Joni Winston Fund
- The John Templeton Foundation
- Judith McBean Foundation
- Lostand Foundation
- Jaynn Kushner
- Drepung Loseling Monastery, Inc., Atlanta, Georgia

We also thank the Advisory Board of the Emory-Tibet Science Initiative for their guidance and advice:

- Dr. Gary Hauk, Vice President and Deputy to the President, Emory University
- Geshe Thupten Jinpa, Principal English Language Translator for H.H. the Dalai Lama and President, Institute of Tibetan Classics
- Geshe Lhakdor, Director, Library of Tibetan Works and Archives
- Dr. Alan Wallace, President, Santa Barbara Institute
- Dr. Preetha Ram, former Associate Dean for Pre-Health and Science Education, Emory University
- Dr. Arthur Zajonc, President, Mind and Life Institute
- Dr. Richard Davidson, Director, Center for Investigating Healthy Minds, University of Wisconsin, Madison
- Dr. Robert A. Paul, Charles Howard Candler Professor of Anthropology and Interdisciplinary, Emory University
- Geshe Lobsang Tenzin Negi, Director of Emory-Tibet Partnership, Emory University

We would like to thank the venerable abbots and the administration of the Tibetan monastic institutions for embracing the ETSI curriculum and incorporating this material into the Tibetan monastic core curriculum. Lastly, we thank the highly dedicated monastic students of the Emory-Tibet Science Initiative, who are not only beneficiaries, but also essential collaborators in the success of this program. May the knowledge that they gain through this program and these materials benefit them greatly, and through them, all of humankind.

གཞན་ཡང་ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཐུན་ཚོགས་ཀྱི་ལས་ཁུར་ཏུ་ཅང་ཆེ་བའི་ལས་བྱེད་རྣམས་ཀྱིས་རང་རང་སོ་སོའི་ལས་བབ་ལས་བཀལ་ཏེ་ཕྱག་ལས་གནང་བ་དང་། རྒྱན་ལྗན་རང་གི་ཚོལ་བ་
དེ་ཉིད་ལས་ཀའི་ངོ་བོ་ཙམ་ཞིག་མིན་པར་བྱམས་བཅེད་ཉམས་ལེན་དུ་བབྱུང་བ་རྣམས་ལའང་ཡི་རངས་ཆད་མེད་ལྟ།

ཆན་རིག་གི་ལས་རིམ་ལག་ལག་བསྟར་བྱེད་པར་དང་། ལས་འཆར་འདི་ཉིད་ཡུན་གནས་རྒྱན་འཁྱོངས་ཡོང་བར་མེད་ཐབས་མེད་པའི་རོགས་དངུལ་གྱི་མཐུན་གྱུར་གནང་མཁན་ཡོངས་
ལ་ང་ཚོས་བཀའ་ངེན་ཆེ་བའི་ལེགས་གསོལ་ཞུ་རྒྱུ་ཡིན། དམིགས་སུ་བཀའ་ནས་ལྷ་མོ་ཞི་མེད་ཀྱིས་ཡུན་རིང་གཏོང་མོད་ཆེན་པོས་ཆན་རིག་ལས་རིམ་འདིར་རྒྱབ་སྐྱོར་གནང་བ་
དང་། ལས་དོན་གྱི་རིན་ཐང་ལ་གཡོ་བ་མེད་པའི་ཡིད་ཆེས་བརྟན་པོ་གནང་བའི་བཀའ་ངེན་རྣམས་ང་ཚོས་ཉག་ཏུ་བཞུགས་ཡོད། ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཆན་རིག་ལས་རིམ་འདིར་ཨེ་མོ་
རི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་དང་། དེའི་ཆན་རིག་དང་སྤྱི་ཚོགས་ལས་ཁུར་ལྟུང་པའི་ཨེ་མོ་རིའི་མཐོ་སློབ། དེའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་གནས་དོན་ལས་ཁུངས་བཅས་ནས་ཀྱང་རོགས་དངུལ་ཐོབ་ཡོད།

གཞན་ཡང་ལས་རིམ་འདིར་གཏོང་མོད་ཆེ་བའི་རོགས་སྐྱོར་གང་ལས་ཐོབ་པའི་ཙུ་འཛུགས་ཁག་ནི།

- ཏཱ་ལའི་སླ་མའི་ཐེབས་ཙ།
- རྩོམ་མི་མེད་ཀྱི་ཐེབས་ཙ།
- རྩོམ་མི་མེད་ཀྱི་ཐེབས་ཙ།
- རྩོམ་མི་མེད་ཀྱི་ཐེབས་ཙ།
- རྩོམ་མི་མེད་ཀྱི་ཐེབས་ཙ།
- རྩོམ་མི་མེད་ཀྱི་ཐེབས་ཙ།
- རྩོམ་མི་མེད་ཀྱི་ཐེབས་ཙ།
- རྩོམ་མི་མེད་ཀྱི་ཐེབས་ཙ།

གཤམ་གསལ་ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཆན་རིག་ལས་རིམ་གྱི་སློབ་སྦྱོར་ལྟན་འགྲུབ་ཀྱི་ཚོགས་མི་རྣམས་ནས་ང་ཚོར་ལམ་སྦྱོར་དང་སློབ་གསོ་གནང་བར་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་རྒྱུ་སྟེ།

- ཨེ་མོ་རི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་གཙོ་འཛིན་གཞིན་པ་དང་གཙོ་འཛིན་ངོ་ཚབ་གཅིག་ལྟོགས་སློབ་དཔོན་སྟེ་རྩོག་
- ལྷ་མོ་རི་ལག་སློབ་མཐོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གི་དབྱིན་སྐད་གསུང་རྒྱུར་གཙོ་བོ་དང་། བོད་ཀྱི་གཙུག་ལག་ཞིབ་དཔྱད་ཁང་གི་གཙོ་འཛིན་དགེ་བཤེས་བླ་བ་བཟན་མཆོག་ལ།
- རྩོམ་མི་མེད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་དབྱིན་པེ་འཛིན་དགེ་བཤེས་ལྟོག་རྩོག་
- སུ་ཏཱ་ལའི་སླ་མའི་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་གཙོ་འཛིན་སློབ་དཔོན་ཨེ་མོ་ལེ་ལེ་སི།
- ཨེ་མོ་རི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་འཕྲོད་བསྟེན་སྟེན་འགྲོ་དང་ཆན་རིག་ཤེས་ཡོན་གྱི་འགན་འཛིན་ལས་རོགས་བླ་མ་པ་རྟོག་ཁྲུ་མིར་ཐ་རྒྱལ།
- སེམས་དང་སྟོག་གི་བཞུགས་ཁང་གི་གཙོ་འཛིན་རྟོག་ཁྲུ་མིར་ཐ་རྒྱལ།
- མེ་ཏེ་མོན་དུ་ཡོད་པའི་མེ་ཏེ་མོན་མིན་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་བདེ་ཐང་སེམས་ལ་ཞིབ་དཔྱད་བཞུགས་ཁང་གི་དབྱིན་པེ་འཛིན་རི་ཆར་ཏེ། ཏེ་མེ་ཏེ་མོན་
- ཨེ་མོ་རི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་མི་རིགས་རིག་པ་དང་། བསྐྱབ་གཞི་འབྲས་མའི་སློབ་གཉེར་ཆན་པའི་ཆར་ལེ་སི། ཏུ་མེ་ཏེ། ཞེན་ཏེ་ལར་སློབ་དཔོན་ཆེན་མོ་རྟོག་ཁྲུ་མིར་ཐ་རྒྱལ།
- ཨེ་མོ་རི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཐུན་ཚོགས་ཀྱི་དབྱིན་པེ་འཛིན་ལྟོག་ཁྲུ་མིར་ཐ་རྒྱལ།

གཞན་ཡང་དགོན་སྡེ་ལག་གི་མཁན་རིན་པོ་ཆེ་རྣམས་པ་དང་འཛིན་སྐྱོང་ལས་སྡེ་རྣམས་ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཆན་རིག་ལས་རིམ་གྱི་བསྐྱབ་གཞི་དང་ལེན་གྱིས་དགོན་སྡེ་གྲུ་ཆང་སོ་སོའི་
རྒྱན་ལྗན་བསྐྱབ་གཞིའི་གསུ་སྤྱོད་གནང་མཛད་པར་ང་ཚོས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་རྒྱུ་ཡིན། མཐའ་དོན་དུ་ལྷག་བསམ་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བའི་ཨེ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཆན་རིག་ལས་རིམ་གྱི་སློབ་གཉེར་
བ་བྱ་བཅུན་རྣམས་ལ་ང་ཚོས་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་རྒྱུ་ཡིན། ཁོང་རྣམས་ལས་རིམ་འདིའི་ཕན་ཐོགས་བྱ་ཡུལ་ཙམ་མིན་པར། ལས་འཆར་འདི་ལམ་སྦྱོང་ཡོང་བར་ཁོང་རྣམས་མེད་དུ་མི་རུང་བའི་
མཉམ་ལས་པའང་ཡིན། ལས་འཆར་འདི་དང་སློབ་ཆས་འདི་དག་ལས་ཤེས་ཡོན་གང་ཐོབ་པ་དེས་ཁོང་རྣམས་ལ་ཐུགས་ཕན་རྗེ་ཆེར་གསོ་ཞིང་། ཁོང་རྣམས་བརྒྱུད་ནས་མིའི་རིགས་ལྱི་ལ་
སྤུང་པའི་སློབ་འདུན་ཐུགས་བྱག་ལྟ།

TRANSLATOR’S NOTE

Guided by His Holiness the Dalai Lama’s far-reaching vision to better the humanity through close collaboration between science and religion, and inspired by his constant emphasis on the importance of introducing modern science education in the monastic institutions, Emory-Tibet Science Initiative (ETSI), since its inception in 2006, has undertaken a 3-step strategy of planning, developing, and implementing a comprehensive and sustainable monastic science education program. Initially, for a period of two years, its faculty—in consultation with experts conversant in both traditions—discussed, planned and developed science curriculum and teaching programs tailored for monastics. Following that, for the next six years, during the development phase, numerous bilingual science textbooks and teaching materials were developed and distributed, six-week summer science intensives were organized annually where faculty from various universities, prominently from Emory, taught science to select groups of monastic students from different schools of Tibetan Buddhism. Two cohorts of more than 90 monastics, both monks and nuns, participated in the six-year program and graduated in 2012 and 2013 respectively. Each cohort was awarded certificates of completion at what could be considered history making ceremonies. This allowed monastic institutions opportunities to have future indigenous monastic science teachers.

With the successful completion of the planning and the development phases the monastic institutions are now poised to introduce modern science into their core monastic curriculum and implementing long-term sustainable science education programs. To assist in these efforts and to help lay a firm foundation of science education, ETSI has been developing 19 primers and several reference books, which would be made available to all monastic institutions that wish to start science education and use its materials. From the summer of 2014 ETSI will additionally organize and fund visiting teachers from the west to lead summer intensives at various monastic locations in India, subject to availability of resources.

This introductory book, one of the 19 primers, is the textbook for the first year biology course. The initial manuscript was compiled and composed by two of the first batch of six Tenzin Gyatso Science Scholars—Gelek Gyatso from Drepung Loseling Monastery and Sherub Tenzin from Drepung Gomang Monastery, with guidance and advice from Prof. Arri Eisen of Emory University. During the 2013 summer intensive, a group of monastic scholars consisting of the above six Tenzin Gyatso Science Scholars, a few past graduates of the ETSI summer program which included Gomang Geshe Dadul, Sera Jey Geshe Nyima Tashi, Gaden Shartse Geshe Kalsang, Loseling monk Sonam Choephel, Loseling monk Thupten Tsering, Loseling monk Tsering Phuntsok and Loseling monk Tenzin Choegyal, and the two of us formed a team to review the whole manuscript. After the completion of the summer intensive, the ETSI translator Tsondue Samphel revised and edited the entire book. Final review was done by Geshe Lhakdor, the Director of the Library of Tibetan Works and Archives. We would like to thank everyone who has contributed in making this book possible. We extend our greetings to all.

Tsondue Samphel

Geshe Dadul Namgyal

Emory-Tibet Science Initiative

ཡིག་ལྟར་ཆན་པའི་མཆམས་ལྟར།

[illegible]

དེ་ལྟར་སྐྱབས་པའི་འཆར་འགོད་སྟེན་འགྲེལ་གྱི་ཨུམ་འབྲེལ་བའི་ལས་རིམ་ནམས་ལེགས་པར་བྱའདྲེ། ད་ཆ་ཆོས་བརྒྱད་དགོན་ཕྱེ་སོ་སོར་རྒྱ་བྱའདྲེ་ལུན་མིང་སློབ་ཁྲིད་ལག་བརྟར་གྱི་ལས་
རིམ་སྒྲེལ་བའི་མཆམས་འདིར། རིས་མེད་གདན་ས་ཆོས་སྒྲར་བྱེད་ས་སོ་སོ་ནས་རྒྱན་ལྟར་ཏུ་ཆོན་རིག་སློབ་ཁྲིད་བྱེད་འཆར་དང་། དེར་ཡང་འདི་གའི་ཆོན་རིག་ལས་རིམ་གྱིས་འདོན་སྒྲུབ་
བཞིན་པའི་སློབ་ཁྲིད་རྒྱ་ཆ་ནམས་ཆེད་གཞིར་གནང་རྒྱུའི་མོས་འདུན་མཆིས་རིགས་ལ། བྱེད་ས་སོ་སོར་ལས་རིམ་མང་གཞི་གསར་འདིར་དང་སྒྲ་བརྟན་སྤྲུགས་འཕེར་ཡོང་བའི་ཞབས་
འདེགས་སུ་འདི་གའི་ལས་རིམ་ནས་ལོ་རིམ་དུག་གི་ཆོན་རིག་མ་གཞིའི་སློབ་དེབ་བྲངས་ཀྱི་དང་གཞན་ལང་བྱར་བཞུགས་སློབ་དེབ་ལག་པར་སྒྲན་བྱ་རྒྱ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༠༡༩ ལོ་ལོ་
བཅམས་ཏེ་ལོ་རེའི་དབྱར་དུས་ལུ་བྱེད་ས་སྤྲུགས་ནས་སློབ་དེབ་ཀྱི་ཆོན་རིམ་ཏེ་རྒྱ་ལོ་རེའི་བཅའ་བཅུད་བཅས་གོ་སྒྲིག་རམ་འདེགས་གང་ལོས་ལྷུ་འཆར་ལགས།

གོང་གསལ་མ་གཞིའི་སློབ་དེབ་ཀྱི་ཁོངས་ནས་ལ་རིམ་དང་པོའི་སྐྱེ་དངོས་རིག་པའི་དོ་སྤྲོད་སློབ་དེབ་འདི་ཨ་མོ་རི་གཙུག་ལག་སློབ་ཁང་གི་སྐྱེ་དངོས་རིག་པའི་སློབ་དཔོན་ཨ་རི་ཨ་ཡི་སོན་གྱི་ཆེད་མཁས་ལམ་སྟན་འོག་ལ་བསྟན་འཛིན་བྱ་མཆོད་ཆོན་རིག་སློབ་ཡོན་སོན་པའི་དགེ་འདུན་བྱུག་ཅན་གྱི་སྡེ་དང་པོའི་བྱས་ནས་འབྲས་སློ་སྤྲོད་དགེ་ལགས་བྱ་མཆོད་དང་། འབྲས་སློ་མང་ཏ་བཤེས་རབ་གཉིས་ཀྱིས་ཐོག་མའི་རྒྱ་ཆ་འདེམ་སྟེག་དང་ཕྱོགས་སྟེག་བཞིས་ཤིང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༩ ལོའི་རྩ་སར་དབྱར་ཁའི་ཆོན་རིག་ཟབ་སྦྱོར་དང་སྟབས་བསྟན་ཏེ་སྤར་པོད་ཀྱི་རིག་གནས་མཐོ་སློབ་ཏུ་ཁྱེད་གཅིག་རིང་ཐོག་མའི་རགས་ཟེན་རྒྱུ་པོར་ཁྱེད་དག་བྱས། སྐབས་དེར་ཁྱེད་དག་པའི་ཁོངས་སུ་ལ་བསྟན་འཛིན་བྱ་མཆོད་ཆོན་རིག་སློབ་ཡོན་སོན་པའི་དགེ་འདུན་བྱུག་པོའི་སྡེ་དང་པོ་ལོ་རྒྱུ་བ་གཉིས་དང་། ལོ་ལྔའི་ཟབ་སྦྱོར་མཐར་ཕྱིན་པའི་སློ་མང་དགེ་བཤེས་དགྲ་འདུལ་དང་། སེར་བྱས་དགེ་བཤེས་ཉི་མ་བཟླ་ཤིས། དག་འཤར་དགེ་བཤེས་སྐལ་བཟང་། སློ་སྤྲོད་བསོད་ནམས་ཆོས་འཕེལ། སློ་སྤྲོད་བྱུང་བསྟན་ཆེ་རིང་། སློ་སྤྲོད་ཆེ་རིང་ཕུན་ཆོག་ས། སློ་སྤྲོད་བསྟན་འཛིན་ཆོས་རྒྱལ་བཅས་ཡོད། གཞན་ཡང་སྐབས་དེར་ཟབ་སྦྱོར་སློབ་དཔོན་ཁྱོད་ནས་སྐྱེ་དངོས་རིག་པའི་སློབ་དཔོན་ར་སི་ཏམ་ལྷན་ཏེ་ཡ་དང་ཨ་ན་ཨ་ཏེ་ལོན་རྩམ་གཉིས་ཆེད་ཕེབས་ཀྱིས་དོགས་གཙོད་གསལ་བཀོལ་གནང་། གོང་གསལ་ཟབ་སྦྱོར་བྱུང་སྤྲེལ་ཡིག་རྒྱར་བ་བརྩོན་འབྲས་བསམ་འཕེལ་ནས་སྤར་ཡང་འབྲེལ་ཡོད་སློབ་དཔོན་རྩམས་ལ་དགོངས་སྐོར་གྲོས་བསྐྱར་གྱིས་བསྐྱར་ཞིབ་བསྐྱར་སྟེག་ཅི་ལུས་བྱས་མཐར། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་གི་འགན་འཛིན་དགེ་བཤེས་རྟུག་རྟེར་ལགས་ནས་མཐའ་མའི་ཁྱས་དག་འབྲས་ཆོར་བཞིས་ཏེ་རེ་ཞིག་གཏན་ལ་པབ་པའི་དོ་སྤྲོད་དུ། འབྲེལ་ཡོད་ཀུན་ལ་བཀྱིན་ལེགས་གསོལ་དང་འཆོམས་འདི་བཀྱིས་བདེ་ལེགས་བཅས། ཨ་མོ་རི་དང་བོད་ཀྱི་ཆོན་རིག་ལས་རིམ་གྱི་ལོ་རྒྱུ་བའི་མིང་འཛིན་པ་བརྩོན་འབྲས་བསམ་འཕེལ་དང་། དགེ་བཤེས་དགྲ་འདུལ་རྩམ་བྱལ་གཉིས་ཀྱིས།

༡༩༡༩ ལྷ་ ༩ ཆེས་ ༡༥ དགེ་བར།

དཀར་ཆག

ལེ་ཆན་དང་པོ། རྒྱུ་དངོས་རིག་པའི་ངོ་སྤྱོད་པ།	༡
ལེ་ཆན་གཉིས་པ། འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ནམ་གཞག	༩
ལེ་ཆན་གསུམ་པ། སྤྲ་སྤང་དང་རིགས་རྒྱས།	༡༡
ལེ་ཆན་བཞི་པ། འཆར་འཕེལ་ནམ་གཞག	༤༡
ལེ་ཆན་ལྔ་པ། ཉན་འགོག་མ་ལག	༥༥
བོད་དབྱིན་ཤན་སྐྱར་གྱི་ཐ་སྙད་རིུ་མིག	༦༩
དབྱིན་བོད་ཤན་སྐྱར་གྱི་ཐ་སྙད་རིུ་མིག	༧༡

ལེ་ཚན་དང་པོ། རྒྱུ་དངོས་རིག་པའི་རྩ་སྒྲིག་པ།

༣༡། བྱམ་ཆེ་ས་ནས་བཤད་ན་རྒྱུ་དངོས་ཚན་རིག་གི་ཆེ་སྟོག་ལྡན་པའི་རྒྱུ་དངོས་ལ་དབྱུང་པའི་རིག་པ་ཞིག་ལ་ཟེར། དེའི་དབྱུང་བྱའི་ཡུལ་གྱི་ཆ་ནས་དེ་ལ་ཆེ་སྟོག་ཚན་རིག་ཀྱང་ཟེར་ཆོག། སྟོག་ལྡན་གྱི་དངོས་པོ་འཕྲུལ་རྒྱུ་དངོས་ཀྱི་ཚན་རིག་གི་ཆ་ནས་པ་འདིའི་དབྱུང་བྱར་ཁྱེད་ཀྱི་དེ་ས་ཆེ་སྟོག་གི་གྲུབ་ཆ། དེའི་བྱེད་རིམ། སྟོག་ཆགས་ཀྱི་ཆགས་བཞུགས། རྒྱུ་དངོས་ཀྱི་འཆར་འཕེལ་སྟོགས་ཆེ་སྟོག་དང་འབྲེལ་བའི་ཆོས་ཇི་སྟེད་ཅིག་ལ་དོ་སྣང་དང་ཉམས་ཞིབ་བྱེད། རྒྱུ་ལྡན་གྱི་དངོས་པོ་ལ་དབྱིབས་དང་བཞུགས་པ་བྱེད་ལས་སྟོགས་ནམ་གྲངས་མཐའ་ཡས་པ་ཞིག་ཡོད་ཅིང་། རྒྱུ་དངོས་ཀྱི་འཆར་འཕེལ་ནས་ཆེ་སྟོག་དང་བཅུད་མ་ལག་གི་བར་སྤྲ་རགས་སྣ་ཆོགས་ཤིག་ཡོད་པས་རྒྱུ་དངོས་ཚན་རིག་པའི་ཉམས་ཞིབ་ཀྱི་ཡུལ་དང་དབྱུང་པའི་སྟོ་དུ་མ་ཞིག་བསྟེན་པ་རེད། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་རྒྱུ་དངོས་རིག་པ་ལ་ཡན་ལག་དང་ཉིང་ལག་སྣ་ཆོགས་ཤིག་ཡོད་པ་དཔེར་ན་འཕེལ་འཁྱུར་རིག་པ་དང་། སྤྲ་སྤྱང་རིག་པ། རིགས་རྣམས་རིག་པ། རྒྱུ་འཕེལ་རིག་པ་ལ་སྟོགས་པ་ལྟ་བུ་ཡིན།

ཆེ་སྟོག་གི་རྩ་བོ་དང་བྱུང་ཆོས།

འོ་ན་སྐབས་འདིར་ཆེ་སྟོག་ཅེས་པ་གང་འདྲ་ཞིག་ལ་གོ་དགོས་སམ། རྒྱུ་དངོས་ནམས་ཀྱི་བཞུགས་པ་རི་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། རྒྱུ་དངོས་ཆེ་སྟོག་གི་མཚན་ཉིད་ཉག་ཉག་ཅིག་དེ་བར་འཛོགས་ཐུབ་མེད་ཀྱང་། ཆེ་སྟོག་སལ་མོ་ཆེར་སྤྱོད་མོང་དུ་སྒྲུབ་པའི་བྱུང་ཆོས་ལག་ཅིག་ངོས་བཟུང་རྒྱུ་ཡོད། དེ་དག་ནི།

༡༽ སྤྲ་སྤྱང་གི་གྲུབ་ཆ་ཅན། རྒྱུ་དངོས་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཡང་དེ་མཐས་ཅད་སྤྲ་སྤྱང་གཅིག་གས་དེ་ལས་མང་བས་གྲུབ་པ་ཆགས་ཡོད། སྤྲ་སྤྱང་ནི་རྒྱུ་དངོས་མཐས་ཅད་ཀྱི་གཞི་ཆའི་གྲུབ་ཆ་ཡིན་ཞིང་། དེ་རེ་རེས་ཆེ་སྟོག་གི་བྱེད་སྟོན་པོ་ནམས་སྒྲུབ་པར་བྱེད། འདིའི་སྟོར་ཅུང་རྒྱས་པ་ལེ་ཆ་ན་གཉིས་པའི་ནང་གསལ་རྒྱུ་ཡིན།

༢༽ གོ་སྒྲིག་གི་བཞུགས་པ་དང་ལྡན་པ། རྒྱུ་དངོས་མཐས་ཅད་ཏ་ཅང་གོ་སྒྲིག་པོའི་སྟོན་ལྡན་གྲུབ་ཡོད། དཔེར་ན་སྤྲ་སྤྱང་རིགས་མང་པོས་གྲུབ་ལ། དེ་རེ་རེའི་ནང་དུ་འདུས་རྒྱལ་གྱི་བཞུགས་པ་ཏ་ཅང་རྟོག་འཛིང་ཆེན་པོ་མང་པོ་རྒྱུད་ཡོད་པས་ཆེ་སྟོག་མཐས་ཅད་ལ་ཏ་ཅང་གོ་སྒྲིག་པོའི་བཞུགས་པ་དང་ལྡན།

༣༽ ཡ་ལན་གྱི་བྱས་པ་ལྡན་པ། རྒྱུ་དངོས་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཅུང་རང་རང་སོ་སོའི་ཁོར་ཡུག་ལས་

བྱང་བའི་བདེ་འཕྲིན་དང་སྐུལ་ཁྱེན་ལ་ཡ་ལན་སྐྱིན་ཐུབ་པ་དགོས། དཔེར་ན་ཅི་ཤིང་ནམས་ཉེ་འོད་ཀྱི་
ཕྱོགས་སུ་རྒྱས་པ་ལྟ་བུ་དང་། ལུན་ཁྱུང་དུ་འཛུལ་སྐྱབས་མིག་གི་རྒྱལ་མོ་རྒྱས་པ་ལྟ་བུ་རེད།

༤༽ འཆར་ལོངས། འཕེལ་རྒྱས། སྐྱེད་སྤེལ་གྱི་རྒྱས་པ་དང་ལུན་པ། སྐྱེད་དོས་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཅུང་
དེ་ལ་འཆར་ལོངས་དང་སྐྱེད་སྤེལ་གྱི་རྒྱས་པ་ལུན་པ། དེ་ཐམས་ཅད་ལ་རང་རང་གི་རྒྱུད་འཛིན་ལ་
བརྒྱུད་གཏོང་བྱ་རྒྱུའི་རིགས་རྣམས་དང་ལུན་ཡོད།

༥༽ རྒྱས་པ་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་པ། སྐྱེད་དོས་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་རྒྱས་པ་ནང་དུ་ལེན་ཞིང་། དེ་ཉིད་ལས་
སྣ་ཆོགས་ཤིག་ཚུལ་པའི་དོན་དུ་བཀོད་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཁྱོད་ཀྱི་ལྷས་པོའི་ཤ་སྐྱིམ་རེ་རེ་ལ་ཟས་ལས་
ཐོབ་པའི་རྒྱས་པས་སྟོབས་ཤུགས་སྐྱིན།

༦༽ བསྐྱར་འགྱུར་གྱི་ཁྱད་གཤིས་ལུན་པ། སྐྱེད་དོས་ཡོད་དོ་ཅོག་གིས་རང་ཉིད་ཀྱི་འཆོ་ཤུགས་སྤེལ་
བའི་དོན་དུ་ཁོར་ཡུག་དང་དེའི་ནང་གི་སྐྱེད་དོས་གཞན་ལ་སྤེལ་སྒྱུར་སྣ་ཆོགས་བྱེད་ཅིང་། དེའི་
འབྲས་བུར་སྐྱེད་དོས་དེ་ལ་ཁོར་ཡུག་དང་འཆམས་པའི་བསྐྱར་འགྱུར་གྱི་རྒྱས་པ་ཐོབ་ཀྱི་ཡོད།

༧༽ ཐ་མལ་གནས་བབ་བཟུང་རྒྱས་པ། སྐྱེད་དོས་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་སྟོག་འཆོ་བར་གྲོགས་སུ་གྱུར་པའི་
ནང་དོས་ཀྱི་གནས་སྐངས་ཏ་ལམ་བཟན་པོ་ཞིག་བཟུང་གི་ཡོད་ཅིང་། དེ་ལ་ཐ་མལ་གནས་བབ་ཅེས་
བརྗོད།

ཁྱད་ཆོས་འདི་ནམས་ནི་སྟོག་ལུན་ཀྱང་གྱེན་མོང་དུ་གྱུར་པའི་ཁྱད་ཆོས་ཡིན་ཞིང་། དེའི་སྟོན་ནས་ཆེ་
སྟོག་ལུན་མིན་བཟླ་དགོས་ཤིང་། ཞིབ་པ་འོག་དུ་འཆད་དོ།

གལ་རིམ་གྱི་བཀོད་པ།

སྐྱེད་དོས་ཀྱི་འཛིག་ཉེན་དེ་གོ་སྐྱིལ་གང་ཡང་མེད་པ་ར་ལང་ཆ་ལང་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། དེ་
འདྲ་མིན་ཉེ་སྐྱེད་དོས་མཐའ་དག་ལ་གལ་རིམ་གྱི་བཀོད་པ་ཞིག་སྤང་དུ་ཡོད་ཅིང་། སྐྱེད་དོས་གང་
འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཅུང་གལ་རིམ་གྱི་རིམ་པ་ཞིག་དུ་གཏོགས་ཀྱི་ཡོད། གལ་རིམ་གྱི་རང་རྩ་ལ་དེ་སྟོལ་
འཆར་བདེ་བའི་སྤང་དུ་ཐེམ་སྐྱས་ཀྱི་ནམ་པར་སྟོན་ཀྱི་ཡོད་པ་དེ་ལ་ཆེ་སྟོག་གི་ཐེམ་སྐྱས་ཞེས་བརྗོད།
ཆེ་སྟོག་གི་ཐེམ་སྐྱས་ལ་ཐེམ་པ་བཅི་རྩལ་མི་འདྲ་བ་ཡོད་ཆོག་ཀྱང་། ཡོངས་གྲགས་སུ་དམའ་བ་རྩལ་

སྒྲག་གི་ཐེམ་པ་ནས་ཐོ་བ་སྣོད་བརྟུང་མ་ལག་གི་ཐེམ་པའི་བར་ཏེ་མདོར་ན་ཐེམ་པ་བརྟུ་བཙེ་སྟོལ་
 ཡོད། ཆེས་དམའ་ས་ནས་ཆེས་མཐོ་སའི་བར་ལན་གཅིག་བཙེ་བ་ཡིན་ན། ཆེས་དམའ་སར་རྟུལ་སྒྲན་
 དང་། དེའི་ཐོད་དུ་འདུས་རྟུལ། དེའི་སྒྲིང་སྒྲ་སྒྲང་། དེ་ནས་སྒྲང་སྒྲུབ། དེ་ནས་དབང་སྟོ། དེ་ནས་དབང་
 སྟོའི་མ་ལག་དེ་ནས་སྒྲུ་དངོས་སམ་གང་ཟག་དེའི་ཐོད་དུ་ཆོགས་འདུས། དེ་ནས་སྒྲུ་ཆོགས། ཆེས་མཐོ་
 སར་སྣོད་བརྟུང་མ་ལག་བཅས་ཡིན་པ་རེད། (དཔེ་རིས་༡) དེ་ལས་སྒྲ་མ་སྒྲ་མ་ནི་ཕྱི་མ་ཕྱི་མའི་ཆ་ཤས་
 སམ་གྲུབ་ཆ་ཡིན་ཞིང་། སྒྲ་མ་སྒྲ་མ་འདུས་པ་ལས་ཕྱི་མ་ཕྱི་མ་གྲུབ་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན་རྟུལ་སྒྲན་གཉིས་
 སམ་དེ་ལས་མང་བ་འདུས་པ་ལས་འདུས་རྟུལ་དང་། འདུས་རྟུལ་ངེས་ཅན་འདུས་པ་ལས་སྒྲ་སྒྲང་། སྒྲ་
 སྒྲང་འདུས་པ་ལས་སྒྲང་གྲུབ་གྲུབ་པ་སོགས་ཕྱི་མ་རྣམས་ལའང་རིགས་བསྐྱེ་བར་བྱ། གྲུལ་རིམ་དེ་ལ་ཆོ་
 སྟོག་གི་ཐེམ་སྐྱས་ཞེས་འབོད་ཅིང་། ཐེམ་པ་རེ་རེ་ལ་གྲུལ་རེ་བཙེ་བ་རེད།

དཔེ་རིས། ༡ ཆེ་སློག་གི་གྲུ་ལ་རིམ་མཆོན་པའི་དཔེ་རིས།

གལ་ཏེ་མ་དེ་བྱལ་ཆེ་ས་ནས་རིམ་པ་གསུམ་དུ་དབྱེ་བྱང་། བསྟར་གྱི་རིམ་པ་དང་། སྐྱེ་དངོས་ཀྱི་རིམ་པ་ ཆོག་ས་འདུས་ཀྱི་རིམ་པ་བཅས་ཡིན།

ཕ་སྤང་གི་རིམ་པ།

ཕ་སྤང་གི་རིམ་པའི་ཚད་རྒྱ་བཏགས་ན། རྩལ་ཕན་ནམས་ཚོགས་ཏེ་འདུས་རྩལ་གྲུབ་ཅིང་། རྩེ་དངོས་ཀྱི་
བྱེད་ལས་ཚུལ་པར་རྒྱས་པའི་འདུས་རྩལ་རྟོག་འདྲིར་ཅན་རྒྱ་མཚོགས་པ་ལས་དབང་ཕྲ་གྲུབ། དབང་
ཕ་ནི་ཕ་སྤང་གི་ཆ་གས་སྤྱུར་པའི་གོང་བྱ་ཕྲ་མོ་དག་ཡིན་པས་དེ་དག་ཚོགས་པ་ལས་ཕ་སྤང་གྲུབ་
ཐུབ། རྟེན་འདུག་ཕྱིན་ཕྱིན་སྤྲུལ་ལྟ་བུ་དབང་ཕྲའི་མཚན་གཞི་ཡིན། གོང་རྒྱ་བརྩོད་པ་བཞིན་ཕ་
སྤང་ནི་ཆེ་སྟོག་གི་གཞི་ཚའི་གོང་བྱ་དེ་ཡིན་ལ། འདིག་རྟེན་རྟེན་གི་རྩེ་དངོས་ཏེ་ཅང་མང་པོ་ཞིག་ཕ་
སྤང་རྒྱུ་ལྡན་གྱི་སྟོག་ཆགས་ཡིན་པ་དཔེར་ན་ཕ་སྤྲུལ་ལྟ་བུ་རེད། དེ་ལྟ་བུ་འདྲུབ་པའི་མཚན་ཅན་དང་ཅི་
ཤིང་དང་། དེ་བཞིན་ཏམ་སྤྱུ་དང་རྒྱ་བལ་པལ་མོ་ཆེ་ཕ་སྤང་མང་ལྡན་གྱི་རྩེ་དངོས་ཡིན་པ་རེད། རྒྱས་
པ་ཕ་སྤང་དང་རིགས་རྣམས་ཀྱི་ལེ་ཆ་ན་ལས་ཤེས་པར་བྱའོ།

རྩེ་དངོས་ཀྱི་རིམ་པ།

ཕ་སྤང་ནམས་བཞོད་པའི་རིམ་པ་གསུམ་རྒྱུ་གོ་སྟོན་བྱེད་ཚོག་ཅིང་། དེ་ལས་ཆེས་གཞི་མ་ལྟ་བུར་སྤང་
གྲུབ་ཡོད། སྤང་གྲུབ་ཅེས་པ་བྱེད་ལས་མཚུངས་པའི་རིགས་འདྲའི་ཕ་སྤང་རྒྱ་མཚོགས་པའི་གོང་བྱ་
ཞིག་ལ་ཟེར། དཔེར་ན་ཤ་སྟོན་སྤང་གྲུབ་དང་ཁག་གི་སྤང་གྲུབ་ལྟ་བུ་རེད། སྤང་གྲུབ་རྒྱ་མཚོགས་ཏེ་
བྱེད་ལས་དང་བཞོད་པའི་ཆ་ནས་གོང་བྱ་གཅིག་ལྟ་བུར་གནས་པ་དེ་ལ་དབང་པོ་ཟེར། དཔེར་ན་སྟོང་
དང་ལྷན་པ་ལྟ་བུ་རེད། ལྷན་པ་ནི་དབང་ཅུ་ཕ་སྤང་ཁག་ཁྲིག་གཅིག་ཅུ་མ་དང་མཐུད་བྱེད་སྤང་གྲུབ་སྟོ་
ཚོགས་ཀྱིས་གྲུབ་པའི་དབང་པོ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན། བཞོད་པའི་རིམ་པ་གསུམ་པར་དབང་པོའི་མ་
ལག་ཡོད་ཅིང་། དེ་ནི་དབང་པོ་རྩེ་མས་གྲུབ་པ་ཡིན། དཔེར་ན་དབང་ཅུའི་མ་ལག་ལྟ་བུར་ཆ་བཞག་ན་
དེའི་ཁོངས་སྤྲུལ་དང་རྒྱུངས་པ་དང་དབང་ཚོར་དབང་པོ་ནམས་ཡོད།

ཚོགས་འདུས་ཀྱི་རིམ་པ།

རྩེ་དངོས་སྟོར་སོ་སོ་ནམས་གྲུལ་རིམ་མང་དག་ཅིག་རྒྱུ་གོ་སྟོན་བྱེད་ཅུང་། ཆེས་ཁྱབ་རྒྱ་པའི་རིམ་
པར་ཚོགས་འདུས་ནམས་ཡོད་ཅིང་། ཚོགས་འདུས་ནི་གནས་གཞི་གཅིག་པར་འཁོད་པའི་ཉེ་རིགས་
མཚུངས་པའི་རྩེ་དངོས་ཀྱིས་གྲུབ་པ་རེད། དཔེར་ན་མིའི་ཚོགས་འདུས་དང་ཉེའི་ཚོགས་འདུས་ལྟ་
བུ་རེད། རིགས་གཅིག་པའི་རྩེ་དངོས་ཡོད་དོ་ཅོག་གི་ཚོགས་ལ་ཉེ་རིགས་ཞེས་བརྩོད་ཅིང་། དེའི་ཚོགས་
ཆ་ནམས་པན་ཚུན་བྱེད་གཞུགས་མཚུངས་པ་ཅུ་མ་ཟད་རིགས་རྒྱུད་སྟོན་ལ་རྒྱས་པའང་ཡིན། དེ་ནི་

བཀོད་པའི་རིམ་པ་ཅུང་མཐོ་བར་གནས། དེའི་ཐོད་དུ་སྒྲིཊ་དངོས་ཀྱི་སྒྲིཊ་ཆོགས་ཞེས་པའི་རིམ་པ་དེ་ཡོད་
ཅིང་། དེའི་ཁོངས་སུ་ས་སྤྲུལ་གཅིག་ཏུ་མཉམ་འཛོཊ་མཉམ་གནས་བྱེད་པའི་ཉེ་རིགས་ཡོངས་རྫོགས་
ཚུད་པ་རེད། སྒྲིཊ་དངོས་གོ་སྒྲིག་གི་རིམ་པའི་ཚད་མཐོ་ཤོས་ཀྱི་སར་སྣོད་བཅུད་མ་ལག་ཡོད་ཅིང་། དེ་ནི་
སྒྲིཊ་དངོས་སྒྲིཊ་ཆོགས་དང་དེ་དག་གནས་སའི་གཟུགས་ཅན་གྱི་སྣོད་བཅུད་ལས་ཟུབ་པ་རེད།

གསར་ཐོན་གྱི་བྱུང་ཆོས།

ཆེ་སློག་གི་གྲུལ་རིམ་འོག་མ་འོག་མ་ནས་གོང་མ་གོང་མར་འཛོཊགས་པ་ན་འོག་མར་མེད་པའི་བྱུང་
ཆོས་གསར་པ་མང་དག་ཅིག་གོང་མར་རྟེན་གྱི་ཡོད། དེ་དག་ལ་གསར་ཐོན་བྱུང་ཆོས་ཞེས་འབོད་པ་
རེད། དཔེར་ན་འདུས་རྒྱུལ་དུ་མ་ཆོགས་ཉེ་སྤྱང་ཟུབ་པ་ན་འདུས་རྒྱུལ་ཁེར་རྒྱུ་སོ་སོར་མེད་པའི་
བྱུང་ཆོས་དང་རྒྱས་པ་གསར་པ་མང་པོ་ཞིག་སྤྱང་ལ་མཐོང་རྒྱ་ཡོད། དཔེར་ན་སྤྱི་དཀར་ལྷ་བུའི་
འདུས་རྒྱུལ་ལ་རང་གི་ཟུབ་ཆའི་རྒྱུལ་སྤན་གང་ལའང་མེད་པའི་བྱུང་ཆོས་ཡོད་པ་ལྷ་བུ་རེད། དེ་ཡང་
དཔེ་ལྷབས་བདེ་ཞིག་གི་སྒྲོ་ནས་བརྗོད་ན་པ་ལམ་དང་རྩོ་སོལ་གཉིས་ཟུབ་ཆའི་རྒྱུལ་སྤན་ཁར་བོན་
གཅིག་ལས་ཟུབ་ཀྱང་ཟུབ་ཚུལ་གྱི་བྱུང་པར་ལས་དེ་གཉིས་ལ་བྱུང་ཆོས་དང་ཡོན་ཏན་ཏ་ཅང་མི་འདྲ་
བ་ཡོང་བ་ལྷ་བུ་རེད། ཆེ་སློག་གི་གསར་ཐོན་བྱུང་ཆོས་ལས་ཆེ་སློག་འདི་གྲུལ་རིམ་རང་བཞིན་ཅན་
ཡིན་པ་ཤེས་ཐུབ། ཆེ་སློག་གི་གྲུལ་རིམ་རང་བཞིན་དང་། གསར་ཐོན་བྱུང་ཆོས་གཉིས་ནི་སྒྲིཊ་དངོས་
རིག་པའི་རྣམ་གཞག་ཏ་ཅང་གལ་ཆེན་གཉིས་ཡིན་པས་དོ་སྣང་ཟབ་མོ་བྱེད་དགོས་སའི་གནད་དོན་
ཡིན།

སྒྲིཊ་དངོས་ཆན་རིག་ཁྱོན་ཡོངས་ལ་གཞི་མ་ལྷ་བུར་གནས་པའི་བརྗོད་དོན་
སྟོང་པོ་ལྷ་ཡོད།

ཆེ་སློག་གི་བཀོད་སྒྲིག་སྤྱང་ལྷ་བུར་གནས་པའི་བརྗོད་དོན་

གོང་དུ་བཤད་པ་བཞིན་སྒྲིཊ་དངོས་ཡོད་ཆད་སྤྱང་གིས་ཟུབ་པ་ཤ་སྟག་ཡིན་ལ། སྤྱང་ནི་ཆེ་སློག་གི་
གཞི་ཆའི་གོང་བུ་དེ་ཡིན། སྒྲིཊ་དངོས་ཀྱི་ཚུང་བའི་མཐར་ཐུག་སྤྱང་རྒྱུ་གྱི་སློག་ཆགས་ནས་ཆེ་
བའི་མཐར་ཐུག་ཏམ་སྒྲུའི་བྱེ་བྲག་གི་ལོ་མི་ཁར་ཟུ་བཞི་མ་བཅུའི་ཆེ་ཆད་ཅན་གྱི་ཨར་མི་ལ་རི་ཡ། ཨོ་
སི་ཁོ་ཡེ་(Armillaria ostoyae)བར་གྱི་སྒྲིཊ་དངོས་སློག་ཆགས་ཐམས་ཅད་ཆེ་ཆད་དང་དབྱིབས་
དང་རྣམ་པ་སོགས་ལ་ཏ་ཅང་གི་བྱུང་པར་ཆེན་པོ་ཡོད་ཀྱང་། དེ་ཐམས་ཅད་ཟུབ་ཆའི་སྟོང་པོ་སྤྱང་

ལས་ཐུབ་པ་ཤ་སྟག་ཡིན་པར་འདོད། འདོད་ཚུལ་འདི་ལ་སྤྱད་ནས་གཞི་ཅིན་བཞུགས་ཅིང་། འདི་
ནི་སྒྲི་དངོས་ཆ་ན་རིག་གི་གཞི་ཅིན་འདོད་ཚུལ་ཞིག་ཡིན་པ་མ་ཟད་སྒྲི་དངོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒྲི་
སྒྲི་ཀྱི་བྱ་བ་དང་འཆར་ལོངས་ཀྱི་རང་བཞིན་ལ་རྒྱས་ལོན་སྤྱད་པའི་མང་གཞི་དེ་ཡང་ཡིན། སྤྱད་
གི་རྣམ་གཞག་གིས་གཞི་གནད་ཅན་ཀྱི་གནད་དོན་གཉིས་བསྟན་ཏེ། དང་པོ་ནི་སྒྲི་དངོས་ཐམས་ཅད་
སྤྱད་གིས་ཐུབ་པར་བསྟན་ལ། གཉིས་པ་ནི་སྤྱད་ཐམས་ཅད་རང་རྒྱ་སྤྱད་སྤྲུལ་མ་ལས་སྒྲིས་པ་
བསྟན། སྤྱད་ཐོག་མ་རྟེན་ཚུལ་སོགས་ཞིབ་པའི་གནས་ཚུལ་འོག་ཏུ་འཆད་དོ།

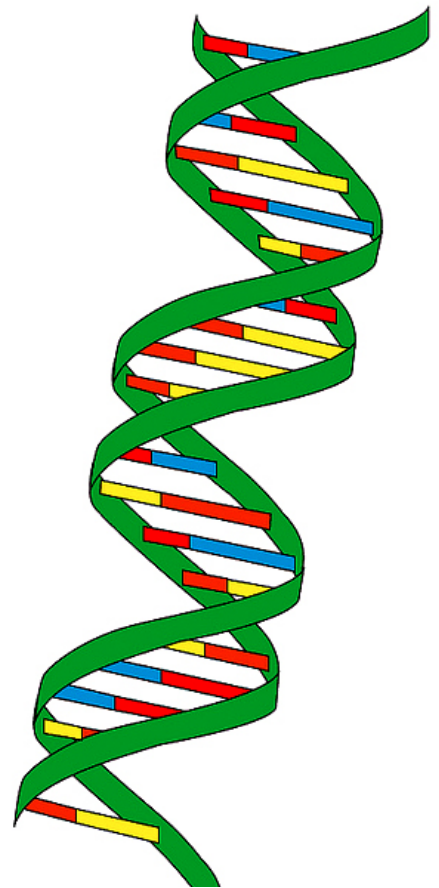
ཆེ་སྟོག་གི་རྒྱུ། རྒྱུ་བྱུང་བྱུང་ཆོས་ཀྱི་འདུས་རྒྱལ་གཞི་མ།

སྒྲི་སྤྱད་པའི་མོ་ཆེ་མིག་རྒྱན་པས་མཐོང་དུ་མེད་པའི་ཉ་ཅང་རྒྱུ་རྒྱུ་ཡིན་ཡང་། དེའི་ནང་ཆ་ནི་
སྟོག་ཁྲད་ལས་ཀྱང་རྟོག་འདྲི་ཆེ་བ་ཡོད། སྤྱད་ལ་དབྱིབས་དང་གནས་གཞི་དང་བྱེད་ལས་སོགས་
ཀྱི་བྱུང་པར་ལས་རིགས་ཉ་ཅང་མང་པོར་བྱེད་པའི་ཉ་ཅང་ཡོད་པས། དེ་དག་སོ་སོ་ནས་ངས་པར་བྱེད་མཁན་དེ་
གང་ཡིན་ཞེ་ན། དེ་ནི་སྤྱད་གི་ཉེ་ཉིང་གི་སྟོག་ཏུ་གནས་པའི་རིགས་རྣམས་ཡིན། སྤྱད་གིས་
བྱ་བ་གང་བསྐྱབ་མིན་དང་། སྤྱད་ལ་དབྱིབས་དང་བྱེད་ལས་དང་རྒྱས་པ་གང་ཡོང་མིན་ཐམས་ཅད་
གཙོ་བོ་རིགས་རྣམས་ཀྱིས་ངས་པར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། རིགས་རྣམས་ནི་རྟེན་ཞེས་འོགས་སུ་ཆགས་ཡོད་ལ།
རྟེན་ཞེས་ཞེ་ནི་འདུས་རྒྱལ་ལས་ཐུབ་པའི་ཐོང་སྒྲི་ཉ་ཅང་རིང་པོ་གཉིས་མན་ཚུན་འབྱུང་དེ་གཞུས་
གཞུགས་གཉིས་ལྡན་ཀྱི་དབྱིབས་སུ་གནས་པའི་གོང་བྱ་ཞིག་ཡིན། (དཔེ་རིས་༡)

ཆེ་སྟོག་རྣམས་རབས་གཅིག་ནས་རབས་བྱི་མར་སྤྱད་དེ་གནས་མི་གནས་ནི་སྤྱད་དུ་མ་བྱར་
བཞོ་སྐབས་དེའི་ནང་གི་རྟེན་ཞེས་རྣམས་ཚུལ་མཐུན་དུ་འདྲ་བཅུ་བྱུང་མིན་ལ་རག་ལུས་པ་རེད། མ་
མ་ནས་བྱུང་གཞིས་བྱ་སྤྱད་ལ་བརྒྱུད་མིན་ཡང་དེ་ལ་སྤྱད་པ་རེད། དེས་ན་རྟེན་ཞེས་ཞེ་ནི་རིགས་རྒྱུ་
ལས་བྱུང་བའི་བྱུང་གཞིས་རྣམས་ཀྱི་འདུས་རྒྱལ་ཀྱི་གཞི་མ་ཆགས་ཡོད། རྒྱས་པ་འོག་ཏུ་འཆད་ཡོད།

བཀོད་པ་དང་བྱེད་ལས་ཀྱི་ཕན་ཚུན་རག་ལས་ཀྱི་འབྲེལ་བ།

སྒྲི་དངོས་ཀྱི་ཆ་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཅུང་དེའི་བཀོད་པ་དང་བྱེད་ལས་བར་ལ་ཕན་ཚུན་རག་ལས་ཀྱི་
འབྲེལ་བ་ཞིག་ཡོད་ཅིང་། དེ་ནི་དམའ་ས་འདུས་རྒྱལ་ཀྱི་རིམ་པ་ནས་མཐོ་ས་སྟོག་ཆགས་ཀྱི་རིམ་པའི་
བར་སྒྲི་དངོས་ཀྱི་ཁྱལ་རིམ་གང་འདྲ་ཞིག་ཏུ་འང་མདོན་དུ་ཡོད་པའི་འབྲེལ་བ་ཞིག་ཡིན། འབྲེལ་བ་
འདི་ལ་བརྟེན་ནས་སྒྲི་དངོས་ཀྱི་བཀོད་པ་ལ་ཉམས་ཞིབ་བྱེད་ནས་དེའི་བྱེད་ལས་དཔོག་སྤྱད་ལ། ཡན་

དཔེ་རིས། ༡ གཞུས་གཞུགས་གཉིས་ལྡན་ཀྱི་རྟེན་ཞེས།

ལག་ཅིག་གི་བྱེད་ལས་བརྒྱུད་ཡན་ལག་དེའི་དབྱིབས་བཀོད་དང་གྲུབ་ཚུལ་དཔོག་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད།

བྱེད་ལས་གཤོག་པའི་དབྱིབས་བཀོད་དང་བྱེད་ལས་ལས་དེ་གཉིས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་གསལ་པོ་མཐོང་ཐུབ་སྟེ།
རྒྱུད་གི་བཀོད་པ་བདེ་བར་བྱེད་པའི་གཤོག་སྒྲིའི་དབྱིབས་དང་། འཕྱར་ཤུགས་སྒྲིན་པར་བྱེད་པའི་བྲང་
བའི་ཤ་སྒྲིམ་གྱི་ཤེད། ཤ་སྒྲིམ་ཆེ་བ་ཆགས་ཐུབ་པར་བྱེད་པའི་བྲང་རུས་ཀྱི་ཞེང་ཆད། ལུས་ཡང་བར་
བྱེད་པའི་རུས་པའི་ནང་གི་རྒྱུད་གི་ཁྱུག་མ་བཅས་ཀྱིས་བྱེད་ལས་འཕྱར་བའི་བྱ་བར་མཐུན་ཀྱིན་བཟང་
པོ་སྒྲུབ་བ་ལྟ་བུ་རེད།

འཕེལ་འགྱུར་ལས་བྱུང་བའི་འགྱུར་བ། ཆེ་སློག་གི་སྒྲ་ཆོགས་རང་བཞིན།

ནམ་གངས་སྒྲ་ཆོགས་ཀྱི་རང་བཞིན་དེ་ཆེ་སློག་གི་ལས་ཐམ་ཞིག་ཡིན། སྐྱེ་དངོས་ཚན་རིག་པ་ནམས་
ཀྱིས་ད་བར་སྐྱེ་དངོས་ཀྱི་ཉེ་རིགས་འབྱུང་བཅོ་ལྔ་ཅམ་ངོས་བཟུང་སྟེ་དེ་དག་ལ་མིང་འདོགས་བྱས་
ཡོད། དེའི་ཁོངས་སུ་ཆེ་ཤིང་གི་ཉེ་རིགས་ཉིས་འབྱུང་བྱུག་ཁྲི་དང་། སྐལ་རུས་སེམས་ཅན་ལྔ་ཁྲི། འབྲུའི་
ཉེ་རིགས་བདུན་འབྱུང་ལྔ་ཁྲི་ཆུད་ཡོད། ས་སྟངས་འདིའི་ཐོག་སྐྱེ་དངོས་ཀྱི་ཉེ་རིགས་མི་འབྲ་བ་ས་ཡ་ལྔ་
ནས་བརྒྱ་ཡི་བར་ཡོད་པའི་ཆོད་དཔག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

ནམ་གངས་མང་པོ་དེ་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་དངོས་ཚན་རིག་པས་བྱུང་ཁོངས་ཞེས་པའི་སྟེ་ཁག་ཆེན་པོ་
གསུམ་དུ་དབྱེ་ཡོད། དེ་གསུམ་ནི་ཕྱ་སྤྱན་དང་། ཡར་ཀི་ཕྱ་སྤྱན་དང་། ཉིང་ལྡན་སྐྱེ་དངོས་བཅས་ཡིན།
བྱུང་ཁོངས་དང་པོ་གཉིས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་ཉེ་མེད་པའི་སྐྱེ་དངོས་ཤ་སྒྲིག་ཡིན་ལ། ཕྱི་མ་ནི་ཉེ་མེད་
དང་ལྡན་པའི་སྐྱེ་དངོས་ཀྱིས་གྲུབ་པ་རེད། ཉེ་མེད་ལྡན་པའི་སྐྱེ་དངོས་དེའང་ཕྱ་ཕྱང་རྒྱུད་ལྡན་ཀྱི་སྐྱེ་
དངོས་དང་ཕྱ་ཕྱང་མང་ལྡན་ཀྱི་སྐྱེ་དངོས་གཉིས་སུ་དབྱེ་ཡོད། བྱུང་ཁོངས་ཀྱི་ནང་གསེས་དབྱེ་བ་ལ་
སྤྱིང་ཞེས་བརྗོད་ཅིང་། སྤྱིང་མི་འབྲ་བ་བཞི་རུ་བཅེ་སྟོན་ཡོད། འགྲོ་བ་མི་ཐེ་བའི་སེམས་ཅན་ནམས་
སེམས་ཅན་ཀྱི་སྤྱིང་དུ་གཏོགས་ཤིང་། ཆེ་ཤིང་ཡོད་དོ་ཅོག་ཆེ་ཤིང་གི་སྤྱིང་དུ་གཏོགས་པ་རེད། སྤྱིང་
ཡང་སྟེ་རུ་དབྱེ་བ་དང་། སྟེ་དེ་ཆེན་པར་དང་། ཆེན་པ་གྲུལ་དུ་དང་། གྲུལ་ཁྲིམ་ཆད་དུ་དང་། ཁྲིམ་ཆད་
རྒྱུད་དུ་དང་། རྒྱུད་ཀྱང་ཉེ་རིགས་སུ་དབྱེ་བ་སྟེ། ཆེ་སློག་གི་དབྱེ་བ་ཆེན་པོ་བརྒྱུད་ཡིན་ནོ། ཆེ་སློག་
དང་ལྡན་པའི་སྐྱེ་དངོས་ལ་ནམ་གངས་སྒྲ་ཆོགས་པ་དེ་འབྲ་མང་པོ་ཇི་ལྟར་གྲུབ་པ་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན།
དེ་ཐམས་ཅད་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ལམ་ནས་བྱུང་བར་སྐྱེ་དངོས་ཚན་རིག་པ་ཀྱུན་ཁ་གཅིག་གྲག་གིས་
བཞེད་དོ།

འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ཉར་ཆགས། ཆེ་སྟོག་གི་ཆེག་སྒྲིལ་རང་བཞིན།

སྒྱེ་དངོས་ཀྱི་ཉེ་རིགས་ཏེ་ཅང་འཕྱོག་ཆེ་ཡོད་ཀྱང་། དེ་ཐམས་ཅད་ཡར་གཏུགས་ན་ཐུན་མོང་གི་མེས་
པོ་གཅིག་ལས་མཆེད་པར་ཆོན་རིག་པས་འདོད། མེས་པོ་དེ་ཡང་མི་ལོ་ཐེར་འབུམ་ཕྱེད་དང་གསུམ་
གྱི་ཡ་སྟོན་དུ་ཐོག་མར་བྱང་བ་ལས་འཆེས། རོ་མཚར་བ་ཞིག་ལ་གདོད་མའི་སྒྱེ་དངོས་ཀྱི་བྱང་གཤིས་
ཁག་ཅིག་ལོ་ངོ་ཐེར་འབུམ་མང་པོ་བཟོད་པའི་རྩིས་སུ་འདྲེས་སྒྱེ་དངོས་ཡོད་དོ་ཅོག་གི་ནང་ཉར་ཆགས་
ཕྱེད་ཡོད། དཔེར་ན་རྒྱུད་གཏོང་བྱ་རྒྱུའི་བཅོམ་འཕྲིན་ཅན་སྤེལ་ཁྲིའི་ཁོངས་སུ་གསོག་འཛོག་ཕྱེད་
པ་དེ་སྒྱེ་དངོས་ཡོད་ཆད་ལ་ཐུན་མོང་དུ་སྒྱུབ་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་དང་། གཞན་ཡང་ཉིང་ལྷན་སྟོག་ཆགས་
ཀུན་ལ་རིགས་རྩིས་བཟུང་བའི་ཉེ་ཉིང་ཐུན་མོང་དུ་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན། རྒྱུད་འཛར་གྱི་རིམ་པ་ཏེ་ཅང་
མང་པོའི་རྩིས་སུ་འདྲེས་བྱེད་ཀྱིས་དེ་དག་ཉར་ཆགས་བྱས་ཡོད་པ་དེས་གང་མཆོན་པ་རེད་ཅེ་ན། སྒྱེ་
དངོས་ཀྱི་ལུས་པོའི་ནང་བྱང་གཤིས་དེ་ལ་གཞི་རྩའི་དགོས་མཁོ་ཞིག་དང་གཞི་རྩའི་ལས་འགན་ཞིག་
ཡོད་པ་མཆོན་ཐུབ།

བྱང་ཆོས་ལྔ་པོ་དེ་ནམས་སྒྱེ་དངོས་ཆོན་རིག་ཁྱོན་ཡོངས་སུ་མངོན་པའི་དོན་གྱི་སྟིང་པོ་ནམས་ཡིན་ལ།
སྒྱེ་དངོས་ཆོན་རིག་གི་ནམ་གཞག་གང་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཅུང་དོན་གནད་འདི་དག་དང་འབྲེལ་ཉེ་བསམ་
གཞིག་ཕྱེད་དགོས།

བསྐྱར་སྒྱུར་བྱི་བ།

- ༡ ཆེ་སྟོག་གི་བྱང་ཆོས་གལ་ཆེན་བདུན་གང་དང་གང་རེད་དམ།
- ༢ ཆེ་སྟོག་གི་ཐེམ་སྐྱེས་ཀྱི་ཐེམ་པ་བཅུ་པོ་རེ་རེ་ནས་ངོས་བཟུང་དང་།
- ༣ ཆེ་སྟོག་གི་གཞི་རྩའི་གོང་བྱ་གང་ཡིན་ནམ། དེ་ལྟར་ཡིན་པའི་རྒྱ་མཚན་ཅི་ཡིན་ནམ།
- ༤ གསར་ཐོན་གྱི་བྱང་ཆོས་ཞེས་པ་གང་འདྲ་ཞིག་ལ་གོ་དགོས་སམ། དཔེ་མཆོན་གཅིག་གི་སྟོན་ནས་འབྲེལ་བཤད་བྱོས།
- ༥ སྒྱེ་དངོས་ཆོན་རིག་ཁྱོན་ཡོངས་ལ་གཞི་མ་ལྟར་གནས་པའི་བཅོད་དོན་སྟིང་པོ་ལྔ་ངོས་བཟུང་།
- ༦ ཆེ་སྟོག་གི་ཐེམ་སྐྱེས་དང་བཅོད་དོན་སྟིང་པོ་ནམས་སྒྱེ་དངོས་རིག་པ་སྦྱོང་བར་ཏེ་ཅང་ཕན་ཐོགས་ཆེན་པོ་ཡིན། དེ་ལྟར་ཡིན་ཚུལ་གང་
ཡིན་ནམ།

ལེ་ཚན་གཉིས་པ། འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ནམ་གཞག

སྤྱི་དངོས་རིག་པ་ནི་སྤྱིར་སྤྱི་ཆེ་ཞིང་ནང་གསལ་གྱི་སྤྱི་ཚན་མང་པོ་ཡོད་ནའང་། རོ་སྤྱོད་ཀྱི་དཔེ་དེབ་
འདི་ནི་སྤྱི་ཚན་འགྲོའི་སྤྱོད་དེབ་ཅམ་ཞིག་ཡིན་པས་ལོ་རིམ་གཉིས་པ་ནས་དྲུག་པའི་བར་གྱི་སྤྱི་དངོས་
རིག་པའི་སྤྱོད་ཚན་ནམས་ཀྱི་དོན་སྤྱིང་ཅམ་ཞིག་བསྟན་པར་ཞུགས་ལ། དེ་འཆད་པ་ལ་འཕེལ་འགྱུར་
གྱི་ནམ་གཞག་དང་། ས་སྤང་རིགས་རྣམས་ཀྱི་ནམ་གཞག་གྱི་འཕེལ་གྱི་ནམ་གཞག་ནང་འགོག་མ་ལག་
གི་ནམ་གཞག་བཅས་ཡིན། དང་པོ་ལ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བྱུང་བ་མདོར་ཅམ་བཤད་པ་དང་། སྤྱི་དོན་བཤད་
པ་གཉིས།

འཕེལ་འགྱུར་རིག་པའི་བྱུང་བ་མདོར་བཟུས།

གནའ་བོའི་སྤྱི་རི་སིའི་ལྷ་གྲུབ་སྤྱོད་པ་མང་པོས་འཛམ་གླིང་སྤྱིང་གི་ཆེ་སྟོག་ནམས་དལ་གྱིས་འཕེལ་
འགྱུར་བྱུང་བ་ཡིད་ཆེས་བྱས། དེ་ལྷ་ནའང་རྒྱབ་ཕྱོགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་ལ་ཤུགས་སྤྱོད་ཆེ་ཤོས་སྤྱོད་
མཁན་གྱི་སྤྱི་རི་སིའི་ལྷ་གྲུབ་སྤྱོད་པ་ལི་ལེ་ཏོ་(Plato)དང་ཁོང་གི་སྤྱོད་མ་ཞེ་རི་སི་ཏོ་ཏལ་(Aristo-
tle)གིས་དེ་ལྷར་མི་བཞེད་པར་སྟོག་ཆགས་ཀྱི་ཉེ་རིགས་ནམས་སྟོག་མ་ཉིད་ནས་ལེགས་པར་གྲུབ་པ།
བརྟན་པ། ཡང་དག་པ། འཕེལ་འགྱུར་མི་འགྲོ་བ་ཞིག་ཏུ་འདོད། (དཔེ་རིས་༩) འཛིག་ཉེན་བཀོད་པ་
པོ་བཞེད་པའི་རྗེ་ཏུ་དང་ཡེ་ཤུའི་འདོད་ཚུལ་དུ་སྤྱོད་བཅུད་ནམས་བཀོད་པ་པོས་བདུན་གཅིག་གི་ནང་
ད་ཡོད་ཀྱི་ནམ་པ་རི་བཞེན་དུ་བཀོད་པར་འདོད་པས་དེས་སྟོག་ཆགས་ཀྱི་ཉེ་རིགས་ནམས་འཕེལ་
འགྱུར་གྱི་ལམ་ནས་བྱུང་མེད་པའི་འདོད་ཚུལ་སྤྱོད་བརྟན་དུ་བྱས། དེར་བརྟེན་ ༡༧༠༠ ལོ་རབས་ནང་ལུ་
རོབ་དང་ཨ་རིའི་གླིང་ཆེན་གཉིས་སུ་ལག་བསྟར་བྱས་པའི་སྤྱི་དངོས་ཚན་རིག་ནི་རང་བྱུང་ལྷ་ཆོས་
རིག་པའི་ཤུགས་སྤྱོད་འོག་ཚུད་ཡོད་ལ། ལྷ་ཆོས་རིག་པ་ནི་བཀོད་པ་པོའི་འཆར་གཞི་ཆེན་མོ་འཚོལ་
བར་ཞུགས་པའི་ལྷ་གྲུབ་རིག་པའི་ཚན་པ་ཞིག་ཡིན་པས་དེའི་དུས་ཀྱི་སྤྱི་དངོས་རིག་པའི་ཉམས་ཞིབ་
ཀྱི་དམིགས་ཡུལ་གཙོ་བོ་ཡང་སྤྱི་དངོས་ཀྱི་ཉེ་རིགས་ནམས་གྲུལ་སོ་སོར་དབྱེ་སྤྱོད་པ་པོས་བསྟན་
པའི་ཆེ་སྟོག་གི་རིམ་པ་གསལ་སྟོན་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཆགས།

དཔེ་རིས་ ༩ སྤྱི་རི་སིའི་ལྷ་གྲུབ་སྤྱོད་པ་ལི་ལེ་ཏོ་དང་ཁོང་
གི་སྤྱོད་མ་ཞེ་རི་སི་ཏོ་ཏལ།

དུས་རབས་བཙུན་པའི་ནང་སྤྱི་ཏེན་གྱི་ཆེ་ཤིང་རིག་པ་བ་ལེ་རོ་ལ་སི། ལི་ནི་ཡེ་སིས་(Caro-
lus Linnaeus)ཆེ་སྟོག་ལ་གྲུལ་རིམ་ཡོད་པ་རྟོགས་ཏེ། འཛིག་ཉེན་བཀོད་པ་པོའི་གཟི་བཞིན་
མདོན་པར་བྱེད་པའི་བྱིར་ཁོང་གིས་ཆེ་སྟོག་གི་ནམ་པ་སྤྱོད་ཆགས་པ་དག་དབྱེ་བསྟན་བྱས་ཏེ་དེ་དག་སོ་
སོར་མིང་འདོགས་བྱས་འགོ་བཅུགས། སྤྱི་དངོས་ཚན་རིག་གི་ཡ་གྲུལ་དབྱེ་བསྟན་རིག་པའི་སྟོལ་ཡང་

ཁོང་གིས་བཏོད། ཁོང་གིས་འདྲ་མཚུངས་ཀྱི་སྒྲི་དངོས་ཆུང་མཆོག་གི་ཕྱི་ལོ་ནང་རྩལ་པའི་སྒོ་
ནས་སྒྲི་བྱེ་བྲག་གི་གྲུ་ལ་རིམ་སྒྲིག་ཚུལ་གྱི་མ་ལག་ཅིག་གསར་གཏོད་དང་ལེན་བྱས། དཔེར་ན་ཉེ་རིགས་
འདྲ་བ་ཆུང་མཆོག་གི་ཕྱི་ལོ་བཅུད། ཆུད་འདྲ་བ་ཆུང་མཆོག་གི་ཕྱི་ལོ་བཅུད། བྱི་མ་འདྲ་བ་ཆུང་མཆོག་
གྲུ་ལ་ཕྱི་ལོ་བཅུད་པ་སོགས་དེ་ནས་ཆོད་པ་དང་། ཟླ་ སྤྱིང་། བྱ་ཁོངས་བཅས་ཀྱི་ཆོག་གི་ནང་
རིམ་བཞིན་བཅུད། ཉེ་རིགས་འདྲ་བ་ཆུང་མཆོག་གི་ཕྱི་ལོ་བཅུད་པ་ལ་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ཉེ་དྲུང་
འབྲེལ་བ་ཡོད་པ་ཁོང་གིས་བཅིས་མེད་ཀྱང་། ལོ་ངོ་བརྒྱ་ལྷག་གི་ཅི་མ་གྱི་རྒྱུ་ལྷན་ཁོང་གི་དབྱེ་བསྒྲིག་
མ་ལག་དེ་ཉིད་བཀོལ་དུ་སྤྱད་ནས་ཏར་མིན་(Darwin)ཀྱིས་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་རྒྱུ་གཞི་རྒྱ་སྤྱོད་བྱས།

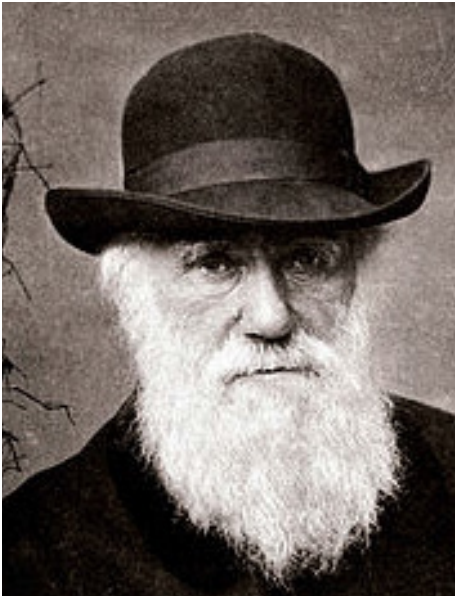
དེ་ནས་དུས་རབས་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་མཐུག་དང་བཅུ་དགུའི་འགོ་སྟོད་ལ་རང་བྱུང་ཆོད་རིག་པ་ཆུང་མཆོག་
ཀྱིས་འགྱུར་རྒྱུ་ལ་བརྟག་དཔྱད་བྱེད་འགོ་བཅུགས། འགྱུར་རྒྱུ་ལ་ལོ་མང་པོའི་གོང་གི་སྒྲི་དངོས་
ཆུང་མཆོག་འདྲ་བ་ཕྱིང་བ་ལས་རིམ་གྱིས་རྒྱུ་ལ་རང་བཞིན་དུ་གྱུར་ནས་སྒྲི་དངོས་ཀྱི་ལྷན་སྤྱོད་རྒྱུ་ལ་
བཞིན་དུ་ཉར་ཆགས་བྱུང་བའི་དངོས་པོ་ཆུང་མཆོག་ལ་ཟེར། འགྱུར་རྒྱུ་ལ་ལོ་མང་པོའི་ཕྱི་ལོ་བཅུད་ནས་འཛུལ་
སྤྱིང་ཆགས་ཚུལ་དང་། དེའི་སྟེང་གི་ཆོ་སྒྲིག་འཕེལ་ཚུལ་སོགས་ཀྱི་ཐད་ལ་བསམ་ཚུལ་དང་ཚོད་པ་
མང་པོ་བྱུང་ཡོད། ས་རན་སི་ཁུལ་ཁབ་ཀྱི་ལྷན་གནས་རིག་པ་བ་འཛོལ་རྒྱུ་ལ་ཁུལ་(Georges
Cuvier)ནི་དུས་རབས་བཅོ་བརྒྱད་པའི་འགྱུར་རྒྱུ་ལ་ཆོད་རིག་པ་སྤྱད་གྲགས་ཆེ་ཤོས་གྲས་ཤིག་ཡིན།
དངོས་དོན་ཐོག་ཆོད་རིག་དེ་གསར་གཏོད་བྱེད་མཁན་གཙོ་བོ་ཡང་ཁོང་ཉིད་ཡིན། ཁོང་གིས་པེ་རི་
སིའི་མཆོ་གཞིར་ཁུལ་ནས་འགྱུར་རྒྱུ་ལ་སྤྱད་ཐོང་བྱུང་བའི་སྤྱིང་མཆོག་ལ་པེ་རི་སི་སོ་སོར་
འགྱུར་རྒྱུ་ལ་ཆོག་པའི་ཆོད་རིག་པ་ཆོད་རིག་པ་ཆོད་རིག་པ་ཆོད་རིག་པ་ཆོད་རིག་པ་ཆོད་རིག་པ་
ལས་ཐོན་པའི་ཆོད་རིག་པ་ཆོད་རིག་པ་ཆོད་རིག་པ་ཆོད་རིག་པ་ཆོད་རིག་པ་ཆོད་རིག་པ་ཆོད་རིག་པ་
ལས་མི་འདྲ་བ་ཡོད་པ་ཁོང་ལ་དོ་སྣང་བྱུང་། ཉམས་ཞིབ་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱོད་ཆགས་མང་པོ་ཆོ་
སྟོང་དུ་གྱུར་ཡོད་པའདྲ་པོར་བཟུང་བྱས། ས་རིམ་གཅིག་ནས་གཅིག་བར་ཉེ་རིགས་གསར་པ་གྲུབ་ཀྱིན་
རྒྱུ་ལ་སྟོང་པའི་རང་ཚུལ་གསལ། འོན་ཀྱང་ཁུལ་ཁབ་ནི་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་རྒྱུ་གཞི་ལ་མཐའ་
གཅིག་ཏུ་དགག་པ་བྱེད་མཁན་ཞིག་ཡིན་པས་གསར་རྒྱུ་ལ་བྱུང་བའི་དོན་ཆུང་མཆོག་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་
དཔལ་ཉག་སྤྱོད་པ་ལ་བཟུང་བར་དེའི་ཆོད་རིག་པ་ཁོང་ཆག་རིང་ལྷགས་ཞེས་པའི་འདོད་ཚུལ་ཞིག་
གསར་གཏོད་བྱས་ཏེ་ས་རིམ་སོ་སོར་གསལ་བའི་ཉེ་རིགས་མི་འདྲ་བ་ཆུང་མཆོག་ཐན་པ་དང་ཆུ་ལོག་གི་རྒྱུ་
པས་དུས་དུས་སྤྱོད་བྱུང་དུ་ཆོ་སྟོང་ཕྱིན་པ་དང་། གོད་ཆག་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་བྱུང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་རི་
ཉིལ་ཏེ་ཐང་གྲུབ་པ། ས་གཞི་འབྱར་ཏེ་རི་གྲུབ་པ་སོགས་སྤྱོད་བྱུང་གི་འགྱུར་བ་སྤྱིང་ཆོད་བྱུང་ཡོད་ཅིང་།
དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ཡོད་བཞིན་པའི་སྒྲི་དངོས་སྟོང་ལ། སྤར་མེད་སྒྲི་དངོས་གསར་པ་སྤྱོད་བྱུང་གི་འགྱུར་བ་
འབྲེལ་བཤད་བྱས།

གོད་ཆག་རིང་ལུགས་ལ་དབྱིན་ཇིའི་ས་གཤིས་རིག་པ་བ་ཆར་ལི་སི། ལ་ཡི་ལ་(Charles Lyell)ཀྱིས་
 རྟོན་བརྗོད་བྱས་ཡོད། ཁོང་ནི་ཏར་མིན་དུས་སྐབས་ཀྱི་ས་གཤིས་རིག་པའི་སྡེ་ཁྲིད་མཁན་ཞིག་ཡིན།
 ཁོང་གིས་གོད་ཆག་རིང་ལུགས་ཀྱི་སློབ་ཀྱི་འགྲུར་བའི་འདོད་ཚུལ་བཀག་སྟེ་ས་གཤིས་ཀྱི་འགྲུར་བ་
 བྱི་རྟག་ཏུ་འབྱུང་བཞིན་པའི་འགྲུར་བ་དལ་པོ་ཞིག་ཡིན་ཁར། གོ་ལའི་ལོ་རྒྱུས་ལ་བརྟམས་ན་གོད་ཆག་
 རང་བཞིན་ཅན་ཀྱི་འགྲུར་བ་ནི་ཉུང་ཤས་ཙམ་ཡིན་ལ། དལ་ཀྱི་བྱུང་བའི་འགྲུར་བ་ནི་ཟམ་མ་ཆད་
 པར་རྟག་ཏུ་འབྱུང་བཞིན་ཡོད་ཅེས་ཁོང་གིས་ནམ་གཞག་དེ་འདྲ་ཞིག་བཅུགས། ས་གཤིས་ཀྱི་འགྲུར་
 བའི་འགོས་ཀྱང་གོ་ལའི་ལོ་རྒྱུས་ཁྱོན་ཡོངས་སུ་ཉ་ལམ་ཆ་སྟོམས་སུ་གནས་ཡོད་པར་སྒྲིག། འདོད་ཚུལ་
 དེ་ལ་ཆ་སྟོམས་རིང་ལུགས་ཞེས་པའི་མིང་ཐོགས། དེས་ན་རི་འགྲུབ་པར་གྲོགས་བྱེད་པའི་ཤུགས་དང་།
 རི་ཉིལ་བའི་རྟེན་དུ་གྱུར་པའི་ཤུགས། ཤུགས་ཆད་དེ་དག་གི་བྱེད་པ་འདྲུག་ཚུལ་སོགས་ནི་འདས་པའི་
 དུས་སུ་གང་ཡིན་པ་ད་ལྟའང་ཉ་ལམ་གཅིག་མཚུངས་ཡིན། དལ་འགྲུར་རིང་ལུགས་དང་ཆ་སྟོམས་
 རིང་ལུགས་ཀྱི་འདོད་ཚུལ་ཁག་ལས་ཏར་མིན་ལ་ཤུགས་རྟེན་ཅང་ཆེན་པོ་ཐེབས་ཡོད། གཅིག་ནི་
 གལ་ཏེ་ས་གཤིས་ཀྱི་འགྲུར་བ་ནམས་སློབ་ཀྱི་རྟེན་ལས་བྱུང་བ་མིན་པར་སྒྲིག་མཐུད་དེ་བྱུང་བའི་དལ་
 ཀྱི་རྟེན་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ན་ད་ལྟའི་འཛམ་བུ་གླིང་གི་གནས་བབ་ལས་གོ་ལ་འདི་ཉ་ཅང་ཀས་པོ་ཞིག་
 ཡིན་པ་སྟེ། མ་མཐར་ཡང་ལྷ་ཆོས་རིག་པས་འདོད་པའི་ལོ་རྒྱུད་ཆོ་དུག་ལས་ཆེས་ཀས་པ་ཡིན་དགོས་
 རེས་ཡིན། གཉིས་པ་ནི་འགྲུར་བ་དལ་ལ་ཤུགས་ཆད་ཞན་པའི་བྱེད་རིམ་ཞིག་དུས་ལྡན་ཉ་ཅང་རིང་
 པོར་སྒྲིག་མཐུད་དེ་བསྟེན་ན་དེས་ཀྱང་འགྲུར་བ་ཆེན་པོ་སྟེང་ཐུབ་པའི་རང་ཚུལ་དེ་ཡིན། དལ་འགྲུར་
 རིང་ལུགས་ཀྱི་ཆ་དོན་ནམས་སྟེ་དངོས་ཀྱི་འཕེལ་འགྲུར་ལ་སྦྱོར་མཁན་ཐོག་མ་དེ་ཏར་མིན་ཆགས་ཀྱི་
 མེད།

དུས་རབས་བཙོ་བརྒྱད་པའི་དུས་མཇུག་ཏུ་རང་བྱུང་སྒྲིབ་པ་འཕགས་འཛམ་གླིང་གི་འཕེལ་འགྲུར་དང་
 མཉམ་དུ་ཆེ་སྟོག་ཀྱང་འཕེལ་འགྲུར་འགོ་ཡོད་པའི་བསམ་ཚུལ་བཏོན། དེ་ལྟ་ནའང་དེ་དག་བསམ་
 ཚུལ་ཙམ་ལས་འགོ་ལུགས་འགོ་ཚུལ་ཀྱི་དཔེ་གཞི་ཆ་ཆང་བ་ཞིག་ཏར་མིན་ཀྱི་སྟོན་དུ་རྟོག་ལྷ་མག་
 མ་གཏོགས་གཞན་སུས་ཀྱང་བཏོན་ཐུབ་མེད། 1908 ལྷོ་ཏར་མིན་འཁྲུངས་པའི་ལོ་དེར་ལྷ་མག་གིས་
 རང་གི་འཕེལ་འགྲུར་ཀྱི་ནམ་གཞག་པར་སྒྲིབ་བྱས། ཁོང་གིས་གོ་ལའི་སྟེང་གི་སྟེ་དངོས་ནམས་སྐབས་
 བདེའི་རང་བཞིན་ནས་རྟོག་འདིར་རྟེན་ཅེས་རང་བཞིན་དུ་འཕེལ་འགྲུར་འགོ་བ་ལས་སྒྲུངས་ཤིང་།
 སྐབས་དེར་དར་གསོ་ཆེ་བའི་ལྷ་ཚུལ་གཉིས་ལ་བརྟེན་ཏེ་འཕེལ་འགྲུར་ཀྱི་ལས་ཚུལ་ངོས་བཟུང་། དང་
 པོ་ནི་ལུས་ཀྱི་ཆ་ཤས་གང་དང་གང་བཞོལ་སྦྱོད་མང་བ་བྱེད་པ་དེ་དང་དེ་སྟོབས་ཤིང་རྒྱས་ལ། གང་
 དང་གང་བཞོལ་སྦྱོད་མ་བྱེད་པ་དེ་དང་དེ་རྒྱད་འགོ་བའི་འདོད་ཚུལ་དེ་ཡིན། དཔེར་ན་མགར་བའི་
 དཔུང་པའི་ཉ་སྟོང་ཆེ་བ་ཡོད་པ་དང་ཤ་ཁྲ་སྟེ་རིང་གི་སྟེ་རིང་པོ་ཡོད་པ་ནམས་ལུས་ཀྱི་ཆ་ཤས་དེ་དང་

དེ་བཞེད་ལྟོད་ལན་མང་བྱས་པའི་རྒྱུ་ཀྱིས་ཡིན་ཞེས་བཤེད། གཉིས་པ་ནི་སྤྱི་དངོས་ནམས་ཀྱི་འདིས་
 ཐོབ་ཁྱད་གཤིས་ནམས་རྒྱུ་འདེད་འགྲོ་བྱེད་ཡིན་པ་དེ་ཡིན། འདོད་ཚུལ་འདིའི་ནང་སྤྱི་དངོས་ནམས་
 ཀྱི་རང་རང་གི་ཆེ་ལྷན་ཀྱི་རིང་ལ་གསར་དུ་ཐོབ་པའི་ཁྱད་གཤིས་ནམས་རང་གི་རིགས་རྒྱུ་ཕྱི་མར་
 བརྒྱུད་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པར་འདོད། དཔེར་ན་ཤ་ཁྱ་སྤྱི་རིང་གི་སྤྱི་རིང་པོའི་ཁྱད་ཆོས་དེ་རྒྱུ་རབས་
 མང་པོའི་རིང་ལ་སྤྱི་རིང་མཐོ་རིང་མཐོར་བརྒྱུད་པའི་རྩ་པ་དལ་གྱིས་བསགས་ཤིང་རིམ་གྱིས་བརྒྱུད་
 པའི་ཁྱད་ཆོས་ཡིན་པ་ལྟ་བུ་རེད། འོན་ཀྱང་འདིར་ངས་དགོས་པ་ཞིག་ལ་གོ་མས་འདིས་ལས་ཐོབ་པའི་
 ཁྱད་གཤིས་ནམས་དོན་ལ་རྒྱུ་གཏོང་རྩ་པའི་དཔང་རྟགས་གང་ཡང་ཆེད་མེད།

དེ་ནས་ཆར་ལེ་སི། ཏར་མིན་(1809-1882)ཀྱིས་འཕེལ་འགྱུར་རིག་པའི་འདོད་ཚུལ་སྤྱི་བརྟན་བྱས་
 པ་མ་ཟད། འཕེལ་འགྱུར་ཡོང་སྤངས་ཀྱི་ལས་ཚུལ་གསལ་བར་བསྟན་ཏེ་རིག་པ་དེ་ཉིད་སྤྱི་དངོས་རིག་
 པའི་འདོད་ཚུལ་སྤྱི་པོ་ཞིག་ཏུ་ཁོང་གིས་བསྒྱུར། ཁོང་ནི་རྒྱུ་དུས་ནས་རང་བྱུང་ཁོར་ལྷག་གི་མཛེས་
 ཆ་དང་ཉམས་སྦང་ལ་ཏ་ཅང་དགའ་མོས་ཆེ་བའི་བྱ་བུ་ཞིག་ཡིན། 1831 ལོ་ཁོང་ལོ་ན་11 ལ་སོན་
 གྲུབས་ཀྱི་ཆེན་ཉི་ལྷན་དུ་ཁྱེད་ཀྱི་ལོ་ལྷ་ཅམ་ཀྱི་རིང་འཛམ་བུ་སྤྱི་གི་ལྷན་ཀྱི་དང་སྤྱི་གི་ཕན་དུ་མར་
 དཔུང་སྤྱུལ་དུ་བྱིན་ཏེ་རྒྱ་མཚོའི་པ་མཐའ་བཅད། ལོ་ཤས་དེ་དག་གི་རིང་ལ་གོ་ལའི་ས་ཁུལ་གང་སར་
 ཆགས་པའི་བྱ་བྱེད་ཅི་ཤིང་མེ་ཏོག་འགྱུར་རྩིས་བཞོད་སྟགས་ལ་དོ་སྣང་དང་རྟོག་ཞིབ་ཞིབ་ཆགས་བྱ་
 རྒྱུའི་གོ་སྐབས་བྱུང་། འགྲུལ་བཞུད་དེའི་རིང་ལ་ཁོང་ལ་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ཆ་བའི་འདོད་ཚུལ་ཁག་སྒྱུར་
 བཅོས་གཏོང་དགོས་པའི་དཔང་རྟགས་དུ་མ་ཆེད་པ་རེད། (དཔེ་རིས། ༤)

དཔེ་རིས། ༤ ཆར་ལེ་སི་ཏར་མིན། (1809 ལོ་ནས་ 1882 ལོ་བར་)

མཆོ་འགྲུལ་ལས་འཁོར་རྩིས་དངོས་མྱོང་བྱུང་བའི་གནས་ཚུལ་དང་དཔང་རྟགས་ནམས་ལ་བསམ་
 ཞིབ་ནན་ཏན་བཀྱིས་མཐར་གོ་ལའི་ཐོག་ཆོ་སྟོག་ནམས་གངས་སྤྱོད་ཆོགས་ཡོད་པ་དེ་དག་འཕེལ་འགྱུར་
 ཀྱི་ལམ་ནས་བྱུང་བ་ཡིན་པ་དང་། དེའི་ལས་ཚུལ་ནི་རང་བྱུང་འདེམས་སྒྱུག་གི་ལམ་ནས་བྱུང་བ་ཡིན་
 པའི་ལྟ་ཚུལ་གལ་ཆེན་ཁག་གཅིག་ཁོང་གིས་བཏོན། དེ་ཡང་སྤྱི་དངོས་ཀྱི་འཕེལ་འགྱུར་ནི་རང་བྱུང་
 འདེམས་སྒྱུག་གི་ལམ་ནས་བྱུང་ལ། རང་བྱུང་འདེམས་སྒྱུག་ཀྱང་སྤྱི་དངོས་ཀྱིས་སོ་སོའི་ཁོར་ལྷག་ལ་
 བསྟན་འདིས་ཟབ་ལོས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ལས་བྱུང་ཞིང་། ཉེ་རིགས་གཅིག་པའི་སྟོག་ཆགས་ནམས་ཀྱང་
 བསྟན་འདིས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ལས་དུས་ལྷན་ཏ་ཅང་རིང་པོ་འདས་པ་ན་འཕེལ་འགྱུར་སོང་སྟེ་ཉེ་རིགས་
 གསར་པ་བྱུང། ཏར་མིན་གྱིས་ལྟ་ཚུལ་འདི་ཐམས་ཅད་གྲུ་ལེགས་པར་བསྒྲིགས་ཤིང་རྒྱུ་ཉེན་གྱི་
 དཔང་རྟགས་དུ་མ་དང་བཅས་ 1859 ལོར་ཉེ་རིགས་ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་(The Origin of Species)ཞེས་པའི་དཔེ་དེབ་ཏུ་པར་སྒྱུར་བྱས། དེབ་འདི་པར་སྒྱུར་བྱས་པ་ནས་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ནམས་
 གཞག་རིམ་གྱིས་ཡོངས་ཁྱབ་ཏུ་དར་ཞིང་། དཔེ་དེབ་དེ་སྤྱི་དངོས་རིག་པའི་བཅའ་ཡིག་ལྟ་བུར་གྱུར།

འཕྲོ་འཁྱར་དང་བཅས་པའི་བྱང་བ།

གཉིས་པ་འཕེལ་འཁྱར་གྱི་སྤྱི་འོན་འཆད་པ་ལ། འཕྲོ་འཁྱར་དང་བཅས་པའི་བྱང་བ་བཤད་པ་དང་།
འཁྱར་ཁྱད་བཤད་པ། རང་བྱང་འདམས་སྒྲུག་བཤད་པ། བསྟན་འཁྱར་བཤད་པ། ཆོ་སྒྲོག་གི་འཁྱར་
ཁྱད་ས་བཤད་པ་དང་ལ།

ཏར་མེན་གྱིས་ཆོ་སྒྲོག་ཐམས་ཅད་གོང་བྱ་གཅིག་ཏུ་བཟུང་ཞིང་། ཆོ་སྒྲོག་ལྟན་པའི་སྤྱི་དངོས་ཡོད་
ཆོད་ཐུན་མོང་གི་མེས་པོ་གཅིག་ལས་མཆོད་པས་སྐྱེན་འབྲེལ་བ་ཡོད་པར་བལྟས། ཐོག་མའི་མེས་
པོ་དེ་ལས་བྱང་བའི་རྒྱད་འཛིན་ནམས་ལོ་ངོ་ས་ཡ་མང་པོའི་ཁྱོན་དུ་གནས་ཡུལ་གང་སར་ཁྱབ་པ་ན་
ཕྱི་ཁོར་ཡུག་གི་ཁྱད་པར་དང་ནང་རིགས་རྣམས་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་ལ་བྱང་བའི་འཁྱར་བ་དང་། རིགས་རྣམས་དེ་
དག་སད་སྒྲངས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ལས་རྒྱད་འཛིན་གྱི་ཁྱད་གཤིས་ལ་འཁྱར་བ་བྱུང་ཞིང་། འཁྱར་བ་ནམས་
རི་གསོག་གིས་སྤྱི་དངོས་ཀྱི་ནམ་པ་གསར་པ་རིམ་གྱིས་གྲུབ། དེ་འདྲའི་ཕྱི་རིམ་འཁྱར་དང་ནང་གི་
རིགས་རྣམས་ལ་འཁྱར་བ་བྱང་བ་དེ་དག་སྤྱི་དངོས་ཀྱི་རྒྱད་འཛིན་ལ་བརྒྱད་དེ་འགོ་བ་དེ་ལ་འཕྲོ་འཁྱར་
དང་བཅས་པའི་བྱང་བ་ཞེས་བརྗོད། དེ་ནི་ཏར་མེན་གྱིས་ཆོ་སྒྲོག་གི་རང་བཞིན་ལ་འཆང་བའི་ལྟ་
ཚུལ་སྤྱི་པོ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། རིགས་རྣམས་ཀྱིས་རྟེན་གཞི་བྱེད་པའི་ས་མའི་ཁྱད་གཤིས་མང་པོ་ཞིག་
རྒྱད་འཛིན་ལ་འགོ་རྩ་ཡིན་པའི་འདོད་ཚུལ་ཏུ་ཅང་གནད་ཆེན་པོ་ཞིག་འདིར་འདུས་ཡོད།

ས་མའི་ཁྱད་གཤིས་ཡོད་ཆོད་རྒྱད་འཛིན་ལ་འགོ་རྩ་བ་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། དེ་ནི་མིན་ཏེ་རིགས་རྣམས་
ཀྱིས་རྟེན་གཞི་མ་བྱེད་པའི་ཁྱད་ཆོས་ནམས་རྒྱད་གཏོང་བྱུང་པ་མིན། དཔེར་ན་མི་ལ་མཆོན་ན་མིག་
གི་ཁ་དོག་དང་། བགས་མདོག་ བྲག་གི་དབྱེ་བ། མགོ་དམར་འཁྱར་བའི་རང་བཞིན་ལྟ་བུ་རྒྱད་གཏོང་
རྩ་བའི་ཁྱད་གཤིས་ཡིན། ཆོ་འདིར་སྦྱང་པ་དང་རྒྱུན་གཞན་གྱིས་སོབ་པའི་ཁྱད་གཤིས་སལ་མོ་ཆོ་
རྒྱད་གཏོང་རྩ་བ་མིན་པ་སྟེ། དཔེར་ན་མགར་བའི་དཔུང་ལྷ་ཆེན་པོ་དང་། བན་བསྐྱོན་ལས་དབང་པོ་
ཉམས་པ་ལྟ་བུ་ཡིན།

རྒྱད་གཏོང་རྩ་བའི་ཁྱད་གཤིས་ནམས་ཀྱི་ཨེན་ཨེ་སྟེ་རིགས་རྣམས་བཟུང་བའི་འདུས་རྒྱལ་བརྒྱད་ནས་
ས་མ་ནས་བྱ་ལྷག་ལ་བཞོད་པ་ཡིན། ཚུལ་དེའི་སྟོར་རྒྱས་པ་ལེའུ་གསུམ་པའི་ནང་སོན་རྒྱ་ཡིན།
དེས་ན་རྒྱད་གཏོང་རྩ་བའི་ཁྱད་གཤིས་ལ་རྒྱུན་གྱི་དབང་གིས་འཁྱར་བ་བྱང་བ་ན་ཁྱད་གཤིས་གསར་
པ་དེ་རྒྱད་འཛིན་དུ་བཞོད་དེ་རིམ་གྱིས་སྤྱི་དངོས་དེའི་ཆོགས་འདུས་ཤུགས་ཆེར་ཁྱབ་པ་ན་སྤྱི་དངོས་
ཀྱི་ཆོགས་འདུས་དེ་ལ་འཕེལ་འཁྱར་བྱང་བར་བཅིབ་པ་ཡིན།

འགྱུར་བྱད།

གཉིས་པ་འགྱུར་བྱད་ཞེས་པ་ཚོགས་འདུས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་མངོན་པའི་མི་འདྲ་བའི་བྱད་པར་ལ་ཟེར། ང་
ཚོས་སོ་སོའི་མཐའ་འཁོར་གྱི་ཁོར་ཡུག་ལ་དོ་སྣང་བྱེད་ཆེ་ཚོགས་འདུས་མང་པོའི་ཁྲོད་དུ་འགྱུར་བྱད་
མི་འདྲ་བ་སྣ་ཚོགས་ཤིག་མཐོང་རྒྱུ་ཡོད། དཔེར་ན་མིའི་ཚོགས་འདུས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་པགས་པའི་མདོག་
དང་། གདོང་གི་བྱད་གཟུགས། ལུས་པོའི་ཆེ་ཆད་ལ་སོགས་པའི་བྱད་པར་ལྟ་བུ་དང་། ཡང་སྒོ་ཕྱགས་
སེམས་ཅན་གྱི་ཁྲོད་དུ་ཉེ་རིགས་གཅིག་པ་ཡིན་ནའང་བྱད་གཤིས་མི་འདྲ་བ་ཡོད་པ་ལྟ་བུ། མེདོག་
གི་ཉེ་རིགས་གཅིག་པ་ཡིན་ཡང་ཁ་དོག་དང་ཆེ་ཆུང་གི་བྱད་པར་སྣ་ཚོགས་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན། སྤང་
དུ་བྱུང་བའི་བྱད་གཤིས་ལ་རིགས་རྣམས་མངོན་ནམ་ཞེས་པའི་ཐ་སྟངས་སྒྱུར་ཁོང་། བྱད་གཤིས་ཀྱི་ཉེན་
གཞིར་གྱུར་པའི་རིགས་རྣམས་ལ་རིགས་རྣམས་གྲུབ་ཆ་ཞེས་བཞིན། ཚོགས་འདུས་ཀྱི་རིགས་རྣམས་མངོན་
ནམ་ལ་བྱད་པར་ཡོད་པ་ལས་དེའི་རིགས་རྣམས་གྲུབ་ཆ་ལ་བྱད་པར་ཡོད་པ་དཔོག་གྲུབ་ཅིང་། དེའི་
རིགས་རྣམས་གྲུབ་ཆ་ལ་བྱད་པར་བྱུང་བ་ལས་དེའི་རིགས་རྣམས་མངོན་ནམ་ལ་བྱད་པར་སོན་པ་ཡིན།
དུས་ཀྱི་བཟོད་པ་དང་ལྟན་དུ་ཚོགས་འདུས་ཀྱི་རིགས་རྣམས་གྲུབ་ཆའི་བྱད་པར་ལ་འགྱུར་བ་ཕྱིན་ཏེ་
དེ་ཉིད་ཚོགས་འདུས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་བྱབ་པ་ལས་ཚོགས་འདུས་ཀྱི་ངོ་པོ་ལ་འགྱུར་བ་བྱུང་སྐབས་ཚོགས་
འདུས་དེ་ལ་འཕེལ་འགྱུར་བྱུང་བར་ངོས་འཛིན་བྱེད་པ་རེད།

འོ་ན་འགྱུར་བྱད་དེ་དག་གང་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། རིགས་རྣམས་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་ལ་འགྱུར་
ལོག་བྱུང་བ། སོ་མོའི་འཁྲིག་སྒྲིབ་ལས་རིགས་རྣམས་ལ་བསྐྱར་དགྲུག་ཐེབས་པ། ཚོགས་འདུས་བར་ལ་
གནས་སྒོ་བྱུང་བའི་ཕྱིན་གྱིས་རིགས་རྣམས་ཀྱི་ཚོགས་ཤིག་ཚོགས་འདུས་གཞན་ཞིག་གི་ཁྲོད་དུ་སླེབས་
པ་ལྟ་བུའི་རིགས་རྣམས་ཀྱི་རྒྱ་བ་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཡིན། དེའི་སྐོར་རྒྱས་པ་ལོ་རིམ་གཉིས་
པའི་སློབ་ཆ་ན་ནང་སོན་རྒྱུ་ཡིན། འགྱུར་བྱད་ནི་འཕེལ་འགྱུར་འབྱུང་བའི་རྒྱ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་ཏེ།
ཚོགས་འདུས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་འགྱུར་བྱད་སྣ་ཚོགས་ཤིག་མེད་ན་འཕེལ་འགྱུར་འབྱུང་མི་ཐུབ།
འོ་ན་འགྱུར་བྱད་དེ་ལྟར་དང་ལྟན་པའི་ཚོགས་འདུས་སུ་འཕེལ་འགྱུར་རིམ་བྱུང་བ་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན།
འཕེལ་འགྱུར་བྱུང་བའི་ལས་ཚུལ་ལ་རང་བྱུང་འདེམས་སྒྲུག་ཅེས་བཞིན་དེ་ཆེན་པ་འོག་དུ་འཆད་དོ།

རང་བྱུང་འདེམས་སྒྲུག

གསུམ་པ་རང་བྱུང་འདེམས་སྒྲུག་བཤད་པ་ལ། སྤྱིའི་གོ་དོན་དང་། དེ་རིམ་ལྟར་ཡོང་ཚུལ་གྱི་དཔེ། དེའི་
དབྱེ་བ་བཤད་པ་དང་གསུམ། དང་པོ་གོ་དོན་ནི། སྤྱི་ལྟན་གང་ལ་རང་དང་ཉེ་རིགས་མཐུན་པའི་སྤྱི་

ལྷན་གཞན་ལས་ཁོར་ལུག་ལ་བསྐྱོན་འགྱུར་ལེགས་པར་རྒྱས་པའི་བྱང་གཤིས་ལྷན་པ་དེ་ལ་འཆོ་གསོན་དང་སྦྱང་སྤེལ་གྱི་གོ་སྐབས་བཟང་བ་ཡོད་པས། སྦྱང་ལྷན་དེ་ཉིད་ལ་རྒྱུད་འཛར་མང་བ་དང་། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་རིགས་རྣམས་ཀྱི་བྱུང་ཆ་རྣམས་རྒྱུན་རིང་བར་བསྐྱོང་སྤེལ་པའི་གོ་སྐབས་ཡོད། ཚུལ་འདིའི་སློན་ནས་བྱང་གཤིས་བཟང་བ་དང་ལྷན་པའི་སྦྱང་ལྷན་དེ་དག་གི་རིགས་རྣམས་ཆོགས་འདུས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་ཉར་ཆགས་དང་རྒྱུད་འཛར་འོག་མར་རྒྱུད་གཏོང་བྱེད་པ་ལ་རང་བྱུང་འདེམས་སྒྱུག་བྱེད།

དངོས་མཐོང་ལག་ཟེན་བྱུང་བའི་རང་བྱུང་འདེམས་སྒྱུག་གི་དཔེ་མཆོན་སྣམ་གྲགས་ཆེ་བ་གཅིག་ནི། སྦྱང་དབྱེན་རི་ལུང་པར་བཟོ་ལས་གསར་བཞེད་སྐབས་ས་གནས་གང་སར་བཟོ་བྱ་ཅང་མང་པོ་འདུགས་སྒྱུག་བྱས་ཏེ་ཉིན་ལྟར་བཟོ་བྱ་དེ་དག་ལས་རྩོམ་ལ་འབར་བའི་དུ་བ་འཕྱུར། ཉེ་ཁོར་གྱི་ནགས་ཆོལ་རྣམས་དུ་བས་ནག་པོར་བསྒྱུར། ཤིང་ནགས་ཁྲོད་དུ་འཆོ་བའི་སྤྱིལ་འབྲུ་དཀར་ནག་རིགས་གཉིས་ཡོད་ཅིང་། དུང་ནག་གིས་ཤིང་གི་སྤོང་པོ་དང་ཡལ་ག་རྣམས་ནག་པོར་བསྒྱུར་བའི་རྒྱུ་གྱིས་སྤྱིལ་འབྲུ་ནག་པོ་རྣམས་ལ་འཆོ་གནས་ཀྱི་གོ་སྐབས་བཟང་པོ་ཞིག་ཐོབ་པས། དེ་དག་དཀར་པོ་ལ་སྤྱིལ་ཏེ་འཆོ་གནས་རིང་བ་དང་རིགས་རྒྱུད་སྦྱང་སྤེལ་མང་བའི་ཁེ་ཕན་ཐོབ་ཡོད། སྤྱིལ་འབྲུའི་ལུས་མདོག་ཡལ་གའི་མདོག་དང་མཚུངས་པས་བྱེད་མཐོང་མ་སྤྱབ་པས་དེའི་ཉེན་ལས་གཡོལ་བདེ་བ་བྱུང་ཞིང་། སྤྱིལ་འབྲུ་དཀར་པོ་རྣམས་ཡལ་ག་ནག་པོའི་སྤོང་མཐོང་སྤྱོད་པས་བྱེད་མཐོང་ཁ་ཟས་སུ་གྱུར། རིམ་གྱིས་སྤར་གྱི་སྤྱིལ་འབྲུ་འདྲེས་མའི་ཆོགས་འདུས་དེ་ནག་པོའི་ཆོགས་འདུས་སུ་གྱུར་ཡོད་པ་མདོན་སུམ་ར་སྦྱོང་བྱུང་བ་དེ་ནི་རང་བྱུང་འདེམས་སྒྱུག་གི་དཔེ་མཆོན་གོ་སྐབས་ཤིག་དང་གྲགས་ཆེ་ཤོས་ཤིག་ཡིན། (དཔེ་རིས། ༥)

དཔེ་རིས། ༥ བཟོ་ལས་གསར་བཞེད་སྐབས་ཁོར་ལུག་ལ་འགྱུར་བ་བྱུང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱིལ་འབྲུ་དཀར་ནག་གཉིས་ལ་འཆོ་གནས་ཀྱི་ཁེ་ཕན་མི་འདྲ་བ་ཐོབ་སྟེ་སྤྱིལ་འབྲུའི་ཆོགས་འདུས་ལ་བྱང་པར་བྱིན་ཡོད། དེ་ནི་རང་བྱུང་འདེམས་སྒྱུག་གི་མཆན་གཞི་ཡང་དག་ཅིག་ཡིན།

གཉིས་པ་རང་བྱུང་འདེམས་སྒྱུག་རི་ལྟར་ཡོང་ཚུལ་དཔེའི་སློན་ནས་བསྐྱོན་ན། དཔེར་ན་འབྲུ་སྒྱུར་བའི་ཆོགས་འདུས་ཤིག་གི་ནང་རང་བྱུང་འདེམས་སྒྱུག་ཡོང་བ་ལ་ཆ་རྒྱུན་ཁ་ཤས་ཆང་དགོས།

དེ་ཡང་ཆ་རྒྱུན་དང་པོ་ནི། བྱང་གཤིས་ལ་རིགས་མི་འདྲ་བ་མང་པོ་ཡོད་པ། དཔེར་ན་འབྲུ་སྒྱུར་བའི་ལུས་ཀྱི་ཁ་དོག་ལྟ་བུའི་བྱང་གཤིས་ལ་ལྷང་ཁྱ་དང་རྒྱ་སྒྱུག་སོགས་མི་འདྲ་བ་སྣ་ཆོགས་ཡོད་པ་དང་། སྤྱིལ་འབྲུའི་ཆོགས་འདུས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་དཀར་ནག་གི་བྱང་གཤིས་མི་འདྲ་བ་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན།

ཆ་རྒྱུན་གཉིས་པ། རིགས་རྒྱུད་སྦྱང་སྤེལ་ལ་བྱང་པར་ཡོད་པ། ཁོར་ལུག་གི་རྒྱུན་པས་ཆོགས་འདུས་དེ་ཆད་མེད་དུ་རྒྱ་སྦྱང་བྱེད་སྤེལ་གྱི་མེད་པ་མ་ཟད་རིགས་རྒྱུད་སྦྱང་སྤེལ་གྱི་རྒྱས་པ་ཤིལ་པོ་ཡང་བཀོལ་སྦྱོང་བྱེད་སྤེལ་གྱི་མེད་པས་ཆོགས་འདུས་ཀྱི་སྦྱང་ལྷན་རྣམས་ལ་རིགས་རྒྱུད་སྦྱང་སྤེལ་གྱི་བྱང་པར་ཐོན་

གི་ཡོད། དཔེ་འདིའི་ནང་འབྲུ་སྤྱོད་པ་ལྡང་ཁྱ་ནམས་མཐོང་སྤྱོད་པས་བྱེད་ཁྱ་ནམས་ཀྱི་ཁ་ཟས་སུ་གྱུར་ནས་
རིགས་རྒྱུད་སྤེལ་གྱི་ནུས་པ་དེ་ཉག་ཏུ་འབྲུ་སྤྱོད་པ་རྒྱ་སྤྱོད་ལ་ལྟོས་ཏེ་ཞན་པ་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན།

ཆ་རྒྱུན་གསུམ་པ། བྱང་གཤིས་ནམས་རྒྱུད་འདེད་ཀྱི་ལམ་ནས་བརྒྱུད་སྤོང་བྱེད་པའི་རང་གཤིས་ཡོད་པ་སྟེ།
དཔེར་ན་འབྲུ་སྤྱོད་པ་རྒྱ་སྤྱོད་ནམས་ཀྱིས་སྤྱ་གྲུ་རྒྱ་སྤྱོད་སྤེལ་བྱེད་པ་དང་། འབྲུ་སྤྱོད་པ་ལྡང་ཁྱ་ནམས་
ཀྱིས་སྤྱ་གྲུ་ལྡང་ཁྱ་སྤེལ་བྱེད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན། རྒྱ་མཚན་ནི་བྱང་གཤིས་འདི་དག་ལ་རིགས་རྩིས་ཀྱི་གཞི་
ཉེན་ཡོད་པས་ཡིན།

ཆ་རྒྱུན་དེ་དག་གི་སྤྱབ་འབྲས་ནི། རང་གི་རིགས་རྒྱུད་སྤེལ་བར་ཁེ་སན་མང་དུ་གཏོང་བའི་བྱང་གཤིས་
ནམས་རིམ་གྱིས་ཆོགས་འདུས་ནང་བྱང་ཆེ་དུ་འགོ་བདེ་ཡིན། འདི་ལྟར་སྤྱ་མཐུན་དེ་བྱང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་
མཐར་ཆོགས་འདུས་ནང་གི་སྤྱ་ལྟན་ཐམས་ཅད་བྱང་གཤིས་དེ་དག་དང་ལྟན་པ་འགྱུར་གྱི་ཡོད། དེས་ན་
ཆོགས་འདུས་ཤིག་གི་ནང་བྱང་གཤིས་སྤྱ་ཆོགས་ཡོད་པ་དང་། ཆོགས་འདུས་ཀྱི་སྤྱ་ལྟན་སོ་སོར་རིགས་
རྒྱུད་སྤེལ་ལ་བྱང་པར་ཡོད་པ། བྱང་གཤིས་ནམས་རྒྱུད་འདེད་ཀྱི་ལམ་ནས་བརྒྱུད་སྤོང་བྱེད་པའི་
རང་གཤིས་ཡོད་པ་བཅས་ཆང་བ་ཡིན་ན་དེའི་སྤྱབ་འབྲས་སུ་རང་བྱུང་འདེམས་སྤྱོད་གི་ཐོག་ནས་འཕེལ་
འགྱུར་ཡོང་བུ་ཡིན།

གསུམ་པ་དབྱེ་བ་བཤད་པ་ལ། རྩོགས་གཅིག་འདེམས་སྤྱོད་དང་། མཐའ་གཉིས་འདེམས་སྤྱོད་དབྱས་
གནས་འདེམས་སྤྱོད་འཁྱིལ་སྤོང་འདེམས་སྤྱོད་མིས་བཟོས་འདེམས་སྤྱོད་བཅས་སྤྱ་ཆོགས་ཤིག་ཡོད།
རང་བྱུང་འདེམས་སྤྱོད་གི་ལས་ཚུལ་ལ་བརྟེན་ནས་བྱང་བའི་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་སྤྱབ་འབྲས་གང་འདྲ་ཡོད་
ཅེ་ན། སྤྱིར་འཕེལ་འགྱུར་གྱིས་སྤྱོད་དངོས་ཀྱི་ནམ་པ་དང་གཤིས་སྤོང་གི་ཆ་ཡོངས་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་བྱེད་ཀྱི་
ཡོད་ཀྱང་། མངོན་གསལ་དོད་ཤོས་ཀྱི་མཐུག་འབྲས་ནམས་ནི་སྤྱོད་དངོས་ཀྱི་གཤིས་སྤོང་གི་བསྐྱུར་འགྱུར་
དང་ལུས་པོའི་བསྐྱུར་འགྱུར་ནམས་ཆགས་ཀྱི་ཡོད། དེས་ན་བསྐྱུར་འགྱུར་གྱི་ནམ་གཞག་ཅུང་ཟད་ཅིག་
འཆད་པར་བྱའོ།

བསྐྱུར་འགྱུར།

བཞི་པ་བསྐྱུར་འགྱུར་བཤད་པ་ལ། བསྐྱུར་འགྱུར་གྱི་ངོ་བོ། བསྐྱུར་འགྱུར་ངི་ལྟར་ཡོང་བ། བསྐྱུར་འགྱུར་གྱི་
འབྲས་བྱ་བཤད་པ་དང་གསུམ། དང་པོ་ནི། སྤྱ་ལྟན་ནམས་ཀྱིས་རང་ཉིད་འཆོ་གནས་ལ་འཕྲོད་མཐུན་ཡོང་
བར་ཁོར་ལུག་ལ་བསྐྱུར་ནས་འགྱུར་བ་འགོ་བའི་རྒྱུད་རིམ་ཞིག་ལ་བསྐྱུར་འགྱུར་བྱེད།

གཉིས་པ་ནི། ཁོར་ཡུག་བྱེ་བྲག་པ་ལ་བསྐྱུན་ཏེ་འཇུག་བ་འགོ་རུང་གི་བྱད་གཤིས་ལྡན་པའི་ཆོགས་འདུས་གང་འབྲེལ་གྱི་ཡིན་པུང་ཁོར་ཡུག་དེ་དང་འཕྲད་པ་ན་དེ་ལ་འཆོ་གནས་དང་སྦྱང་སྤེལ་ལེགས་པར་སྦྱབ་པའི་ཕྱིར་ཁོར་ཡུག་དེ་དང་འཆམས་པའི་འཇུག་བ་བྱུང་བ་ཡིན། སྦྱང་སྤེལ་ནས་འཆོ་གནས་དང་རྒྱུད་པ་སྤེལ་བར་མཐུན་རྒྱུན་ལ་འགྲུག་ཚད་བྱེད་དགོས་ཤིང་། དེའི་རྒྱུད་རིམ་ནང་ཁོར་ཡུག་ལ་བསྐྱུན་ནས་རང་ཉིད་གོང་འཕེལ་གཏོང་བར་བྱད་གཤིས་གང་ཞིག་དགོས་མཁོ་ཆེ་བ་དེ་ཉིད་རང་བྱུང་གིས་འདེམས་ཤིང་ཕྱི་མར་བརྒྱུད་གཏོང་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

གསུམ་པ་བསྐྱུན་འཇུག་གི་འབྲས་བྱ་ནི། བསྐྱུན་འཇུག་གིས་སྦྱང་སྤེལ་སོ་སོར་འཆོ་གནས་དང་སྦྱང་སྤེལ་གི་ཁེ་སྒན་ཡག་ཏུ་གཏོང་བ་དང་། གལ་སྲིད་དེ་ལྟའི་བསྐྱུན་འཇུག་མི་ལྡན་པའི་སྦྱང་སྤེལ་གྱི་ཁེ་སྒན་ཡིན་ཆེ་རང་གི་འཆོ་གནས་དང་སྦྱང་སྤེལ་གི་ཁེ་སྒན་སྦྱོར་བྱ་འགོ་བ་ཡིན། དེའི་ཕྱིར་ཆོགས་འདུས་ཤིག་གི་གྲངས་འཕོར་གོང་འཕེལ་འགོ་བར་བསྐྱུན་འཇུག་གིས་རམ་འདེགས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

ཆེ་སློག་གི་འབྲས་ཁུངས།

རྒྱག་པ་ཆེ་སློག་གི་འབྲས་ཁུངས་བཤད་པ་ནི། སྦྱིར་འཇིག་རྟེན་ཁམས་ནི་ལོ་ངོ་ཐེར་འབུམ་ ༡༩༥ ཡར་སྡོན་དུ་སྦྱབ་ལ། འཛམ་གླིང་ནི་ལོ་ངོ་ཐེར་འབུམ་བཞི་དང་བྱེད་ཀ་ཅམ་གྱི་སྡོན་ནས་སྦྱབ་པར་ཆུན་རིག་པས་ཡོངས་གྲགས་སུ་འདོད། འཛམ་གླིང་ཐོག་ཆེ་སློག་ཐོག་མར་སྦྱབ་པའི་ལོ་དུས་ཉག་ཉག་ངོས་བཟུང་སྦྱབ་ཀྱི་མེད་ལ། དེའི་ཆེད་དཔང་རྟགས་ཆད་ལྡན་ཞིག་ཀྱང་རྟེན་མེད། འདོད་ཚུལ་ལྟར་བྱས་ན་འཛམ་གླིང་འདི་ཐོག་མར་སྦྱབ་པའི་སྐབས་ཕྱི་ནང་ཆང་མ་མེའི་རང་བཞིན་ཅན་ཞིག་ཡིན་ལ། རིམ་གྱིས་ཕྱི་ངོས་ཀྱི་ཆ་རྒྱུད་མར་བྲི།

འཛམ་གླིང་དེ་ཉི་མ་ནས་ཐག་ཉེ་འཇུག་ཏུ་ཅང་འཆམས་པོ་ཡོད་པ་དང་། དེའི་ཐོག་རྒྱ་ཡི་ཕུང་པོ་ཆེན་པོ་སྦྱབ་པ་སོགས་སའི་གོ་ལའི་བྱད་ཆོས་མང་པོ་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་གླིང་འདིར་ཆེ་སློག་སྦྱབ་སྦྱང་བ་བྱུང་བ་མ་ཟད། ལུ་མཐུད་དེ་རྒྱུན་སྲིད་ཞིང་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱང་བྱུང་ཡོད། གཟའ་ལྷག་པ་དང་པ་སངས་ལྟ་བུ་ཉི་མ་དང་ཐག་ཉེ་དྲགས་པ་དང་། གཟའ་མིག་དམར་དང་ཕུར་བུ་ལྟ་བུ་ཉི་མ་དང་ཐག་རིང་དྲགས་པ་སོགས་ཀྱི་གནས་སྤངས་འོག་ཆེ་སློག་སྦྱབ་པར་འགལ་རྒྱུན་ཆེན་པོ་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད།

ཁར་བོན་ནི་སྦྱང་སྤེལ་ཆང་མར་ངས་པར་མཁོ་བའི་རྩལ་ཕྲན་ཞིག་ཡིན་ལ། དེས་ཐོག་མའི་དུས་སུ་འཛམ་གླིང་ཐོག་ཆེ་སློག་སྦྱང་སྤེལ་འབྲས་བར་ཆ་རྒྱུན་བསྐྱུན་ཡོད་པའི་ཆོད་དཔག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཁར་བོན་གྱི་

འབྲུང་ཁྲུངས་གཙོ་བོ་ཞིག་ནི་མི་རི་འཕྱུར་བའི་སྐྱེས་གཟུགས་ཡིན། ཁར་བོན་དང་ཡང་རྒྱུད་། འཛོ་རྒྱུད་། ཟེ་རྒྱུད་།
བཅས་འདུས་ཤིང་བསྐྱེམས་པ་ལས་རྒྱས་ཀྱི་ནམ་འགྱུར་གཤམ་ཆེན་ཞིག་གྲུབ་པ་ནི་སྤྱི་དཀར་གྱི་མང་དོན་སྤེལ་མི་ནོ་
སྐྱུར་རྒྱས་ཞེས་པ་དེ་ཡིན།

ཨ་མི་ནོ་སྐྱུར་རྒྱས་ནི་སྤྱི་དཀར་གྱི་མང་དོན་ལྟ་བུ་ཡིན་སྟབས་ཐོག་མའི་ཆེ་སྟོག་འགྲུབ་པའི་མང་གཞི་ཡང་དེས་བྱས་
པར་འདོད། སྤྱི་ལུན་ནམས་ཀྱི་ལུས་ཀྱི་བྱེད་རིམ་སྣ་ཆོགས་ཤིག་འགྲུབ་པར་སྤྱི་དཀར་ལས་གྲུབ་པའི་སྤྱིན་རྒྱས་དང་
སྐྱུལ་རྒྱས་ནམས་མེད་མི་རུང་བའི་དགོས་མཁོ་ཆགས་ཀྱི་ཡོད། སྤྱིར་བཏང་སྤྱི་ལུན་ནམས་ཏ་ཅང་སྟབས་བདེ་ཞིག་
ནས་ཆེས་རྒྱུག་འདྲིང་ཆེ་བ་ཞིག་གི་དོར་འཕེལ་རྒྱས་སུ་འགྲོ་བ་དེ་སྤྱི་དངོས་ནམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡིན། དེ་
ཡང་དཔེར་ན་སྤྱི་དངོས་ཐོག་མར་འབྱུང་ས་དེ་ཏ་ཅང་རྒྱུད་རྒྱུད་ཞིག་དང་ཉུང་ཤས་ཤིག་ཡིན་ན་ཡང་རིམ་གྱིས་རྒྱ་
ཆེན་པོ་དང་སྣ་ཆོགས་རང་བཞིན་ཅན་དུ་གྱུར་པ་ལྟ་བུ་རེད།

ང་ཆོས་གསལ་པོར་ཤེས་ཐུབ་པ་ཞིག་ལ་སྤྲ་བུང་གཞན་ལ་བརྟེན་ནས་འཛོ་དགོས་པའི་སྟོག་ཆགས་ཤིག་ཡིན་ཕྱིན་
ཆད་ཆེ་སྟོག་གི་འབྲུང་ཁྲུངས་སུ་འདོགས་མི་ཐུབ། དེའི་རྒྱ་མཚན་ནི་རང་ཉིད་འཛོ་གནས་བྱེད་པ་དང་རིགས་རྒྱུད་
སྤྱིད་སྤེལ་བྱེད་པར་སྟོག་ཆགས་གཞན་ཞིག་ལ་བརྟེན་དགོས་པ་ཡིན་པས་སྤྱི་ལུན་སྤེལ་མེད་པའི་གནས་སྟངས་སུ་
དེ་འབྱུང་ཐབས་བྲལ་བ་རེད། དེ་ལྟ་ན་སྤྲ་བུང་གཞན་ལ་བརྟེན་པའི་དུག་སྤིན་དང་དེ་ལས་གཞན་པའི་གཞན་ཉིན་
སྟོག་ཆགས་ནམས་ནི་སྤྱི་དངོས་འཕེལ་འགྱུར་འགོ་བཙུགས་ཆར་བའི་རྗེས་སུ་གྲུབ་པར་དོས་འདྲིན་བྱེད་ཆོག

འཛམ་གླིང་ཐོག་དངོས་གཟུགས་ཤིག་གིས་གཞན་ལས་འཛོ་བཙུད་ལེན་པ་དང་། དབུགས་འབྲུང་རྩབ་བྱེད་པ་ནས་
བཟུང་སྤྱི་དངོས་ཡོད་པར་བརྟེན་དགོས་ལ། དེ་ནི་ལོ་ངོ་ཐེར་འབྲུམ་གསུམ་གྱི་ཡར་སྡོན་ན་འཛམ་གླིང་སྤྱི་ལོ་མཆོ་
དང་མཆོད་ནམས་སུ་ཨ་མི་ནོ་སྐྱུར་རྒྱས་ལྟ་བུའི་རྒྱས་འགྱུར་གྱི་གནས་བབ་གྲུབ་པ་ནས་བཟུང་བརྟེན་ཆོག འོན་ཀྱང་
མཁས་པ་ལ་ལས་ཆེ་སྟོག་གི་འབྲུང་ཁྲུངས་གོ་ལ་འདིའི་སྤྱི་ལོ་མཆོད་པར་བྱི་གླིང་གཞན་ཞིག་ཡིན་པར་འདོད་ཀྱི་ཡོད།

ཞིབ་འཇུག་པ་ཁག་ཅིག་ལ་འཛམ་གླིང་གི་ཐོག་མའི་དུས་སུ་རྒྱས་འགྱུར་སྤེལ་སྤྱོར་ལ་བརྟེན་ནས་ཨར་ཨེན་ཨེ་
འདུས་རྩལ་གྲུབ་ཡོད་ཆོག་པའི་དཔང་རྟགས་ཤིག་རྟོག་ཡོད། ཡང་ཉམས་ཞིབ་པ་ལ་ལས་རྒྱས་རྩལ་དུ་མ་འདུས་ཤིང་
འཛོགས་པ་ལ། ནམ་ཞིག་དེ་ལ་སྤྱིད་སྤེལ་གྱི་རྩལ་པ་སོན་པ་ན་དེ་ཉིད་ཆེ་སྟོག་གི་དོ་བོར་གྱུར་ཉི་དེ་ནས་བཟུང་
ཆེ་སྟོག་གི་འགོ་རྒྱུགས་པར་བརྟེན་དགོས་པའི་ཆོད་དཔག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ད་ལྟའི་དུས་སུ་ཆོན་རིག་པ་མང་པོས་ཐོག་
མའི་ཆེ་སྟོག་གྲུབ་རྩལ་ལ་སྤྱོད་གསར་པ་ཐོབ་པའི་ཆེད་དུ་བརྟག་དཔྱད་ཁང་དུ་ཉམས་ཞིབ་སྣ་ཆོགས་ཤིག་བྱེད་
བཞིན་ཡོད་ལ། རང་གི་དོ་འདུང་རང་ཉིད་ཀྱིས་སྤྱིན་རྒྱས་པའི་དངོས་པོའི་རིགས་དེ་འདྲ་བཟོ་ཐབས་ལ་འབད་བཞིན་
ཡོད།

དེགས་དབྱེད་ས་ཚོན།

- ཁ་ཅིག་ན་རེ། སློབ་ཁྲིམ་མེ་རི་འཕྱར་ནས་རི་བོ་ཆགས་པ་དང་ས་ཡོམ་བརྒྱབ་ནས་རི་བོ་ཉིལ་བའི་འཁྱར་བ་དེ་ཆོས་ཅན། འཕེལ་འཁྱར་ཡིན་པར་ཐལ། རང་བྱུང་ཁམས་ཀྱི་འཁྱར་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། ཁྱབ་པར་ཐལ། ཏུས་ཀྱི་རིམ་པའི་ནང་རང་བྱུང་ཁམས་ལ་འཁྱར་བ་གང་བྱུང་བ་ཐམས་ཅད་འཕེལ་འཁྱར་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཞེས་པ་ལ། ཁ་ཅིག་གིས་འོན་ཏེ་ཆོས་ཅན། སྐྱེ་ལྔ་ན་ཀྱི་འཁྱར་ལྔ་ཀྱི་ཡིན་པར་ཐལ། འཕེལ་འཁྱར་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འདོད་མི་ལུས་ཏེ། འཕྱར་བ་བཞི་པོ་སྐྱེ་ལྔ་ན་མ་ཡིན་པ་གང་ཞིག་རི་ཏུལ་བ་དང་ཆུ་འཕྱར་བ་སྐྱེ་ལྔ་ན་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཞེས་ཟེར།
- ཁ་ཅིག་འཕེལ་འཁྱར་འབྱུང་བ་ལ་ལོ་ངོ་འབུམ་སྟག་མང་པོ་འགོར་བས་ཁྱབ་ཟེར་ན། སྤྱི་ལོ་ཀྱི་འཕེལ་འཁྱར་ཆོས་ཅན། སྤྱི་བྱུང་བ་ལ་ལོ་ས་ཡ་མང་པོ་དགོས་པར་ཐལ། འདོད་པའི་ཕྱིར། འདོད་མི་ལུས་ཏེ། བདུན་སྟག་ཁ་ཤས་ནང་འཕེལ་འཁྱར་འགོ་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། མ་གྲུབ་ན། དེར་ཐལ། སྤྱི་ལོ་ནམས་ཀྱི་སྐྱེ་འཕེལ་ལྷན་ཞིང་ཆོགས་འདུས་ཏེ་ཅང་ཆེ་བའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། སྤྱི་ལོ་རིགས་གཅིག་སྐར་མ་ཁ་ཤས་ནང་ཆ་བགོས་ཐེབས་ཏེ་སྐྱེ་འཕེལ་བྱུང་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར།
- ཡང་ཁ་ཅིག་ན་རེ། སྐྱེ་ལྔ་ན་ཀྱི་འཁྱར་བ་ཡིན་ན་འཕེལ་འཁྱར་ཡིན་པས་ཁྱབ་ཟེར་ན། སྐྱེ་བ་འདི་ལ་སློབ་སྦྱོང་བྱས་པ་ལས་སློབ་ལ་དུ་བྱུང་བ་ཐོབ་པ་དང་། ལུས་ཆལ་སྦྱོང་བ་ལས་ལུས་སྦྱོང་བ་བྱུང་བ་ཐོབ་པ་རེ་རེ་ནས་ཆོས་ཅན། འཕེལ་འཁྱར་ཡིན་པར་ཐལ། སྐྱེ་ལྔ་ན་ཀྱི་འཁྱར་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། མ་གྲུབ་ན། དེ་དག་ཆོས་ཅན། སྐྱེ་ལྔ་ན་ཀྱི་འཁྱར་བ་ཡིན་པར་ཐལ། སློབ་སྦྱོང་བྱེད་མཁན་དང་ལུས་ཆལ་སྦྱོང་མཁན་ཡིན་ན་སེམས་ཅན་ཞིག་ཡིན་པས་ཁྱབ་པ་གང་ཞིག་སེམས་ཅན་དང་ཅི་ཤིང་གཉིས་པོ་གང་རུང་ཡིན་ན་སྐྱེ་ལྔ་ན་ཀྱི་ཡིན་པས་ཁྱབ་པའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། དེ་གཉིས་སྐྱེ་ལྔ་ན་ཀྱི་ཡ་གྲུལ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། ཆ་བར་འདོད་ན།

དེ་དག་ཆོས་ཅན། ས་མེས་ནས་རྒྱུད་གཏོང་བྱས་པའི་འཁྱར་བ་ཡིན་པར་ཐལ། འཕེལ་འཁྱར་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འདོད་མི་ལུས་ཏེ། སྐྱེ་བ་འདི་ལ་རང་གིས་སྦྱང་སྟོབས་ཀྱིས་ཐོབ་པའི་ཡོན་ཏན་ཡིན་པའི་ཕྱིར། ཁྱབ་པར་ཐལ། ས་མེས་ནས་རྒྱུད་གཏོང་བྱས་པའི་ཡོན་ཏན་དང་སྐྱེ་བ་འདི་ལ་སྦྱང་སྟོབས་ཀྱིས་ཐོབ་པའི་ཡོན་ཏན་གཉིས་འགལ་བའི་ཕྱིར།

- ཁ་ཅིག་སྟོག་ལྔ་ན་ཀྱི་ན་སེམས་ལྔ་ན་ཀྱི་པས་ཁྱབ་ཟེར་ན། ཅི་ཤིང་ཆོས་ཅན། སེམས་ལྔ་ན་ཀྱི་པར་ཐལ། སྟོག་ལྔ་ན་ཀྱི་པའི་ཕྱིར། མ་གྲུབ་ན། དེ་ཆོས་ཅན། སྟོག་ལྔ་ན་ཀྱི་པར་ཐལ། སྟོག་གི་ཁྱད་ཆོས་མཐའ་དག་ཆང་བའི་ཕྱིར། མ་གྲུབ་ན། དེར་ཐལ། དེ་ལ་ཟས་བཅུད་ལེན་པ་དང་། དབུགས་གཏོང་བ། སྟོགས་མ་དོར་བ། ཁོར་ལུག་ལ་ཡ་ལན་སྦྱོད་པ། རིགས་རྒྱུད་སྐྱེད་སྐྱེལ་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པའི་ཁྱད་ཆོས་ཀྱང་ཆང་བའི་ཕྱིར། ཆ་བར་འདོད་ན། ཅི་ཤིང་ཆོས་ཅན། སེམས་ལྔ་ན་ཀྱི་པ་ཡིན་པར་ཐལ། ཆོར་བ་མེད་པའི་ཕྱིར།
- ཡང་ཁ་ཅིག་ན་རེ། སྤྱི་ལོ་སྟོག་མེད་པ་ཞིག་ལ་གསར་དུ་ཆོ་སྟོག་གྲུབ་པ་ཡོད་པར་ཐལ། འཛམ་གླིང་འདིར་ཆོ་སྟོག་སྟོག་མར་གྲུབ་ཚུལ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། ཁྱབ་པར་ཐལ། འཛམ་གླིང་འདིར་ཆོ་སྟོག་སྟོག་མར་ཆགས་པའི་ཏུས་སུ་ཆོ་སྟོག་ཆགས་རུང་གི་ཆ་སྟེན་ནམས་རིམ་གྱིས་འདུས་པ་ལས་མཐར་ཆོ་སྟོག་གྲུབ་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཞེ་ན་དབྱེད་དགོས་ཏེ། ཆོ་སྟོག་སྟོག་མར་ངི་ལྟར་གྲུབ་ཚུལ་དེ་ལ་ད་དུང་ཡང་གཏོང་ཐག་ཆོད་པའི་དཔང་རྟགས་མེད་པའི་ཕྱིར།
- ཡང་ཁ་ཅིག་སྤྱི་ལོ་ལྔ་ན་ཀྱི་རང་གི་ཉེར་ལེན་སྤྱི་ལོ་ལས་སྐྱེས་པས་ཁྱབ་པ་དེ་སྐྱེ་དངོས་རིག་པའི་སྤྱི་སྐྱོད་ཡིན་ནོ་ཟེར་ན། འཛམ་གླིང་འདིའི་སྤྱི་ལོ་སྤྱི་ལོ་སྟོག་མ་དེ་ཆོས་ཅན། རང་གི་ཉེར་ལེན་སྤྱི་ལོ་ལས་སྐྱེས་པ་ཡིན་པར་ཐལ། སྤྱི་ལོ་ལྔ་ན་ཀྱི་པའི་ཕྱིར། འདོད་ན། ཆོ་སྟོག་

ལ་ཐོག་མ་མེད་པར་ཐལ། སྐྱེ་དངོས་ལ་ཐོག་མ་མེད་པའི་ཕྱིར། འདོད་ན་དུས་ལ་ཐོག་མ་མེད་པར་ཐལ། འདོད་པའི་ཕྱིར། འདོད་ན། དུས་དང་ནམ་མཁའ་འཇིག་རྟེན་དང་བཅས་པ་འགོ་བཙམས་ནས་ལོ་ངོ་ཐེར་འབྲུམ་བཅུ་གསུམ་ལྷག་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་པར་བཤད་པའི་དངོས་ཁམས་རིག་པའི་ལྷ་ཚུལ་དེ་སྐབས་འདིར་ཁས་མི་ལེན་པར་ཐལ། འདོད་པའི་ཕྱིར།

- ཁ་ཅིག་ འཕེལ་འགྱུར་ཡིན་ན་རང་བྱུང་འདེམས་སྒྲུག་གི་ལམ་ནས་བྱུང་བའི་འཕེལ་འགྱུར་ཡིན་པས་བྱུང་བའི་ཕྱིར། ཁ་ཅིག་མ་ནི་ཡའི་བྱི་ཁྲོད་ཀྱི་འཕེལ་འགྱུར་ཆོས་ཅན། རང་བྱུང་འདེམས་སྒྲུག་གི་ལམ་ནས་བྱུང་བའི་འཕེལ་འགྱུར་ཡིན་པར་ཐལ། འཕེལ་འགྱུར་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འདོད་མི་རུས་ཏེ། དེ་ལ་རང་བྱུང་འདེམས་སྒྲུག་མ་བྱུང་བའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། དེ་ལ་འདེམས་སྒྲུག་གང་ཡང་མ་བྱུང་བའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། ལྷེས་དབང་ཅམ་གྱིས་བྱུང་བའི་འཕེལ་འགྱུར་ཡིན་པའི་ཕྱིར།

• ཁ་ཅིག་ སྐྱེ་དངོས་ཡིན་ན་རང་འབྱུང་འདེམས་སྒྲུག་ལས་བྱུང་བའི་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ཆ་རྒྱུན་གསུམ་པ་རྒྱུད་འདེད་ལས་ཐོབ་པ་ཞེས་པ་དེ་ཆང་བས་བྱུང་བའི་ན། སྤྱ་སྤྱང་ཐོག་མ་དེ་ཆོས་ཅན། ཁྲོད་ལ་ཆ་རྒྱུན་གསུམ་པ་ཆང་བར་ཐལ། སྐྱེ་དངོས་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འདོད་ན། ཁྲོད་ལ་རྒྱུད་ཐོབ་ཆང་བར་ཐལ། འདོད་པའི་ཕྱིར། འདོད་མི་རུས་ཏེ། ཁྲོད་ཀྱི་རིགས་རྣམས་རྒྱུད་འདེད་ལས་ཐོབ་པ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། སྤྱ་སྤྱང་ཐོག་མ་དེ་ཡིན་པའི་ཕྱིར།

• ཁ་ཅིག་རིགས་རྣམས་མངོན་ནམ་གྱི་བསྐྱུན་འགྱུར་ཡིན་ན་རིགས་རྣམས་གྲུབ་ཆའི་བསྐྱུན་འགྱུར་ཡིན་པས་བྱུང་བའི་ཕྱིར། རྩལ་སྒྲུངས་པ་ལས་ག་སྒྲིམ་གྱི་སྟོབས་བསྐྱེད་པ་དེ་ཆོས་ཅན། རིགས་རྣམས་གྲུབ་ཆའི་བསྐྱུན་འགྱུར་ཡིན་པར་ཐལ། རིགས་རྣམས་མངོན་ནམ་གྱི་བསྐྱུན་འགྱུར་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འདོད་ན། དེ་ཆོས་ཅན། རྒྱུད་པ་ཕྱི་མར་རྒྱུད་གཏོང་བྱེད་ཐུབ་པར་ཐལ། འདོད་པའི་ཕྱིར། འདོད་མི་རུས་ཏེ། གང་ཟག་དེའི་ག་སྒྲིམ་དང་འབྲེལ་བའི་རིགས་རྣམས་གྲུབ་ཆ་ལ་འགྱུར་བ་མ་སོང་བའི་ཕྱིར།

བསྐྱུར་སྒྲུང་རྩི་བ།

- ༡ འཕེལ་འགྱུར་ཞེས་པ་གང་ཡིན་ནམ།
- ༢ འཕེལ་འགྱུར་རིག་པ་ལྟར་ན་སྐྱེ་དངོས་པན་ཚུན་བར་ལ་འབྲེལ་བ་ཅི་ཞིག་ཡོད།
- ༣ འཕེལ་འགྱུར་ཡོང་བར་རིགས་རྣམས་ཀྱིས་རྒྱུན་ཅི་ཞིག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
- ༤ རང་བྱུང་འདེམས་སྒྲུག་གི་ཆ་རྒྱུན་གསུམ་གང་ཡིན་ནམ།
- ༥ འཕེལ་འགྱུར་གྱིས་འཇིག་རྟེན་བྱེད་པོ་ཞིག་ཡོད་པར་ཁུངས་སྐྱེལ་བྱེད་དམ་ཡང་ན་དགག་པ་བྱེད།
- ༦ འཕེལ་འགྱུར་ནམ་གཞག་ལ་བདེན་ཁ་སྒྱིན་པའི་དཔང་རྟགས་གང་ཡོད།
- ༧ རང་བྱུང་འདེམས་སྒྲུག་ཇི་ལྟར་ཡོང་གི་ཡོད།
- ༨ སྟོག་ཆགས་རིགས་གཅིག་ཙུ་ལྟོང་འགྲོ་ལ་རིགས་གཞན་པ་ཞིག་འཆོ་གསོན་ཐུབ་པའི་རྒྱ་མཚན་གང་ཡིན་ནམ།
- ༩ འཕེལ་འགྱུར་ཁྲོད་ཚུར་གནས་སྟོག་ཆགས་དག་ས་རྒྱ་གཉིས་སྟོད་ཀྱི་སེམས་ཅན་དུ་གྱུར་པ་ཡིན་ན་ཉ་རིགས་རྣམས་ད་དུང་ཇི་ལྟར་སྒྲུག་པ་ཡིན།

- ༡༠ འགོ་བ་མི་རྣམས་སྤྱུ་ནས་འཕེལ་འགྱུར་བྱུང་བ་ཡིན་ནམ།
- ༡༡ འོག་ཆགས་ཡིན་དང་མ་ཡིན་པའི་བྱད་པར་དེ་ལྟར་འབྱེད།
- ༡༢ འཛམ་གླིང་ཐོག་ཆོ་སྲོག་ཐོག་མར་དེ་ལྟར་གྲུབ་པ་ཡིན།
- ༡༣ ང་ཆོ་སྲུང་གྲང་མ་མཐོང་བའི་ལོ་ངོ་ས་ཡ་མང་པོའི་གོང་གི་གནས་སྐབས་ཤིག་དེ་ལྟར་ཤེས་སམ།
- ༡༤ འོག་ཆགས་རིགས་གཅིག་རིགས་མི་འདྲ་བ་གཞན་པ་ཞིག་གི་ངོ་བོར་དེ་ལྟར་འགྱུར་གྱུ་ཡོད།
- ༡༥ འཕེལ་འགྱུར་ད་སྐབས་གྲང་མ་མཐུད་ནས་ཡོང་གི་ཡོད་དམ། ཡོད་ན་དེ་དེ་ལྟར་ཤེས་ཐུབ།
- ༡༦ ཆོ་སྲོག་གི་འབྱུང་ཁུངས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པར་ཆོན་རིག་པ་རྣམས་ལ་གཞི་ཚའི་དཀའ་ངལ་གང་དང་གང་ཡོད།

ལེ་ཚན་གསུམ་ལ། སྤྱི་ཕྱི་དང་རིགས་རྒྱུས།

གཞིས་པ་སྤྱི་ཕྱི་དང་རིགས་རྒྱུས་བཤད་པ་ལ། སྤྱི་ཕྱི་གི་རྣམ་གཞག་བཤད་པ་དང་། རིགས་རྒྱུས་ཀྱི་
སྒྲོམ་བཤད་པ་གཞིས། དང་པོ་ལ། སྤྱི་ཕྱི་རྒྱུ་ཚུལ། སྤྱི་ཕྱི་གི་རོ་བོ། དེའི་དབྱེ་བ། དབང་ཕྱི་རོ་བོ་
དང་བྱེད་ལས། སྤྱི་ཕྱི་གིས་རོ་འདྲ་སྒྲུབ་ཚུལ་བཤད་པ།

སྤྱི་ཕྱི་རྒྱུ་ཚུལ།

དབྱིན་ཡུལ་གྱི་ཚན་རིག་པ་རོ་ལྷ་ཁྱེ་རུག་(Robert Hooke)གིས་བྱི་ལོ་ 1665 ལོར་སྤྱི་ཕྱི་མཐོང་ཆེ་
ཤེས་བརྒྱད་བེ་ཤིང་རྒྱིང་པ་ཞིག་གི་ཤུན་པ་དུམ་བུ་ཞིག་ལ་བཏུ་སྒྲུབ་ས་ཆེས་སྤྱི་ཕྱི་གི་ཏ་ཅང་མང་
པོ་མཐོང་ཞིང་། ཁོང་གིས་བྱ་གདེ་དག་ལ་འདྲ་བའི་རྒྱ་མཚན་དུ་བྱས་ནས་སེལ་ cell ཞེས་དབྱིན་
སྐད་དུ་ཤག་ཁུང་དང་གྲ་ཤག་གི་རོན་ཡོད་པའི་མིང་ཞིག་བཏགས། (དེ་ལ་རང་རེའི་ལོ་ཙ་བ་རྣམས་
གྱིས་རོ་བོ་རྒྱ་མཚན་དུ་བྱས་ནས་སྤྱི་ཕྱི་ཞེས་སྒྱུར་གྱི་ཡོད།) འོན་ཀྱང་ཁོང་གིས་བྱ་གདེ་དག་གང་
ཡིན་དང་། དེ་དག་གི་དབྱིབས་བཞོད་དང་བྱེད་ལས་སོགས་ཀྱི་སྒྲོམ་ཞིབ་སྤྱི་ཕྱི་གནས་ཚུལ་རྟོགས་ཐུབ་
མེད། (དཔེ་རིས། 6) དེ་ནས་བྱི་ལོ་ 1830 ལས་མས་ནས་དེ་དག་གི་སྒྲོམ་ལ་ཞིབ་འཇུག་གི་བྱ་བ་རྒྱ་ཆེ་
རུ་བྱིན། འཇར་མན་གྱི་ཆེ་ཤིང་རིག་པ་མ་ཐ་ཡ་སི། ཤེ་ལི་ཤེན་(Matthais Schleiden)གིས་ཆེ་
ཤིང་ཐམས་ཅད་སྤྱི་ཕྱི་ལས་གྲུབ་པར་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་བ་དང་། འཇར་མན་གྱི་དུད་འགྲོའི་ཚན་རིག་
པ་ཐོ་འོ་ཤར། ཤེ་ཐན་(Theodor Schwann)གིས་སློག་ཆགས་ཐམས་ཅད་སྤྱི་ཕྱི་ལས་གྲུབ་པར་
གསར་རྒྱུད་བྱུང་བ་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱི་དངོས་ཚན་རིག་གི་སྤྱི་ཕྱི་འདི་ཉིད་རིམ་གྱིས་འཕེལ་
རྒྱས་ཤུགས་ཆེར་བྱིན།

སྤྱི་ཕྱི་རོ་བོ།

སྤྱི་ཕྱི་གི་ཆེ་སློག་གི་ཁྱད་ཆོས་སྤྱི་ཕྱི་པོ་ཀུན་ཆང་བའི་སྤྱི་ཕྱི་གི་ཚོམ་གཞི་མཐར་ཐུག་དེ་ཡིན། འོན་
ཀྱང་དངོས་པོ་རྣམས་ཀྱི་ཆུང་བའི་མཐར་ཐུག་པ་མ་ཡིན་ཏེ། སྤྱི་ཕྱི་རང་ཉིད་ཀྱང་འདུས་རྒྱུ་དང་
རྒྱུ་ཕྱན་སྤྱི་ཕྱི་ཆོགས་ལས་གྲུབ་པ་ཡིན་པའི་བྱིན། སྤྱི་ཕྱི་ལ་ཆེ་སློག་གི་ཁྱད་ཆོས་རྣམས་དང་ཕྱན་ཏེ།
དེས་རང་གི་རིགས་རྒྱུད་བྱི་མ་སྤྱི་ཕྱི་ཞེས་ཕྱེད་སྤྱི་ཕྱི་དང་། ཁོང་ཡུག་གི་འགྱུར་བ་ལ་ལན་བྱེད་སྤྱི་ཕྱི་
ལ། དབྱུགས་གཏོང་ལེན་བྱེད་སྤྱི་ཕྱི་ལ། བྱི་རོ་ལ་ནས་ཟས་བཅུད་ནང་དུ་འདྲེན་ཏེ་ནུས་པའི་རོ་བོར་སྤྱི་
སྤྱི་ཕྱི་ལ། སྤྱི་ཕྱི་རོ་རྣམས་བྱི་རུ་འདྲོར་ནུས་པ། བྱང་ལུས་དང་བྱི་ཁོང་ཡུག་གི་འབྱུང་ཁམས་སྤྱི་ཕྱི་གི་

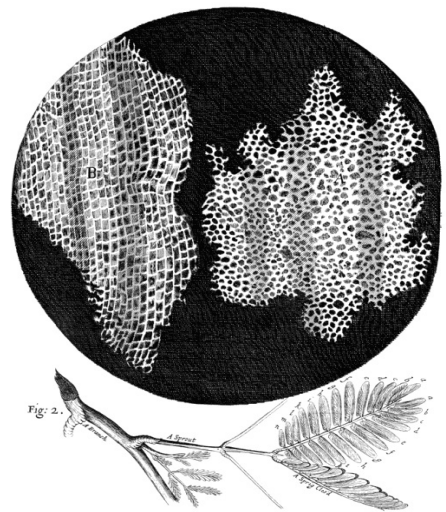
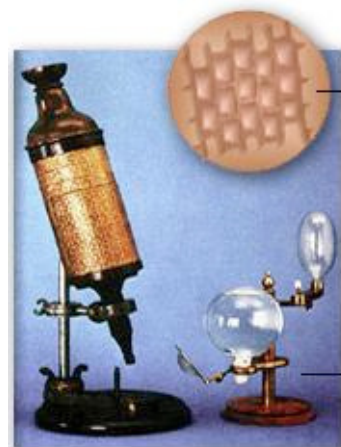

Fig. 2.

བེ་ཤིང་གི་
སྤྱི་ཕྱི་

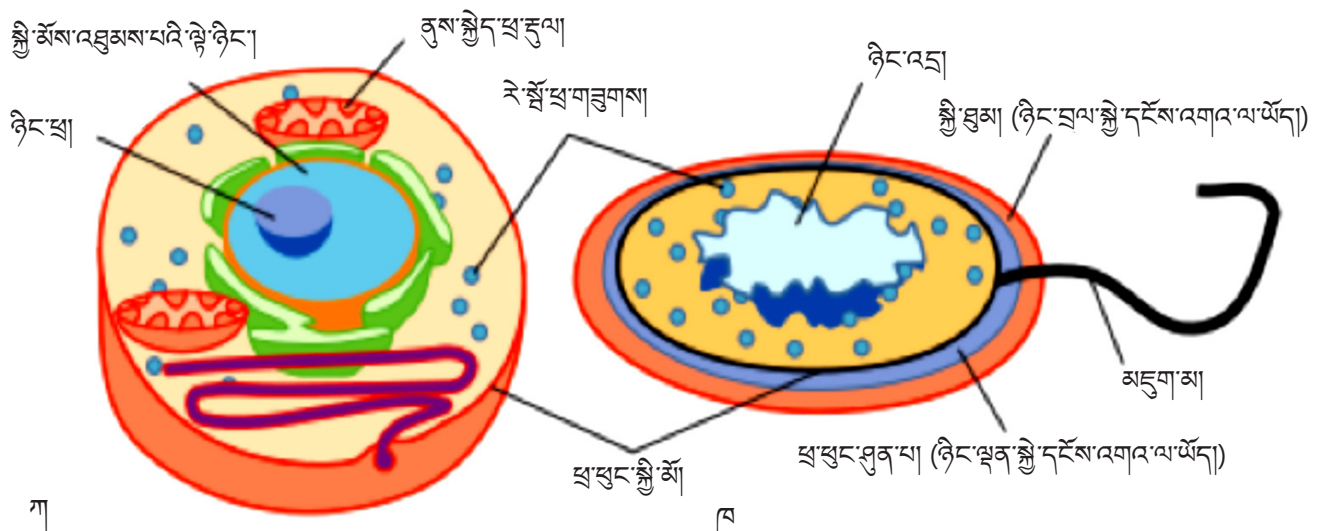
སྤྱི་ཕྱི་
ཆེ་ཤེས།

དཔེ་རིས། 6 བྱ་ལོ་ 1665 ལོར་དབྱིན་ཡུལ་གྱི་ཚན་
རིག་པ་རོ་ལྷ་ཁྱེ་རུག་གིས་སྤྱི་ཕྱི་མཐོང་ཆེ་ཤེས་བརྒྱད་
བེ་ཤིང་གི་ཤུན་པར་བཏུ་སྒྲུབ་ས་ཆེས་ཆེས་ཆེས་སྤྱི་ཕྱི་
རྣམ་པ།

གི་གནས་བབས་ཉར་སྤྱད་བྱེད་ཅུས་པ། སྒྲིལ་ཆར་དང་འཕེལ་རྒྱས་སྤྱབ་པ་བཅས་དང་ལྡན་པའི་བྱིར།
 སྤྱད་རིག་པའི་གཞུང་ལུགས་ལྟར་ན་སྤྱད་ཐམས་ཅད་རང་རང་གི་ཉེར་ལེན་དུ་སྐྱར་པའི་སྤྱད་
 ལས་བྱུང་བ་དང་། སྒྲི་དངོས་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཚོམ་གཞི་སྤྱད་ལས་སྤྱབ་པར་འདོད།

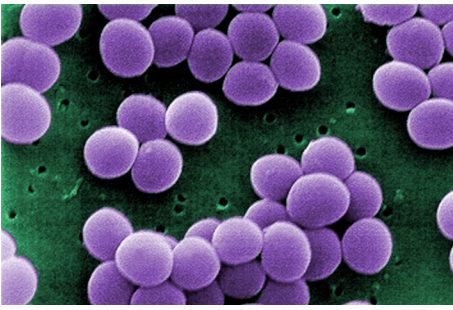
སྤྱད་གི་དབྱེ་བ།

གཉིས་པ་དབྱེ་བ་ལ་ཉིང་བྲལ་སྤྱད་དང་། ཉིང་ལྡན་སྤྱད་གཉིས་ཡོད། དང་པོ་ཉིང་བྲལ་སྤྱད་ནི་
 དབྱིབས་ཀྱི་ཆ་ནས་ཉིང་ལྡན་སྤྱད་ལས་རྒྱུ་ཞིང་ནང་ཁྲོལ་རྩྭ་འཛིང་དེ་ཅམ་ཆེན་པོ་མེད་པའི་
 སྤྱད་སྐབས་བདེ་ཞིག་སྟེ། དེ་ལ་ཉིང་མེད་ཅིང་། ཆོས་སྤྱད་གི་གྲངས་ཉུང་ལ། སྤྱད་གཅིག་ལྡན་
 ཅན་ཡིན། (དཔེ་རིས། ༥)

དཔེ་རིས། ༥ ཀ ཉིང་ལྡན་སྤྱད་དངོས་ཀྱི་སྤྱད་། ཁ ཉིང་བྲལ་སྤྱད་དངོས་ཀྱི་སྤྱད་།

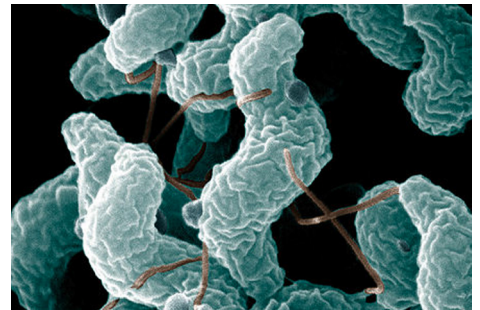
ཉིང་བྲལ་ལ་བྱེད་སྤྱད་སྤྱད་དང་། ཡར་ཁི་གནའ་སྤྱད་གཉིས་ཡོད། སྤྱད་སྤྱད་ཆམས་ནི་གོ་ལའི་སྤྱད་གི་
 ཆེས་ཐོག་མའི་སྤྱད་སྤྱད་དངོས་པོའི་གས་ཡིན་ཞིང་། དེ་དག་སྤྱད་དང་། མཚོ་དང་མཚོ་ལྷ། མཚོ་
 སྤྱད་སྤྱད་གི་གནས་སྤྱད་སྤྱད་ཉིང་འཆར་ལོངས་བྱས། འདི་དག་དབྱིབས་ཀྱི་ཆ་ནས་རིགས་མི་འདྲ་
 བ་གསུམ་ཡོད་དེ། ལྷ་སྤྱད་དབྱིབས་ཅན་དང་། དབྱུག་དབྱིབས་ཅན། འབྲེལ་དབྱིབས་ཅན་བཅས་ཡིན།
 (དཔེ་རིས། ༦) ཡར་ཁི་གནའ་སྤྱད་སྤྱད་ཆམས་ནི་ཁོར་ཡུག་ཆེས་ཆ་བའི་མེ་རི་དང་། མཚོ་ལྷ་འཆོ་རྒྱུད་བྲལ་
 བའི་འདམ་སྤྱད་ཀྱི་ནང་དུ་འཆོ་གནས་སྤྱབ་ཀྱི་ཡོད། ཡར་ཁི་གནའ་སྤྱད་སྤྱད་ཆམས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་

ལྷུ་མ་དབྱིབས་ཅན།

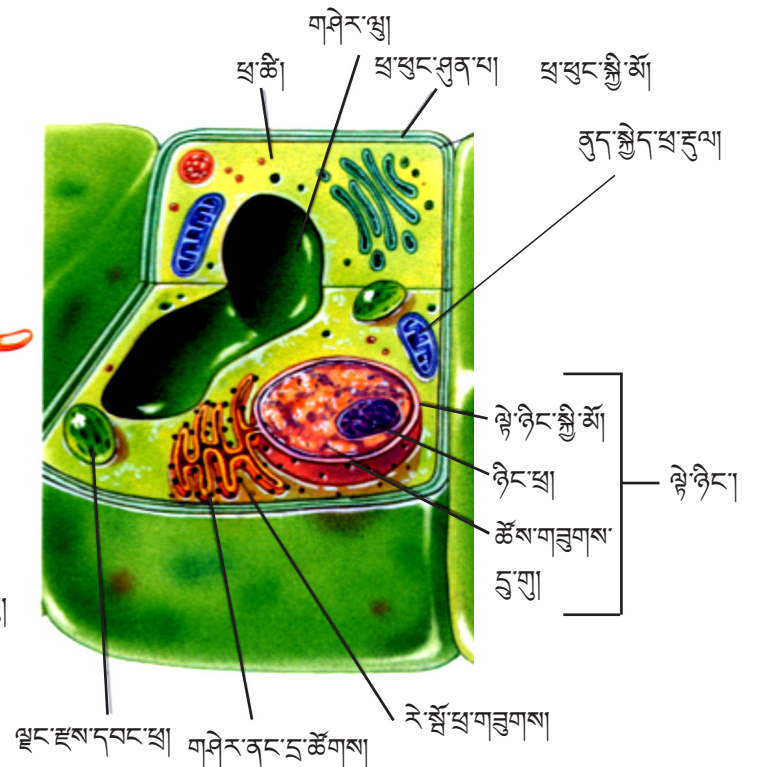
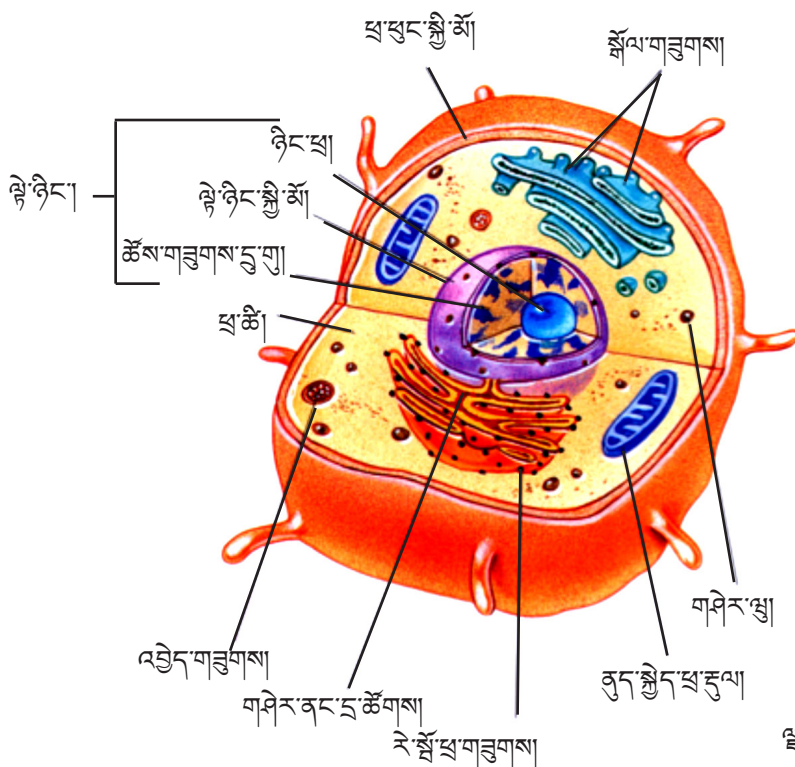
དབྱུག་དབྱིབས་ཅན།

འབྱིལ་དབྱིབས་ཅན།

དཔེ་རིས། ༡ སྤ་སྲིན་རིགས་གསུམ་སྟེ། ལྷུ་མ་དབྱིབས་ཅན། དབྱུག་དབྱིབས་ཅན། འབྱིལ་དབྱིབས་ཅན།

གཞི་ནས་སྟོན་ལྡན་གྱི་སྟེ་རུ་གཏོགས་པར་ངོས་འཛིན་བྱས་ཡོད། གཉིས་པ་ཉིང་ལྡན་སྤ་སྲིང་ནི་ཤུན་
པས་གཡོགས་པའི་ཉིང་དང་ལྡན་ཞིང་། དབང་སྤ་སྲིང་ཆོགས་འདུས་པའི་སྤ་སྲིང་ཞིག་ཡིན། དབྱེ་ན་
གཉིས་ཏེ། ཆེ་ཤིང་དང་སེམས་ཅན་གྱི་སྤ་སྲིང་གཉིས་ཡིན། ཆེ་ཤིང་གི་སྤ་སྲིང་ནི་ཆེ་ཤིང་གི་ལོ་མ་དང་།
ཅ་བ། མེ་ཏོག་སྟོང་པོ་སོགས་ཚོམ་བྱེད་ཀྱི་སྤ་སྲིང་དང་། སེམས་ཅན་གྱི་སྤ་སྲིང་ནི་མཉམ་པའི་རུས་པ་དང་།
ཤ་སྟོན་ཁྲག་པགས་པ། དབང་ཅ་སོགས་མདོར་ན་ལུས་ཀྱི་བྱི་ནང་གི་ཆ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཚོམ་བྱེད་ཡིན།

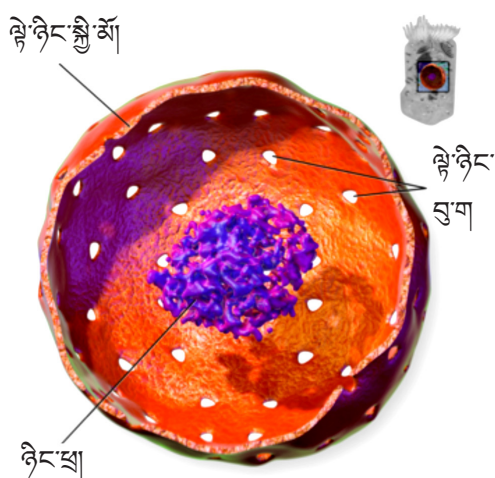

དཔེ་རིས། ༢ སེམས་ཅན་གྱི་སྤ་སྲིང་གི་བཀོད་པ་དང་། ཆེ་ཤིང་གི་སྤ་སྲིང་གི་བཀོད་པ།

ཅི་ཤིང་དང་སེམས་ཅན་གྱི་སྤ་སྤང་གཉིས་ལ་བྱང་པར་ཡོད་དེ། སྤ་མ་ལ་སྤ་ཤུན་དང་། སྤང་ཇས་སྤུན་ལང་བྱི་མ་ལ་དེ་དག་དང་མི་ལྟན། སྤ་མ་ནམས་སྤ་བཞི་ནར་མོ་ཅན་ཡིན་ལ་བྱི་མ་ནམས་ལྷུ་དབྱིབས་ཅན་ཡིན། དབྱིབས་ཀྱི་བྱང་པར་འདི་ནི་གཙོ་ཆེ་བའི་དབང་དུ་བྱེད་ཀྱི་བྱུང་པ་མེད། སྤ་མས་རང་ཉིད་འཆོ་བྱེད་ཀྱི་ཟས་བཅུད་ཉི་འོད་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱེད་སྤྱུན་སྤུབ་ཀྱང་། བྱི་མས་དེ་ལྟར་མི་རྒྱས་པར་སྤྱེ་དངོས་གཞན་ནས་ཟས་བཅུད་ལེན་དགོས། དཔེར་ན་འགྲོ་བ་མིའི་ལུས་ཀྱི་སྤ་སྤང་ནམས་ཀྱིས་མངར་ཇས་བསྐྱུན་མི་རྒྱས་པར་གྲོ་ནས་སྤུན་གསུམ་གྱིས་མཆོན་པའི་ཟས་རིགས་ལས་ལེན་པ་ལྟ་བུ་ཡིན།
(དཔེ་རིས། ༩)

དབང་སྤ་སོ་སོའི་རོ་བོ་དང་བྱེད་ལས།

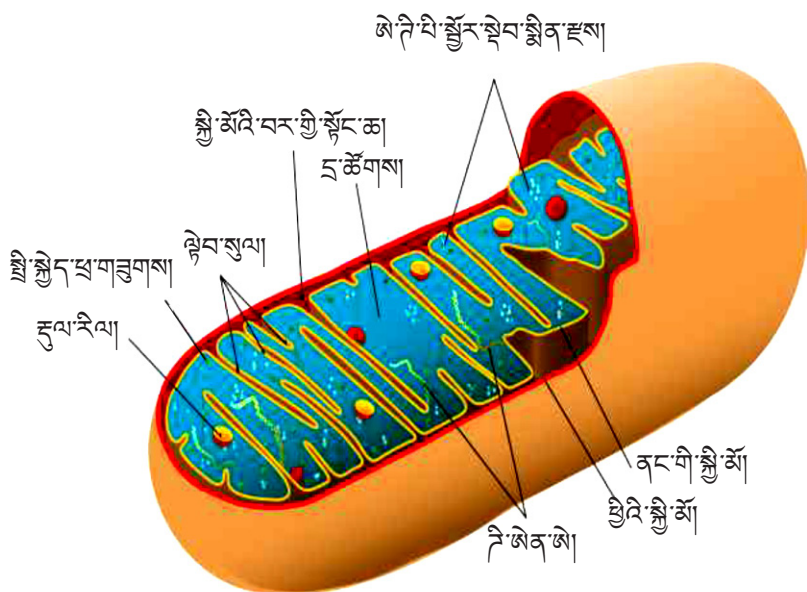
སྤྱིར་ང་ཆོའི་ལུས་ཀྱི་སྤ་སྤང་ནམས་མིག་རྟེན་གྱིས་མཐོང་མི་སྤུབ་པའི་སྤ་མོ་ཡོད་ཀྱང་། དེ་ནམས་ལ་སྤུབ་ཆ་མེད་པ་མ་ཡིན་པར་གོང་དུ་སྤ་མོ་དུ་མ་དེའི་ནང་ཆོགས་ཡོད། དེ་དག་ལ་སྤ་སྤང་གི་དབང་སྤ་ཟེར། དབང་སྤ་སོ་སོར་དབྱིབས་དང་བྱེད་ལས་ཐ་དད་ཡོད། དབང་སྤའི་ནང་ནས་གལ་ཆེ་བ་ལག་ཅིག་ནི་རིགས་ཇས་ཉར་སའི་ལྟ་ཉིང་དང་། རྒྱས་པ་བཟོ་སྤྱུན་བྱེད་མཁན་གྱི་རྒྱས་སྤྱེད་སྤུལ། བེད་མེད་སྤྱིགས་རོ་སེལ་བའི་འབྱེད་གཟུགས། སྤྱི་དཀར་བཟོ་སྤྱུན་བྱེད་སའི་ཉིང་མངར་དབང་གཟུགས་ནམས་ཡིན།

དཔེ་རིས། ༡༠ ལྟ་ཉིང་གི་བཀོད་པ།

ལྟ་ཉིང་ནི་སྤ་སྤང་གི་དབྱུས་སྤ་གནས་ཡོད་ཅིང་། དེའི་ནང་ཆོས་སྤང་དང་། ཁྱེད་ཉིང་། རིགས་ཇས་སོགས་ཆོགས་ཡོད། དེ་དག་ནི་རིམ་པ་བཞིན་རིགས་ཇས་ཀྱི་གོང་དུ་ཆོགས་པ་ལས་ཁྱེད་ཉིང་དང་། དེ་ཉིད་རང་ལ་རང་དགྱིས་བྱེད་པ་ལས་ཆོས་སྤང་སྤུབ་ཅིང་། དེ་དག་གིས་སྤ་སྤང་དང་ལུས་ཀྱི་ཆ་འཕྲིན་གྱི་གསང་བརྟེན་ལ་མོ་ཆེ་བཟུང་བའི་བྱ་བ་བྱེད། སྤ་སྤང་ནམས་ཀྱིས་སྤྱི་དཀར་བཟོ་སྤྱུན་བྱེད་པའི་ཆེ་ཐོག་མར་མངར་ལྟ་ཉིང་སྤྱིར་བང་ཆེན་གྱིས་ལྟ་ཉིང་གི་ནང་ན་ཡོད་པའི་ཁྱེད་ཉིང་ཡི་རོ་བོ་གྱི་གནས་ཚུལ་ནམས་འབྲ་བཤུ་བྱེད། དེ་ནས་གནས་ཚུལ་ནམས་ཁྱེད་ཉིང་གི་སྤ་ག་བཅུད་དེ་སྤྱི་དཀར་བཟོ་སྤྱུན་བྱེད་སའི་ཉིང་མངར་དབང་གཟུགས་ལ་སྤྱེལ། རྒྱུད་རིམ་འདི་ལ་ཕབ་བཤུའི་རྒྱུད་རིམ་ཟེར། དེ་ནས་བང་ཆེན་གྱིས་རང་ཉིད་ལ་སྤྱེལ་བའི་གནས་ཚུལ་ནམས་ལ་གཞིགས་ཏེ་ཉིང་མངར་དབང་གཟུགས་ཀྱིས་སྤྱི་དཀར་ནམས་བཟོ་སྤྱུན་བྱེད། རྒྱུད་རིམ་འདི་ལ་ཕབ་བསྐྱུར་ཟེར།
(དཔེ་རིས། ༡༠)

ལྱུས་སྐྱེད་སྤྱུལ་ནི་སྤྱུལ་གྱི་དབང་སྤྱུལ་གཞན་དང་མི་འདྲ་བར་རང་ཉིད་ལ་ཐུན་མེན་གྱི་རྟེ་ཞེན་ཞེ་
 དང་རིགས་རྣམས་སོགས་ཡོད་པས་སྤྱུལ་གྱི་ནང་དུ་རང་གི་ངོ་བོ་འདྲ་བཤུས་སམ་སྐྱེད་སྤྱུལ་བྱེད་ཐུབ།
 དེ་ཡང་ཉིང་ཅན་སྤྱུལ་མ་གཏོགས་ཉིང་བྲལ་གྱི་སྤྱུལ་རྣམས་ལ་ལྱུས་སྐྱེད་སྤྱུལ་མེད་ཀྱང་དེ་དག་
 གིས་ཀྱང་ལྱས་པ་བཟོ་བསྐྱེད་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད། སམ་གཉིས་ཀའི་སྤྱུལ་གྱི་ནང་དུ་ལྱུས་སྐྱེད་སྤྱུལ་
 ཡོད་མོད། འོན་ཀྱང་ང་ཚོས་སམ་གཉིས་ལས་མ་ནས་ལྱུས་སྐྱེད་སྤྱུལ་རྣམས་ཐོབ་ཀྱི་ཡོད། དབང་སྤྱུལ་
 འདི་ནི་ཉ་ཅང་གལ་ཆེ་ཞིག་ཡིན་ཏེ་ང་ཚོའི་ལྱས་སྤྱུལ་ལ་མཁོ་བའི་ལྱས་པ་སལ་ཆེ་བ་འདིས་སྐྱེད་སྐྱེན་
 བྱེད། དེ་ཡང་འདྲུ་བྱེད་ཀྱི་མ་ལག་དང་འདྲ་བར་དབང་སྤྱུལ་འདིས་ཟས་བཅུད་རྣམས་སྤྱུལ་གྱི་ནང་དུ་
 འཕྲེན་ཏེ་དེ་དག་དུམ་བྱར་བཏང་ནས་ལྱས་པའི་ངོ་བོར་བསྐྱེད། དེ་འདྲའི་ལྱས་པ་རྣམས་ང་ཚོའི་ལྱས་
 ཀྱིས་རྒྱན་དུ་བཅུད་སྒྱུར་བྱེད་བཞིན་པ་སྟེ། དཔེར་ན་ཉིན་མོར་ལྱས་ཀྱི་ངལ་ཚོལ་བྱེད་པ་དང་། ཞོམ་པ་སྟོ་
 བ། མཚན་བསམ་བཏང་བ་དང་། མཚན་མོར་གཉིད་ཉལ་བའི་ཆེ་དབུགས་འབྱུང་རྒྱབ་བྱེད་པ་སོགས་ལ་
 ལྱས་པ་འདི་དག་དགོས་ཀྱི་ཡོད། ལྱས་པ་བསྐྱེད་པའི་རྒྱུ་རིམ་ལ་མི་འདྲ་བ་གསུམ་ཡོད་པས་རིམ་པའི་
 དང་པོའི་སྐབས་སུ་ལྱས་པའི་རྒྱལ་ཞེ་རྟེ་བའི་བཞི་དང་། རིམ་པ་གཉིས་པའི་སྐབས་སུ་ཞེ་རྟེ་བའི་དྲུག་རིམ་
 པ་གསུམ་པའི་སྐབས་སུ་ལྱས་པ་ཉེར་བཞི་སྟེ་སྟོམ་པའི་ལྱས་པ་སོ་དྲུག་སྟེ། རྒྱ་མཚན་དེའི་ཕྱིར་ལྱས་
 སྐྱེད་སྤྱུལ་ལ་སྤྱུལ་གྱི་སྟོབས་ཁང་ཞེས་ཀྱང་འབོད་པ་རེད། (དཔེ་རིས། ༡༡)

དཔེ་རིས། ༡༡ ལྱུས་སྐྱེད་སྤྱུལ་གྱི་ནང་ངོས་བཞོད་པ།

འབྲེད་གཞུགས་ནི་སྤྱི་ལོ་བཅུ་གཅིག་པ་ལྟ་བུ་ལྟོ་མོས་བརྟམས་པའི་སྤང་བུ་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ལ་
ཟེར། འབྲེད་གཞུགས་ནམས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་སུ་གྱུར་པའི་སྤྱི་ལོ་གཞུགས་ཀྱི་ནང་ཆགས་ཡོད་ཅིང་།
དེའི་ནང་དུ་སྐྱུར་ཇུས་ཀྱིས་ཁེངས་ཡོད། ཕྱི་རོལ་ནས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་འཆོ་བྱེད་མཁན་གྱི་དུག་སྲིན་
དང་སྤྱི་ལོ་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་འཕྱོར་བའི་ཆོ་དེས་དེ་དག་གི་ཁོག་པའི་ནང་དུ་འཛུལ་ནས་སྐྱུར་ཇུས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་
གིས་དེ་དག་གསོད་པར་བྱེད། དེ་བཞིན་དུ་འབྲེད་གཞུགས་ནང་གི་སྐྱུར་ཇུས་ནམས་ཀྱིས་ཟས་བཅུད་ཀྱི་
རིགས་སྤྱི་དཀར་དང་། ཞག་ཆོལ་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་བཅུད་བྱེད། ལུས་སྤྱི་དུ་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ཆོ་དེས་ལྟོ་མོས་
བེད་མེད་དུ་གྱུར་པའི་ཆོ་དེས་འབྲེད་གཞུགས་ནམས་ཀྱིས་ཆ་མེད་བཅུད་ནས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ལང་གསར་པ་ནམས་
འགྲུབ་པར་བྱེད།

སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ལྟོ་མོས་ཀྱི་ནང་ན་ཉིང་མངར་དབང་གཞུགས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ལྟོ་མོས་ལྟོ་མོས་ལྟོ་མོས་
ལས་གཙོ་བོ་ནི་སྤྱི་དཀར་བཅོ་སྐྱེད་བྱ་བྱེད་ཡིན། དེ་ཡང་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ལྟོ་མོས་སྤྱི་དཀར་ཉི་མར་མཁོ་བའི་
ཆོ་ལྟོ་ཉིང་གི་ནང་ནས་མངར་ལྟོ་ཉིང་སྐྱུར་བའི་ཆོ་ལྟོ་སྤྱི་དཀར་གང་དང་གང་སྐྱེད་དགོས་པའི་
གནས་ཚུལ་ནམས་ལྟོ་ཉིང་ནས་ཁྱེད་ཉིང་གི་ཕྱི་རོལ་ན་ཡོད་པའི་ཉིང་མངར་དབང་གཞུགས་ལ་
སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ཉིང་མངར་དབང་གཞུགས་ལ་ཆ་མཁོ་ཆེ་ཆུང་གཉིས་ཡོད་པ་ལས་ཆ་མཁོ་ཆུང་བ་དེས་བའི་ཆོ་
ལྟོ་ཉིང་ཉིང་ལོང་བའི་གནས་ཚུལ་ནམས་སྤྱི་དཀར་དང་། ཆ་མཁོ་ཆེ་བ་དེས་དཔོར་འདྲེན་མངའ་ལྟོ་
ཉིང་སྐྱུར་གྱིས་དཔོར་བའི་ཨ་མ་ནི་སྐྱུར་ཇུས་ནམས་བའི་ཆོ་ལྟོ་ཉིང་བའི་གནས་ཚུལ་ལ་གཞིགས་
ཏེ་ཨ་མ་ནི་སྐྱུར་ཇུས་ནམས་གཅིག་གི་རྩིས་སུ་གཅིག་མཐུད་དེ་སྤྱི་དཀར་བཅོ་སྐྱེད་བྱེད། ལོང་དུ་བཤད་
པའི་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་དབང་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་འདྲིར་མཆོན་པ་ཅམ་ཡིན་ཀྱི་དུང་དབང་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ལྟོ་མོས་
པས་དེ་དག་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ལས་ཤེས་པར་བྱོས།

སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་འདྲེན་སྐྱུར་ཚུལ་ལས་ཆ་བཅོས་བྱེད་ཚུལ།

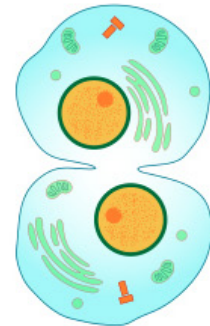
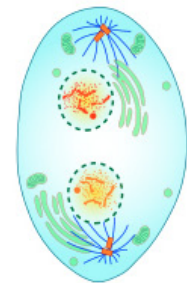
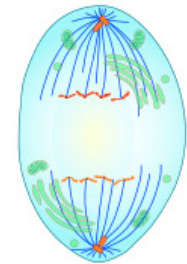
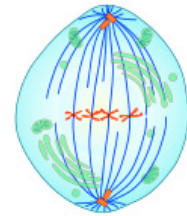
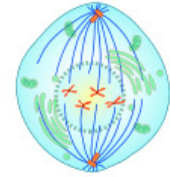
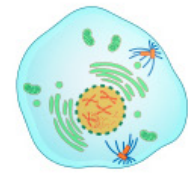
སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ཀྱིས་འདྲེན་སྐྱུར་ཚུལ་ལ་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ཀྱིས་ཀྱི་ཚུལ་གཅིག་དང་། སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་
ཀྱི་ཚུལ་གཅིག་བཅས་གཉིས་ཡོད། སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ཀྱི་ལུས་པོར་ཆས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་བའི་ཆོ་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་
པོར་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་བྱུང་བས་དེ་དག་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ཕྱིར་དུ་ལུས་ཀྱིས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་
ཡོད། དེ་ཡང་ཐོག་མར་ལུས་ཀྱི་ཆ་ཆང་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ཀྱི་ལྟོ་ཉིང་དང་ཆོས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་སུ་གྱུར། དེ་
ནས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་དེ་ཉིད་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ཀྱི་འདྲེན་གྱིས་དེ་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་པ་གཉིས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་
འདྲེན་པ་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ཟེར། སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་འདྲེན་འདྲེན་སྐྱུར་བྱེད་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་དང་། བསྐྱེད་བྱ་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་
ཀྱི་ཆོས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་འདྲེན་གཅིག་པ་ཡིན། ཆ་ཆང་ཞེས་པའི་ཆ་ནི་ཆོས་སྤྱི་ལོ་ལྟོ་མོས་ཀྱི་ཆ་ལ་གོ་དགོས།

རྩེད་ཕུང་བཞི་ཁྲིམ་ནི་འཁྲིག་རྩེད་ཀྱི་ལམ་ནས་རྩེད་སྤེལ་བྱེད་པའི་སྟོག་ཆགས་སོགས་ཀྱི་ནང་དུ་
 འབྱུང་གི་ཡོད། སྤེལ་ཕུང་ཁྲིམ་ཚུལ་གྱི་རྩེད་རིམ་འདིའི་ནང་ཆ་རྒྱུ་སྤེལ་གཅིག་ལས་རྩེས་འཕེལ་སྤེལ་
 ཕུང་ངམ་ཁམས་དཀར་དམར་གང་རུང་གི་སྤེལ་ཕུང་བཞི་འབྱུང་གི་ཡོད། འདི་ལ་རྩེད་ཕུང་བཞི་ཁྲིམ་
 རིམ་པ་དང་པོ་དང་། རྩེད་ཕུང་བཞི་ཁྲིམ་རིམ་པ་གཉིས་པ་ཞེས་པའི་རྩེད་རིམ་གཉིས་ཡོད། རྩེད་རིམ་
 དང་པོའི་སྐབས་སྤེལ་ཕུང་གསར་པ་གཉིས་བྱུང་ཅིང་། དེ་གཉིས་ཀྱི་ཆོས་ཕུང་གི་གྲངས་འབོར་ནི་ཐོག་
 མའི་ཆ་རྒྱུ་སྤེལ་ཕུང་གི་ཆོས་ཕུང་གི་གྲངས་དང་མཉམ་པ་ཡིན། དེ་ནས་རྩེད་རིམ་གཉིས་པའི་སྐབས་
 སུ་སྤེལ་ཕུང་གསར་པ་དེ་གཉིས་སྐར་སྤེལ་ཕུང་གསར་པ་གཉིས་འདི་ངོ་བོར་ཁྲིམ་ནས་མཐར་སྤེལ་ཕུང་
 གསར་པ་བཞི་བྱུང་པ་ཡིན། ཐོའི་ནང་རྩེད་ཕུང་བཞི་ཁྲིམ་ལས་གསར་དུ་བྱུང་པའི་སྤེལ་ཕུང་བཞི་པོ་
 ཁམས་དཀར་སྤེལ་ཕུང་ཡིན་པ་དང་། ཐོའི་ནང་ཁམས་དམར་སྤེལ་ཕུང་ཡིན། (དཔེ་རིས། ༡༡) སྤེལ་ཕུང་འདི་
 དག་ཐོག་མར་ཆ་རྒྱུ་སྤེལ་ཕུང་ལས་བྱུང་མོད། འོན་ཀྱང་ཆོས་ཕུང་གི་གྲངས་ཆ་རྒྱུ་སྤེལ་ཕུང་ལས་བྱེད་
 ཀྱིས་ཉུང་བ་ཡོད། སྤེལ་ཕུང་ཉིས་ཁྲིམ་སྐབས་སྤེལ་ཕུང་གསར་པ་གཉིས་དང་། རྩེད་ཕུང་བཞི་ཁྲིམ་སྐབས་
 སྤེལ་ཕུང་གསར་པ་བཞི་འབྱུང་བའི་རྒྱུ་གཙོ་བོ་ནི་སྤེལ་ཕུང་ཉིས་ཁྲིམ་སྐབས་ཆོས་ཕུང་གི་ཆ་རྒྱུ་སྤེལ་ཕུང་
 ཆོས་ཕུང་གཉིས་ཁྲིམ་གྱི་མེད་པ་དང་། རྩེད་ཕུང་བཞི་ཁྲིམ་གྱི་རིམ་པ་གཉིས་པའི་སྐབས་ཆོས་ཕུང་
 གི་ཆ་རྒྱུ་སྤེལ་ཕུང་ཆོས་ཕུང་གཉིས་ཁྲིམ་པའི་རྒྱུ་གཙོ་བོ་ཡིན། འདི་དག་གི་སྐོར་ཞིབ་སྒྲིག་དངོས་ཆ་ན་
 རིག་གི་སྟོན་འགྲོའི་སྟོན་དེབ་གཉིས་པར་གསལ། (དཔེ་རིས། ༡༡)

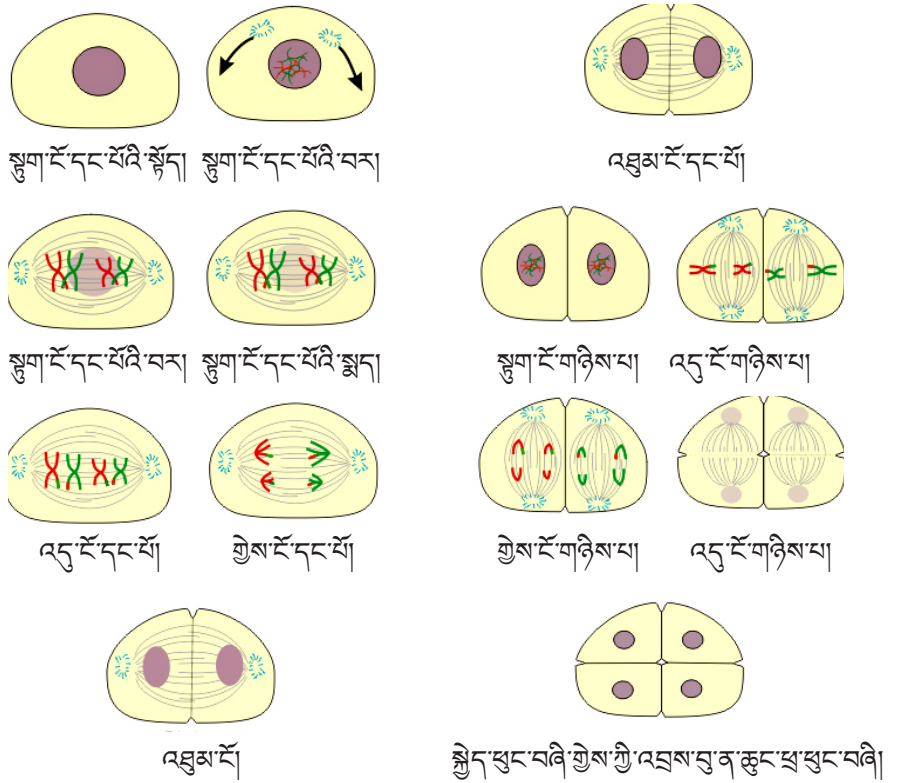
རིགས་རྩེས་ཀྱི་རྩམ་གཞག

གཉིས་པ་རིགས་རྩེས་ཀྱི་སྐོར་བཤད་པ་ལ། མེན་ཏལ་དང་ཁོང་གི་རིགས་རྩེས་ཀྱི་ལྷ་ཚུལ། ཆོས་ཕུང་གི་
 རྩམ་གཞག་བཤད་པ་དང་། རྩེ་ཞེན་ཞེན་རྩམ་གཞག་བཤད་པ། རིགས་རྩེས་བཤད་པ་འོ།

ལེ་ཆན་གཉིས་པའི་ནང་བརྗོད་པ་བཞིན་ཆེ་སྟོག་གི་ཁྱད་ཆོས་གཙོ་བོ་གཅིག་ནི་རྩེད་སྤེལ་གྱི་རྩམ་པ་
 དེ་ཡིན། དེ་ལྟར་ལྟར་རྩེད་དངོས་རྩམ་རང་གི་རིགས་མཐུན་ལས་རྩེད་པོས། དཔེར་ན་ཐང་གིང་ལས་
 ཐང་གིང་ཁོ་རྩེད་ཞིང་། བསེ་རུ་ལས་བསེ་རུ་ཁོ་རྩེད་བུ་ལྟར་དེ། དེར་མ་བཟུང་རྩེད་འཛར་རྩམ་
 རང་དང་རྩེད་ཐག་རིང་བའི་ཉེ་རིགས་གཅིག་པའི་སྟོག་ཆགས་ལས་རང་གི་པ་མ་དང་འབྲུགས་ཆེ་
 བ་ཡོང་གི་ཡོད། ལེ་ཆན་གཉིས་པའི་ནང་གསལ་བ་བཞིན་རབས་གཅིག་ནས་རབས་གཞན་དུ་ཁྱད་
 གཤིས་རྩེད་གཏོང་བྱེད་པའི་ངང་ཚུལ་ལ་རྩེད་དེད་རང་བཞིན་ཟེར། ཁྱད་གཤིས་འབྲུག་པོ་མང་པོ་ཞིག་
 པ་མ་ལས་བྱུག་ལ་བྱུང་ཡང་། རྩེད་འཛར་རྩམ་རང་གི་པ་མ་དང་སྟོན་ཏུ་མ་ནས་མི་འབྲུག་པའོད།
 དེ་ལ་གོང་དུ་བརྗོད་པ་བཞིན་འཇུག་ཁྱད་ཟེར་བ་རེད། རྩེད་དེད་རང་བཞིན་དང་འཇུག་ཁྱད་ཀྱི་ངང་

དཔེ་རིས། ༡༡ སྤེལ་ཕུང་ཉིས་ཁྲིམ་བྱུང་རིམ།

དཔེ་རིས། ༡༩ རྒྱུད་ཕུང་བཞི་བྱེས་ཀྱི་བྱུང་རིམ།

ཚུལ་ནམས་ལོ་ངོ་སྟོང་ཕྲག་མང་པོའི་སྟོན་ནས་མིས་ཤེས་ཤིང་། དུད་འགོ་སེམས་ཅན་དང་ཆེ་ཤིང་འདྲ་
 མིན་གྱི་རིགས་རྒྱུད་སྒྲེལ་བར་བཀོལ་སྦྱོད་ཀྱང་བྱས་ཡོད། འོན་ཀྱང་དེ་གཉིས་ཀྱི་ལས་ཚུལ་གང་འདྲ་
 ཡིན་པ་དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་ནང་རིགས་རྒྱས་རིག་པ་དར་ནས་བཟུང་ཤིས་འགོ་ཚུགས་ཡོད།

མེན་ཏལ་གྱི་རིགས་རྒྱས་རིག་པ་གཞུག

རིགས་རྒྱས་རིག་པའི་ནང་བཟླ་བ་དཔྱད་དང་ཚད་འཇལ་གྱི་ཐབས་ལམ་བྱངས་མཁན་ནི་མེན་ཏལ་
 ཡིན། མ་ཟད་ཁོང་གིས་རྒྱུད་དེད་རང་བཞིན་གྱི་གཞི་རྒྱུ་རྩ་དོན་ནམས་ཀྱང་གཏན་ལ་ཐབ། ཁོང་
 ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༡ ལོར་ཨོ་སི་ཁོ་རི་ཡར་འཇར་མན་བྱིམ་ཆང་ཞིག་ཏུ་སྐྱེས། (དཔེ་རིས་༡༩) སློབ་གྲྭར་
 འགྲིམས་ཏེ་ཉལ་བྱུང་དང་། ཚན་རིག་ཡང་ཆེས་སོགས་སྦྱངས། ཕྱིས་སུ་ཡེ་ཤུ་དགོན་པ་ཞིག་ཏུ་སྐྱེ་བ་བྱས།
 ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ ནས་ ༡༩༤༩ བར་མི་ཡ་ན་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་དུ་ཆེས་རིག་དང་ཆེ་ཤིང་རིག་
 པ་སོགས་ལ་སློབ་གཉེར་བྱས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༥ ལས་མས་སུ་ཁོང་གིས་རྒྱུད་དེད་རང་བཞིན་ལེགས་པར་
 རྟོགས་པའི་ཆེད་དུ་དགོན་པའི་ལུ་མ་རའི་ནང་སྟན་མའི་རིགས་རྒྱུད་སྒྲེལ་བའི་ཉམས་ཞིབ་ལ་ཞུགས།
 ཁོང་གིས་སྟན་མ་བདམས་དགོས་པའི་རྒྱ་མཚན་ནི་སྟན་མ་ལ་འགྱུར་བྱུང་སྟེ་ཚོགས་ཤིག་ཡོད་པས་

དཔེ་རིས་ ༡༩ སྤྱི་རི་སྟོར། མེན་ཏལ། (༡༩༡༡ ནས་
 ༡༩༤༩ བར།) རིགས་རྒྱུད་གནད་ལ་ཉམས་ཞིབ་བྱས་ཏེ་
 བ་མའི་བྱུང་གཤིས་བུ་ཕྱག་ལ་བརྒྱུད་གཏོང་བྱེད་པའི་
 རང་ཚུལ་སྟོན་པའི་ཡེ་ཤུའི་སྐུ་པ་ཞིག

ཡིན་ཤིང་། དཔེར་ན་འཇུར་ཁྱུང་གཅིག་ལ་མེ་ཉྱ་ལྷ་མེན་དང་། གཞན་ཞིག་ལ་མེ་ཉྱ་དཀར་པོ་
 ཡོད་པ་ལྟ་བུ་རེད། རིགས་རྣམས་སྐྱེ་བ་ནས་ཀྱིས་རྒྱུ་དེད་ཐུབ་པའི་ཡོན་ཏན་ཞིག་ལ་ཁྱུང་ཆོས་དང་།
 དེའི་ནང་གི་འཇུར་ཁྱུང་མི་འདྲ་བ་ནམས་ལ་ཁྱུང་གཤིས་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་འདོགས་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན་
 མེ་ཉྱ་གི་ཁ་དོག་དེ་ཁྱུང་ཆོས་དང་། ལྷ་མེན་དང་དཀར་པོ་ལྟ་བུ་ནི་ཁྱུང་གཤིས་ཡིན། ཁྱུང་ཆོས་ངེས་
 པར་བྱེད་པའི་རྒྱུ་དེད་ཀྱང་བའི་རྣམས་ལ་རིགས་རྣམས་དང་། རིགས་རྣམས་དེ་ཉིད་ཀྱི་ཐོན་མི་འདྲ་བ་ལ་
 ཞེ་ལིལ་ཞེས་ཟེར། དཔེར་ན་སྐྱ་མའི་ཁ་དོག་ངེས་བྱེད་ནི་ཁ་དོག་གི་རིགས་རྣམས་དང་། ཁ་དོག་ནང་
 རྣམས་དཀར་པོ་དང་ལྷ་མེན་ངེས་བྱེད་ཀྱི་རིགས་རྣམས་སོ་སོ་ནི་ཞེ་ལིལ་ཡིན།

མེན་པ་ལ་གྱི་བརྟག་དཔྱད་ཀྱི་རིམ་པ་དང་པོའི་ནང་ཁོང་གིས་རིགས་རྣམས་གཞན་ཆང་མ་གཅིག་
 མཚུངས་སུ་ཡོད་ལ་ཁ་དོག་དང་འབྲེལ་བའི་ཞེ་ལིལ་མི་འདྲ་བ་གཉིས་ཡོད་པའི་སྐྱ་མའི་རིགས་ལ་
 བརྟག་དཔྱད་བྱས་ཏེ་ཞེ་ལིལ་ནམས་ལམས་རྩལ་སོ་སོར་གྱེས་ཚུལ་སྟོན་པའི་དབྱེ་འབྱེད་གཏན་ཁྲིམས་
 གཏན་ལ་ཐབས་པ་དང་། བརྟག་དཔྱད་ཀྱི་རིམ་པ་གཉིས་པའི་ནང་དབྱིབས་དང་ཁ་དོག་ལྟ་བུའི་ཁྱུང་
 ཆོས་གཉིས་མ་གཏོགས་གཞན་ཆང་མ་གཅིག་མཚུངས་སུ་ཡོད་པའི་སྐྱ་མའི་རིགས་ལ་བརྟག་དཔྱད་
 བྱས་ཏེ་རང་དབང་ཆ་བཞོས་ཀྱི་གཏན་ཁྲིམས་གཏན་ལ་ཐབས་སྟེ། རིགས་རྒྱུད་ཀྱི་གཞི་ཚའི་ནམ་གཞག་
 བཅོལ་ཐུབ་པ་བྱུང་བས་ཁོང་ལ་དེང་རབས་རིགས་རྣམས་རིག་པའི་ཡབ་ཆེན་དུ་འབོད་ཀྱི་ཡོད།

བརྟག་དཔྱད་རིམ་པ་དང་པོ། བརྟག་དཔྱད་དེའི་ནང་ཁོང་གིས་ཁྱུང་གཤིས་མི་འདྲ་བ་གཉིས་དང་ལྷན་
 པའི་སྐྱ་མ་གཉིས་ཁྱེར་ཏེ་དེ་གཉིས་མན་ཚུན་བསྐྱེད་སྐྱུར་བྱས། སྐྱ་མ་གཅིག་ནི་རྒྱུད་རབས་ནས་རྒྱུད་
 རབས་སུ་མེ་ཉྱ་དཀར་པོ་འབའ་ཞིག་སྐྱེད་པའི་ཁྱུང་གཤིས་དཀར་པོ་དང་ལྷན་པའི་སྐྱ་མ་ཞིག་ཡིན།
 གཞན་དེ་ནི་རྒྱུད་རབས་ནས་རྒྱུད་རབས་སུ་མེ་ཉྱ་ལྷ་མེན་ཁོ་ན་སྐྱེད་པའི་ཁྱུང་གཤིས་ལྷ་མེན་དང་
 ལྷན་པའི་སྐྱ་མའི་རིགས་ཤིག་ཡིན། ཁོང་གིས་མེ་ཉྱ་དཀར་པོ་ལས་ཟེའུ་འབྲུ་སྐྱེད་ཏེ་ལྷ་མེན་གྱི་
 ཟེ་ཀའི་སྟེང་དུ་བཞག་སྟེ་ཟེའུ་འབྲུ་མན་ཚུན་བསྐྱེད་སྐྱུར་བྱས། དེ་ལས་སྐྱ་མའི་ས་བོན་གསར་པ་ཐུབ་
 པ་ནམས་སྐྱར་ཡང་བཏབ་སྟེ་སྐྱ་མའི་རབས་དང་པོ་སྐྱེད་སྐྱེལ་བྱས། རབས་དེ་ལ་བྱ་རབས་ཞེས་ཟེར་
 ཞིང་། དབྱིན་ཡིག་ F1 ཡིས་མཚོན་པར་བྱེད། དེའི་ནང་གི་ F ཡིས་བྱ་རབས་(filial)དང་། 1 ཡིས་
 དང་པོ་མཚོན། དེས་ན་བྱ་རབས་གཉིས་པ་ལ་ F2 གྱིས་པ་རེད། (དཔེ་རིས། ༡༥)

མེ་ཉྱ་དཀར་པོ་དང་ལྷ་མེན་ལྷན་པའི་སྐྱ་མའི་ས་མ་གཉིས་ཀྱི་ཟེའུ་འབྲུ་བསྐྱེད་སྐྱུར་བྱས་ཏེ་སྐྱེད་
 སྐྱེལ་བྱས་པའི་བྱ་རབས་དང་པོ་ལ་མེ་ཉྱ་དཀར་པོ་དང་ལྷ་མེན་འདྲེས་པའི་དམར་སྐྱེའི་རིགས་ཤིག་
 སྐྱེས་དགོས་པ་ང་ཆོས་བསམ་ཆོག་ཀྱང་། དེ་ལྟར་མ་སྐྱེས་པར་བྱ་རབས་དང་པོ་ཐམས་ཅད་ལ་མེ་ཉྱ་

		 ཟེའུ་འབྲུ། (ཟླ) 	
		B	b
 ཟེ་ཀ། (ཟླ) 	B	 BB	 Bb
	b	 Bb	 bb

དཔེ་རིས། ༡༥ པ་ནི་ཁྱེད་ཀྱི་ཁྱུང་གཤིས་མེ་ཉྱ་
 གི་ཁ་དོག་དཀར་པོ་དང་ལྷ་མེན་གཉིས་ལས་ལྷ་མེན་
 མཛོན་པའི་རིགས་རྣམས་དེ་མཛོན་གཤིས་ཆེ་བ་དང་།
 དཀར་པོ་མཛོན་པའི་རིགས་རྣམས་དེ་ཡིབ་གཤིས་ཆེ་
 བ་ཡོད། དེ་གཉིས་རིམ་པ་བཞིན་དབྱིན་ཡིག་ཆེ་བ་
 དང་ཡིག་ཆུང་གིས་མཚོན། ཁ་དོག་མི་འདྲ་བའི་སྐྱ་
 མ་གཉིས་བསྐྱེད་སྐྱུར་བྱེད་སྐྱེལ་བྱས་པར་པོའི་རྒྱུད་
 འཛིན་དུ་སྐྱ་སྐྱོང་བཞི་ཆ་གསུམ་སྟེ་བརྒྱ་ཆ་ ༣༥ ཡི་
 མེ་ཉྱ་ཁ་དོག་ལྷ་མེན་ཡོད་རྒྱུ་དང་། བཞི་ཆ་གཅིག་
 སྟེ་བརྒྱ་ཆ་ ༡༥ ཡི་ཁ་དོག་དཀར་པོ་ཡོད་ཀྱི་ཡོད་པ་དྲ་
 མིག་འདིས་བརྟན་གྱི་ཡོད།

མུ་མེན་ཤ་སྟག་སྒྲིས། མེ་ཏོག་དཀར་པོའི་ནུས་པ་རབས་དང་པོའི་ནང་མངོན་མ་ཐུབ་པར་ལུས་པའམ་
ཡང་ན་ཡལ་བ་ལྟ་བུ་ལྡར།

དེ་ནས་ཁོང་གིས་བྱ་རབས་དང་པོའི་སྟན་མའི་མེ་ཏོག་གི་ཟེའུ་འབྲུ་ནང་པན་ཚུན་བསྐྱོར་བྱས་ཏེ་བྱ་
རབས་གཉིས་པ་བསྐྱེད་པ་ན་དེ་ལས་མེ་ཏོག་དཀར་པོ་ལྷན་པའི་སྟན་མ་དང་མུ་མེན་ལྷན་པའི་སྟན་མ་
གཉིས་ཀྱི་བྱུང་བ་མཐོང་། བྱ་རབས་གཉིས་པའི་པ་མ་གཉིས་ཀྱི་མེ་ཏོག་མུ་མེན་ཅན་ཁོ་ན་ཡིན་པས་དེ་
གཉིས་ཀྱི་འབྲས་བྱ་ཐམས་ཅད་མུ་མེན་ཅན་འབའ་ཞིག་སྒྲིས་དགོས་པ་ལྟར་ང་ཚོས་བསམ་ཆོག་ཀྱང་།
དེ་ལྟར་མུ་མེན་པར་དཀར་པོ་དང་མུ་མེན་གཉིས་ཀྱི་སྒྲིས་ཡོད།

ངང་ཚུལ་འདི་འགྲེལ་བ་ན་མེན་ཁྲལ་གྱིས་ཆོད་དཔག་ཅིག་བྱས་ཏེ། བྱུང་ཚུས་མངོན་པར་བྱེད་པའི་
རིགས་རྣམས་དེ་པ་ལས་ཐོབ་པའི་ཨེ་ལིལ་གཅིག་དང་མ་ལས་ཐོབ་པའི་ཨེ་ལིལ་གཅིག་བཅས་ཨེ་ལིལ་
གཉིས་འདུས་ཏེ་གྲུབ་ཡོད་ཅིང་། ཨེ་ལིལ་ལ་མངོན་གཤིས་ཅན་གྱི་ཆ་གཅིག་དང་། ཡིབ་གཤིས་ཅན་
གྱི་ཆ་གཅིག་བཅས་གཉིས་ཡོད། དེ་གཉིས་བྱ་རབས་སུ་འདུ་སྐབས་འདུ་ཚུལ་གསུམ་བྱུང་སྟེ། མངོན་
གཤིས་ཅན་གཉིས་འདུ་ཚུལ་གཅིག་དང་། ཡིབ་གཤིས་ཅན་གཉིས་འདུ་ཚུལ་གཅིག་ མངོན་གཤིས་
ཅན་གཅིག་དང་ཡིབ་གཤིས་ཅན་གཅིག་འདུ་ཚུལ་དང་གསུམ་ཡོད། ཚུལ་དེ་ཁོང་གིས་རེའུ་མིག་གྱ་
བཞི་གཅིག་གི་ལམ་ནས་གསལ་བར་བྱས་ཡོད།

མེ་ཏོག་མུ་མེན་དང་དཀར་པོ་གཉིས་ཀྱི་ནང་ནས་མུ་མེན་གྱི་ཨེ་ལིལ་མངོན་གཤིས་ཅན་ཡིན་ཞིང་།
དཀར་པོའི་ཨེ་ལིལ་ཡིབ་གཤིས་ཅན་ཡིན། དེ་གཉིས་མཆོན་བྱེད་དུ་དབྱིན་ཡིག་ p བཀོལ་ཏེ། དེ་ནི་
phenotype ཡི་འདུས་ཡིག་ཡིན་ལ། དེ་ནི་རིགས་རྣམས་མངོན་རྣམ་ཞེས་པའི་དོན་ཡིན། མངོན་
གཤིས་ཅན་ལ་ཡིག་ཆེན་དང་ཡིབ་གཤིས་ཅན་ལ་ཡིག་ཆུང་བྲིས་སྟོལ་ཡོད། རེའུ་མིག་གི་སྟེང་གྲལ་
དུ་མེ་ཏོག་དཀར་པོ་སྒྲིད་པའི་ཨེ་ལིལ་གཉིས་ཡིག་ཆུང་གཉིས་ (pp) གྱིས་མཆོན་པ་དང་། རེའུ་མིག་
གི་གཡོན་གྱི་བསྟར་པའི་ལྗེབས་སུ་ མེ་ཏོག་མུ་མེན་སྒྲིད་པའི་ཨེ་ལིལ་གཉིས་ཡིག་ཆེན་གཉིས་ (PP)
གྱིས་མཆོན། དེ་ནས་སྟེང་གྲལ་གྱི་ཡིག་འབྲུ་རེ་རེ་གཡོན་གྱི་བསྟར་པར་གསལ་བའི་ཡིག་འབྲུ་རེ་དང་
བསྐྱེབས་ཏེ་བྲ་མིག་བཞི་བཀང་བའི་ཆོ་བཞི་ཀའི་ནང་དུ་བྱུང་པར་མེད་པར་ཡིག་ཆེན་རེ་དང་ཡིག་
ཆུང་རེ་ཐོབ་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན་ Pp, Pp, Pp, Pp འདི་རྣམས་ཡིན།

རེའུ་མིག་འདིས་བྱ་རབས་དང་པོའི་ནང་མེ་ཏོག་མུ་མེན་ཅན་འབའ་ཞིག་སྒྲིས་པ་ལས་དཀར་པོ་མ་
སྒྲི་བའི་རྒྱ་མཆན་གསལ་པོར་བསྟན་ཏེ། སྤྱི་རུང་གི་ཨེ་ལིལ་བསྐྱོར་བཞི་པོ་ཐམས་ཅད་ལ་མངོན་

གཤམ་ཅན་གྱི་ཨེ་ལིལ་རེ་ཡོད་པས། དེས་མེ་རྟོག་མཐམ་ཅན་གྱི་ཁ་དོག་མེན་ཏུ་ངེས་པར་བྱེད། ངེས་
དགོས་པ་ཞིག་ལ་དཀར་པོའི་ཨེ་ལིལ་བྱ་རབས་དང་པོར་བརྒྱད་མེད་པ་མིན་ཏེ་བྱ་རབས་དང་པོའི་སྲན་
མ་ཐམས་ཅད་ལ་དཀར་པོའི་ཨེ་ལིལ་ཡོད་པ་རེའུ་མིག་ཏུ་གསལ་གྱི་ཡོད།

བྱ་རབས་དང་པོའི་མེ་རྟོག་མེན་ཅན་གྱི་སྲན་མའི་རིགས་ནང་པན་ཚུན་བསེ་སྤེབ་བྱས་སྐབས་བྱ་
རབས་གཉིས་པའི་སྐབས་སུ་མེ་རྟོག་མེན་ཅན་གྱི་སྲས་མའི་རིགས་གསུམ་དང་། མེ་རྟོག་དཀར་པོ་
དང་ལྗན་པའི་སྲན་མའི་རིགས་གཅིག་སྟེ་ཐུབ། ངང་ཚུལ་དེ་གསལ་བར་བྱེད་ཆེད་སྐར་ཡང་རེའུ་མིག་
བཀོལ་སྟོང་བྱས་ན། སྤང་གལ་ཏུ་ཡིག་ཆེན་གཅིག་དང་ཡིག་ཆུང་གཅིག་གཡོན་ངོས་སུ་འང་ཡིག་
ཆེན་གཅིག་དང་ཡིག་ཆུང་གཅིག་འདྲོག་དགོས། དེ་བཞིས་པ་མ་ལས་འབྱུང་སྟེད་པའི་ཨེ་ལིལ་བཞི་
པོ་དེ་ཡིན། དེ་ལྟར་བསེ་བའི་ཆེ་ཨེ་ལིལ་འདུ་ལྷགས་མི་འདྲ་བ་གསུམ་བྱུང་ཆོག་སྟེ། དེ་དག་ནི་ཡིག་
ཆེན་གཉིས་འདུས་པའི་རིགས་གཅིག་ཡིག་ཆུང་གཉིས་འདུས་པའི་རིགས་གཅིག་ཆེ་ཆུང་འདྲེས་པའི་
རིགས་གཅིག་སྟེ་གསུམ་ཡིན། དཔེར་ན་ PP, Pp, Pp, pp ལྟ་བུ་ཡིན།

དེ་ནས་བྱ་རབས་གཉིས་པའི་ནང་མེ་རྟོག་མེན་མངོན་པའི་སྲན་མའི་རིགས་གསུམ་དང་། དཀར་
པོ་མངོན་པའི་སྲན་མའི་རིགས་གཅིག་བཅས་ཡོང་བའི་ངང་ཚུལ་གསལ་སྟོན་བྱེད། ང་མིག་དང་པོའི་
ནང་ཡིག་ཆེན་གཉིས་འཁོད་ཡོད་པས་མངོན་གཤམ་ཅན་གཉིས་ཆོགས་ཡོད། དེ་འདྲའི་རིགས་རྩས་
ལས་མངོན་གཤམ་ཆེ་བའི་རྣམ་པ་ཐོན་པས་དེའི་མེ་རྟོག་ནི་མེན་ཤ་སྟག་ཡིན། ང་མིག་གཉིས་པ་
དང་གསུམ་པའི་ནང་ཏུ་ཆེ་ཆུང་འདྲེས་མ་ཡིན་པས་མངོན་གཤམ་ཆེ་བ་རེ་དང་ཡིབ་གཤམ་ཆེ་བ་རེ་
ཆོགས་ཡོད་པས་མངོན་གཤམ་ཆེ་བའི་རྣམ་པ་ཐོན་པས་དེ་གཉིས་ལས་ཀྱང་མེན་བྱུང་། ང་མིག་
བཞི་པའི་ནང་ཡིག་ཆུང་གཉིས་འཁོད་པས་གཉིས་ཀ་ཡིབ་གཤམ་ཆེ་བ་ཡིན་ཡང་། དེ་ཉིད་མ་གཏོགས་
ཁ་དོག་གཞན་ངེས་བྱེད་ཀྱི་རིགས་རྩས་མེད་པས་དེའི་མེ་རྟོག་ནི་དཀར་པོ་ཡིན། དེས་ན་མེན་ཅན་
གྱི་པ་མ་གཉིས་ལས་དཀར་པོ་ཅན་འབྱུང་ཐུབ།

དེས་ན་སྟེ་དངོས་རྣམས་ཀྱིས་བྱ་རབས་བྱི་མ་བསྐྱེད་སྐབས་རྒྱད་འདེད་རུང་བའི་དངོས་པོ་ཞིག་ཡོད་
པ་དང་། དེས་སྟེ་དངོས་དེ་དག་གི་བྱི་ནང་གི་ཁྱད་གཤམ་ལ་སྒངས་འདྲིན་བྱེད་པ། སྒངས་འདྲིན་བྱེད་
ཚུལ་གང་འདྲ་ཡིན་པ་ཁོང་གིས་ཤེས་ཐུབ་ཡོད། དེང་གི་ཆར་རྒྱད་དེད་རུང་བའི་དངོས་རྩས་རྣམས་
རིགས་རྩས་སུ་ངོས་འདྲིན་བྱེད་ཅིང་། རིགས་རྩས་ཏུ་མ་ཆོགས་པའི་གོང་བྱ་ལ་ཁྱི་ཨེན་ཨེ་དང་། ཁྱི་
ཨེན་ཨེ་ཏ་ཅང་རིང་པོ་འབྲིལ་བ་ལས་ཆོས་ཐུང་ཐུབ་པ་ཆོན་རིག་པས་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་ཡོད། ད་ནི་དེ་
དག་གི་སྐོར་མདོར་ཅམ་ཞུ་རྒྱ་ཡིན།

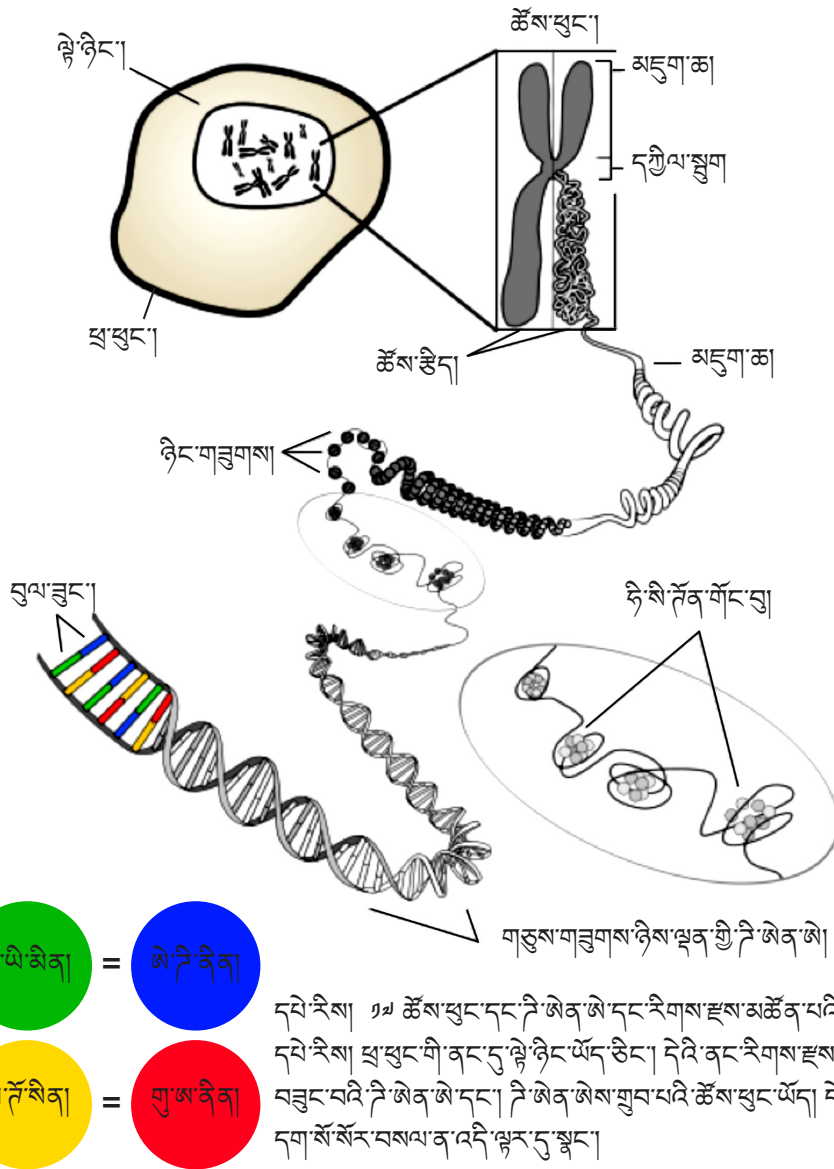
ཚེས་ཕྱང་།

ཕ་སྐུང་དབྱེ་ཞིབ་པ་རྣམས་ཀྱིས་ ༡༩༥༥ ལོར་གཞུགས་སྐུང་ཉིས་ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་རྟོགས་པ་དང་།
 ༡༩༩༠ ལོ་རབས་ནང་སྐུང་བཞི་ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་རྟོགས་། རྒྱུད་རིམ་འདི་གཉིས་ཀྱི་སྐོར་རོབ་ཙམ་
 ཞིག་གོང་དུ་ཕ་སྐུང་གིས་ཚུལ་དང་འབྲེལ་ཏེ་ཁྱེད་ཐུག་ཡོད། དེ་ནས་ ༡༩༩༠ ལས་མས་སུ་སྐུང་དངོས་སྐྱོ་
 བ་རྣམས་ཀྱིས་ཚེས་ཕྱང་གི་གཤིས་སྐྱོད་དང་མེན་ཁལ་གྱི་ཁྱད་གཤིས་ཀྱི་རྒྱུ་རྩ་གཉིས་བར་འབྲེལ་
 བ་ཞིག་མཐོང་སྟེ་ཕ་སྐུང་རིག་པ་དང་རིགས་རྣམས་རིག་པ་གཉིས་འདུ་འགོ་ཚུགས། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་
 ཚེས་ཕྱང་རྟེན་བཅས་ཀྱི་རྒྱུ་ཐོབ་རྣམས་གཞག་འབྲུབ་འགོ་ཚུགས། རྣམས་གཞག་འདིས་མེན་ཁལ་གྱིས་
 འདོད་པའི་རིགས་རྣམས་ལ་ཚེས་ཕྱང་གི་སྟེང་དུ་གནས་པའི་ཅན་ཡོད་པ་དང་། ཁོང་གི་དབྱེ་
 འབྲེད་གཏན་ཁྲིམས་དང་རང་དབང་ཆ་བཙོས་ཀྱི་གཏན་ཁྲིམས་རྣམས་པར་གཞུགས་ན་ཚེས་ཕྱང་ལ་
 སྐྱག་པའང་བསྟན། དེར་གྱི་སྐུང་དངོས་ཚན་རིག་ནང་ཚེས་ཕྱང་དང་། རྟེན་མེན་ཞེས་རིགས་རྣམས་
 གཞག་ནི་མེད་ཐབས་མེད་པའི་ལྟ་ཚུལ་སྟོང་པོ་ཞིག་ཆགས་ཡོད། ལྟ་ཚུལ་འདི་ལྟར་ན་འགྲོ་བ་མི་དང་
 ཆེ་ཤིང་མེ་བའི་གོ་ལ་འདིའི་སྟེང་གི་སྐུང་དངོས་ཡོད་དོ་ཅོག་གིས་སོ་སོའི་ཁྱད་གཤིས་རྣམས་ཚེས་ཕྱང་གསུམ་
 པོ་འདིའི་སྐོར་ནས་རྒྱུད་འཛར་ཕྱི་མར་གཏོང་གི་ཡོད།

འོ་ན་ཚེས་ཕྱང་ཞིབ་པ་གང་འདྲ་ཞིག་ལ་ཟེར་རམ་ཞེ་ན། ཕ་སྐུང་གི་སྟེ་ཉིང་ནང་ཡོད་པའི་རིགས་རྣམས་
 ཁྱེད་པའི་ཆེད་སྐྱོད་འདྲ་བའི་འདུས་རྒྱལ་གྱི་ཚོགས་ཤིག་ལ་ཟེར། (དཔེ་རིས་ ༡༥ དང་ ༡༦) ཚེས་ཕྱང་

དཔེ་རིས། ༡༥ མའི་ཕ་སྐུང་ནང་གི་ཚེས་ཕྱང་ཆ་ ༡༡ ཀྱི་བསྟར་སྒྲིག་

གི་སྤྲུང་ཆ་ནི་ཉི་མེ་ཉིང་འདུས་རྒྱལ་ཏུ་ཅང་རིང་པོ་རེ་དང་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་སྤྲུང་རྒྱུ་ལོངས་ཡིན། མེ་ཉི་
 ལུས་པོ་ལ་མཆོན་ན་སྤྲུང་རེ་རེའི་ནང་དུ་ཆོས་སྤང་ཞེ་དྲུག་ཡོད་ཅིང་། ཆ་ཡི་དབང་དུ་བྱས་ན་ཆོས་
 སྤང་ཆ་ཉེར་གསུམ་ཡོད། ཆོས་སྤང་ཆ་ཉེར་གསུམ་ཡོད་པ་ལས་དང་པོ་ཉེར་གསུམ་གྱི་ཁྱོན་དུ་ལུས་པོ་
 འབྲུབ་བྱེད་ཀྱི་ཆ་འཕྲིན་ཡོངས་མཛུགས་ཡོད་ལ། ཆོས་སྤང་གི་ཆ་ཉེར་གསུམ་པ་དེར་པོ་མོའི་དབང་པོ་
 དང་ཁམས་སོགས་འབྲུབ་བྱེད་ཀྱི་ཆ་འཕྲིན་ཆང་ཡོད། པོ་མོའི་ཆོས་སྤང་གི་བར་ལ་མངོན་གསལ་དོད་
 པོའི་བྱུང་པར་གཅིག་ནི་ཆོས་སྤང་གི་ཆ་ཉེར་གསུམ་པ་དེ་ལ་ཡོད། མོའི་ཆོས་སྤང་ཉེར་གསུམ་པའི་ཡ་
 རྒྱུ་གཉིས་པོ་གཅིག་པ་ཡིན་ལ། པོའི་ཆོས་སྤང་ཉེར་གསུམ་པའི་ཡ་རྒྱུ་གཉིས་པོ་ལ་རིང་བྱུང་གི་བྱུང་
 པར་ཆེན་པོ་ཡོད། བྱུང་པར་དེ་མཆོན་པའི་བྱུང་དུ་མོའི་ཆོས་སྤང་གི་ཆ་ཐ་མ་མཆོན་བྱེད་དུ་དབྱིན་
 ཡིག་ XX གྲིས་པ་དང་། པོའི་ཆོས་སྤང་གི་ཆ་ཐ་མ་མཆོན་བྱེད་དུ་དབྱིན་ཡིག་ XY འབྲི་སྟོན་ཡོད།
 རྒྱུ་དངོས་རིགས་སོ་སོར་ཆོས་སྤང་གི་གྲངས་འཕྲོ་མི་གཅིག་ལྟེ། དཔེར་ན། སྤང་མའི་རིགས་ལ་ཆོས་
 སྤང་བརྒྱད་དང་། མི་ལ་ཞེ་དྲུག་ འབྲས་ལ་ཉེར་བཞི། བྱི་ལ་བདུན་ཅུ་དོན་དགུ་ ཅི་ཅི་ལ་བཞི་བརྒྱ་ཡོད།

རྟེ་ཨེན་ཨེ།

རྟེ་ཨེན་ཨེ་ནི་ཕ་ས་ཕུང་ཀྱན་གྱི་ནང་དུ་ཡོད་པའི་རྒྱུད་དེད་ཀྱི་དངོས་མཛུགས་སུ་གྱུར་པའི་འདུས་རྒྱུ་ཞིག་ཡིན། འདུས་རྒྱུ་འདིའི་སྟེང་དུ་སྟེ་དངོས་ཀྱི་ལུས་ཀྱི་འཆར་ཡོངས་དང་། བྱེད་ལས། རང་གི་རིགས་རྒྱུད་ཕྱི་མར་རྒྱུད་གཏོང་བུ་རྒྱུའི་རིགས་མཛུགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཐམས་ཅད་ཡོད་པས་སྟེ་དངོས་ནམས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཉར་སའི་དཔེ་མཛོད་ལྟ་བུ་ཞིག་ཏུ་བརྩི་ཆོག། རྟེ་ཨེན་ཨེ་ཡི་བཀོད་པ་ནི་ཐག་སྐྱེས་རིང་པོ་ཞིག་གཙུག་ཏེ་གནས་པ་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡོད་ལ། དེའི་གཞུང་རྒྱུད་གཉིས་པོ་ཀ་ར་དང་འོད་ཀྱི་མ་མའི་སྐུར་མོ་(ལོ་སི་མེ་རྟེ་)ཞེས་པའི་འདུས་རྒྱུ་གཉིས་ལས་བྱུང་བ་དང་། དེ་གཉིས་པོའི་བར་བར་ན་སྐྱེས་ཐམ་གྱི་རྒྱུ་དུ་བྱུང་བའི་ཞེས་པའི་འདུས་རྒྱུ་ནམས་ཀྱིས་མཐུན་ཡོད། བྱུང་བའི་ནམས་ནི་ཨེ་རྟེ་ཨེན་དང་། བྱ་ཨ་ནི་ན། ཐ་ཡེ་མི་ན། ས་ཡི་རྟོ་སིན་བཅས་ཡིན། འདི་དག་ནི་ཡང་རྒྱུད་འཆིང་སྦྱོར་གྱིས་མན་ཚུན་མཐུན་ཡོད། རྟེ་ཨེན་ཨེའི་བཙུས་དབྱིབས་བཀོད་པ་དེ་ཨ་རིའི་ཆ་ན་རིག་པ་དེམ་སི་ལ་ཁྱི་སོན་(James Watson)དང་དབྱིན་ཡུལ་གྱི་ཆ་ན་རིག་པ་པ་རན་སིས། ཁི་རིག་(Francis Crick)གཉིས་ཀྱིས་ ༡༩༥༣ ལོར་བཏོན་པ་ཞིག་ཡིན། བྱ་བ་འདི་ནི་སྟེ་དངོས་རིག་པའི་གསར་རྟེན་ཆེ་མོས་ཤིག་ཏུ་བརྩི།

ཕ་ས་ཕུང་ཞིག་གིས་རང་ཉིད་ལ་མཁོ་བའི་སྤྱི་དཀར་གསར་བཅོ་དང་། རིགས་རྒྱུད་ཕྱི་མར་རིགས་མཛུགས་བརྒྱུད་གཏོང་བྱེད་པ། མ་རྒྱུད་ཕ་ས་ཕུང་ནམས་ཀྱིས་རང་གི་རོ་འདྲ་གསར་བཅོ་བྱེད་པ་ལ་རྟེ་ཨེན་ཨེ་ཆ་ཆང་ངམ་ཡང་ན་དེའི་ཆ་ཤས་ཤིག་འདྲ་བཤུ་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད། དེ་ལ་འདྲ་བཤུས་བྱེད་པའི་བྱེད་རིམ་གྱི་ཐོག་མར་རྟེ་ཨེན་ཨེ་ཡི་གཙུག་ཏེ་དབྱིབས་བཀོད་པ་དགོས་པ་དང་། དེ་ནས་ཉེ་ལོ་སྤྱི་ན་མཛུགས་ཀྱིས་བྱུང་བའི་བར་གྱི་ཡང་རྒྱུད་གི་འཆིང་སྦྱོར་བཤིག་སྟེ་གཞུང་རྒྱུད་གཉིས་པོ་སོ་སོར་ཁ་འབྲེད། དེ་ནས་ཨར་ཨེན་ཨེ་མང་སྦྱོར་སྤྱི་ན་མཛུགས་ཀྱིས་ཁ་གྲུས་ཏེ་ཡོད་པའི་གཞུང་རྒྱུད་གཉིས་ལས་གཅིག་གི་རོས་སུ་བྱུང་ཡུགས་པ་དུ་མ་བསྐྱེགས་ཏེ་ཨར་ཨེན་ཨེ་གསར་པ་ཞིག་སྐྱུན་གྱི་ཡོད། ཨར་ཨེན་ཨེ་འདིའི་སྟེང་དུ་སྤྱི་དཀར་གསར་སྐྱུན་བྱེད་པར་མཁོ་བའི་གནས་ཚུལ་ཡོངས་རྫོགས་ཆང་ཡོད།

ང་ཆོའི་གཞུགས་པོའི་ནང་དུ་ཕ་ས་ཕུང་ཁྱག་ཁྱིག་ཆེན་མོ་བཙུ་ཅམ་ཡོད། དེ་དག་རེ་རེའི་ནང་གི་རྟེ་ཨེན་ཨེ་ནམས་རྒྱུད་སྐྱུད་དུ་བསྐྱར་ཏེ་གཅིག་སྟེར་གཅིག་མཐུད་པ་ཡིན་ན་དེའི་རིང་ཆད་ནི་སའི་གོ་ལ་ནས་རྒྱ་བའི་བར་ཡར་མར་བརྒྱུད་ཐེངས་ཆིག་སྟོང་ལྔ་བརྒྱ་བྱེད་ཐུབ། སའི་གོ་ལ་དང་རྒྱ་བ་གཉིས་ཀྱི་བར་དུ་མེ་ལེ་འབྱམ་བྱེད་དང་གསུམ་གྱིས་ཆོད་ཡོད། དེ་བཞིན་སའི་གོ་ལ་ནས་ཉི་མའི་བར་ཡར་མར་བརྒྱུད་ན་ཐེངས་བཞི་ཅམ་བརྒྱུད་ཐུབ།

ཁྲི་ཞེན་ཞེ་ནམས་མཐུད་དེ་འདྲི་སྐབས་དེ་འདྲའི་རིང་པོ་ཞིག་ཡིན་ན་ང་ཚོའི་གཟུགས་པོའི་ནང་དེ་
ལྟ་ཤོད་ངམ་ཞེ་ན། སྤྱུང་རེའི་ལྷ་ཉིང་ནང་གནས་པའི་ཁྲི་ཞེན་ཞེ་ནམས་མཐུད་ན་རིང་ཚད་མི་ཁྲ་
གཅིག་ཙམ་ཡོད་ཀྱང་། དེ་དག་གཟུགས་ཤིང་སྒྲིལ་ཏེ་གནས་ཡོད་པས་མི་ཤོད་བའི་སྒྲིན་མེད།

རིགས་རྒྱས།

རིགས་རྒྱས་ཞེས་པ་ནི་ཁྲི་ཞེན་ཞེ་ཡི་ཆ་ཤས་ཤིག་ཡིན། ཁྲི་ཞེན་ཞེ་གཅིག་ལ་རང་གི་ཆ་ཤས་སུ་གྱུར་
པའི་རིགས་རྒྱས་ཆེས་མང་པོ་ཡོད། རིགས་རྒྱས་ནམས་ནི་རྩུང་བ་སྤྱུང་གཅིག་ལྟ་ནས་ཆེས་ཆེ་
བའི་སྤྱུང་ས་ལ་དུ་མ་དང་ལྟན་པའི་སྒྲི་དངོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་བཀོད་པ་དང་བྱེད་ལས་གྲུབ་ལུགས་ཀྱི་
ཆ་འཕྲིན་བཟུང་བའི་འབྱུང་ཁུངས་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡིན་ཏེ། སྒྲི་དངོས་ནམས་ཀྱི་སྤྱུང་དུ་རིགས་རྒྱས་མི་
འདྲ་བ་མངོན་པར་གསལ་བ་ལས་སྒྲི་དཀར་མི་འདྲ་བ་གྲུབ། དེ་ལས་སྤྱུང་དེ་དག་གི་དབྱིབས་བཀོད་
མི་འདྲ་བ་བྱུང་། དེ་ལ་བཞེན་ནས་སྤྱུང་གིས་བྱེད་ལས་མི་འདྲ་བ་ཚོ་མ་གྲུབ། སྤྱུང་ནང་གི་ཆེས་
སྤྱུང་བའི་རིགས་རྒྱས་ཀྱི་འགྱུར་བ་མི་འདྲ་བ་དེ་དག་ལས་མཐོང་ཆོས་སུ་ཡོད་པའི་སྒྲི་དངོས་ནམ་གྲངས་
སྣ་ཚོགས་པའི་བཀོད་པ་དང་བྱེད་ལས་མི་འདྲ་བ་ནམས་འབྱུང་གི་ཡོད། ང་ཚོའི་ལྷས་ལ་སྤྱུང་ཁྲག་
ཁྲིག་མང་པོ་ཡོད་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ནང་རིགས་རྒྱས་ཀྱི་གྲངས་དང་བཀོད་པ་གཅིག་མཚུངས་
སུ་ཡོད་ཀྱང་། སྤྱུང་སོ་སོའི་དབྱིབས་བཀོད་དང་བྱེད་ལས་གཅིག་པ་མིན། དཔེར་ན་མིག་ལྟ་བུའི་
དབང་པོ་བྱེ་བྲག་གཅིག་ལ་མཚོན་ན། དེ་ཉིད་སྤྱུང་དུ་མ་འདྲས་པའི་དབང་པོ་ངོ་མཚར་ཅན་ཞིག་
ཡིན་ཞིང་། ལག་པ་སོགས་ལན་ལག་གཞན་ལས་དབྱིབས་དང་བྱེད་ལས་སོགས་ཐ་དད་ཡོད། དབང་པོ་
གཉིས་པོ་གྲུབ་བྱེད་ཀྱི་སྤྱུང་ནང་གི་རིགས་རྒྱས་ཀྱི་གྲངས་དང་རིགས་ལ་ཁྱད་པར་མེད་ཀྱང་། རིགས་
རྒྱས་སད་ཚུལ་གྱི་ཆ་ནས་ཁྱད་པར་ཐོན་པ་ཡིན།

དཔེར་ན་ pax6 ལྟ་བུའི་རིགས་རྒྱས་དེ་མིག་དང་ལག་པ་གཉིས་ཀའི་སྤྱུང་ནང་དུ་ཡོད་མོད། འོན་
ཀྱང་མིག་གི་སྤྱུང་ནང་དེ་ཉིད་མངོན་པར་སད་ལ། ལག་པ་སོགས་ལྷས་ཀྱི་སྤྱུང་གཞན་དུ་མངོན་
པར་མི་སད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན། གལ་ཏེ་བཟླ་གྲུང་ཁང་ཞིག་ཏུ་ཅི་སྒྲུང་ཤོ་ས་མི་ལ་ཞིག་འཆར་ལོངས་
བྱེད་བཞིན་པའི་སྐབས་དེའི་ལག་པའི་རྩུར་གྱུར་པའི་མ་རྒྱུང་སྤྱུང་ནང་དུ་ཡོད་པའི་ pax6 ཞེས་
པའི་རིགས་རྒྱས་སད་དུ་བཟུག་ན་ཕྱིས་སུ་ཤོ་ས་མི་ལ་(Drosophila)དེ་ནར་སོན་པ་ན་ལག་པའི་
སྤྱེད་དུ་མིག་སྒྲི་ཡོང་གི་ཡོད། pax6 རིགས་རྒྱས་དེ་མིག་དང་ལག་པའི་སྤྱུང་གཉིས་ཀའི་ནང་ཡོད་
ཀྱང་། མིག་གི་སྤྱུང་སོ་ནའི་ནང་མངོན་པར་སད་ཅིང་། ལག་པའི་སྤྱུང་ནང་མི་སད་པའི་རྩུ་རྒྱུན་
གང་ཡིན་ཞེ་ན། ནང་གི་རྩུ་རྒྱུན་གྱི་ཁྱད་པར་ལས་ཡིན་ཏེ། མིག་དང་ལག་པའི་སྤྱུང་ནམས་གནས་

སའི་ཁོར་ཡུག་མི་འདྲ་ཞིང་། དེར་བརྟེན་དེ་དག་ལ་མཐའ་འཁོར་ནས་སྐྱལ་རྒྱུན་བྱེད་མཁན་གྱི་སློ་
འཚར་རྒྱུན་རྣམས་ཀྱི་བརྒྱ་འཕྲིན་མི་འདྲ་བ་འཕྱོར་བས་ཡིན། འདིས་མཆོད་ཏེ་རིགས་རྣམས་མངོན་པར་
སད་རྩྭ་ལ་གཞན་ལ་འང་རིགས་འགྲེ་ལུག།

དོགས་དབྱེད་ས་བོན།

- ཁོ་ན་ནི། ཆོ་སྲོག་གི་རྒྱུ་མཐའ་སྤྱུང་དུ་འདོད་པ་མི་འཐད་དེ། ཉུག་སྲིན་དེ་ཆོ་སྲོག་གི་རྒྱུ་མཐའ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། ཉུག་སྲིན་ཆོ་སྲོག་ཡིན་པ་གང་ཞིག་སྤྱུང་ལས་རྒྱུ་མཐའ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། ཉུག་སྲིན་ཆོས་ཅན། རྟོད་ཆོ་སྲོག་ཡིན་པར་ཐལ། རྟོད་ལ་ཆོ་སྲོག་གི་རྟོད་ཆོས་ཆང་བའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། རྟོད་ཀྱིས་སྦྱིད་སྦྱེལ་བྱེད་པ་དང་ཁོར་ཡུག་ལ་ཡ་ལན་སྦྱོད་པའི་ཕྱིར། ཉུག་སྲིན་ཆོས་ཅན། རྟོད་སྤྱུང་ལས་རྒྱུ་མཐའ་བ་ཡིན་ཏེ། རྟོད་སྤྱུང་གི་ནང་དུ་འཛུལ་ནས་རང་ཉིད་ཀྱི་རིགས་རྒྱུད་སྦྱེལ་བར་བྱེད་པའི་ཕྱིར། ཞེས་ཟེར། འདི་ལ་ཁ་ཅིག་གིས་ཉུག་སྲིན་ལ་ཆོ་སྲོག་གི་རྟོད་ཆོས་ཀྱན་མ་ཆང་བས་སྲོག་ལྡན་མིན་ཟེར་ན་དཔྱད་པར་བྱའོ།
 - སྤྱུང་གི་ཉེར་ལེན་ལ་སྤྱུང་དགོས་ཞེས་པའི་སྦྱོང་དངོས་རིག་པའི་རྣམ་གཞག་དེ་ལ་ཁ་ཅིག་ན་ནི། ཆོས་ཐོག་མའི་སྤྱུང་ཆོས་ཅན། རང་གི་ཉེར་ལེན་དུ་གྱུར་པའི་སྤྱུང་ཡོད་པར་ཐལ། རྟོད་སྤྱུང་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འདོད་མི་རུས་ཏེ། རྟོད་ཆོས་ཐོག་མའི་སྤྱུང་ཡིན་པའི་ཕྱིར། གཞན་ཡང་སྤྱུང་ཡིན་ན་རང་གི་ཉེར་ལེན་སྤྱུང་ལས་བྱུང་བས་མ་ཁྱབ་སྟེ། སྤྱུང་འགའ་རེ་ཉེར་ལེན་སྤྱུང་མེད་པར་སྲོག་མེད་ཀྱི་དངོས་པོ་སོགས་ལས་སྒོ་བྱར་དུ་བྱུང་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ཞེས་ཟེར། འདི་ལ་ཁ་ཅིག་ན་ནི། ཉུག་སྲིན་མ་ཁྱབ་སྟེ། རྒྱུ་ཞབས་པེ་མི་ཤོར་གྱིས་ཆད་ཐུབ་བརྟག་དཔྱད་ཀྱི་ལམ་ནས་དེ་ལྟར་མེད་པར་གསལ་བར་བསྟུབས་ཟེན་པའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། ཁོང་གིས་ཤེལ་སྟོང་ཅིག་གི་གཤེར་ཁུའི་ནང་དུ་ཐོག་མར་སྲོག་ཆགས་སྤོང་རྣམས་སྦྱིད་སྦྱེལ་བྱས། དེ་ནས་གཤེར་ཁུ་མའི་སྦྱིང་བསྐོལ་ཏེ་སྲོག་ཆགས་ཐམས་ཅད་བསད། དེའི་རྗེས་སུ་ཤེལ་སྟོང་གི་ཁ་ལེགས་པར་བཀག་སྟེ་དབུགས་རྩྭ་ཆད་འགོ་མ་ཐུབ་པར་ཉིན་གྲངས་མང་པོར་བཞག་ཀྱང་སྤྱུང་གི་ཉེར་ལེན་ལ་སྤྱུང་དགོས་པའི་སྦྱོང་གི་སྤྱུང་ཐོག་མར་སྲོག་ཆགས་ཀྱི་ཉེར་ལེན་ནི་གོ་ལའི་ཕྱི་རོལ་ནས་ཟགས་པའི་སྐར་ཇོའི་སྦྱིང་གི་སྤྱུང་ཡིན་པས་སྤྱུང་གཞུང་ལ་ལྷགས་ཀྱི་བཤད་པ་མི་འཐད་པའི་སྦྱོན་མེད་དོ། ཞེས་ཟེར། དེ་ལ་ཁ་ཅིག་ན་ནི། སྐར་ཇོའི་སྦྱིང་གི་སྤྱུང་གི་ཉེར་ལེན་གང་ཡིན་སོགས་ལ་དཔྱད་ན་མཐར་སྤྱུང་མིན་པ་ཞིག་ལས་སྤྱུང་བྱུང་བར་ཁས་བླངས་སོ་ཞེས་ཟེར།
 - ཁ་ཅིག་གཞན་དག་ན་ནི། ཆར་ལི་སི་ཤར་མིན་གྱིས་མཚོན་པའི་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་སྦྱོང་དངོས་རིག་པ་སྤྱོད་བཞེས་འདི་ལྟར་བཤད་དེ། ཆོས་ཐོག་མའི་ཆོ་སྲོག་དེ་སྲོག་མེད་ཀྱི་དངོས་པོ་ཞིག་ལས་སྲོག་ལྡན་གྱི་ངོ་བོར་འཕེལ་འགྱུར་བྱུང་ཡང་དེ་ཉིད་སྐར་ཆ་ཁ་ཤས་སམ་ཉིན་ཁ་ཤས་ནང་དུ་བྱུང་བ་མིན་པར་ལོ་ངོ་ས་ཡ་མང་པོའི་དུས་ཡུན་གྱི་རིང་བྱུང་བ་སྟེ། ང་ཆོའི་འཇིག་རྟེན་འདི་ཆགས་ནས་ལོ་ངོ་དུང་ཕུར་བརྒྱ་དང་། སའི་གོ་ལ་འདི་གྲུབ་ནས་ལོ་ངོ་དུང་ཕུར་ལྔ་བརྒྱ་སོང་བའི་དུས་ཡུན་གྱི་ནང་དུ་དེ་ལྟ་བུའི་འགྱུར་བ་དེ་བྱུང་བར་བཤད་པའི་ཕྱིར། ཞེས་ཟེར་རོ།
 - ཁ་ཅིག་སྤྱུང་ཡིན་ན་ཉིང་ལྡན་ཡིན་པས་ཁྱབ་ཟེར་ན། མི་འཐད་དེ། སྤྱུང་ལ་ཉིང་ལྡན་དང་ཉིང་བྲལ་གཉིས་ཀ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། ཨར་གི་གནའ་སྲིན་དེ་ཉིང་བྲལ་ཡིན་པ་གང་ཞིག་ཅི་ཤིང་གི་སྤྱུང་དེ་ཉིང་ལྡན་ཡིན་པའི་ཕྱིར།

- ཁ་ཅིག་ཉིང་ལྷན་སྤྱོད་པ་དབྱེ་ན་ཆེ་ཤིང་སྤྱོད་པ་དང་སེམས་ཅན་སྤྱོད་པ་གཉིས་སུ་དབྱེ་བ་མི་འཐད་པར་ཐལ། སེམས་ཅན་དང་ཆེ་ཤིང་གི་སྤྱོད་པ་ཡིན་ན་ཉིང་ལྷན་སྤྱོད་པ་སྤྱོད་པ་མ་ཁྲུབ་པའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། སེམས་ཅན་གྱི་སྤྱོད་པ་ཡིན་ན་ཉིང་ལྷན་ཡིན་པ་སྤྱོད་པ་མ་ཁྲུབ་པ་གང་ཞིག་ཆེ་ཤིང་སྤྱོད་པ་ཡིན་ན་འདྲ་ཉིང་ལྷན་ཡིན་པ་སྤྱོད་པ་མ་ཁྲུབ་པའི་ཕྱིར། དང་པོ་དེར་ཐལ། སློན་ཟེན་པའི་མའི་ཁྲག་དམར་སྤྱོད་པ་ལྟེ་ཉིང་མེད་པའི་ཕྱིར། ཕྱི་མ་དེར་ཐལ། ཆེ་ཤིང་གི་ཆད་སྤྱོད་སྤྱོད་པ་ལྟེ་ཉིང་མེད་པའི་ཕྱིར།
- ཁ་ཅིག་སྤྱོད་པ་ཡིན་ན་ཁྱོད་ཀྱི་ཉིང་ནང་དུ་ཆོས་སྤྱོད་ཀྱི་གྲངས་ཞེ་དྲུག་ཡོད་པས་ཁྲུབ་ཟེར། ཁ་ཅིག་གིས་དེ་མི་འཐད་དེ། སྤྱོད་པ་རེ་རེ་ཉིང་ཉིང་གི་ནང་དུ་ཆོས་སྤྱོད་ཀྱི་གྲངས་ཞེ་དྲུག་ཡོད་ཅེས་པ་འཁྲོ་བ་མའི་དབང་དུ་བྱས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ཐམས་ཅད་ལ་དེ་ལྟར་མ་དེས་པའི་ཕྱིར། ཞེས་ཟེར། དེ་ལ་ཁ་ཅིག་འཁྲོ་བ་མའི་སྤྱོད་པ་ལའང་མ་དེས་སྟེ། སའི་ཁམས་དཀར་སྤྱོད་པ་དང་། མའི་ཁམས་དམར་སྤྱོད་པ་གཉིས་ཀྱི་ནང་དུ་ཆོས་སྤྱོད་ཉིང་གསུམ་ལས་མེད་པ་གང་ཞིག་དེ་དག་འཁྲོ་བ་མའི་སྤྱོད་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། གཞན་ཡང་ཁྲག་དམར་སློན་པ་སྤྱོད་པ་གི་ནང་ན་ཉིང་དང་རིགས་རྣམས་སྟེང་མེད་པའི་ཕྱིར།
- ཁ་ཅིག་ཆོས་སྤྱོད་X དང་ཆོས་སྤྱོད་Y གཉིས་ཆོས་སྤྱོད་ཆ་གཅིག་གི་ལ་གྲུལ་ཡིན་པས་དབྱིབས་མཛུངས་སོ། ཞེས་ཟེར། མི་འཐད་དེ། དེ་གཉིས་ལ་རིང་སྤྱོད་ཀྱི་ཁྲུང་པར་ཡོད་པའི་ཕྱིར། ཡང་ཁ་ཅིག་མཚན་མའི་དབང་པོ་དང་ལྷན་པའི་སྟོག་ཆགས་ཡིན་ན་རང་གི་སྤྱོད་པ་ཡིན་ན་དུ་སོ་མའི་དབང་པོ་འགྲུབ་བྱེད་ཀྱི་X ཆོས་སྤྱོད་དང་Y ཆོས་སྤྱོད་དེས་པར་ཡོད་དགོས་ཟེར་བ་མི་འཐད་དེ། སྟོག་ཆགས་འགའ་རེའི་མཚན་མའི་དབང་པོ་རྣམས་ཁོར་ལྷག་གི་ཆ་རྟོག་ལས་འབྱུང་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ།
- ཁ་ཅིག་འཁྲོ་བ་མི་ནི་དུད་འཁྲོ་སྟོགས་ལས་ཁྲུང་དུ་འཕགས་པ་ཞིག་ཡིན་པས་མའི་སྤྱོད་པ་ནང་གི་ཆོས་སྤྱོད་དང་དུད་འཁྲོ་སྟོགས་ཀྱི་ཆོས་སྤྱོད་ཀྱི་གྲངས་དང་བྱེད་ལས་སྟོགས་ཀྱི་བར་འདྲ་བའི་ཆ་མེད། ཅེས་ཟེར།

དེ་ལ་ཁ་ཅིག་འཁྲོ་བ་མི་རྣམས་དུད་འཁྲོ་སྟོགས་ལས་ཁྲུང་སྤྱོད་པ་ཞིག་ཡིན་ཀྱང་དེ་དག་ལས་དམིགས་བསལ་བ་གང་ཡང་མིན་ཏེ། མི་དང་དུད་འཁྲོ་སྟོགས་སྟོག་མའི་མེས་པོ་གཅིག་ལས་བྱུང་ཡང་། ཕྱིའི་ཁོར་ལྷག་གི་དབང་ལས་ལོ་ངོ་ས་ཡ་དུ་མའི་རིང་དེ་དག་རིམ་གྱིས་སྤྱོད་ཀྱི་བཞོད་པ་དང་བསམ་སྒྲུབ་ཀྱིས་སྟོང་ཐམས་ཅད་ཐ་དད་དུ་གྱུར་པ་ཅམ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། གཞན་ཡང་། མི་དང་། མི་སྟོད། ཅམ་པན་རྩི་སྟོགས་ཀྱི་ཆོས་སྤྱོད་ཀྱི་གྲངས་ལ་དེ་ཅམ་གྱིས་ཁྲུང་པར་མེད། དཔེར་ན། འཁྲོ་བ་མའི་སྤྱོད་པ་རེ་རེ་ནང་ན་ཆོས་སྤྱོད་ཆ་ཉིང་གསུམ་དང་། མི་སྟོད་རིགས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་རེ་རེ་ནང་ན་ཆོས་སྤྱོད་ཆ་ཉིང་བཞི་ཡོད་པས་ཆ་གཅིག་གི་མང་ཉུང་ཅམ་ལས་ཁྲུང་པར་མེད་པའི་ཕྱིར། དེ་བཞིན་དུ་མི་དང་། མི་སྟོད། ཅམ་པན་རྩི་རྣམས་ཀྱི་ཆོས་སྤྱོད་གསུམ་པ་དང་། བརྒྱ་གཅིག་པ། བརྒྱ་བཞི་པ། བཅོ་ལྔ་པ། བཅོ་བརྒྱད་པ། ཉི་ལྔ་པ། Y ཆོས་སྤྱོད་རྣམས་ཏུ་ཅང་འདྲ་པོ་ཡོད་པ་དང་། འཁྲོ་བ་མི་དང་ཅམ་པན་རྩི་གཉིས་ཀྱི་རྟེ་ཞེན་ཞེ་བརྒྱ་ཆ་དགུ་བརྒྱ་གོ་དགུ་འདྲ་བ་འདི་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་འཁྲོ་བ་དེ་དག་སྟོག་མའི་མེས་པོ་གཅིག་ལས་བྱུང་བར་གསལ་ལོ།

• ཁ་ཅིག་གིས་རྟེ་ཞེན་ཞེ་དང་ཨར་ཞེན་ཞེ་གཉིས་དོན་གཅིག་ཟེར་བ་མི་འཐད་དེ། དེ་གཉིས་འགལ་བའི་ཕྱིར་ཏེ། རྟེ་ཞེན་ཞེ་ཡི་ནང་བྲུལ་ཡ་ལྟ་རེ་སེལ་མེད་ཀྱང་ཨར་ཞེན་ཞེ་ནང་དེ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། དེ་བཞིན་དུ་ཨར་ཞེན་ཞེ་ནང་བྲུལ་ཡ་གྲུ་ཨིན་མེད་ཀྱང་རྟེ་ཞེན་ཞེ་ཡི་ནང་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

• ཁ་ཅིག་གིས་རྟེ་ཞེན་ཞེ་ཡིན་ན་ཐག་སྐྱད་ཉིས་ལྷན་དང་། ཨར་ཞེན་ཞེ་ཡིན་ན་ཐག་སྐྱད་ཀྱང་ལྷན་ཡིན་པས་ཁྲུབ་ཟེར་ན། མི་འཐད་དེ། རྟེ་ཞེན་ཞེ་ལ་ཐག་སྐྱད་ཀྱང་ལྷན་ཡོད་པ་གང་ཞིག་ཨར་ཞེན་ཞེ་ལ་ཐག་སྐྱད་ཉིས་ལྷན་ཡིན་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། དང་པོ་དེར་ཐལ། ཚན་རིག་པས་བརྟག་དཔྱད་ཁང་དུ་སྐྱབ་པའི་ཐག་སྐྱད་ཀྱང་ལྷན་གྱི་རྟེ་ཞེན་ཞེ་དེ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། གཉིས་པ་དེར་ཐལ། དྲུག་སློན་རིགས་འགའ་ཞིག་ལ་ཐག་སྐྱད་ཉིས་ལྷན་གྱི་ཨར་ཞེན་ཞེ་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

- ཡང་ཁ་ཅིག་གིས་རྟེ་ཞེན་ཞེ་དང་ཚོས་སྤང་གཉིས་དོན་གཅིག་ཡིན་ཟེར་ན། འོ་ན། ཚོས་སྤང་གི་ཆ་ཤས་ཡིན་ན་རྟེ་ཞེན་ཞེ་ཡི་ཆ་ཤས་ཡིན་པས་བྱུང་པར་ཐལ། དེ་གཉིས་དོན་གཅིག་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འདོད་ན། ཚོས་སྤང་གི་ཆ་ཤས་སྤྱུར་པའི་ཉི་མེ་འོན་ཚོས་ཅན། རྟེ་ཞེན་ཞེ་ཡི་ཆ་ཤས་ཡིན་པར་ཐལ། ཚོས་སྤང་གི་ཆ་ཤས་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འདོད་མི་རྒྱས་ཏེ། རྟེ་ཞེན་ཞེ་དང་དོ་པོ་ཐ་དད་ཡིན་པའི་ཕྱིར།
- ཁ་ཅིག་ན་རེ། སྐྱེ་དངོས་ནམས་ཀྱི་རིགས་རྣམས་ནི་སྐྱེ་དངོས་རང་རང་གི་ཕྱི་ནང་གི་ལུས་ཀྱི་ནམ་པ་དང་བྱེད་ལས། བསམ་སློ་སོགས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒྲིག་བྱེད་ཀྱི་རྒྱ་བྱུང་པར་ཅན་ཡིན་ཟེར་བ་མི་འཐད་དེ། སྤྱ་གུའི་སྤྱ་སྤང་ནང་གི་རིགས་རྣམས་ནམས་པ་མ་ལས་ཐོབ་པས་སྤྱ་གུའི་ལུས་ཀྱི་བྱེད་གཞུགས་དང་བསམ་སློའི་བྱེད་སྒོ་ཐམས་ཅད་པ་མ་དང་མཚུངས་པར་ཐལ་ལོ་ཞེ་ན། སྐྱོན་མེད་དེ། རིགས་རྣམས་ལ་མངོན་གཤེས་ཅན་དང་ཡིབ་གཤེས་ཅན་གྱི་ཆ་གཉིས་རེ་ཡོད་པས་པ་མ་ལ་གང་མངོན་པར་གསལ་ན་དེ་ཉིད་སྤྱ་གུ་ལ་མངོན་པར་གསལ་བས་མ་བྱུང་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དཔེར་ན་པ་མ་མེ་ཏོག་སྤྱ་མན་ཅན་གྱི་སྤྱ་མ་གཉིས་ལ་སྤྱ་གུ་མེ་ཏོག་དཀར་པོ་ཅན་གྱི་སྤྱ་མ་སྐྱེས་པ་བཞིན་ནོ།
- ཁ་ཅིག་ ཁེན་ཏལ་གྱི་ལུགས་ལ་དམར་པོ་མངོན་གཤེས་ཅན་གྱི་རིགས་རྣམས་གཉིས་འདུས་ན་དམར་པོའི་མངོན་ནམ་ཐོན་པས་བྱུང་ཟེར་ན། མི་འཐད་དེ། མངོན་གཤེས་ཅན་གྱི་རིགས་རྣམས་ཡིན་ན་ཁྱོད་ཀྱི་ཆ་ལ་ཡིབ་གཤེས་ཅན་མེད་པའི་མ་བྱུང་པའི་ཕྱིར།

- ཁ་ཅིག་ རབས་དང་པོ་ལ་ཡོད་པའི་བྱུང་གཤེས་དང་རབས་གཉིས་པ་ལ་ཡོད་པའི་བྱུང་གཤེས་གཉིས་ཡོད་བྱུང་མཉམ་ཡིན་ཟེར་ན། མི་འཐད་དེ། མེན་ཏལ་གྱི་སྤྱ་མའི་བརྟག་དཔྱད་ནང་གསལ་བ་བཞིན་རབས་གཉིས་པ་ལ་ཡོད་པའི་བྱུང་གཤེས་ཡོད་ན་རབས་དང་པོ་ལ་ཡོད་པའི་བྱུང་གཤེས་ཡོད་པས་མ་བྱུང་པའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། དཀར་པོ་དང་སྤྱ་མན་འདྲེས་པ་ལས་སྐྱེས་པའི་སྤྱ་མན་གཉིས་ཀྱི་སྤྱ་གུ་དཀར་པོ་དེ་ལ་རབས་གཉིས་པའི་བྱུང་གཤེས་ཡོད་པ་གང་ཞིག་རབས་དང་པོའི་བྱུང་གཤེས་མེད་པའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། དེ་ལ་རབས་དང་པོའི་བྱུང་གཤེས་སྤྱུར་པའི་སྤྱ་མན་མེད་པའི་ཕྱིར།
- ཁོ་ན་རེ་སྤྱ་གུ་ལ་ཡོད་པའི་བྱུང་གཤེས་ཡིན་ན་པ་མ་གང་རུང་ལ་བྱུང་གཤེས་དེ་ལྡན་པས་བྱུང་ཟེར་ན། པ་མེ་ཏོག་དཀར་པོ་དང་མ་མེ་ཏོག་དམར་པོ་གཉིས་འདུས་པ་ལས་སྐྱེས་པའི་སྤྱ་གུ་མེ་ཏོག་ཟིང་སྐྱའི་ཁ་དོག་ཚོས་ཅན། པ་མ་གང་རུང་ལ་ཡོད་པའི་བྱུང་གཤེས་ཡིན་པར་ཐལ། སྤྱ་གུ་ལ་ཡོད་པའི་བྱུང་གཤེས་ཡིན་པའི་ཕྱིར། ཚོས་ཅན་མ་བྱུང་ཟེར་བའང་མི་འཐད་དེ། དེ་ལྟར་ཡོད་པ་ཐོ་སེལ། ཀོལ་རོ་ཡི་ཏར་(Josef Kolreuter) གྱིས་བརྟག་དཔྱད་ཀྱི་ལམ་ནས་རྙེད་པའི་ཕྱིར།
- ཁ་ཅིག་ ཁྲོག་ཆགས་ནམ་དཔྱོད་ཆེ་བ་དང་སྤྱང་སྤང་ངི་ཅམ་ཆེ་ན་དེའི་ཆོད་ཀྱིས་རིགས་རྣམས་མང་བ་ཡོད་ཟེར། མི་འཐད་དེ། མི་ནམས་ཁྱི་ལས་ནམ་དཔྱོད་ཆེ་ཡང་མི་ནམས་ལ་རིགས་རྒྱུན་ཁྱེན་ཕྱིང་གི་གངས་ཉིས་ཁྱི་ནས་ཉིས་ཁྱི་ལྟོང་བར་དང་། ཁྱི་ནམས་ལ་ཉིས་ཁྱི་ལྟོང་ནས་སྤྱ་ཁྱི་ལྟོང་གི་བར་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

བཟུར་སྒྲིབ་

- ༡ རྟོག་ལུན་ནང་གི་ཚུང་ཤོས་དེ་གང་ཡིན་ནམ། དེའི་མིང་གང་རེད། དེ་ལ་རིགས་མི་འདྲ་བ་ག་ཚོ་དཔོན་དམ།
- ༢ སྤ་སྤང་ཐོག་མ་ཉིད་མཁན་དེ་སུ་ཡིན་ནམ། དེས་སྤ་སྤང་ཚུལ་རི་ལྟར་ཉིད་དམ། དེས་སྤྱེད་ངོས་ཚན་རིག་གི་འཕེལ་རྒྱས་ལ་གླུགས་སྒྲིབ་ག་ཚོ་དཔོན་དམ།
- ༣ སྤ་སྤང་ནམས་རྟོག་ལུན་ཡིན་ནམ། ཡིན་ན་དེ་ལ་རྟོག་ལུན་གྱི་བྱང་ཚུལ་ནམས་ཚང་དགོས་པས་དེ་དག་གང་དང་གང་ཡིན་ནམ།
- ༤ སྤ་སྤང་ལ་བྱབ་ཆེ་བའི་སྟོན་ནས་དབྱེ་ན་གཉིས་ཡོད་པ་དེ་དག་གང་དང་གང་རེད་དམ། དེ་གཉིས་ལ་བྱང་པར་གཙོ་བོ་གང་ཡོད་དམ།
- ༥ སྤ་སྤང་གི་གྲུབ་ཆར་གྱུར་པའི་དབང་སྤ་གཙོ་བོ་བཞི་ངོས་བཟུང་།
- ༦ སྤ་སྤང་གི་ཆ་བགོས་བྱེད་ཚུལ་གཉིས་ཡོད་པ་གང་དང་གང་རེད་དམ། དེ་གཉིས་ཀྱི་བྱང་པར་རོབ་ཙམ་ཞིག་བྲིས།
- ༧ མེན་ཏལ་གྱི་རིགས་རྣམས་ལྟ་ཚུལ་གྱི་འདོད་ཚུལ་གཙོ་བོ་གང་རེད་དམ།
- ༨ མེན་ཏལ་གྱི་བརྟག་དཔྱད་ནང་མེ་ཏོག་སྤ་མེན་དང་དཀར་པོ་བསྐྱེས་པ་ལས་བྱ་རབས་དང་པོའི་ཁྲོད་དུ་འབྲས་བྱ་གང་མངོན་ནམ།
- ༩ ང་ཚོ་མིའི་ལུས་ཀྱི་སྤ་སྤང་ནང་ཚོས་སྤང་ག་ཚོ་དཔོན་དམ། ལམས་དཀར་དམར་ནང་ཚོས་སྤང་ག་ཚོ་དཔོན་དམ།
- ༡༠ རྟོ་ཞེན་ཞེའི་བཀོད་པ་འཁྲུལ་མེད་དུ་རྟོག་མར་འགྲེལ་མཁན་སུ་ཡིན་ནམ།

ལེ་ཚན་བཞི་པ། འཆར་འཕེལ་རྒྱུ་གཞུག

འཆར་འཕེལ་རྒྱུ་གཞུག་དེ་ཚུལ་བཅུ་ཡི་སྒོ་ནས་འཆད་པར་བྱ་སྟེ།

དང་པོ་འཆར་འཕེལ་རིག་པའི་རྩ་བ་རྣམས་འཛིན།

འཆར་འཕེལ་རིག་པ་ནི་སྒྲེ་དངོས་རྣམས་ཅི་ལྟར་སྒྲེ་བ་དང་འཆར་ལོངས་བྱེད་པ། རྒྱུད་པ་བྱི་མ་སྟེལ་བ་བཅས་ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་ལ་དབྱེད་པའི་རིག་པ་ཞིག་ལ་ཟེར། དེར་རབས་འཆར་འཕེལ་རིག་པའི་ནང་སྤྱི་ལོ་འཆར་འཕེལ་དང་། དབྱེ་བྱེད་བྱེད་སྒྲུབ་སྤྱི་ལོ་འཆར་འཕེལ་དང་དབང་པོའི་དབྱིབས་བཀོད་ཆགས་སྒྲུབ་སྤྱི་ལོ་འཆར་འཕེལ། ཐ་ན་ཆགས་པ་སོགས་ཀྱི་བྱེད་སྒོ་ཚང་མ་རིགས་ཐུགས་སྤྱོད་འཛིན་འོག་འབྱུང་གི་ཡོད་པར་འབྲེལ་བཅོལ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

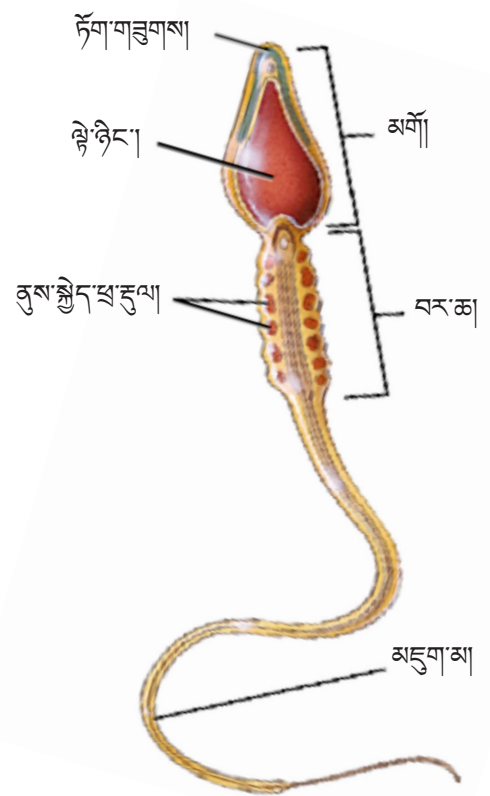
གཉིས་པ་ཕའི་ཁམས་དཀར་དང་། མའི་ཁམས་དམར་གཉིས།

འདིར་འགོ་བ་མའི་ལུས་ཁམས་ཅི་ལྟར་ཆགས་པ་དང་འཆར་འཕེལ་བྱེད་ཚུལ་རྩོད་བྱེད་པ་ལ་དྲི་བ་ཁ་ཤས་ཀྱིས་སྟེ་དངས་ནས་བསམ་གཞིག་བྱ་སྟེ། ཤིན་ཏུ་རྒྱུང་བའི་ཕའི་ཁམས་དཀར་ས་བོན་དེ་ཁམས་དམར་དང་འབྲུས་པའི་སྤྱི་ལོ་འཆར་འཕེལ་གཅིག་ནས་སྟོན་འཛིན་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བའི་མའི་ལུས་ཀྱི་ཆགས་བཀོད་ཅི་ལྟར་བྱུང་བཅ། འདི་ལ་བྱེད་ཐབས་གང་གིས་སྒྲུབ་འཛིན་དང་འཆར་འགོད་བྱེད་དམ། རྒྱ་རྒྱུ་གང་དང་གང་ལས་ལུས་ཀྱི་དབང་པོའི་མ་ལག་རྣམས་འབྲུབ་བཅ་ཞེ་ན།

སྤྱི་ལོ་འཆར་འཕེལ་ཡིན་ཡང་དེའི་རྩ་བ་དང་བྱེད་སྒོ་ལ་འགྱུར་བ་གཏོང་མཁན་གཙོ་བོ་ནི་སྤྱི་ལོ་འཆར་འཕེལ་གྱི་ཉིང་ནང་གི་རྩ་ཞེ་ན་ཡིན་ཞིང་། དེ་ནི་གནས་ཚུལ་ཚང་མ་ཉར་བའི་དཔེ་མཛོད་ཁང་ལྟ་བུ་ཡིན་པ་གོང་དུ་བཅོལ་བ་ལྟར་ཡིན། དེ་ལྟར་ཉར་བ་གནས་ཚུལ་རྣམས་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་དེ་བྱ་བ་དངོས་སུ་སྒྲུབ་མཁན་ངས་པར་དགོས་ཤིང་། དེ་ནི་སྤྱི་ལོ་འཆར་འཕེལ་ཡིན་ཞེས་བཤད་ཆོག་སྟེ། སྤྱི་ལོ་འཆར་འཕེལ་གྱི་བྱེད་སྒོ་ཚང་མ་སྤྱི་ལོ་འཆར་འཕེལ་གྱིས་སྒྲུབ་ཀྱི་ཡོད། འོ་ན་སྤྱི་ལོ་འཆར་འཕེལ་གྱི་ནང་དུ་སྤྱི་ལོ་འཆར་འཕེལ་གང་གིས་བྱ་བ་གང་ཞིག་ལ་ཐེ་གཏོགས་བྱེད་དམ་ཞེ་ན།

སྐབས་འདིར་རང་བཞིན་གྱིས་འབྱུང་བའི་དྲི་བ་གཞན་ཞིག་ནི། ཕའི་ཁམས་དཀར་ས་བོན་དང་མའི་ཁམས་དམར་གཉིས་སོ་སོ་ནས་ལུས་ཀྱི་ཆ་ལྟར་གང་དུ་ཚུལ་ཅི་ལྟར་བྱུང་བ་ཡིན་ནམ་ཞེས་པ་དེ་

རེད། (དཔེ་རིས། ༡༥)འདི་ལ་མའི་བསམ་སེའུ་རུ་ཁམས་དམར་ཆགས་སྒངས་དང་། སའི་འབྲས་བྱར་
 ཁམས་དཀར་ས་བོན་བཟོ་སྒངས་གཉིས་ལས། དང་པོ་ནི། བྱ་མོ་ལོ་བཅུ་གཉིས་ཟིན་པ་ནས་མངལ་བྱ་
 ཁམས་དམར་སྒྲིན་འགོ་ཚུགས་ཀྱི་ཡོད། (དཔེ་རིས། ༡༩) དེ་ཡང་རིགས་རྩལ་གྱི་སྒངས་འཛིན་འོག་
 གྲང་པའི་ཁམ་ཅིག་གྲང་ཞོའི་ཆ་ཤས་པུ་ཅེན་བྱ་ནས་སྒྲིན་རྩལ་ཁམ་གཉིས་ཁྱལ་རྒྱན་ནང་སྒྲོད་དེ་བསམ་
 སེའུ་དང་འབྲས་བྱར་འབྱོར་གྱི་ཡོད། རྩལ་བརྒྱུད་དེ་དག་གིས་བསམ་སེའུའི་ནང་ཡོད་པའི་ཁམས་དམར་
 གྱི་སྤ་བྱང་སྒྲིན་པར་སྒྲིན་ཁྱེན་བྱེད། བྱད་མེད་གྱི་བསམ་སེའུའི་ནང་སྒྲིན་མ་ཐག་ནས་སྒྲིན་རུང་གི་
 ཁམས་དམར་སྤ་བྱང་བཞི་འབྲུམ་ཅམ་ཡོད་ཅིང་། རྩལ་ལོན་པ་ན་རྩལ་འོག་ཁམས་དམར་རི་སྒྲིན་
 ཅིག་སྒྲིན་ཉི་གཅིག་བསམ་སེའུ་ནས་མངལ་བྱ་འོང་།

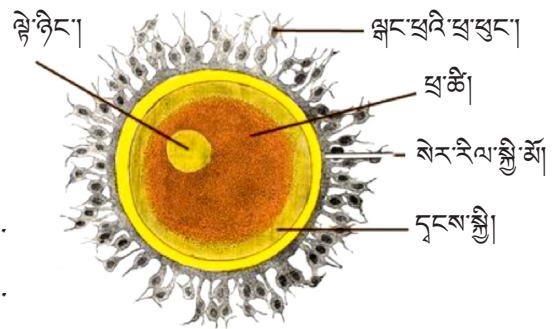
སའི་འབྲས་བྱར་ཁམས་དཀར་བཟོ་སྒངས་ཡོད་དེ། དེ་ཡང་སའི་སྒྲིན་སྤལ་མ་ལག་གི་ནང་འབྲས་བྱར་
 དང་གཅིན་ལམ། གཅིན་སྒང་གི་ཅེན་བྱ། སྤ་བ་འབྲེན་ལམ་དང་སོ་མཆན་བཅས་ཚུད་གྱི་ཡོད་ཅིང་།
 འབྲས་བྱར་ནང་ཉིན་རེར་ཁམས་དཀར་ས་བོན་ས་ཡ་ཉིས་བརྒྱ་ཅམ་རེ་སྒྲིན་སྒྲིན་བྱེད་བྱེད།

དེ་ཡང་གོང་གསལ་བཞིན་རིགས་རྩལ་གྱི་སྒངས་འཛིན་འོག་གྲང་པའི་ཁམ་ཅིག་གྲང་ཞོའི་ཆ་ཤས་པུ་
 ཅེན་བྱ་ནས་སྒྲིན་རྩལ་ཁམ་ཁྱལ་རྒྱན་ནང་སྒྲོད་པ་དང་། སྒྲིན་རྩལ་དེས་འབྲས་བྱར་ནང་ཁམས་དཀར་ས་
 བོན་བཟོ་སྒྲིན་བྱེད་པར་སྒྲིན་མ་བྱེད། སྒྲིན་རྩལ་དེ་དག་གིས་ཁྱེན་པས་ཁམས་དཀར་ས་བོན་མ་སྒྲིན་པ་
 རྩལ་སྒྲིན་པར་བྱེད་གྱི་ཡོད། དེ་ཡང་སྒྲིན་སྒྲིན་བྱས་པའི་ཁམས་དཀར་ས་བོན་མ་སྒྲིན་པ་རྩལ་སྒྲིན་
 རུང་བྱ་སྒྲིན་པ་དང་། དེར་ཁམས་དཀར་ས་བོན་རྩལ་གསོག་ཉར་བྱེད་དེ་འཆོ་བཅུད་སྒྲིན་ཅིང་སྒྲིན་
 པར་བྱེད།

དཔེ་རིས། ༡༥ ཁམས་དཀར་སྤ་བྱང་གི་བཞོད་པ་དང་
 ཆ་ཤས།

གསུམ་པ་མངལ་འཛིན་སྒྲིན་སྒྲིན་ཆུ་ལ།

ཁམས་དཀར་ས་བོན་རྩལ་མོ་དབང་བརྒྱུད་མངལ་སྒྲིན་བྱ་འབྱོར་ནས་ཚུ་ཆོད་བཅུ་གཉིས་ནས་ཞེ་
 བཞིའི་ནང་ཚུན་བྱ་ཁམས་དམར་དང་འབྲས་པར་འཁྱར་ལ། སྤ་བ་སྒྲོད་ཐེངས་རེའི་ནང་ཁམས་
 དཀར་གྱི་ས་བོན་ས་ཡ་སྒྲིན་བརྒྱུད་ཅམ་ཡོད་ཅིང་། དེ་རྩལ་མོའི་སྒྲིན་སྤལ་མ་ལག་ཉིན་བཞི་ལའི་རིང་
 འཆོ་བྱེད་གྱི་ཡོད། ས་བོན་མངལ་པོ་དེ་གའི་ཁྲོད་ནས་ཁམས་དམར་གྱི་འཁྲིས་སུ་འབྱོར་བྱེད་མཁན་བརྒྱ་
 ཤལ་ཁ་ཤས་ལས་མེད་པར་མང་ཆེ་བ་མོའི་མངལ་ནང་གི་སྒྲིན་རྩལ་གྱིས་གསོད་པ་རེད། ས་བོན་བརྒྱ་
 ཤལ་ཁ་ཤས་འབྱོར་བ་ལས་གཅིག་ཉིད་ཁམས་དམར་གྱི་སྒྲིན་སྤལ་སུ་འཛུལ་བྱེད། ཁམས་དམར་གྱི་ཤུན་
 པ་སྤ་མོ་དེ་བཞི་ཉིན་དང་བྱ་འཛུལ་བ་ལ་ཁམས་དཀར་ས་བོན་གྱིས་སྒྲིན་རྩལ་ཤིག་སྒྲོད་གཏོང་བྱེད་

དཔེ་རིས། ༡༩ ཁམས་དམར་སྤ་བྱང་གི་བཞོད་པ་དང་
 ཆ་ཤས།

ཅིང་། ས་བོན་གཅིག་ནང་དུ་འཛུལ་ཚར་བ་དང་དེ་མ་ཐག་ཁམས་དམར་གྱན་པ་མཁུགས་པོར་གྱུར་ཏེ་
ས་བོན་གཞན་ནང་དུ་འཛུལ་མི་ཐུབ་པར་འགྱུར།

སྤ་ཕུང་གོང་བྱ་གཅིག་ཏུ་འགྱུར་བ་ན་དེ་ལ་ཁྱ་ཁྱག་འདུས་གོང་ཟེར། ཁྱ་ཁྱག་འདུས་གོང་གྲུབ་རྗེས་སུ་
སྤ་ཕུང་གཅིག་ལས་གཉིས་ཆད་ཀྱི་ཚུལ་དུ་རིགས་གཅིག་པ་ཁོ་ན་འཕེལ་ཞིང་མངལ་སྤུབས་བརྒྱད་
ནས་འགྲུལ་བཞུད་བྱེད། སྤ་ཕུང་འཕེལ་རིམ་འདི་ལ་སེ་སྦྱུ་ཟེར། དེ་རྗེས་མཐའ་ནས་སྒོར་བའི་འཆར་
ཀྱིན་སྤ་ཕུང་དང་ནང་གི་ཕྱོགས་གཅིག་ལ་གནས་པའི་མངལ་སྦྱེད་དབང་སྤའམ་སྤ་ཕུང་ནང་མའི་
གཞུགས་རིམ་སྟེ་སྤ་ཕུང་རིགས་མི་འདྲ་བ་གཉིས་ཀྱི་ངོར་དབྱེ་འབྱེད་འགྲོ་འགོ་ཚུགས།

སྤ་ཕུང་རིགས་མི་འདྲ་བ་དེ་གཉིས་ཀྱི་བར་དུ་གཤེར་གཞུགས་ལས་གྲུབ་པའི་བར་སྟོང་ཞིག་ཡོད། དེ་ལྟ་
བུའི་ཆ་ཤས་གསུམ་ཅན་ལ་ལྷུག་གཞུགས་ཟེར། བྱ་སྤུག་གི་དབང་པོའི་མ་ལག་ཆ་ཆང་བ་དེ་ནང་རིམ་
སྤ་ཕུང་ལས་ཆགས་རྒྱ་ཡིན་པ་དང་བྱི་རིམ་སྤ་ཕུང་ནི་མངལ་དུ་སྤུ་གྲུ་བཏུམ་བྱེད་ཀྱི་སྦྱི་ཁྱག་སྤུབ་མོར་
འགྱུར་གྱི་ཡོད། ནང་རིམ་སྤ་ཕུང་རྣམས་དབང་པོ་དང་སྤུང་གྲུབ་གང་གི་ངོར་ཡང་འགྲོ་ཆོག་ཆོག་དང་
འགྲོ་སྤིད་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། དེ་དག་ལ་མངལ་གནས་མ་རྒྱུ་སྤ་ཕུང་ཞེས་འབོད། རྒྱ་མཚན་ནི་དེ་དག་
ལ་སྤ་ཕུང་གང་གི་ངོར་འགྱུར་ཆོག་པའི་མཉེན་ཆ་ཡོད། (དཔེ་རིས། ༡༠)

བཞི་པ་སྤ་ཕུང་གི་ཆ་བཞོས་བྱེད་རིམ།

སྦྱུ་མ་སྤིང་གི་སྤ་ཕུང་རྣམས་སྤ་ཆོགས་རང་བཞིན་ཅན་དུ་འཕེལ་བར་དམིགས་བསལ་བྱེད་སྟོེ་ཞིག་
སྟེལ་དགོས་ཀྱི་ཡོད་པ་དེ་ལ་སྤ་ཕུང་དབྱེ་ཆོད་བྱེད་རིམ་ཟེར་ཞིང་། དབྱེ་འབྱེད་ཀྱི་རྒྱད་རིམ་ནང་
ཐོག་མའི་རིགས་འདྲའི་སྤ་ཕུང་རྣམས་རིགས་མི་འདྲའི་ངོ་བོར་འཕེལ་རྒྱས་འགྲོ་སྟེ། སྤ་ཕུང་སོ་སོར་
དམིགས་བསལ་གྱི་རང་འགན་རེ་ཐོབ། དཔེར་ན་སྦྱུ་མ་སྤིང་གི་སྤ་ཕུང་རྣམས་དལ་གྱིས་ཁྱག་གི་སྤ་
ཕུང་དང་། དབང་རྩ་སྤ་ཕུང་། བགས་པའི་སྤ་ཕུང་སོགས་གྲུབ་པ་ལྟ་བུ་ཡིན། རིགས་འདྲའི་སྤ་ཕུང་
རྣམས་ལྟན་དུ་འདུས་པ་ལས་སྤུང་གྲུབ་མི་འདྲ་བ་རེ་འགྲུབ་པ་དང་། སྤུང་གྲུབ་མི་འདྲ་བ་ལས་དབང་
པོ་མི་འདྲ་བ་འགྲུབ་ཀྱི་ཡོད། གནས་སྤུབས་འདིར་སྤུ་གྲུའི་དབང་པོ་ཆགས་སྤངས་ལ་འགྱུར་བ་གཏོང་
ཆོག་ཆོག་ཡིན་པས་སྤུབས་ཉེས་ན་དབང་པོ་སྦྱོན་ཅན་དུ་འགྱུར་སྤིད་པ་ཡིན།

སྤ་ཕུང་རིམ་གྱིས་འཕེལ་རྒྱས་འགྲོ་བ་ལ་གང་གིས་སྤངས་འདིན་བྱེད་དམ། སྤ་ཕུང་རྣམས་རིགས་འདྲ་
བ་ལས་མི་འདྲ་བའི་ངོ་བོར་ངི་ལྟར་འཕེལ་ལམ། སྤ་ཕུང་མི་འདྲ་བ་ལས་སྤུང་གྲུབ་མི་འདྲ་བ་དང་། དེ་

སྐྱམ་སྲིང་འཕེལ་བའི་རིམ་པ་མང་པོ་ཡོད་པ་ལས་ཐོག་མར་གྲོད་སྐྱམ་འབྲིབ་རིམ་གྱི་གནས་སྐབས་སུ།
ཕྱི་ངོས་ཀྱི་སྤྲ་བྱང་ནམས་ནང་ངོས་སུ་གཡོ་ཞིང་འཁོར་ཏེ་སྐྱམ་སྲིང་གི་ཆགས་དབྱིབས་དང་གོ་རིམ་
བསྐྱར་སྒྲིག་བྱེད་པ་ཡིན། གོ་རིམ་བསྐྱར་སྒྲིག་གི་སྐབས་ཏ་ཅང་གལ་གནད་ཆེ་བའི་ཆ་ཤས་རིམ་པ་
གསུམ་འབྲུབ་པ་ནི། བར་བྱ་ན། བར་བྱ་ན། ཕྱི་བྱ་ན་ནམས་ཡིན་ཞིང་། དེ་དག་ལས་ནང་བྱ་ན་ནམས་རིམ་
པ་ནང་མར་བྱ་བ་ཅིང་དེས་ལུས་ཀྱི་ནང་ཁོལ་ལྟེ་དོན་ལྡན་དུ་གྲག་སྟེ་བའི་ཉེར་ལེན་བྱེད། ཕྱི་བྱ་ན་ནི་
རིམ་པ་ཕྱི་མར་བྱ་བ་ཅིང་དེ་ལྷན་པ་དང་དབང་རྩ་མ་ལག་ བགས་པ་སོགས་ཕྱི་ངོས་ཀྱི་སྤྲ་བྱ་བ་རིགས་
སྟེ་བའི་ཉེར་ལེན་དུ་འགྱུར། བར་བྱ་ན་ནི་རིམ་པ་བར་མར་བྱ་བ་ཅིང་དེ་ཤ་སྒྲིམ་མ་ལག་དང་། རུས་སྒྲིམ་
མ་ལག་ འཁོར་སྟོད་མ་ལག་ནམས་སྟེ་བའི་ཉེར་ལེན་དུ་འགྱུར་བ་ཡིན།

ཕྱི་པ་སྤྲ་བྱང་ཕན་ཚུན་བར་གྱི་བརྒྱུ་འབྲས་གཏོང་ལེན་བྱེད་ཚུལ།

མངལ་དུ་སྤྲ་བྱ་ཆགས་པར་སྤྲ་བྱང་གཅིག་ནས་འགོ་ཚུགས་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་། སྤྲ་བྱང་ནམས་གང་དང་
ཅི་ཞིག་དུ་འགྱུར་དགོས་མིན་དེ་བརྒྱུ་ལ་བརྟེན་དགོས་པ་དང་། དེ་ཡང་སྤྲ་བྱང་དང་སྤྲ་བྱང་བར་ལ་
འབྲེལ་བ་བྱེད་པ་ལས་ཡོང་དགོས། སྤྲ་བྱང་དང་སྤྲ་བྱང་བར་བརྒྱུ་ལ་བརྟེན་ནས་འབྲེལ་བ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་
ན་བརྒྱུ་དེ་དག་གི་རྒྱུ་རིམ་ངེ་ལྟ་བུ་ཞིག་ཡིན་ཞེ་ན། བརྒྱུ་ནི་སྤྲ་བྱང་གནས་སའི་ཁོར་ལུག་ལས་ཡོང་
གི་ཡོད་པ་དང་། ཉེ་འཁོར་གྱི་སྤྲ་བྱང་གཞན་པ་དག་གིས་བཏང་བའང་ཡིན་ཆོག སྤྲ་བྱང་གི་ཕྱི་རོལ་
ནས་འཕྱོར་བའི་བརྒྱུ་དེ་དག་ལ་ལྟོག་ལན་ཐོབ་པར་སྤྲ་བྱང་གི་བྱ་ན་པ་བརྒྱུད་ནས་ནང་དུ་ཁྱབ་སྒྲེལ་
གཏོང་དགོས་ཀྱི་ཡོད།

བརྒྱུ་འབྲས་ཞིག་བརྒྱུ་ལེན་སྒྲི་དཀར་ཡོད་མེད་ལ་མ་ལྟོས་པར་སྤྲ་བྱང་གི་བྱ་ན་པ་བརྟོལ་ནས་ནང་དུ་
འཛུལ་འགོ་བ་ཡོད་མོད་ཀྱང་བརྒྱུ་མང་ཆེ་བས་སྤྲ་བྱང་གི་ཕྱི་ངོས་ཀྱི་བརྒྱུ་ལེན་སྒྲི་དཀར་ལ་བརྒྱུ་དེ་
སྒྲོད་ཀྱི་ཡོད། བརྒྱུ་ལེན་སྒྲི་དཀར་ནི་སྤྲ་བྱང་གི་ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀར་འབྲེལ་གཏུགས་ཀྱི་ཐོག་ནས་བརྒྱུ་
སྒྲོད་ལེན་ཀྱི་ལས་ཀའི་བྲེལ་བ་ཆེ་ས་དེ་ཡིན། སྤྲ་བྱང་ཕྱི་རོལ་དུ་བརྒྱུ་སྒྲེལ་མ་འབྱེད་ཀྱི་བྱེད་ཆ་ཏ་ཅང་ཆེ་
ཡང་བརྒྱུ་ལེན་སྒྲི་དཀར་གྱིས་བརྒྱུ་དེ་དག་ལས་རན་འཚམས་ཡོད་པ་ཁོ་ན་མ་གཏོགས་གཞན་པ་ངོས་
ལེན་མི་བྱེད།

བརྒྱུ་དེ་དག་སྤྲ་བྱང་གི་ནང་དུ་འཕྱོར་རྒྱུ་ལྟ་བུ་དེ་རང་ལམ་འཆོལ་ཏེ་སྒྲི་དཀར་ནས་སྒྲི་དཀར་
དུ་བརྒྱུད་འགོ་གི་ཡོད། བརྒྱུ་ལེན་མཐར་ཐུག་གི་འགོ་ས་ནི་བརྒྱུ་རང་གི་ངོ་བོ་ལ་ཐུག་ཡོད། བརྒྱུ་འགའ་རེ་
སྤྲ་བྱང་ནང་ནས་ལྟེ་ཉིང་ནང་ལ་འགོ་བ་དང་། འགའ་ཞིག་ལྟེ་ཉིང་གི་ཕྱི་དང་སྤྲ་བྱང་གི་བྱ་ན་པའི་བར་

གྱི་ཆ་ཤས་བྱེ་བྲག་པ་གང་རུང་ལ་འགོ་བ་དེ་འདྲའང་ཡོད། སྤྱི་དཀར་ནས་སྤྱི་དཀར་བརྒྱུད་དེ་བར་འགོ་
བ་ན་སྤྱི་དཀར་མ་མ་མས་བྱི་མ་བྱི་མ་ལ་འགྱུར་བ་གཏོང་གི་ཡོད། འདི་ལ་བར་འཕྲིན་བརྒྱུད་ལམ་
ཟེར།

བར་ཡི་བརྒྱུད་ལམ་འདི་ལ་འགོས་མང་པོ་ཡོད་པ་སྟེ། བར་ཡི་བརྒྱུད་ལམ་འགའ་ཞིག་ཕྱོགས་མང་པོར་
གྱིས་ནས་ཕྱ་ཕུང་ནང་གི་གནས་མང་པོར་བར་དེ་སྦྱེལ་གྱི་ཡོད། བར་ནམས་སྤྱི་དཀར་ནས་སྤྱི་དཀར་
བརྒྱུད་ནས་ཆེ་རུ་འགོ་ཆོག་པ་དང་ཆ་བཞོས་གྱིས་རྒྱུ་རྒྱུ་འགོ་བ་སྤྱི་དཀར་ཡོད་པ་ཆེན་པོ་སྦྱར་
ཐུབ་གྱི་ཡོད། བར་ནམས་རང་གི་མཐར་ཐུག་གི་འགོ་ས་དེར་འབྱོར་བ་ན་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ཕྱ་ཕུང་གི་
གཤིས་སྦྱོང་ལ་འགྱུར་བ་གཏོང་གི་ཡོད། འོན་ཀྱང་འགྱུར་བ་གང་འདྲ་ཞིག་གཏོང་བ་དེ་བར་འཕྲིན་
སྦྱོང་ལེན་གྱི་རྒྱུ་རིམ་ནང་རྒྱ་སྤྱི་དཀར་གང་ཞིག་གིས་ཐེ་གཏོགས་དང་མཉམ་ཞུགས་བྱེད་གྱི་ཡོད་
མེད་ལ་རག་ལས་པ་ཡིན།

བྱག་པ་སྦྱེ་འཕེལ་ལ་དབྱུང་བ་བྱེད་སའི་དཔེ་གཞི།

སྦྱེ་དངོས་རིག་པ་བ་ནམས་གྱིས་དཔེ་གཞི་མང་པོ་ཞིག་གི་ཐོག་ནས་འགོ་བ་མའི་སྦྱེ་འཕེལ་ལ་སློབ་
སྦྱོང་བྱེད་གྱི་ཡོད། དེ་ཡང་ཅི་ཅི་དང་། སྤང་མ། སྤུང་བ། བྱ་དེ། རྒྱ་འབྲུ་སོགས་སྤྲོ་བ་དེ་ལ་སྦྱོང་སློབ་
བའི་སེམས་ཅན་དེ་དག་མངལ་དུ་སྦྱེ་འཕེལ་བྱེད་སྐབས་རིགས་རྣམས་དང་སྤྱི་དཀར་གང་དང་གང་གིས་
བྱ་བ་གང་དང་ཅི་ཞིག་སྦྱབ་གྱི་ཡོད་མེད་ལྟ་བུ་དང་། དེ་དག་གི་རིགས་རྣམས་བརྗེ་སྦྱར་གཏོང་བ། རིགས་
རྣམས་སྦྱོན་འཕྲི་དང་གནས་སྦྱོང་བ་སོགས་རིགས་རྣམས་དང་སྤྱི་དཀར་གྱི་བྱེད་སྦྱོང་འཆར་འགོད་སྒྲ་
ཆོགས་བྲས་པའི་སྦྱོན་ནས་དབང་པོའི་མ་ལག་ལ་ཐུགས་རྟེན་ཅི་ལྟར་སྦྱོང་གྱི་ཡོད་མེད་ལྟ་བུ་རེད། དཔེ་
གཞི་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས་འགོ་བ་མའི་སྦྱེ་འཕེལ་སྐབས་རིགས་རྣམས་གང་དང་སྤྱི་དཀར་གང་གིས་
ལས་ཀ་ཅི་བྱེད་པ་སོགས་འགྲེལ་བརྗོད་བྱེད་གྱི་ཡོད།

བདུན་པ་མངལ་དུ་བདུན་ཕྱག་རའི་འགྱུར་བ།

མའི་མངལ་དུ་སྤྱ་གྲུ་ཆགས་ཤིང་འཆར་འོངས་བྱེད་པའི་རྒྱུ་རིམ་ལ་མངལ་གནས་ཟེར་ཞིང་། འགོ་
བ་མའི་ནང་མངལ་ཆགས་པའི་བདུན་ཕྱག་ལྟ་བུ་པ་ནས་ལྷ་དང་རྒྱུ་རྒྱུ་ལ། སྤྱི་དཀར་ཆགས་འགོ་
རྒྱུ་ལ། དེ་བཞིན་ཕོ་བ་དང་རྒྱ་རྒྱུ་ལ་འབྲེལ་བའི་དབང་པོའི་མ་ལག་རྣམས་ཀྱང་ཆགས་པར་འགྱུར།
བདུན་ཕྱག་རྒྱག་པ་དང་བདུན་པའི་ནང་ལ་རྒྱ་ལག་འབྲེལ་འགོ་རྒྱུ་ལ་དང་། ལྷ་དང་ཆ་ལྟར་བྱེད་

བདེ་སྒོ་ནས་འཆར་བར་བྱེད་ཅིང་གནས་འགའ་ཞིག་ཏུ་དབང་ཚུ་མངོན་པར་བྱེད། དེ་བཞིན་མིག་དང་
ན་བ། ཀྲུ་ལ་རུས་དང་དེ་ལས་གཞན་པའི་རུས་པ་ནམས་སྦྱེད་པའི་ཕྱང་གྲུབ་ནམས་ཆགས་པར་འགྱུར།
སྤྱིང་འཆར་ལོངས་ཆེ་དུ་སོང་སྟེ་འཕར་འགོ་ཚུགས་པ་དང་། བྲག་རྒྱན་ནམས་ཁྲག་ཙུ་གཙོ་བོ་དག་ཏུ་
འཁོར་སྦྱོད་བྱེད་འགོ་ཚུགས། བདུན་ཕྲག་བརྒྱད་པ་ནས་རྒྱ་ཆའི་དུ་སོང་སྟེ་བཟོ་ལྷ་ཐོན་པ་དང་
སྒོ་བ་ཆགས་འགོ་ཚུགས། བདུན་ཕྲག་དགུ་པ་ནས་རྒྱ་ཆའི་ཕྱ་ཕྱང་ནམས་ཆགས་ཤིང་། བྱ་མོ་དང་རྒྱ་
འཕྱུ་འཕྱར་དུ་ཐོན་པ་དང་གལ་ཆའི་དབང་པོ་ནམས་ཆགས་པར་འགྱུར། བདུན་ཕྲག་བརྒྱ་པ་ནས་
མིག་ལྷུབས་དང་བྱི་རྒྱའི་བཟོ་ལྷ་འཕྱར་དུ་ཐོན། བདུན་ཕྲག་བརྒྱ་པའི་མཇུག་ནས་མངལ་གནས་ཀྱི་
དུས་ལྟན་རྫོགས་ནས་སྤྱིང་གི་དུས་ལྟན་འགོ་ཚུགས་ཀྱི་ཡོད།

བདུན་ཕྲག་བརྒྱ་གཅིག་ནས་བརྒྱ་བཞི་བར་གདོང་ཞིབ་ཏུ་ཆགས། རྒྱ་ཆའི་ནམས་ཕྱ་ཞིང་རིང་བར་
འགྱུར་བ་དང་པོ་མོ་གང་ཡིན་གྱི་སྦྱེ་འཕེལ་མ་ལག་ཆགས་པར་འགྱུར་ལ་སྒོ་བའི་ནང་ཁྲག་དམར་ཕྱ་
ཕྱང་བཟོ་སྦྱོན་བྱེད། རྒྱ་བས་འདིར་སྤྱ་གྲུའི་མགོ་བོ་གཅིག་པོར་རང་ལུས་ཀྱི་ལྷིང་ཆད་བྱེད་ཅེས་ཡོད།
རྒྱ་བས་དེ་ནས་བཟུང་བདུན་ཕྲག་ཉེར་བརྒྱད་བར་དུ་མིག་བརྒྱམས་ནས་མི་འབྱེད་པ་ཡིན། བདུན་ཕྲག་
བཙོ་ལྷ་ནས་བཙོ་བརྒྱད་བར་པགས་པ་བྱི་གསལ་ནང་གསལ་དུ་གནས་ཤིང་མགོ་བོར་བ་སྤྱ་སྦྱེ་འགོ་
ཚུགས། ལ་ཡིས་འདི་བརྒྱབ་ཀྱི་གཡོ་འགྲུལ་བྱེད་ལ་མཆིན་པ་དང་མཁྱེས་པས་གཤེར་ཁུ་བཟོ། ཤ་སྒྲིམ་
ཕྱང་གྲུབ་སྦྱེ་ཞིང་རུས་པ་དེ་མཁྱེས་སུ་འགྱུར། སྤྱ་གྲུས་གཡོ་འགྲུལ་ཀྱི་བྱ་བ་འགོ་ཚུམ། བདུན་ཕྲག་
བརྒྱ་དགུ་པ་ནས་བཟུང་སྤྱ་གྲུས་སྦྱ་ཐོས་སྤྱབ།

བདུན་ཕྲག་ཉེར་གཉིས་ནས་མགོ་བོ་བ་སྤྱ་ཁེངས་ཤིང་སྒྲིན་མ་དང་རྩེ་མ་སྦྱེ། རྒྱ་ཆའི་གི་མཇུ་བ་
ཅེར་ཁེན་མོ་སྦྱེ་བར་མ་ཟད་ཤ་སྒྲིམ་སྦྱེ་འཆར་ལ་བརྟེན་ནས་ལུས་ཀྱི་གཡོ་འགྲུལ་དེ་མང་དུ་འགོ་བས་
པ་མས་སྤྱ་གྲུ་འགྲུལ་བ་ཆོར་སྤྱབ་ཀྱི་ཡོད། འཕྱུལ་ཆས་བརྒྱད་ནས་སྤྱ་གྲུའི་སྤྱིང་གི་འཕར་ལྷིང་གི་
སྦྱ་ཐོས་སྤྱབ། བདུན་ཕྲག་ཉེར་གསུམ་ནས་ཉེར་ལྷའི་བར་རུས་པའི་ནང་དུ་རྒྱ་ཆའི་མར་གྱིས་ཁྲག་གི་ཕྱ་
ཕྱང་ནམས་བཟོ་སྦྱོན་བྱེད་འགོ་ཚུགས། རྒྱ་བས་དེར་སྒོ་བའི་སྤྱད་ཀྱི་རྒྱ་སྒོ་ནམས་ཆགས་པར་འགྱུར་
ཡང་སྒོ་བའི་ནང་དུ་རྒྱ་དགུ་གི་རྒྱ་ལམ་ཆང་མ་འགྲུབ་སྤྱབ་ཀྱི་མེད་པས་དདུགས་གདོང་ལེན་བྱེད་ཀྱི་མེད།
བདུན་ཕྲག་ཉེར་དྲུག་ནས་སྒྲིན་མ་དང་རྩེ་མ་འཆར་བ་ལགས་པར་གྲུབ་ཅིང་མིག་གི་ཆ་ཤས་ཡོངས་སུ་
སྦྱེ་བར་འགྱུར། དེ་བཞིན་རྒྱ་ཆའི་ས་དང་ལག་རིས་ཐོན་ཞིང་སྒོ་བར་རྒྱ་ཆའི་ཁྲག་ནམས་འགྲུབ།

བདུན་ཕྲག་ཉེར་བདུན་པ་ནས་སྤྱིང་ལྷུ་ལྷུ་པའི་རིང་ལྷུ་པ་འཆར་ལོངས་མགྲོགས་སུ་འགོ་བ་དང་ལུས་
ཀྱི་བྱེད་སྒོ་ལ་ཤས་ལ་སྤངས་འདིན་བྱེད་སྤྱབ་པའི་དབང་ཚུའི་མ་ལག་སྦྱེ་འཆར་བྱེད། དེ་ནས་བཟུང་

མིག་ཕྱེ་འདྲུམ་བྱེད་འགོ་ཚུགས་པ་དང་འཆོ་རྒྱུད་བཞེ་ལེན་བྱེད་པའི་འབྲིན་རྩལ་མ་ལག་སྦྱེ་འཆར་
བྱུང་། བདུན་ཕྲག་སོ་གཅིག་ནས་སོ་གཉིས་པའི་རིང་ལ་སློབ་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་འཕེལ་ཁྱིམ་འབྲུག་འབྱུང་
རྩལ་གྱི་འགོ་ཚུམ་ཡང་སློབ་ཡོངས་སུ་འཆར་བྱུང་ཐོང་། ལུས་ཀྱི་རུས་སྒྲོམ་མ་ལག་ཆ་ཆར་བ་འཆར་
ལོངས་བྱས་ཀྱང་ད་དུང་སོབ་སོབ་དང་མཉེན་མོ་ཡིན། རྒྱལ་སྤྱིའི་ལུས་སྤྱི་ལྷགས་རིགས་དང་།
ཀལ་ཤམ། འོད་གྱི་མ་མ་རྣམས་གསོག་འགོ་ཚུགས།

བདུན་ཕྲག་སོ་བརྒྱད་པའི་རིང་ལ་བ་སྤྱི་རྣམས་ཡལ་འགོ་ཚུགས་ཤིང་ལུས་པོ་དེ་རྒྱག་ཏུ་འགྲོ་བདུན་
ཕྲག་སོ་དབྱ་ནས་ཞེ་གཉིས་པའི་རིང་ལ་ལག་པའི་སྟོང་ཕྱོགས་དང་ཕྲག་མགོ་མ་གཏོགས་པའི་གཞན་
གནས་ཆར་མ་ནས་བ་སྤྱི་ཡལ་བར་འགྱུར། མགོ་བོར་སྤྱི་དེ་མཐུག་ཏུ་འགྲོ་བ་དང་སེན་མོ་རྣམས་མཛུབ་
ཅེ་ནས་རིང་དུ་ཐོན་པར་འགྱུར། སྦྱོང་མའི་ལུས་ཀྱི་གནས་བབས་ལ་གཞིག་སྟེ་བདུན་ཕྲག་ཞེ་གཉིས་
ནས་ཞེ་བཞིའི་བར་ལ་སྤྱི་གཙུག་བཅའ་བ་རེད།

བརྒྱད་པ་ལྷ་མཆན་དང་སྤྱི་གྲུ་ཆགས་བྱས།

ལྷ་མཆན་རྒྱན་འཁོར་གྱི་དུས་ཡུན་ནི་ཆ་སྟོམས་ཉིན་ཞག་ཉེར་བརྒྱད་ཅུ་ཡིན་ཡང་བྱུང་ཐོང་གྱི་ལུས་
ཀྱི་གནས་སྐྱངས་ལ་རག་ལས་པ་སྟེ། བྱུང་ཐོང་དར་མ་ཞིག་ཡིན་ཆེ་ཉིན་ཞག་ཉེར་གཅིག་ནས་སོ་ལྷ་
བར་ཡིན་ཞིང་། བྱམ་ན་རྒྱུད་ཞིག་ཡིན་ན་ཉིན་ཞག་ཉེར་གཅིག་ནས་ཞེ་ལྷ་བར་ཡོང་ཆོག་གི་ཡོད། ལྷ་
མཆན་རྒྱན་འཁོར་གྱི་དུས་ཆོད་འགོ་ཚུགས་ས་དེ་ལྷ་མཆན་འཛག་པའི་ཉི་མ་དང་པོ་ནས་ཅེ་བ་ཡིན་
ཏེ། དེ་ནས་བརྒྱུད་ཁམས་དམར་སྟོང་དུ་སྒྲིང་སྤྱི་ཞེས་པའི་ཁམས་དམར་གནས་སའི་སྤྱི་བྱུང་སྦྱེ་འགོ་
ཚུགས་པ་ཡིན། དེ་ཡང་ལྷ་མཆན་རྒྱན་འཁོར་གྱི་མཐུག་ཏུ་སྤྱི་ལྷ་ལྷས་ཀྱི་རིམ་པ་མར་ཆག་པ་ལ་བཞེན་
ནས་ཡོང་གི་ཡོད། ལྷ་མཆན་འཛགས་ནས་ཉིན་ལྷ་ཅུ་མ་གྱི་ནང་ལ་ཆད་འགྲོ་བ་དང་། སྤྱི་ལྷས་ཀྱི་རྒྱུན་
པས་ལྷ་མཆན་འབབ་རིང་ཁམས་དམར་སྟོང་དུ་སྒྲིང་སྤྱི་ཞེས་ཞེས་ཀྱི་འཆར་བྱེད་གྱི་ཡོད་པ་དང་།
དེ་དག་རེ་རེའི་ནང་ཁམས་དམར་རེ་སྟོན་འགོ་ཚུགས་གྱི་ཡོད། ནམ་རྒྱུན་ལྷ་མཆན་འབབ་མཆམས་
བཞག་ནས་ཉིན་བདུན་བརྒྱད་ཅུ་མ་རིང་ཁམས་དམར་སྟོང་དུ་སྒྲིང་སྤྱི་རྣམས་སྤྱི་མཐུད་ནས་སྦྱེ་འཆར་
བྱེད། ཉིན་བརྒྱབ་བཞིའི་བར་དུ་སྒྲིང་སྤྱི་རྣམས་སྦྱེ་འཆར་བྱས་ཐོང་དེ་དག་ལས་གཅིག་ཆེས་ཆེར་སྟོན་
པར་འགྱུར་བ་ཡིན། རྒྱལ་སྤྱིའི་མངལ་གྱི་བསྟར་རིམ་དེ་མཐུག་ཏུ་འགྲོ་ཞིང་སྤྱི་ལྷ་སྤྱི་ལྷ་པར་གྱི་
སྦྱིག་བྱེད་པ་ཡིན། མངལ་གྱི་བསྟར་རིམ་དེ་ཁྲག་དང་འཆོ་བརྒྱད་གྱིས་འཁེབས་ཡོད།

ཉིན་ཞག་ཉེར་བརྒྱད་ཀྱི་བྱེད་དཀྱིལ་སྟེ་ཉིན་བརྒྱབ་བཞི་པ་ཅུ་ལ་སྤྱི་ལྷས་ཀྱི་རྒྱུན་བྱས་ཏེ་སྟོན་བྱེད་

པའི་ཁམས་དམར་དེ་ལྷང་སྤ་བཞིལ་ཏེ་བསམ་སེའུ་ཁམས་དམར་སྟོད་ལས་མངལ་ལམ་སྤྱ་ཤུར་སྟོད་
པ་ཡིན། དེ་ལྟར་ཁམས་དམར་སྟོད་གཏོང་བྱེད་པའི་རྒྱུ་རིམ་ལ་ཁམས་དམར་སྟོད་འདོན་ཟེར། དེ་
རྩིས་ཉིན་ཤས་རིང་ཁམས་དམར་དེ་མངལ་གྱི་ཚྭགས་སུ་འགྱལ་བཞུགས་བྱེད་པ་དང་། གལ་སྲིད་ཁམས་
དཀར་ས་བོན་དང་འཕྲད་ནས་ལྷན་ཏུ་འདུས་པ་ཡིན་ན་མངལ་ལམ་སྤྱ་ཤུ་བརྒྱད་ནས་སྤ་མཐུད་མངལ་
གྱི་ཚྭགས་སུ་འགྱལ་བཞུགས་བྱེད་ཅིང་མངལ་ངོས་སུ་སྦྱར་བར་བྱེད། ལྷ་མཆན་འཛུགས་པའི་ཉི་མ་དང་པོ་
ནས་བརྩིས་པའི་ཉིན་བཅུ་གཅིག་པ་ནས་བཅོ་བརྒྱད་ཅམ་གྱི་བར་ལ་ནི་འཁྲིག་སྦྱར་ལམ་ནས་མངལ་
ཆགས་སྲིད་པའི་དུས་ཡིན་ཞིང་། དེ་ལ་གལ་སྲིད་ཁམས་དམར་དེ་ཁམས་དཀར་ས་བོན་དང་མ་ཐུག་པ་
ཡིན་ན། སལ་ཆེར་ཉིན་ཉེར་ལྔ་ཅམ་ནས་སྤྱལ་རྩིས་སྟོད་གཏོང་བྱེད་པའི་རིམ་པ་མཆོམས་འཛུགས་བྱེད་
པ་ཡིན། ཁམས་དམར་དེ་ཁམས་དམར་སྟོད་ལས་སྟོད་རྩིས་ཁམས་དཀར་ས་བོན་དང་མ་འཕྲད་ན་ཉིན་
ལྔ་ཅམ་གྱི་རྩིས་སུ་འཐོར་ཞིག་ཏུ་འགྲོ་ཞིང་མངལ་ལམ་སྤྱ་ཤུ་ནས་འཛུགས་འགྲོ་བ་ཡིན།

སྐྱུར་སྐྱུའི་དངོས་ལ་སྤྲ་སྤྱང་ཆེག་ལྟན་དང་སྤྲ་སྤྱང་མང་ལྟན་གཉིས་ཀ་ཡོད་པ་གོང་དུ་བརྗོད་པ་བཞིན་
 ཡིན། བྱངས་མང་ཉུང་གི་ཆ་ནས་བཤད་ན་སྤྲ་སྤྱང་མང་ལྟན་ལས་སྤྲ་སྤྱང་ཆེག་ལྟན་གྱི་ཚྭ་ཆགས་ཏེ་
 ཅང་གི་མང་བ་ཡོད། དེ་ལྟ་ནའང་སྤྲ་སྤྱང་མང་ལྟན་གྱི་སྐྱུའི་དངོས་རྣམས་ལ་ལས་འགན་ཆ་བཤོས་དང་
 བྱེད་ལས་བརྒྱབ་པའི་དགེ་མཚན་ལྟག་པོ་ཞིག་ཡོད་པས་འཕེལ་འཁྱུར་ཁོང་དུ་སྤྲ་སྤྱང་མང་དག་གི་སྐྱུ་
 དངོས་རི་སྟེང་ཅིག་བྱུབ་ཡོད། འོ་ན་དགེ་མཚན་གང་ཡོད་ཅེ་ན། སྤྲ་སྤྱང་མང་ལྟན་གྱི་སྐྱུའི་དངོས་གྱི་སྤྲ་
 སྤྱང་རྣམས་གྱིས་བྱེད་ལས་དང་འགན་ཁུར་ཆ་བཤོས་གྱི་རྣམ་པ་ཞིག་སྟོན་གྱི་ཡོད། སྤྲ་སྤྱང་རང་གི་ཆ་
 ཤས་སོ་སོར་དམིགས་བསལ་གྱི་ལས་འགན་མི་འདྲ་བ་རེ་ཡོད་པ་བཞིན། གལ་སྲིད་སྤྲ་སྤྱང་གི་ཆ་ཤས་
 བྱེ་བྲག་པ་ཞིག་མ་ཆང་བ་ཡིན་ན་སྤྲ་སྤྱང་དེས་བྱེད་དགོས་པའི་ལས་ཀ་དེ་ཆ་ཆང་བ་ཞིག་བྱེད་མི་ཐུབ་
 པ་རེད། ཆ་ཤས་སོ་སོས་རང་གནས་སུ་རང་གི་ལས་ཀ་བྱེད་པ་མ་གཏོགས་གནས་གནས་དུ་ཆ་ཤས་
 གཞན་གྱི་ལས་ཀ་དང་ཐྱང་བྱེད་གྱི་མེད། དཔེར་ན་ལྷེ་ཉིང་གིས་ནམ་ཡང་ཤུན་པའི་བྱ་བ་མི་བྱེད་པ་
 རང་བཞིན་ཤུན་པས་ཀྱང་ལྷེ་ཉིང་གི་ལས་ཀ་ནམ་ཡང་བྱེད་མི་ཐུབ།

བཟོད་བྱིབས་དང་བཀོད་པ་མི་འདྲ་བ་འགྲུབ་ཀྱི་ཡོད། དེའི་ཕྱིར་སྤྲ་སྤྲ་མི་འདྲ་བ་ལ་ལས་འགན་མི་
འདྲ་བ་ཡོད་པ་བཞིན་ཆེད་ལས་མི་འདྲ་བའི་ཐོག་བྱེད་སྒོ་སྒྲུབ་པར་སྦྱོར་བརྟེན་མི་འདྲ་བ་ཐོབ་ཡོད།

དེས་ན་སྤྲ་སྤྲ་རྣམས་ལ་དབྱིབས་མི་འདྲ་བ་དང་ཆེ་ཆུང་མི་འདྲ་བ་ཡོད་པའི་རྒྱ་མཚན་ནི་དེ་དག་ལ་
བྱེད་སྒོ་དང་ལས་འགན་མི་འདྲ་བ་ཡོད་པས་སོ་ཞེས་ཤེས་པར་རུས་ཏེ། དཔེར་ན་དབང་ཅའི་སྤྲ་སྤྲ་
རིང་པོ་དང་སྤྲ་པོ་ཡིན་པ་ནི་དེས་ལྷས་ཀྱི་ཆ་ཤས་ཡོངས་ལ་བརྟེན་ཆེ་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད་པ་
དང་། བགས་པའི་སྤྲ་སྤྲ་ལེབ་མོ་དང་ཆག་དམ་པོ་ཡོད་པ་དེ་ཕྱི་རོལ་གྱི་གནོད་འཆེ་འགོག་སྤྲ་བྱེད་
དགོས་པ་ཡིན་པ་ལྟ་བུ་ཡིན། ལྷས་ཀྱི་མ་ལག་ཆ་ཆང་བ་ཞིག་འགྲུབ་པ་ལ་བྱེད་སྒོ་ཡང་མང་པོ་ཞིག་
དགོས་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་། སྤྲ་སྤྲ་རིགས་མཐུན་འདུས་ཏེ་རིགས་གཅིག་རྒྱུ་འདྲིན་གྱི་བྱེད་སྒོ་སྒྲུབ་རུས།

དེ་ཡང་གོང་གསལ་བཞིན་མ་རྒྱུ་སྤྲ་སྤྲ་རྣམས་རྒྱས་བཤའི་ཤུགས་ཀྱི་ནུ་ལོག་སྤྲ་སྤྲ་ངེས་ཅན་དུ་
འགྱུར་ཏེ་རིགས་སོ་སོར་ངེས་ཤིང་། འབྱེད་ཟིན་པའི་རྒྱས་སྤྲ་སྤྲ་ཡང་སྤྲ་མའི་མ་རྒྱུ་སྤྲ་གི་ངོ་
བོར་བསྐྱར་ལོག་བྱེད་མི་ཐུབ། དེ་ནས་བཟུང་ཆེད་ལས་རང་བཞིན་ཅན་དུ་འགྱུར་ནས་དབང་པོ་སོ་
སོར་འགྲུབ་འགོ་ཚུགས་པ་རེད། སྤྲ་སྤྲ་རྣམས་ཀྱི་རྟེན་མེད་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་པ་ལ་ངེ་ལྟར་
གཤིས་སྦྱོར་མི་འདྲ་བར་འགྱུར་བ་ཡིན་ཞེ་ན། རྟེན་མེད་གཅིག་མཚུངས་སྤྲ་ཡོད་པ་བདེན་ཡང་སྤྲ་
སྤྲ་ནང་གི་རིགས་རྒྱས་མདོན་སྤངས་སམ་སད་སྤངས་མི་འདྲ་བ་ལས་སྤྲ་སྤྲ་གི་བྱེད་སྒོ་མི་འདྲ་བ་
ཡོང་གི་ཡོད། དུས་གང་འདྲ་ཞིག་ལ་ལས་ཀ་ཅི་འདྲ་ཞིག་བྱ་དགོས་མིན་ལ་ལྟོས་ཏེ་སྤྲ་སྤྲ་གི་རིགས་
རྒྱས་གཅིག་ཡིན་ཡང་མདོན་སྤངས་མི་འདྲ་བ་ཡོང་ཆོག་པ་ཡིན།

རང་ཉིད་ཀྱི་ལྷས་ལ་བསམ་གཞིགས་ཤིག་བྱས་ན། བགས་པ་དང་། རུས་པ། བྲག་དང་གཉེ་མདོར་ན་
ལྷས་ཀྱི་ཁྱོན་ཡོངས་ལ་སྤྲ་སྤྲ་མི་འདྲ་བ་ཡོད་ཅིང་། དེ་དག་བསྐྱེད་པ་ལྟ་བུ་ཞིག་སྤྲ་སྤྲ་བསྐྱེད་
ལ། དེ་ཐམས་ཅད་རྩ་བའི་སྤྲ་སྤྲ་གཅིག་ལས་བྱུང་བ་ཡིན། སྤྲ་སྤྲ་རིགས་མི་འདྲ་བ་རྣམས་ལ་ཡང་
བྱེད་སྒོ་སོ་སོ་ནས་ཡོད་པས་དེ་དག་འདུས་ཏེ་སྤྲ་སྤྲ་བྱུང་བ་དང་། སྤྲ་སྤྲ་དུ་མ་འཆོགས་ཏེ་ད་
གཞི་དབང་པོ་ཐུབ། དབང་པོ་སོ་སོས་དམིགས་བསལ་གྱི་བྱ་བའི་ཆོགས་རེ་བསྐྱབ་ཅིང་། བྱེད་ལས་
འཐུས་སྒོ་ཆང་ལ་རྒྱུགས་པར་བསྐྱབ་པའི་ཆེད་དུ་དབང་པོ་གཞན་དང་འཆོགས་ཏེ་དབང་པོའི་མ་ལག་
རྣམས་ཐུབ། དབང་པོའི་མ་ལག་དེ་དག་གི་བྱེད་སྒོ་རྣམས་མཉམ་འབྲེལ་བྱས་པ་ལས་ལྷས་ཀྱི་བྱ་བ་ཆ་
ཆང་བ་ཞིག་ཐུབ་པ་ཡིན།

སྦྱེ་ལྟར་རྣམས་འཆོ་གནས་སྤྲ་མཐུད་བྱེད་པར་རང་རང་ལ་ཆ་རྟེན་སྒྲུབ་པའི་སྤྲ་སྤྲ་དང་སྤྲ་སྤྲ་

ཡོད་པ་ཡིན། འགྲོ་བ་མི་ཞིག་ལ་མཆོན་ན་སྐྱེས་པ་ནས་རང་གི་ལུས་ཀྱི་ཆ་ཤས་སུ་དབང་པོའི་མ་ལག་
མང་པོ་ཞིག་གྲུབ་པ་ནི་འཆོ་གནས་སྤྱི་མཐུན་གྱི་དཔེ་ཆ་ཞིག་ལས་མ་འདས། དབང་པོ་རྣམས་སོ་
སོའི་གྱིད་སྟོན་མོང་མ་ཡིན་པ་རྣམས་ལ་ཞུགས་ཏེ་རང་འགན་ཉུང་ཐག་གིས་སྦྱབ་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་
ན་དབང་ཚ་མ་ལག་ལྟ་བུ་ལ་མཆོན་ན། དེས་ལུས་ཀྱི་ཆ་གང་སར་ནས་བརྗོད་པ་བྱུང་བའི་ཞུ་བ་
པར་བྱེད། ཞུ་བ་ས་བརྗོད་དོན་རྟོགས་པའི་རྒྱུ་སྤྱི་མཐུན་ལྟ་བུ་ལྟར་གྱི་ཆ་སོ་སོར་སྦྱོར་
འདྲེན་གྱི་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་དང་། བླག་རྒྱན་འཁོར་སྟོད་མ་ལག་གིས་བླག་རྒྱན་ལ་བརྟེན་ནས་འཆོ་
རྒྱུ་དང་ཟས་བཅུད་རྣམས་ལུས་ཀྱི་གནས་སོ་སོར་སྦྱོར་བ་དང་ལུས་ཀྱི་གནས་སོ་སོར་སྤྲིགས་མ་
རྣམས་བསྐྱེད་ཏེ་མཁའ་མར་འདྲེན་པ་ལྟ་བུ་རེད། དེ་བཞིན་དུ་ནད་འགོག་མ་ལག་གིས་ནད་གཞི་སྟོང་
བའི་རྒྱས་ལ་ཆོལ་འཛིང་གི་ཐོག་ནས་ལུས་ཀྱི་བདེ་འཇགས་སྤྱི་མཐུན་གྱི་སྦྱོར་བྱེད་པ། སྦྱོར་འབྲེལ་མ་ལག་གིས་
རིགས་རྒྱུད་ལྟ་མཐུན་སྤེལ་བའི་གལ་ཆའི་ལས་ཀྱི་བྱེད་པ། མཐེབ་མོ་གཡོ་བ་ནས་མཆོང་རྒྱག་རྒྱག་པའི་
བར་བྱ་བ་ཆེ་ཆུང་གང་འདྲ་ཞིག་གྱིས་ཀྱང་དེ་ལ་ཤ་སྐྱིམ་མ་ལག་གིས་ཆ་རྒྱུན་གྱི་དཔེ་སྤྲིགས་ལུས་ཀྱི་
མ་ལག་ཆང་མས་རང་རང་གི་ཆེད་ལས་བྱ་བ་འོས་འཚམས་ཀྱི་ཐོག་ནས་སྦྱབ་ཀྱི་ཡོད་པས་འགྲོ་བ་མི་
རྣམས་སྤྱི་མཐུན་གསོན་པོར་འཆོ་བྱེད།

བརྒྱ་བ་རིགས་རྣམས་ཀྱི་འགྱུར་ལྷོག་ཡོངས་སྤྱད་ས་གཉིས་བཤད་པ་ལ།

སྐབས་འདིར་འཆད་དགོས་པའི་གནད་དོན་གཞན་ཞིག་ཡོད་པ་ནི་སྤྱི་མཐུན་མངའ་བའི་ཡོད་པའི་སྐབས་
རིགས་རྣམས་སྤྱི་མཐུན་ལ་སྦྱོན་ཞུགས་པའི་དབང་གིས་རྒྱན་ལྟ་མཐུན་པའི་འགྱུར་བ་སྟེ། སྤྱི་མཐུན་མགོ་
གཉིས་ཅན་དང་། ཡན་ལག་མ་ཆང་བ། གཞུགས་སྤྱད་ལྟ་མཐུན་ཅིག་འགྱུར་བའི་མཆོ་མ། ཁྱད་ལག་བྱང་
སྦྱོར་གྱི་བྱིས་པ། སྦྱོར་ཚུལ་ཉིད་ནས་འོན་པ་དང་ལོང་བ་ཡིན་པ་སོགས་དབང་པོ་སྦྱོན་ཅན་གྱི་གནས་
སྤྱད་མང་པོ་ཞིག་ཡོང་གི་ཡོད་པ་དེ་ཡིན། འདི་དག་རྒྱ་རྒྱུན་གང་དང་ཚུལ་རི་ལྟར་དུ་བྱང་བ་ཡིན་
ནམ་ཞེ་ན། འདི་ལ་ལན་འདེབས་པར་རིགས་རྣམས་ཀྱི་འགྱུར་ལྷོག་གི་རྣམ་གཞག་ཤེས་དགོས། རིགས་
རྣམས་འགྱུར་ལྷོག་ཅིས་པ་གོང་དུ་ལམ་ཚུལ་སྟོན་པ་བཞིན་ཁྱིམ་ཁྱེད་ལ་བསྟར་ཆགས་ཀྱི་ནད་དུ་སྟེས་
དབང་གིས་བྱང་བའི་འགྱུར་ལྷོག་སྟོན་བྱེད་པ་ཞིག་ཡིན། སྤྱིར་རིགས་རྣམས་འགྱུར་ལྷོག་ཡོང་སྤྱད་ས་གཉིས་
ཡོད་དེ། ས་མ་ནས་རིགས་རྣམས་སྦྱོན་ཅན་ནམ་འགྱུར་ལྷོག་ཐེབས་པའི་རིགས་རྣམས་སྤྱི་མཐུན་བརྒྱུད་
གཏོང་བྱས་པ་ཞིག་དང་། སྤྱི་མཐུན་དེའི་མི་ཆའི་ནད་གསར་དུ་ཐོབ་པ་ཞིག་སྟེ་གཉིས་ཡོད། དང་པོ་ནི། ས་
མ་ནས་བརྒྱུད་གཏོང་བྱས་པའི་རིགས་རྣམས་དེ་ལ་བརྒྱུད་གཏོང་གི་རིགས་རྣམས་འགྱུར་ལྷོག་གམ་ཡང་
ན་སོན་ཐིག་འགྱུར་ལྷོག་ཅིས་འབྱོར། རྒྱ་མཆན་ནི་འགྱུར་ལྷོག་དེ་དག་མའི་ཁམས་དམར་སྤྱད་དམ་
ཡང་ན་པའི་ཁམས་དམར་སྤྱད་ནད་དུ་གནས་པས་ཡིན། རིགས་རྣམས་འགྱུར་ལྷོག་འདི་ནི་སྤྱི་མཐུན་

ལུས་ཀྱི་སྤྲ་སྤྲང་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ནང་དུ་མི་ཆོ་གང་པོར་གནས་པ་ཡིན། ཡང་ཁམས་དཀར་དམར་འབྲེས་
སྒྱུར་བྱང་བའི་རྩེས་སུ་རིགས་རྩེས་འཇུར་ལྟོག་བྱང་ན་དེ་ཡང་སྤྲ་གུའི་ལུས་ཀྱི་སྤྲ་སྤྲང་རེ་རེའི་ནང་མི་
ཆོ་གང་པོར་གནས་པ་ཡིན་མོད། དེ་ནི་པ་མ་ནས་བརྒྱད་གཏོང་བྱས་པ་ཞིག་མིན།

གཉིས་པ་ནི། ལུས་པོའི་སྤྲ་སྤྲང་ནང་གི་རིགས་རྩེས་འཇུར་ལྟོག་ནི་མི་ཆོའི་ནང་མཆམས་རེར་ལུས་
པོའི་སྤྲ་སྤྲང་ཆ་བཤོས་བྱེད་སྐབས་ཁྱི་ཨེན་ཨེ་འབྲ་བཤུས་བཟོ་སྒྲངས་ལ་ནོར་འཁྲལ་ཤོར་བའམ་ཡང་
ན་ཕྱིའི་ཁོར་ཡུག་ལ་བརྟེན་ནས་ཀྱང་ཡོང་ཆོག། སྐབས་ལེགས་པ་ཞིག་ལ་ཕྱི་འབྱང་ལུས་པོའི་སྤྲ་སྤྲང་
གི་རིགས་རྩེས་འཇུར་ལྟོག་ནི་རིགས་རྒྱུད་ཕྱི་མར་བརྒྱད་གཏོང་བྱེད་མི་ཐུབ། འཇུར་ལྟོག་དེ་ནི་མངལ་
གནས་ཀྱི་འགོ་སྟོང་ཀྱི་སྤྲ་སྤྲང་ཆིག་རྒྱང་གི་གནས་སྐབས་སུ་འང་འབྱུང་ཆོག་པ་ཡིན།

རིགས་རྩེས་འཇུར་ལྟོག་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱི་དཀར་བཟོ་ཉེས་ཤོར་བ་དང་། དེ་ལས་སྤྲ་སྤྲང་གི་བྱེད་སྟོ་
རྩམས་འཇུར་ནས་གོང་དུ་བཤད་པའི་དབང་པོ་ཆད་ལྷག་གི་གནས་སྒྲངས་དེ་དག་ཡོང་གི་ཡོད། དཔེར་
ན་སྤྲང་མའི་དཔེ་གཞི་ལ་མཆོན་ན་མངལ་གནས་ཀྱི་སྤྲ་ཕྱིར་བྱང་བའི་རིགས་རྩེས་འཇུར་ལྟོག་རྩམས་
རིགས་མི་འབྲ་བ་གསུམ་དུ་དབྱེ་སྟེ། སྤྲང་ཆ་རིགས་རྩེས་འཇུར་ལྟོག་བྱང་ན་ལུས་ཀྱི་ཆ་ཤས་བརྒྱག་
སྒྱུ་གྱིས་སྤྲང་ཆ་ཆེན་པོ་རེ་འབྱུང་བ་དང་། ལུ་གཅིག་དབང་སྒྱུར་རིགས་རྩེས་ལ་འཇུར་ལྟོག་བྱང་ན་
ལུས་ཀྱི་དུམ་བུ་ལུ་གཅིག་བརྒྱག་སྒྱུ་འབྱུང་བ། ཆལ་བུའི་སྟེ་ཕྱོགས་རིགས་རྩེས་ལ་འཇུར་ལྟོག་བྱང་
ན་ལུས་ཀྱི་དུམ་བུ་རེ་རེའི་ནང་གི་ཆ་ཤས་རེ་བརྒྱག་སྒྱུ་འབྱུང་བ་ལྟ་བུ་ཡིན།

རིགས་དབྱེད་ས་བོན།

- ལ་ཅིག་གིས་ལུས་ཀྱི་འཁྲུང་བ་མཐའ་དག་རིགས་རྣམས་ཀྱི་སྐྱེད་ས་འདི་ན་ཁོ་ནའི་འོག་བྱུང་བེར་ན། དབང་ཚོར་གྱིས་ལུས་ཀྱི་བརྒྱུ་ལེན་གཏོང་བའི་བྱ་བ་དེ་ཆོས་ཅན། དེར་ཐལ། དེའི་ཕྱིར། འདོད་མི་རྩས་ཏེ། དེ་རིགས་རྣམས་ལ་མི་སྟོན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། སློག་གི་འཁྲུང་བ་ཙམ་ལ་བརྟེན་པའི་བྱ་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར།
- མིའི་ཆེ་སློག་ཐོག་མར་གྱུབ་པའི་དུས་ལ་ལ་ཅིག་མིའི་ཁམས་དཀར་དམར་འདུས་པ་དང་ཆེ་སློག་གསར་པ་འགྲུབ་པ་ཡིན་ཟེར་ན། ཁམས་དཀར་དམར་འདུས་མ་ཐག་པའི་གནས་སྐབས་དེ་ཆོས་ཅན། མིའི་ཆེ་སློག་གསར་དུ་གྱུབ་པའི་དུས་ཡིན་པར་ཐལ། ཁམས་དཀར་དམར་གཉིས་འདུས་པའི་དུས་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འདོད་མི་རིགས་ཏེ། མིའི་ཆེ་སློག་གསར་དུ་གྱུབ་པ་ལ་ཁམས་དཀར་དམར་གྱི་ཉེ་ཉིང་འདྲེས་ནས་ཆོས་ཕུང་གི་གྲངས་ཚད་དགོས་པ་གང་ཞིག །དེའི་གནས་སྐབས་སུ་ཁམས་དཀར་དམར་གཉིས་ཀྱི་ཉེ་ཉིང་གཉིས་ཀྱང་འདྲེས་མ་ཟེན་པའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། དེ་གཉིས་འདྲེས་པ་ལ་ཉུང་མཐར་ཆུ་ཚོད་༡༩ འགོར་བའི་ཕྱིར།
- ཡང་ལ་ཅིག་གིས་མིའི་ཁམས་དཀར་དམར་གྱི་ཉེ་ཉིང་འདྲེས་མ་ཐག་པའི་གནས་སྐབས་དེ་མིའི་ཆེ་སློག་གསར་དུ་གྱུབ་པའི་དུས་ཡིན་ཟེར་ན། འོ་ན་དེའི་གནས་སྐབས་སུ་མི་བྱེ་བྲག་པ་གཅིག་གྱུབ་པ་ཡིན་པར་ཐལ། འདོད་པའི་ཕྱིར། འདོད་ན། དེའི་ཕྱིས་སུ་འབྱུང་བའི་སྐབས་ཀྱི་(cleavage) གྱི་གནས་སྐབས་སུ་སྐྱམ་རྟོག་དེ་ད་དུང་ལག་གཉིས་གསུམ་དུ་འགྱེ་མི་རུང་བར་ཐལ། ས་བོན་འདུས་སྒོང་དེ་ཉིད་སྐར་ནས་མི་བྱེ་བྲག་པ་གཅིག་གི་རོ་བོར་གྱུབ་ཟེན་པའི་ཕྱིར། འདོད་ན། སྐྱམ་རྟོག་དེ་ཉིད་ལ་གྱུས་ཏེ་མཆོ་མ་གཉིས་གསུམ་དུ་འགྲུབ་པ་མེད་པར་ཐལ། འདོད་པའི་ཕྱིར། འདོད་མི་རིགས་ཏེ། རིགས་རྣམས་མཚུངས་པའི་མཆོ་མ་ནམས་སྐབས་འཁྲུང་གྱི་གནས་སྐབས་ནས་འགྲུབ་འགོ་ཚུགས་པའི་ཕྱིར།
- ཡང་ལ་ཅིག་གིས་ཁྱོད་སྐྱམ་འགྲུབ་རིམ་(gastrulation)གྱུབ་མ་ཐག་པའི་གནས་སྐབས་དེ་མིའི་ཆེ་སློག་གསར་དུ་གྱུབ་པའི་དུས་ཡིན་ཟེར་བ་ལ། ལ་ཅིག་འོ་ན་དེའི་གནས་སྐབས་སུ་ཁྱོད་པའི་བྱེད་ལས་ཀྱི་སྐབས་ཡོད་པར་ཐལ། དེའི་གནས་སྐབས་སུ་མིའི་ཆེ་སློག་གྱུབ་པའི་ཕྱིར། ལྷ་པར་ཐལ། ཆེ་སློག་གསར་དུ་འགྲུབ་པའི་ཆད་དེ་ཁྱོད་པའི་བྱེད་ལས་ཀྱི་སྐབས་ཀྱི་གཡོ་བ་འགོ་ཚུམ་པ་ནས་འདོག་དགོས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ཆེ་སློག་འགག་པའི་ཆད་དེ་ཁྱོད་པའི་བྱེད་ལས་ཀྱི་སྐབས་འགག་པ་ལ་འདོག་པ་གང་ཞིག །དེ་གཉིས་མཚུངས་པའི་ཕྱིར། རྩ་བར་འདོད་མི་རིགས་ཏེ། དེའི་གནས་སྐབས་ན་ཁྱོད་པའི་བྱེད་ལས་ཀྱི་སྐབས་མ་གྱུབ་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ཟླ་བ་དུག་ཙམ་ནས་ཁྱོད་པའི་བྱེད་ལས་ཀྱི་སྐབས་ཐོག་མར་མདོན་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཞེས་ཟེར།
- ལ་ཅིག་གིས་ཁམས་དཀར་རྩལ་གཅིག་དང་ཁམས་དམར་རྩལ་གཅིག་འདུས་པ་ལས་སྐུ་གཅིག་ཁོ་ན་སྐྱེས་པས་བྱུང་བེར་ན། རོ་འདྲའི་མཆོ་མ་གཉིས་ཆོས་ཅན། སྐུ་གཅིག་ཡིན་པར་ཐལ། ཁམས་དཀར་རྩལ་གཅིག་དང་ཁམས་དམར་རྩལ་གཅིག་ལས་གྱུབ་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། དེ་གཉིས་རིགས་རྣམས་གཅིག་པའི་མཆོ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར།
- ཡང་ལ་ཅིག་གིས་མཆོ་མ་ཡིན་ན་ཁམས་དཀར་རྩལ་གཅིག་དང་ཁམས་དམར་རྩལ་གཅིག་འདུས་པ་ལས་གྱུབ་པས་བྱུང་བེར་ན། མཆོ་མར་གྱུར་པའི་མིང་གི་དང་གཉིས་ཆོས་ཅན། ཁམས་དཀར་རྩལ་གཅིག་དང་ཁམས་དམར་རྩལ་གཅིག་འདུས་པ་ལས་གྱུབ་པར་ཐལ། མཆོ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འདོད་མི་རྩས་ཏེ། དེ་གཉིས་རིགས་རྣམས་མི་མཚུངས་པའི་མཆོ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། དེར་ཐལ། དེ་གཉིས་ས་བོན་འདུས་སྒོང་སོ་སོ་ལས་གྱུབ་པའི་མཆོ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར།

བཟུར་སྒྲིབ་བྱེད་པ།

- ༡ རྟོག་ཆགས་ཉེ་རིགས་མི་མཐུན་པ་འདུས་པ་ལས་སྤུ་གུ་སྦྱེ་སྤྱབ་བཅ།
- ༢ སྦྱི་དཀར་ནམས་ཀྱི་ལས་ཀ་ཅི་ཞིག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
- ༣ སྤ་སྤང་མང་ལུན་གྱི་སྦྱེ་དངོས་ལ་དག་མཚན་གང་དང་གང་ཡོད་དམ།
- ༤ རིགས་རྩས་མཚུངས་པའི་མཆོ་མ་ལ་གཤིས་སྦྱོད་མི་མཚུངས་པ་ཡོང་བ་དེ་ལྟར་ཡིན་ནམ།
- ༥ སྦྱེད་སྤང་བཞི་ཁྱེས་ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་དེ་ལྟར་ཡིན།
- ༦ སྦྱེད་སྤང་གཉིས་ཁྱེས་ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་དེ་ལྟར་ཡིན།
- ༧ རིགས་རྩས་ཀྱི་འབྱུར་ལྟོག་ཡོངས་སྣངས་དེ་འདྲ་ཡིན་ནམ།
- ༨ མངལ་ཆགས་སྤྱབ་མི་སྤྱབ་ལ་ཉར་མཁོའི་འཁྲིག་སྦྱོད་ཀྱི་དུས་ཚོད་ཡོད་དམ།
- ༩ ཁམས་དཀར་སྤ་སྤང་དང་ཁམས་དམར་སྤ་སྤང་གཉིས་དེ་ལྟར་འཕྲད་དམ།
- ༡༠ སྦྱེད་སྤང་གཉིས་ཁྱེས་ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་དེ་ལྟར་ཡིན།
- ༡༡ སྤ་སྤང་རྒྱུད་ལུན་དང་མང་ལུན་གྱི་ཁྱད་ཆོས་དེ་ལྟར་ཡིན།
- ༡༢ སྤུ་གུ་དབང་པོ་ཆད་ལྷག་ཅན་དེ་ལྟར་འབྱུང་བ་ཡིན་ནམ།
- ༡༣ སྦྱེད་སྤང་བཞི་ཁྱེས་ཀྱི་རྒྱུད་རིམ་དེ་ལྟར་ཡིན།
- ༡༤ སྤ་སྤང་དབྱེ་ཚོད་བྱེད་རིམ་དེ་ལྟར་ཡིན།
- ༡༥ སྤ་སྤང་དང་སྤ་སྤང་བར་བརྟེན་འཕྲིན་གཏོང་སྣངས་དེ་ལྟར་ཡིན།
- ༡༦ སྦྱེ་ལུན་གྱི་དཔེ་གཞི་ལས་འཆར་འཕེལ་སྐྱོར་ཅི་ཞིག་སྦྱོབ་སྤྱབ་བཅ།
- ༡༧ མངལ་དུ་སྤུ་གུས་དབྱགས་འབྱུང་རྩབ་ཐོག་མར་ག་དུས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
- ༡༨ མངལ་དུ་ཆོར་བ་བདེ་སྤྱག་ཐོག་མར་ག་དུས་ཚུང་གི་ཡོད།

ལེ་ཆན་ལྷ་པ། ནད་འགོག་མ་ལག

བཞི་པ་ནད་འགོག་མ་ལག་བཤད་པ་ལ། ནད་འགོག་མ་ལག་གྱི་ར་བཤད་པ་དང་། དེ་ཕྱི་བ་སོ་སོ་ནས་
བཤད་པ་གཉིས། དང་པོ་ལ་གསུམ་ལས།

ནད་འགོག་མ་ལག་གྱི་འོ་རྩལ་འཛིན།

དང་པོ་ནད་འགོག་མ་ལག་གྱི་འོ་རྩལ་འཛིན། གྱི་དངོས་གྱི་དང་ཁྱད་པར་དུ་སེམས་ཅན་ནམས་ཀྱིས་
ཁོར་ལུག་ནས་འོང་བའི་དུག་སྲིན་དང་ཕྱ་སྲིན་ལྟ་བུའི་གནོད་བྱེད་མང་པོ་ཞིག་ལས་སོ་སོ་རང་ཉིད་
རང་སྤྱང་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད། དེར་མ་ཆད་བདེ་ཐང་མིན་པའི་ལུས་པོའི་སྤྱང་ནམས་ལའང་གདོང་
ལེན་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད་དེ་སྐབས་རེ་སྤྱང་དེ་དག་འབྲས་ནད་ཀྱི་དོ་བོ་འཁྱར་རུང་བ་ཡིན། འཕེལ་
འཁྱར་གྱི་རྒྱ་དེ་མ་ཁོད་དུ་གནོད་བྱེད་འདི་དག་འགོག་པར་བྱེད་པའི་སྤྱང་སློབ་རིམ་པ་གསུམ་གྲུབ་
ཡོད། རིམ་པ་དང་པོའི་ནད་པགས་པ་དང་གྱི་མོ་དང་དེ་དག་གིས་སློད་འདོན་བྱེད་པའི་གཤེར་རིགས་
ནམས་ཡིན། རིམ་པ་གཉིས་པ་ནི་ཁྲག་དཀར་སྤྱང་དང་། གྱི་དངོས་སྤྱང་རབ་འགོག་པའི་སྤྱི་རྩལ་
ནམས་དང་། གཉན་ཆད་ལ་སློད་པའི་ཡ་ལན་ནམས་ཡིན། དེ་གཉིས་ནི་དེས་བཟུང་མེད་པའི་སྤྱང་སློབ་
ཡིན་ཏེ། ནད་འབྱ་སོགས་ལ་དེ་འབྱེད་མེད་པར་ཐམས་ཅད་འགོག་ཐབས་ལ་ཞུགས་པ་ཡིན། རིམ་པ་
གཉིས་པའི་སྤྱང་སློབ་དེ་རྩལ་བརྒྱུ་ཡིས་སློང་བར་བྱེད་ལ། དེའི་ནད་གི་ཟ་བྱེད་སྤྱང་དང་གྱི་དངོས་
སྤྱང་རབ་འགོག་པའི་སྤྱི་རྩལ་ནམས་ཀྱིས་ལུས་ཀྱི་སྤྱང་སློབ་རིམ་པ་དང་པོ་ལས་ཐར་ཏེ་འོང་བའི་བཅན་
འཇུག་པ་ནམས་ལ་འཛིན་ཐོན་མེད་པར་གཏོར་ཆོལ་བྱེད། ལུས་ཀྱི་ནད་གཉན་ཆད་རྒྱས་པ་དེ་ནི་སྤྱང་
སློབ་རིམ་པ་གཉིས་པ་ལས་ལ་འཇུག་པའི་རང་རྟགས་ཡིན།

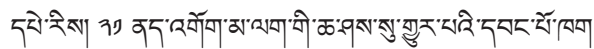
སྤྱང་སློབ་རིམ་པ་གསུམ་པ་ནི་ནད་འགོག་མ་ལག་གིས་འདེན་པའི་སྤྱང་སློབ་དེ་ཡིན། ལུས་ལ་གཉན་
ནད་སླེད་པའི་སྤྱ་སྲིན་དང་དུག་སྲིན། ཉམ་སྤྱ་སོགས་གང་བྱུང་བ་ན་དེ་ལ་གཞིག་སྟེ་ལུས་ཀྱི་ནད་
འགོག་གཞུགས་སླེད་པའི་སློན་ནས་དེ་དག་ལ་ཆོལ་འཛིང་བྱེད་པའི་མ་ལག་ཅིག་ལ་ནད་འགོག་མ་ལག་
ཟེར། དེ་ནི་ལུས་ཀྱི་བྱི་ནས་བྱུང་བའི་བཅན་འཇུག་པར་ཐར་ཆོལ་བྱེད་པའི་རྩ་ཆོག་གི་ཞུགས། དེའི་
ཁོངས་སུ་རྩ་ཆོལ་སྤྱང་དང་འགོག་གཞུགས་ཐེ་བའི་འདུས་རྒྱལ་དང་། སྤྱང་། སྤྱང་གྲུབ། དབང་པོ་
བཅས་པ་གཏོགས། སྤྱང་སློབ་འདི་ནི་དེས་བཟུང་ཅན་གྱི་སྤྱང་སློབ་ཅིག་ཡིན་ཏེ། ནད་གཞི་སླེད་རྩལ་
ཀྱི་བྱེད་བྱས་སོ་སོ་ལ་སྟོན་ཏེ་གཉན་པོའི་རིམ་པ་སོ་སོ་ནས་སླེད་པ་ཡིན་པའི་བྱིར། ནད་འགོག་མ་ལག་
ནི་ཏ་ཅང་རྟོག་འཛིང་ཆེ་བའི་མ་ལག་ཅིག་ཡིན། དེས་གནོད་འཆེ་ཅན་གྱི་སྤྱང་དངོས་ས་ལ་མང་པོ་དོས་

འདྲིན་དང་བླན་གསོ་ཐུབ་ཅིང་། དེ་དག་རེ་རེ་ནས་ཙམ་མེད་དུ་གཏོང་བའི་ཆེད་འོས་འཚམས་ཀྱི་གཤེར་
རྩིས་དང་སྤྲ་བྱེད་རིགས་སྦྱིད་སྦྱོན་བྱེད་ཐུབ། ལུས་ནང་ནད་སྦྱིད་དངོས་པོ་ཞུགས་པའི་སྡོན་བརྒྱ་འབྱོར་
མ་ཐག་མ་ལག་འདིའི་སྤྲ་བྱེད་ས་ཡ་མང་པོ་བྱང་བའི་ཆོགས་བཞིན་དུ་གནས་དེར་སོང་སྟེ་ནད་འབྱུ་
དེར་དཔུང་ཆོགས་ཀྱིས་རྩིས་ཆ་སྟོབས་ལྡན་སྟོང་འདོན་གྱིས་དེ་ཉིད་ཙམ་མེད་དུ་གཏོང་བ་རེད།

ནད་འགོག་མ་ལག་ཐང་པོ་ཞིག་ཡོང་བ་ལ་དེས་ལུས་ཀྱི་སྤྲ་བྱེད་དང་ཕྱིའི་སྤྲ་བྱེད་གཉིས་བར་དབྱེ་
འབྱེད་བྱེད་ཐུབ་པ་དགོས། མདོར་ན་བདག་དང་བདག་མིན་གྱི་དབྱེ་འབྱེད་རྣམས་པ་དགོས་པ་རེད། དེ་
ལྟར་ཐུབ་པའི་ཁྱེད་གཙོ་པོ་ཞིག་ནི་ལུས་ཀྱི་སྤྲ་བྱེད་རྩིས་ལ་ཡོད་པའི་བདག་གི་རྟགས་ཅན་གྱི་འདུས་
རྒྱལ་རྩིས་ཡིན། ལུས་པོའི་ནད་འགོག་སྤྲ་བྱེད་ཀྱིས་བདག་རྟགས་དང་ལྡན་པའི་སྤྲ་བྱེད་རྩིས་ལ་
གཏོར་ཆོལ་མི་བྱེད་ཀྱང་། བདག་རྟགས་དང་བྲལ་བའི་སྤྲ་བྱེད་ངམ་སྦྱེ་དངོས་ཤིག་ལུས་ནང་སྤེལ་
ཏི་ནད་འགོག་སྤྲ་བྱེད་པ་རྩིས་དང་འཕྲད་ན་དེས་གཏོར་ཆོལ་གང་ལྟར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ནད་འགོག་
ལ་ལན་སྟོང་བར་བྱེད་པའི་དངོས་པོ་ཞིག་ལ་འགོག་བྱུངས་སྦྱིད་རྩིས་ཞེས་འབོད་པ་རེད། དེའི་ཁོངས་
སུ་གཉན་སྲིན་གཏོགས་པའི་སྦྱེ་དངོས་སྤྲ་མོ་རྩིས་དང་། དེ་དག་གི་ལུས་ཀྱི་ཆ་ཤས་ཀྱང་ཚུད་ཡོད།
(རིགས་རྩིས་མཚུངས་པའི་མཆོ་མ་སྤྲ་པའི་)མི་གཞན་གྱི་སྤྲ་བྱེད་དང་སྤྲ་བྱེད་སྤྲ་བྱེད་རྩིས་ལ་འང་བདག་
མིན་གྱི་རྟགས་ཡོད་པས་དེ་དག་ཀྱང་འགོག་བྱུངས་སྦྱིད་རྩིས་ཆགས་ཀྱི་ཡོད། རྒྱ་མཆན་འདི་ལ་བརྟེན་
ནས་མི་གཞན་གྱི་སྤྲ་བྱེད་སྤྲ་བྱེད་འཛུགས་ཀྱི་བྱ་བ་དེ་སྐབས་རེ་ལམ་སྟོང་འབྱུང་གི་མེད། སྐབས་རེ་ནད་
འགོག་མ་ལག་གིས་བདག་དང་བདག་མིན་གྱི་དབྱེ་འབྱེད་མ་ཐུབ་པ་ལ་བརྟེན་ནས་རང་ལུས་ཀྱི་སྤྲ་
བྱེད་དང་སྤྲ་བྱེད་སྤྲ་བྱེད་རྩིས་ལ་གཏོར་ཆོལ་བྱེད་པའང་ཡོང་གི་ཡོད། འདི་ལ་རང་འགོག་ནད་གཞི་ཟེར།
ལྷན་ནད་རིགས་ཁ་ཤས་དང་གཅིན་སྟེའི་ནད་རིགས་ཁ་ཤས་རང་འགོག་ནད་གཞི་ཡིན།

ནད་འགོག་མ་ལག་གི་ཆགས་བཀོད།

ནད་འགོག་མ་ལག་གི་ཐུབ་ཆར་ལྷན་པའི་དབང་པོ་རྩིས་ལུས་ཀྱི་ཆ་གང་སར་གུམས་ཏི་གནས་ཡོད།
དེ་རྩིས་ལ་ཚུ་སེར་དབང་པོ་ཞེས་འབོད་ཅིང་། དེ་དག་གི་ནད་དུ་ཚུ་སེར་སྤྲ་བྱེད་སྟེ་ནད་འགོག་མ་
ལག་གི་བྱ་བ་འགངས་ཆེན་སྦྱབ་པའི་ཁྱེད་དཀར་སྤྲ་བྱེད་རྩིས་ཡོད། ཁྱེད་དཀར་སྤྲ་བྱེད་ཐེ་བའི་ལུས་
པོའི་ཁྱེད་གི་སྤྲ་བྱེད་ཐུགས་ཅད་ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་ནི་རྩིས་རྒྱུ་ཡིན་པས་དེ་ཉིད་ནད་འགོག་མ་ལག་གི་
ཆ་ནས་ཏ་ཅང་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན། བྱང་རྩིས་ཀྱི་རྒྱུ་ཏུ་ཡོད་པའི་བྱང་ཆེན་ཡང་དེའི་ཆ་ནས་ཡིན་
ཞིང་། དེའི་ནད་ཀྱི་ཚུ་སེར་སྤྲ་བྱེད་ངམ་མིང་གཞན་ཀྱི་སྤྲ་བྱེད་ཞེས་པའི་ཚུ་སེར་སྤྲ་བྱེད་རྩིས་འཆར་
ལོངས་དང་སྦྱིན་པར་བྱེད། (དཔེ་རིས། ༡༡)

ནད་འགོག་པ་མུང་དང་ཕྱི་རྩལ་ནམས་ཆེན་བུའི་ནད་དུ་ཞུགས་སྐབས་ཚུར་འོང་ཚུ་མེར་རླུ་ཅ་དང་
ཁག་ཅ་པ་མོ་གང་ཅུང་བརྒྱད་ནས་ཞུགས་ལ། ཚུ་མེར་པ་མུང་ནམས་དེ་ནས་ལུས་ཀྱི་སྟོད་མྱང་གང་
མར་བཟོད་སྐབས་ཚུ་མེར་རླུ་ཅ་ནམས་ཀྱི་བརྒྱད་ནས་བཟོད་པ་ཡིན། ཁག་དུ་ཞུགས་པའི་རྗེས་སུ་
ཁག་རྒྱུན་དུ་གནས་ཏེ་ལུས་ཚོན་ཡོངས་སུ་ཕྱི་རྩལ་དང་འགོག་བྱངས་སྟེད་རྩིས་ཡོད་མེད་ཀྱི་བྱ་ར་བྱེད་
བཞིན་དུ་རྒྱ་སྟེ། མཐར་ཆེན་བྱར་ཡོག་དེ་ནས་སྤར་ཡང་བྱེད་རིམ་ཀྱི་འཁོར་ལོ་སྟོར།

མཆེར་པ་ནི་གསུམ་ཁོག་གི་ཡ་སྟོང་དུ་ཆགས་པའི་དབང་པོ་ལེབ་མོ་ཞིག་ཡིན། ཟེན་བྱ་བཞིན་དུ་དེར་
ཡང་ཆེད་ལས་ཅན་གྱི་ཤག་ཁྲུང་ཡོད་པ་དེ་དག་ཏུ་ནད་འགོག་སྤྱི་ཕྱད་ནམས་འདུ་སྟེ་བྱ་བར་ཞུགས་ཀྱི་
ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་འདུ་བྱེད་མ་ལག་གི་ནང་ཤ་དང་། གྲོ་བའི་རླུང་འགྲོ་ལྟ་བུའི་ལྷས་ཀྱི་འདུག་སྟོན་ནམས་
ཀྱི་ཁྱོན་དུ་ཆུ་མེར་སྤང་བྱུང་གི་ཆོམ་བྱ་ཆགས་ཡོད།

ནད་འགོག་མ་ལག་དང་དེའི་ཐོན་ཆས།

ནད་འགོག་མ་ལག་གི་གོ་མཚན་གྱི་ཁོངས་སུ་ཆུ་མེར་སྤང་སྤྱི་ཕྱད་ཅམ་མ་ཡིན་པར་སྤྱང་གི་རིགས་ཏེ་
ཅང་མང་པོ་ཡོད། དཔེར་ན་སྤྱི་ཕྱད་དངོས་སུ་རབ་པར་བྱེད་པའི་ཟ་བྱེད་སྤྱང་ལྟ་བུ་ཡིན། རྒྱ་ནད་འགོག་
སྤྱི་ཕྱད་ལ་ལས་བྱི་རྩལ་ཐམས་ཅད་ལ་གཏོང་ལེན་བྱེད་པ་དང་། ཡང་ལ་ལས་བྱི་རྩལ་ངེས་བཟུང་ལ་
དམིགས་འབེན་བྱེད་པ་སྒྲ་ཆོགས་ཡོད། དེ་ལྟར་ནའང་ལྷན་པ་ལྟར་པའི་སྟོན་བྱ་བར་འདུག་པ་ལ་ནད་
འགོག་སྤྱི་ཕྱད་སྤྱི་ཕྱད་མཐུན་སྤྱི་ཕྱད་སྤྱང་གཞན་དང་མཉམ་ལས་བྱེད་དགོས། དེ་ལ་ཕན་ཚུན་འབྲེལ་མཐུད་
ཀྱི་བྱ་བ་དགོས་པས་སྐབས་རེ་དངོས་སུ་རེག་པའི་སྟོན་བྱ་འབྲེལ་མཐུད་བྱེད་པ་དང་། སྐབས་རེ་རྒྱས་
བརྒྱུད་པའི་སྟོན་བྱ་འབྲེལ་མཐུད་བྱེད།

ནད་འགོག་མ་ལག་གིས་དབྱེ་བོ་ངོས་འཛིན་བྱེད་པའི་ཆེད་དུ་རྒྱན་ལྟར་སྤྱི་ཕྱད་རིགས་མི་འདྲ་བ་རེ་
རེ་ལས་ཆབ་ལྟ་བུའི་སྤྱི་ཕྱད་ཉུང་ཤས་རེ་ཉར་འཛིན་བྱེད། ལྷན་བྱི་ནས་འགོག་བྱུངས་སྟེད་རྒྱས་ནད་དུ་
ཞུགས་པ་ན་འོས་འཆམས་ཀྱི་སྤྱི་ཕྱད་ཉུང་ཤས་དེ་དག་མཆེད་དེ་དམག་དཔུང་གི་ཆོགས་ཤིག་ཏུ་གྱུར་
ནས་བྱི་རྩལ་ལ་གཏོར་རྒྱུ་བྱེད། བྱ་བ་བྱུང་པ་ན་དེ་དག་ཡལ་འགྲོ་སྟེ་ཤུལ་དུ་བྱ་ར་བ་ཉུང་ཤས་ཤིག་
ལྷན་པ་རེད།

ནད་འགོག་སྤྱི་ཕྱད་ནམས་ཐོག་མར་རུས་རྒྱུ་དུ་མ་རྒྱུ་སྤྱི་ཕྱད་གི་ངོ་བོར་འགོ་ཚུགས། དེ་ནས་ས་ཡི་
ཏོ་སྒྲུལ་སྟེ་ཞེས་པའི་བརྒྱུད་ཀྱི་རྒྱས་དང་འཕྲད་པ་ན་མ་རྒྱུ་སྤྱི་ཕྱད་ནམས་སྟེན་ནས་ཀྱི་སྤྱི་ཕྱད་དང་།
སྟེ་སྤྱི་ཕྱད་། ཡང་ན་ཟ་བྱེད་སྤྱི་ཕྱད་ལྟ་བུའི་ནད་འགོག་སྤྱི་ཕྱད་ངེས་ཅན་དུ་འགྱུར།

སྟེ་ཆུ་མེར་སྤང་།

སྟེ་སྤྱི་ཕྱད་དང་ཀྱི་སྤྱི་ཕྱད་ནམས་ནི་ཆུ་མེར་སྤང་གི་དབྱེ་བ་གཙོ་བོ་ནམས་ཡིན། སྟེ་སྤྱི་ཕྱད་ནམས་ཀྱི་
ལས་འགན་གཙོ་བོ་ནི་ལྷས་ཀྱི་གཤེར་དུ་འགོག་གཟུགས་སྟོན་འདོན་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན། འགོག་གཟུགས་
ཀྱིས་ཁྲག་རྒྱན་དུ་རྒྱ་བའི་འགོག་བྱུངས་སྟེད་རྒྱས་སམ་ནད་གཞི་སྟོང་རྒྱས་ལ་རུབ་སྟེ་དེ་དག་ཙ་མེད་

འགྲུགས་པ་དང་། ཡང་ལ་ལས་ཀྱི་ཕྱ་ཕུང་གཞན་རྣམས་ལས་ལ་སྒྱུར་བར་བྱེད།

[illegible]

རང་བྱུང་གི་གསོད་བྱེད་སྤངས་སྤངས་ནི་ཆུ་མེར་སྤངས་སྤངས་རིགས་གཞན་ཞིག་ཡིན། གསོད་བྱེད་ཀྱི་སྤངས་སྤངས་
 རི་བཞིན་དུ་འདི་ལའང་སྤོབས་ལྡན་པའི་རྣམས་རྒྱུ་གྱིས་གཏམས་ཡོད། གསོད་བྱེད་ཀྱི་སྤངས་སྤངས་དང་མི་
 འདྲ་བར་འདིས་བྱེད་སྤངས་སྤངས་རིགས་མང་པོ་ཞིག་ངོས་བཟུང་སྟེ་གཏོར་མོལ་བྱེད་པའི་ནུས་པ་ཡོད། འོན་
 །ཀྱང་གསོད་བྱེད་སྤངས་སྤངས་འདི་གཉིས་ཀས་དམིགས་འབེན་འཛོམས་སྒྲིལ་ལ་བྱུང་བར་མེད་དེ་དེ་གཉིས་
 ཀས་དམིགས་འབེན་དུ་ཡུར་པའི་སྤངས་སྤངས་ནམས་ལ་འབྱར་ཏེ་དེའི་ནང་རྣམས་སྒྱུར་སྒྱེད་འདོན་བྱེད་པ་
 མཚུངས།

ཟ་བྱེད་ལྷ་ལྷང་དང་དེའི་ཉི་ཤུ།

ཟ་བྱེད་སྤ་སྤྱང་ནམས་ཏ་ཅང་ཆེ་ལ། དེས་སྐྱེ་དངོས་སྤ་རྩལ་དང་བྱི་རྩལ་གཞན་ནམས་ཁྱར་མིང་གི་ཚུལ་
 ཏུ་བཟུང་ཉེ་དེ་ནམས་འདུ་བར་བྱེད། དེ་ལའང་ནང་གསེས་དབྱེ་བ་དེ་སྟོང་ཅིག་ཡོད་པ་ལས། དང་པོ་
 གཅིག་ལྟན་སྤ་སྤྱང་ནམས་ནི་ཁྱག་རང་ཏུ་རྒྱ་པའི་ཟ་བྱེད་སྤ་སྤྱང་གི་རིགས་ཤིག་ཡིན། གཅིག་ལྟན་སྤ་
 སྤྱང་ནམས་ཁྱག་ལས་ཐོན་ཏེ་སྤང་གྲུབ་ཀྱི་གསེབ་ཏུ་ཞུགས་པ་ན་དེ་དག་གི་ནམ་པ་འཁྱར་ཏེ་རགས་ཟ་སྤ་
 སྤྱང་ཏུ་འཁྱར་བ་རེད། ཆེད་ལས་རང་བཞིན་ལྟན་པའི་རགས་ཟ་སྤ་སྤྱང་ནམས་དབང་པོ་ཏུ་མའི་ནང་སྟོང་
 ཏུ་ཡོད་པ་དཔེར་ན་སྟོ་བ་དང་། མཁལ་མ། ལྷང་པ། མཆིན་པའི་ནང་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་རེད། རགས་ཟ་སྤ་སྤྱང་
 གིས་བྱེད་སྟོ་ཏུ་མ་ཞིག་སྟེལ་གྱི་ཡོད། དཔེར་ན་དེས་ཉམས་ཟད་བྱིན་པའི་སྤ་སྤྱང་དང་སྟོགས་རོ་གཞན་
 ནམས་ལུས་ལས་གཙང་བཟོ་བྱེད་པ་དང་། འགོག་བྱུངས་སྐྱེད་རྩིས་ཀྱི་ཕྱོགས་སུ་རྒྱ་མེར་སྤ་སྤྱང་འདེན་
 པའི་བྱིར་ཏུ་བྱི་རྩལ་དང་འདྲ་བའི་ནམ་པ་བསྟན་པ། ནད་འགོག་མ་ལག་གིས་ཡ་ལན་སྟོང་པར་མཁོ་བའི་
 རྩལ་སྤྱི་རྒྱང་ལྟན་ཞེས་པའི་རྩིས་བདེ་སྟོབས་ལྟན་ནམ་གྲངས་སྟོ་ཆོགས་པ་ཞིག་སྐྱེད་སྟུན་བྱེད་པ་བཅས་
 ཡོད། (དཔེ་རིས། ༡༩)

ཟེགས་ཕྱན་ཕྱ་ཕུང་གི་རིགས་སུ་གཏོགས་པའི་བར་ལེན་ཕྱ་ཕུང་ནམས་ནི་རགས་བཟུང་ཕྱ་ཕུང་ཡང་
ཡིན། དེས་སྐྱེ་རྩལ་ནམས་ཕྱར་མིད་དུ་བཏང་བའི་རྗེས་སུ་རང་གི་ཟེགས་ཕྱན་ནང་དུ་ཡོད་པའི་རྗེས་
ལ་བཏྱེན་ནས་དེ་དག་འདྲ་བར་བྱེད་པ་རེད། དམར་ལེན་ཕྱ་ཕུང་དང་མཐིང་ལེན་ཕྱ་ཕུང་ནམས་ནི་
ཟེགས་རྩལ་དང་བྲལ་བའི་ཟེགས་རྒྱང་ཕྱ་ཕུང་ཡིན་ལ། དེ་དག་གིས་གཞོད་འཆེ་ཅན་གྱི་ཕྱ་ཕུང་དང་
སྐྱེ་རྩལ་ཕྱ་མོའི་སྤེང་དུ་རང་ཉིད་ཀྱི་རྗེས་ཁྱུ་གཏོར་ཏེ་ཙམ་གཏོར་།

ཁྲག་ནང་གི་ཁྲག་ཞིབ་ནམས་ལའང་ཟེགས་ཕྱན་ཡོད་ཅིང་། ཁྲག་ཞིབ་ཀྱིས་ཁྲག་ལིང་འབྲུབ་པར་
གྲོགས་བྱེད་པའི་སྒོ་ནས་ཆ་ཁ་གསོ་བར་པན་ཐོགས་པ་མ་བཟང་དེས་ནད་འགོག་སྲུང་སྒྲོབ་སྤེལ་བའི་བྱ་
བའང་བྱེད།

ས་ཡི་འོ་སྐྱལ་སྤྱི།

ནད་འབྲུ་ལ་གཏོང་ལེན་བྱེད་པར་ནད་འགོག་མ་ལག་གི་ཆ་ལག་ནམས་ཀྱིས་པན་ཚུན་འབྲེལ་མཐུད་
ངས་པར་བྱེད་དགོས་པས་དེའི་ཚུལ་རིམ་འདྲ་ཡིན་ཞེ་ན། དེ་ནི་ས་ཡི་འོ་སྐྱལ་སྤྱི་ཞེས་པའི་རྗེས་བརྒྱུ་ལ་
བཏྱེན་ནས་འབྲེལ་མཐུད་བྱེད། ས་ཡི་འོ་སྐྱལ་སྤྱི་ནི་ཕྱ་ཕུང་གིས་སྐྱེད་སྐྱན་བྱེད་པའི་སྤྱི་རྗེས་ཀྱི་རིགས་
ཤིག་ཡིན་ལ། འདིས་སྲུང་སྒྲོབ་ཀྱི་བྱ་བར་པན་པའི་ལས་འགན་སྣ་ཆོགས་ཤིག་སྐྱབ་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན་
འདིས་ནད་འགོག་མ་ལག་གིས་ཀྱི་ཕྱ་ཕུང་སྐྱན་པར་གྲོགས་བྱེད་པ་དང་། ནད་འགོག་ཕྱ་ཕུང་རིགས་
གཅིག་སངས་སྤོང་བྱེད་པ། འདིའི་རིགས་སུ་གཏོགས་པའི་རྗེས་སུ་རྐྱེད་སྤྱི་ནམས་ཀྱིས་ཆས་སྐྱོན་གྱི་
ཕྱོགས་སུ་ཕྱ་ཕུང་གཞན་འདྲེན་པའི་བྱ་བ་བྱེད།

ལྟན་སྐྱེས་དང་། ཐོབ་བྱུང་གི་ནད་འགོག་རང་བཞིན།

རིམས་ནད་ལས་ཐར་བའི་མི་ཞིག་ཡིན་ན་དེ་ཉིད་སྤར་ཡང་རིམས་ནད་དེ་ཉིད་ཀྱིས་བཟོ་གྱི་མེད་པ་
དུས་ཡུན་ཉ་ཅང་ལྷ་མོ་ཞིག་ནས་སྐྱན་པ་ནམས་ཀྱིས་ཤེས་ཏོགས་བྱུང་ཡོད། མི་དེ་ཆོ་ནད་དེ་ལས་སྲུང་
སྒྲོབ་ཐོབ་པས་ཡིན། དེ་རིམ་རེད་ཅེ་ན། སྐྱེད་སྐྱན་བྱུང་བའི་ཀྱི་ཕྱ་ཕུང་དང་སྤྱི་ཕྱ་ཕུང་ཁ་ཤས་བཟོ་
པའི་ཕྱ་ཕུང་དུ་འཁྱར་བས་ཡིན། ཕྱིས་སུ་གང་ཟག་དེ་འགོག་བྱུངས་སྐྱེད་རྗེས་གཅིག་པ་དང་འཕྲད་པ་
ན་ཕྱ་ཕུང་དེ་དག་གིས་བཟོ་ཞིང་ངོས་བབྱང་སྤེ་དེ་མ་ཉིད་དུ་འགོག་གཞུགས་བསྐྱེད་བྱེད།

ནད་འགོག་རང་བཞིན་དེ་སྟོབས་ལྡན་ཡིན་ཆོག་ལ། སྟོབས་དམན་པ་འང་ཡིན་ཆོག མ་ཟད་ཡུན་ཐུང་
དུ་གནས་པ་འཕམ་ཡུན་རིང་གནས་པ་འང་ཡིན་ཅུང་། དེ་ནི་འགོག་བྱུངས་སྐྱེད་རྩིས་ཀྱི་ངོ་བོ་དང་། དེའི་
གྲངས་འབོར། ལྷན་པོར་ཞུགས་ལམ་བཅས་ལ་རག་ལུས། ང་ཆོའི་ནད་འགོག་རང་བཞིན་ལ་རིགས་
རྩིས་ཀྱིས་བྱུགས་ཀྱིན་སྟོང་གི་ཡོད། འགོག་བྱུངས་སྐྱེད་རྩིས་གཅིག་པ་ཞིག་དང་འཕྲད་ན་འང་མི་ཁ་
ཤས་ཀྱི་ལྷན་པོས་དེ་ལ་ལ་ལན་དྲག་པོ་སྟོང་ཐུབ་པ་དང་། ཁ་ཤས་ཀྱི་ཞན་ཅམ་དང་། ཡང་ཁ་ཤས་ཀྱིས་
ལ་ལན་ཅམ་ཡང་སྟོང་མི་ཐུབ།

ནད་འགོག་གི་ལ་ལན་དེ་ངེས་པར་དུ་འགོ་ནད་ཅིག་ལ་བཞེན་ནས་འབྱུང་མི་དགོས་ཏེ། འབྱུང་སྐྱེན་
ནས་སྟོན་འགོག་གི་ཁབ་ལ་བཞེན་ནས་ཀྱང་བྱུང་བ་ཡོད། འབྱུང་སྐྱེན་ནི་སྐྱེད་ངོས་སྤྱ་རྩལ་ཡོངས་
རྩྭས་སམ་དེའི་ཆ་ཤས་གང་རུང་གིས་བྱུབ་པ་ཡིན་ན། དེའི་ནད་གི་སྐྱེད་ངོས་སྤྱ་རྩལ་དེ་ནི་ཉམས་
དམས་སུ་བྱས་ཟིན་པས་ལྷན་པོའི་ནད་ནད་འགོག་གི་ལ་ལན་སྐྱེན་ཐུབ་ཀྱང་། ནད་ཡོངས་རྩྭས་སྟོང་
ཐུབ་པའི་རྩལ་པ་མེད། ནད་འགོག་རྩལ་པ་དེ་སྐབས་རེ་གང་ཟག་གཅིག་ནས་གཞན་ལ་སྟོང་བ་ཡིན་
ཏེ། དཔེར་ན་ནད་འབྱུང་བྱེད་ཐག་པ་ཞིག་གི་གཉེན་པོར་རྒྱར་པའི་འགོག་གཟུགས་དང་ལྡན་པའི་གང་
ཟག་ཅིག་གི་ལྷན་ལས་ཁྲག་གི་ཚུ་མེར་སྐངས་ཏེ་དེ་ཉིད་གང་ཟག་གཞན་ཞིག་གི་ལྷན་པོར་ཁབ་རྒྱག་
པ་ན་ནད་འབྱུང་དེ་ལ་དམིགས་པའི་ནད་འགོག་རྩལ་པ་སྟོང་བ་རེད། ཚུ་མེར་དེ་ལ་ནད་འགོག་ཚུ་མེར་
ཟེར། དཔེར་ན་མཆིན་ནད་ཉི་ཤེ་ཉི་ཤེ་ཞེས་ཞུ་ཆེར་གྲམས་པའི་ཡུལ་དུ་སྟོང་སྐབས་དེ་ལས་སྤང་
བའི་ཕྱིར་དུ་ནད་འགོག་ཚུ་མེར་རྒྱབ་པ་ལྟ་བུ་རེད། འདིའི་སྟོན་ནས་ནད་འགོག་རྩལ་པ་སྟོང་བ་དེ་ཉིད་
དུས་ཡུན་ངེས་ཅན་ཞིག་ཏུ་གནས་པ་ལས་ཡུན་ཐུབ་པ་མིན།

བྱིས་པ་མ་འབྱར་ཐོག་མར་སྐྱེས་པའི་སྐབས་ཁོ་ཆོར་ནད་འགོག་ལ་ལན་གི་རྩལ་པ་ཏ་ཅང་ཞན་པོ་ལས་
མེད་ཀྱང་། མ་ཡི་ལྷན་ལས་ཐོབ་པའི་འགོག་གཟུགས་ཀྱིས་རྒྱ་ཤས་རིང་སྤྱང་སྟོབ་བྱེད་ཐུབ། དེ་ནས་མ་
ཡི་རུ་ཞོ་ལས་ཁོ་ཆོར་འགོག་གཟུགས་ཐོབ་པ་དེས་ཀྱང་ནད་མང་པོ་ཞིག་ལས་སྤང་སྟོབ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

ནད་འགོག་མ་ལག་གི་འབྲུག་སྟོན།

ལྷན་གི་མ་ལག་གཞན་དང་མཚུངས་པར་ནད་འགོག་མ་ལག་ལ་འང་སྐབས་རེ་འབྲུག་སྟོན་པོག་གི་
ཡོད། དེ་ལྟར་བྱུང་སྐབས་ལྷན་གི་སྤང་བ་པོ་དེ་ཉིད་ཀྱིས་ལྷན་ལ་དཀའ་ངལ་བཟོ་བ་རེད། འབྲུག་སྟོན་
གི་རིགས་མང་པོ་ཡོད་པ་ལས་ཁ་ཤས་ཤིག་འདིར་འགོད་ན།

མི་འཕྲོད་པའི་ནད།

མི་འཕྲོད་པའི་ནད་ཀྱི་ནང་ནས་ཡོངས་ཁྱབ་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་རིགས་ནམས་ནི་ནད་འགོག་མ་ལག་གིས་བར་
འཕྲིན་ལོར་བ་ལ་ཡ་ལན་སྒོད་པ་ལས་བྱུང་གི་ཡོད། འདིའི་ནད་རྒྱན་ལྡན་གཞོན་མེད་དུ་བཅི་བའི་རྩ་
དཔེར་ན་རྩའི་ཟེ་འབྲུ་དང་ཁྱིམ་ནང་གི་རྩལ་ལྟ་བུ་ལའང་ནད་འགོག་མ་ལག་གིས་ཉེན་ཁར་འཁྱུལ་ཏེ་
གཏོར་ཆོལ་བྱེད་པ་རེད། འགོག་གཞུགས་ངེས་ཅན་གྱིས་གཞོན་བྱེད་ངེས་ཅན་ལ་འཇུག་པ་བཞིན་དུ་
ཟེ་འབྲུ་ལའང་ངེས་པ་ཅན་དུ་འཇུག་པ་རེད། དེས་ན་འགོག་གཞུགས་རིགས་གཅིག་གིས་རྩའི་ཟེ་འབྲུ་
ལ་འགོག་ཆོལ་བྱེད་ན། གཞན་ཞིག་གིས་ཐེར་ཤིང་གི་ཟེ་འབྲུ་ལ་འགོག་ཆོལ་བྱེད།

རང་འགོག་ནད་གཞི།

སྐབས་རེ་ནད་འགོག་མ་ལག་གི་ངོས་བཟུང་ནུས་པ་ཡོངས་སུ་ཉམས་པ་དེ་འདྲའང་ཡོང་གི་ཡོད།
གནས་སྐབས་དེ་འདྲའི་ནད་ལུས་པོས་སོ་སོའི་སྤ་བྱུང་དང་དབང་པོ་དམིགས་འབེན་དུ་བྱེད་པའི་ཁྱི་
སྤང་དང་འགོག་གཞུགས་སྐྱེད་སྐྱུན་བྱེད། དེ་ལྟའི་འཁྱུལ་པ་ཅན་གྱི་ཁྱི་སྤང་དང་རང་གཞོན་འགོག་
གཞུགས་ནམས་ཀྱིས་ནད་གཞི་ཏ་ཅང་མང་པོ་ཞིག་འདྲན་པ་རེད། དཔེར་ན་ཁྱི་སྤང་གིས་སོ་བའི་
གཤེར་ཆེན་ལ་གཏོར་ཆོལ་བྱེད་པ་ལ་བརྟེན་ནས་གཅིན་སྟེ་ནད་གཞི་སྤོང་བ་ལྟ་བུ་དང་། ལྷུ་མ་ཆད་ནད་
པ་མང་པོའི་ལུས་ནང་ལྷུ་མ་ཆེན་ཞེས་པའི་རང་གཞོན་འགོག་གཞུགས་སོན་པ་ལྟ་བུ་རེད།

རང་འགོག་ནད་གཞི་རྒྱ་གང་གིས་སྐྱེད་པ་ད་ལྟ་ཐག་ཆོད་པོའི་ཐོག་ངེས་མཐུན་མེད་ཀྱང་། དེ་ལ་རྒྱུན་
མང་པོ་ཡོད་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེའི་ཁོངས་སུ་གཉན་གྲིན་དང་། རྩ་སྐྱོད་། ཉི་འོད་ལྟ་བུའི་
རྒྱན་ལྡན་ལུས་ཀྱི་སྤ་བྱུང་ལ་གཞོན་སྟོན་ནམ་བཙས་སྒྱུར་གཏོང་བའི་ཁོར་ཡུག་གི་རྒྱུན་ནམས་བཞག་
གི་ཡོད། མ་ཟད་ཆེན་གཤེར་ནམས་ཀྱིས་ཀྱང་ནད་དེ་ལངས་པའི་རྒྱུན་བྱེད་པར་དོགས་གཞི་བྱེད་ཀྱི་
ཡོད། དེའི་རྒྱ་མཚན་ནི་རང་འགོག་ནད་གཞི་དེ་སྐྱེས་པ་ལས་བྱུང་མེད་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་མང་བ་ཡོང་གི་ཡོད་
པས་ཡིན།

ནད་འགོག་རྩལ་མེད་ཀྱི་འཁྱུག་སྒྲོན།

ལུས་ཀྱི་ནད་ནད་འགོག་མ་ལག་གི་ཆ་ཤས་གཅིག་གམ་དེ་ལས་མང་བ་ཞིག་མ་ཆང་བའི་སྐབས་ནད་
འགོག་རྩལ་མེད་ཀྱི་འཁྱུག་སྒྲོན་བྱུང་བ་རེད། འཁྱུག་སྒྲོན་འདི་རིགས་རྒྱུད་ལས་སོབ་པ་ཡོད་ལ། ཡང་

གཉན་ཁ་ལས་ཐོབ་པ་དང་། འབྲས་ནད་བཅས་པའི་སྤྲན་རྩལ་ལས་བྱང་བའང་ཡོད། སེམ་བུ་དང་ཚད་
རིམས་ལྟ་བུའི་རྒྱན་ལྡན་གྱི་གཉན་སྤྲན་ལ་ཁྱེད་པའི་རྩལ་ལས་གནས་སྐབས་རིང་ནད་འགོག་
རྩལ་པ་ཉམས་པ་དེ་འདྲ་བྱུང་གི་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་ཁྱེད་པའི་བཞེ་བ་དང་། གཤམ་བཅས་བྱེད་པ། ཟས་
བཅུད་ཉམས་པ། ཐ་མག་འཐེན་པ། སེམས་ངལ་སྦྱི་བ་སོགས་ལས་ཀྱང་ནད་འགོག་རྩལ་པ་ཉམས་གྱི་
ཡོད།

ཕྱ་གྲུ་ཁ་ཤས་སྦྱི་དུས་ནས་ཁོ་ཚོའི་ནད་འགོག་མ་ལག་གིས་བྱ་བ་འཐུས་ཚང་བྱེད་མི་ཐུབ་པ་དེ་འདྲ་
ཡོད། ཁ་ཤས་གྱི་སྦྱི་ཕྱང་སྦྱི་རྒྱན་གྱི་མ་ལག་དེ་སྦྱོན་ཁྱེད་པའི་འགོག་གཟུགས་སྦྱི་རྒྱན་མི་ཐུབ་
པའང་ཡོད། ཡང་ཁ་ཤས་ལ་སྦྱི་དུས་ནས་བྱང་ཆེན་མ་ཚང་བའམ་ཡང་ན་བྱང་ཆེན་རྒྱུ་དྲགས་པ་དེ་
འདྲ་ཡོད་གི་ཡོད། ཕྱ་གྲུ་དེ་ཚོའི་ལྷས་པོ་ནང་ཁོ་སྦྱང་ཚང་གི་མེད། དེས་པ་ཏ་ཅང་ཉུང་ཉུང་ཞིག་གི་
ནད་ནད་སྤང་མ་ལག་གི་གྲུབ་ཆ་ཆེ་ལག་ཆ་ཚང་མ་ཚང་བ་དེ་འདྲ་ཡོད་གི་ཡོད།

ཨ་ཅི་ཞེས་པའི་ནད་གཞི་གཉན་ཚབས་ཅན་དེ་ཡང་ནད་འགོག་རྩལ་མེད་གྱི་འཁྲུག་སྦྱོན་ཡིན་ལ། དེ་
ནི་ནད་འགོག་སྦྱང་ལ་གཞོན་པ་བྱེད་པའི་རེག་དུག་གཉན་སྤྲན་གྱིས་སྦྱི། གཉན་སྤྲན་དེས་ཁོ་སྦྱང་
ཕྱང་ལ་ཁྱེད་པའི་དེ་ཉིད་ཅ་མེད་དུ་གཏོང་གི་ཡོད། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ནད་འགོག་གི་ཉམས་སྦྱོན་གཞན་
མང་པོ་འདྲེན་པ་རེད། རེག་དུག་གཉན་སྤྲན་གྱི་ཁྱེད་ཚོས་གཅིག་ནི་མེད་ལྷས་པོའི་ནད་གི་ནད་
འགོག་སྦྱང་གི་སྦྱུག་ཏུ་ཡུན་རིང་ཡིབ་ཞེ་གནས་ཐུབ་པ་དེ་ཡིན། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་གཉན་སྤྲན་ལྷས་
པོར་ཁྱེད་པའི་ཡུན་རིང་སོང་ཡང་ནད་དངོས་གཞི་མ་ལངས་པ་དེ་འདྲ་ཡང་ཡང་ཡོད་གི་ཡོད།

ནད་འགོག་མ་ལག་གི་འབྲས་ནད།

སྦྱང་གཞན་མང་པོ་དང་འདྲ་བར་ནད་འགོག་མ་ལག་གི་སྦྱང་རྣམས་ཀྱང་ཚོད་མེད་པར་འཕེལ་
རྒྱས་འགོ་བ་ཡོད་གི་ཡོད། དེའི་འབྲས་བྱུང་འབྲས་ནད་ཆགས་པ་རེད། དཔེར་ན་ཁྱེད་པའི་སྦྱང་
ངམ་རྒྱུ་སེར་སྦྱང་ཚོད་མེད་པར་འཕེལ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ཁྱེད་པའི་འབྲས་བྱུང་། དེ་བཞིན་དུ་འགོག་
གཟུགས་སྦྱི་པར་བྱེད་པའི་ཁྱེད་པའི་སྦྱང་ཚོད་མེད་པར་སྦྱིས་པ་ལས་རྒྱུ་འབྲས་སྦྱི་པ་ལྟ་བུ་
ཡིན།

དེས་ན་ནད་འགོག་མ་ལག་ནི་ང་ཚོའི་ལྷས་པོར་མེད་ཐབས་མེད་པའི་མ་ལག་གལ་ཆེན་ཞིག་ཆགས་
ཡོད། དེའི་སྒོར་ལ་ཚན་རིག་པས་དཔྱད་ཞིབ་བྱེད་དེ་ཤེས་རྒྱ་ཡག་པོ་ལོན་ཡོད་ཀྱང་། ད་དུང་ཡང་

མི་ཤེས་པ་ཏུ་ཅང་མང་བས་ཚན་རིག་པ་རྣམས་ཀྱིས་མ་ཐུང་དེ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་བཞིན་ཡོད། བད་འགོག་སྤྱི་མཉམ་མི་རེ་དོ་རེ་ནས་དོས་བཟུང་བར་གྲོགས་བྱེད་པའི་འཕྲུལ་ཆལ་གསར་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ཚན་རིག་པ་རྣམས་ཀྱིས་ནད་འགོག་ཡ་ལན་སྟེང་བྱེད་ཀྱི་དམིགས་འབེན་གསལ་པོར་དོས་བཟུང་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད། སྤྱི་མཉམ་ཆེ་ཤེལ་གྱི་ཡར་རྒྱས་ལ་བརྟེན་ནས་ཆེན་མཉུན་དང་སྤང་སྤྱོད་རྣམས་སྤྱི་མཉམ་སྤང་དང་ཁྱེད་སྤྱོད་ཀྱི་རྩལ་ལ་འཐབ་སྟོར་བྱེད་པ་མཐོང་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད། རིག་པ་དེ་དག་དང་འཕྲུལ་ཆལ་གསར་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ང་ཚོས་ཤེས་རྒྱ་དེ་འཕེལ་འགོ་བཞུགས་ཡོད་ཅིང་། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ནད་ལས་སྤང་སྤྱོད་ཀྱི་རྩལ་པའང་འཕེལ་བཞིན་ཡོད།

དོགས་དཔྱད་ས་ཚོན།

- ཁ་ཅིག་གིས་ནད་འགོག་མ་ལག་ཡིན་ན་ལྟན་སྟེས་ཀྱི་ཆུལ་དུ་སྤྱབ་པའི་ནད་འགོག་མ་ལག་ཡིན་པས་བྱབ་ཟེར་ན། བྱིས་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་ལ་ཞུགས་པ་ལས་འཕེལ་རྒྱས་བྱུང་བའི་མ་ལག་དེ་ཚོས་ཅན། ལྟན་སྟེས་ཀྱི་ཆུལ་དུ་སྤྱབ་པ་ཡིན་པར་ཐལ། བད་འགོག་མ་ལག་ཡིན་པའི་བྱིས་འདོད་མི་རྩལ་ཏེ། སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་ལས་འཕེལ་རྒྱས་བྱུང་བའི་མ་ལག་གིས་བྱིས་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་ལ་ཞུགས་པ་ན་དབྱ་འདྲིན་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་བཞིན་ཏེ། འགོག་ཆོལ་བྱེད་པ་གང་ཞིག་ལྟན་སྟེས་མ་ལག་གིས་དེ་ལྟར་བྱེད་མི་སྤྱབ་པའི་བྱིས་པ།
- ཁ་ཅིག་ན་རེ་གོ་མས་འདྲིས་མ་ལག་གི་ཆ་ཤས་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པའི་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་དང་ཁྱེད་སྤྱོད་ཀྱི་བྱེད་ལས་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་ཟེར་ན། ཁྱེད་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པ་གང་ཞིག་དེ་གཉིས་བྱེད་ལས་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་པའི་བྱིས་པ། འདོད་མི་རྩལ་ཏེ། ཁྱེད་སྤྱོད་ལ་གསོད་བྱེད་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་དང་རོགས་བྱེད་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་ཀྱིས་ཡོད་པ་ལས་དེ་གཉིས་གང་གིས་ཀྱང་འགོག་གཞུགས་བཅོས་སྤྱོད་པའི་བྱིས་པ།
- ཁ་ཅིག་གིས་ལྟན་སྟེས་ནད་འགོག་མ་ལག་ཡོད་ན་གོ་མས་འདྲིས་ནད་འགོག་མ་ལག་ཡོད་པས་བྱབ་ཟེར་ན། སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་ཅན་མིན་པའི་སྟོན་ཆགས་རྣམས་ཚོས་ཅན། ཁྱེད་ལ་གོ་མས་འདྲིས་ནད་འགོག་མ་ལག་ཡོད་པར་ཐལ། ལྟན་སྟེས་ནད་འགོག་མ་ལག་ཡོད་པའི་བྱིས་པ། འདོད་མི་རིགས་ཏེ། ཁྱེད་ལ་ཁྱེད་སྤྱོད་དང་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་མེད་པའི་བྱིས་པ་ཏེ། ཁྱེད་ལ་དེ་དག་སྟེང་སྤྱོད་པའི་རྩལ་པ་མེད་པའི་བྱིས་པ།
- ཁ་ཅིག་ནད་འགོག་མ་ལག་ཡོད་ན་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པའི་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པ་གསུམ་ག་ཡོད་པས་བྱབ་ཟེར་ན། རིག་དུག་གཉན་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་ཀྱིས་གོ་མས་འདྲིས་ནད་འགོག་མ་ལག་ཡོད་པས་བཅོས་ཟེར་པའི་གང་ཟག་དེ་ཚོས་ཅན། ཁྱེད་ལ་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པའི་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པ་གསུམ་ག་ཡོད་པར་ཐལ། བད་འགོག་མ་ལག་ཡོད་པའི་བྱིས་པ། བད་འགོག་མ་ལག་ཡོད་པའི་བྱིས་པ། ལྟན་སྟེས་ནད་འགོག་མ་ལག་གི་ཆ་ཤས་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པའི་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པ་གསུམ་པས་ད་དུང་བྱེད་པ་ཡོད་པའི་བྱིས་པ། ཅ་བར་འདོད་མི་རྩལ་ཏེ། ཁྱེད་ལ་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པའི་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པ་མ་ཚང་བའི་བྱིས་པ་ཏེ། གོ་མས་འདྲིས་ནད་འགོག་མ་ལག་ཡོད་པས་བཅོས་ཟེར་པའི་བྱིས་པ། བྱབ་པར་ཐལ། སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པའི་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པ་གང་ཞིག་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པའི་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པ་གསུམ་པ་གོ་མས་འདྲིས་མ་ལག་གིས་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པ་ཡིན་པའི་བྱིས་པ།
- ཁ་ཅིག་གིས་ནད་འགོག་མ་ལག་ལ་དབྱེ་ན་ལྟན་སྟེས་དང་གོ་མས་འདྲིས་ནད་འགོག་མ་ལག་གཉིས་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པའི་འཐབ་པར་ཐལ། སྟོན་འགོག་བཅོས་ཐབས་བསྟེན་པ་ལས་སྤྱི་མཉམ་སྤྱོད་པའི་སྟོན་ཆགས་ཀྱི་ནད་འགོག་མ་ལག་འཕེལ་རྒྱས་གཏོང་བ་ཡོད་པ་གང་ཞིག་དེ་འདྲའི་མ་ལག་

བཟུར་སྒྲིབ་

- ༡ བླ་འཁོག་མ་ལག་གི་བྱ་བ་ཅི་ཞིག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
- ༢ ལྷན་སྦྲེས་དང་སྤྱངས་སྟོབས་ཀྱི་བླ་འཁོག་མ་ལག་གཉིས་ལ་ཁྱད་པར་གང་ཡོད།
- ༣ ལྷན་སྦྲེས་ཀྱི་བླ་འཁོག་མ་ལག་གིས་ཡ་ལན་སྟོག་དུས་བྱེད་ཐབས་ཅི་ཞིག་བཀོལ་ཀྱི་ཡོད།
- ༤ སྤྱངས་སྟོབས་ཀྱི་བླ་འཁོག་མ་ལག་གིས་ཡ་ལན་སྟོག་དུས་བྱེད་ཐབས་ཅི་ཞིག་བཀོལ་ཀྱི་ཡོད།
- ༥ དུག་སྲིན་ཞིག་ལྷས་ལ་འཇུག་ནས་གཉན་ཁ་སྒྲིབ་ཀྱི་ཡོད་ན་ལྷས་ཀྱིས་དེ་ལས་འཁོག་སྤྱང་རི་ལྟར་བྱེད་དམ།
- ༦ གཉན་སྒྲིབ་པ་གཞུགས་ཞེས་པ་ཅི་ཞིག་ཡིན་ནམ།
- ༧ འཁོག་གཞུགས་ལ་ཁྱད་ཆོས་གང་ཡོད།
- ༨ འཁོག་གཞུགས་སྒྲིབ་སྒྲུབ་བྱེད་པའི་འགན་འཁུར་དེ་པ་སྤྱང་གང་ལ་ཡོད་དམ།
- ༩ གཉན་སྒྲིབ་པ་གཞུགས་ལ་འཁོག་གཞུགས་དག་གིས་གདོང་ལེན་རི་ལྟར་བྱེད་དམ།
- ༡༠ སྤྱི་སྤྱང་དང་ཁྱེ་སྤྱང་གི་ཡ་ལན་སྟོག་ཚུལ་ལ་ཁྱད་པར་ཅི་ཞིག་ཡོད།
- ༡༡ འཁོག་གཞུགས་ཀྱིས་སྤྱང་དང་དུག་སྲིན་གཉིས་ལ་བྱ་སྒྲིབ་ཀྱི་ཡ་ལན་སྟོག་སྤྱངས་ལ་ཁྱད་པར་ཡོད་དམ།
- ༡༢ ཁྱད་པར་སྤྱང་སྤྱང་ལྷས་ཀྱིས་བྱ་བ་ཅི་ཞིག་བྱེད་དམ།
- ༡༣ མེན་མཐུད་ཀྱིས་ལས་ཀ་ཅི་ཞིག་བྱེད་དམ།
- ༡༤ བླ་འཁོག་མ་ལག་ལ་གཏོར་བཅོམ་བྱས་ན་འབྲས་བུ་ཅི་ཞིག་འབྱུང་དམ།
- ༡༥ བླ་འཁོག་མ་ལག་ཉམས་གསོ་དང་གོང་འཕེལ་གཏོང་བའི་ཐབས་ལམ་ཡོད་དམ།
- ༡༦ བླ་འཁོག་གི་སྤྱང་སྒྲོབ་རིམ་པ་གསུམ་ཡོད་ན་མི་རྣམས་ཅིའི་ཕྱིར་འགོས་ནད་ཀྱིས་མནར་ཀྱི་ཡོད་དམ།

བོད་དབྱིན་མན་སྒྱར་གྱི་བ་སྟོན་རིུ་མིག

ཀ་ར།	Sugar	འགོ་ཚུའི་ནང་ཤུན།	Amnion
དཀྱིལ་སྒྱག།	Centromere	འགོ་ཚུའི་ཕྱི་ཤུན།	Chorion
རྒྱ་འབྲས་རྩ་རྒྱ་འབྲས་ནད།	Myeloma	འགོ་ཚུའི་ཤུན་པ།	Amniotic sac
སྒྲིལ་སྒྲོལ་པ་ཕུང་།	Effector cell	འགོག་བྱུངས་སྒྲིལ་ཇུས།	Antigen
སྒྲིལ་མཐུ་མཐུ་པ་འཛི་ལྷ་ཉིང་།	Membrane-enclosed nucleus	འགོག་གཟུགས།	Antibody
སྒྲིལ་གྲོགས་ཆེན་གཤེར།	Progesterone	འགྱུར་ལྡོག།	Mutation
སྒྲིལ་དངོས་གོ་ལ།	Biosphere	འགྱུར་ལྡོག་བྱུང་བའི།	Mutant
སྒྲིལ་དངོས།	Organism	རྒྱ་སྒྲིལ་ཆེན་མཁུད།	Peyer's patches
སྒྲིལ་འཕེལ་ཆེན་བྲ།	Prostate gland	རྒྱ་ལྟ།	Appendix
སྒྲིལ་འཕེལ་རིག་པ།	Developmental Biology	སྒྲོལ་བྱུང་།	Epididymis
སྒྲིལ་འཚར་སྒྲིལ་ཇུས།	Growth factors	སྒྲོལ་གཟུགས།	Golgi bodies
སྒྲིལ་ཕུང་བཞི་གྲོས།	Meiosis	མངལ་སྒྲིལ་དབང་པ།	Embryoblast
འཕམས་འདུས་ས་བོན།	Fertilised egg	མངལ་གནས་མ་རྒྱ་པ་ཕུང་།	Embryonic stem cell
འཕམས་དམར་གྱི་སྒྲོལ་ཆེ་ཤིང་ལ་སྒྱུར་ན་ ཟེུ་འབྲུའི་མངལ་ཁང་།	Ovary	མངོན་ཤས་ཆེ་བ།	Dominant
འཕམས་དམར་སྒྲོལ་འདོན།	Ovulation	གཅིག་ལྷན་པ་ཕུང་།	Monocyte
འར་བོན།	Carbon	ཆེ་ཆེན་པ་ཕུང་།	Tonsils and adenoids
འལ་ཤམ།	Calcium	ཆ་རྒྱུ་པ་ཕུང་།	Diploid cell
འལ་ཤམ་གྱི་འདུས་གོང་།	Zygote	རྒྱ་སྒྲིལ་པ་ཕུང་།	Lymphocyte
འལ་སྒྲོལ།	Seminal vesicles	རྒྱ་སྒྲིལ་དབང་པོ།	Lymphoid organ
འལ་བ།	Semen	རྒྱ་སྒྲིལ་ཆེན་མཁུད།	Lymph node
འལ་གཤིས།	Trait	རྒྱ་སྒྲིལ།	Lymph
འལ་དཀར་པ་ཕུང་།	white blood cell	མཆེར་པ།	Spleen
འལ་འདུར་པ་ཕུང་།	Plasma cell	མཁུག་ཆ།	Telomere
འལ་འབྲས་འལ་གྱི་འབྲས་ནད།	Leukemia	མཁུག་མ།	Flagellum
གུ་ཨ་ནིན།	Guanine	ཉིང་ཅན་པ་ཕུང་།	Eukaryote cell
གྲིས་དོ་གཉིས་པ།	Anaphase2	ཉིང་ཅན་སྒྲོག་ཆགས།	Eukaryote
གྲིས་དོ་དང་པོ།	Anaphase 1	ཉིང་འདྲ།	Nucleoid
གྲོགས་ཕྱི་ཉི་པ་ཕུང་།	Helper T cells	ཉིང་པ།	Nucleolus
གྲོད་སྒྲིལ་འབྲིབ་རིམ།	Gastrulation	ཉིང་བལ་སྒྲིལ་དངོས།	Prokaryote
		ཉིང་བལ་པ་ཕུང་།	Prokaryote cell

ཉིང་གཟུགས།	Nucleosomes	བརྩ་འཕྲིན་རྒྱ་ལམ།	Signaling pathway
ཉི་རིགས།	Species	བརྩ་ཡིག།	Code
གཉན་སྲིན།	Virus	ནང་འདྲེན།	Afferent
ཏི་ཕ་ཕུང་།	T cell	ནང་ཅི་ཕ་ཕུང་།	Endothelial cell
ལྗེ་ཉིང་།	Nucleus	ནང་ཤུན།	Endoderm
ལྗེ་ཉིང་སྒྲི་མོ།	Nuclear membrane	ནང་འགོག་ནུས་ཆད་འཁྲག་སྒྲོན།	Immunodeficiency disorder
ལྗེ་ཉིང་ཁྲ་ཐོགས།	Pronuclei	ནང་འགོག་མ་ལག།	Immune system
ལྗེ་ཐག།	Umbilical cord	ནུས་སྒྲིང་ཕ་རྩུལ།	Mitochondrion
སྐྱལ་ངོ་གཉིས་པ།	Prophase2	གནའ་ཐིག།	Primitive streak
སྐྱལ་ངོ་དང་པོའི་སྟོང།	Early prophase1	གནས་སྟོ།	Migration
སྐྱལ་ངོ་དང་པོའི་བར།	Middle prophase1	སྒྲེ་གཟུགས།	Polar body
སྐྱལ་ངོ་དང་པོའི་སྐྱང།	Late prophase1	སྟོང་བརྩུང་མ་ལག།	Ecosystem
བསྐྱུན་འགྱུར།	Adaptation	པི་ཅུ་མེན་བ།	Pituitary gland
ཐ་ཡེ་མིན།	Thymine	ཁྱི་ཆོགས།	Community
མཐའ་གནས་འདེམས་སྐྱུག།	Disruptive selection	སྒྲི་དཀར།	Protein
མཐིང་ལེན།	Basophil	ཕབ་སྐྱུར།	Translation
འཐུམ་ངོ་གཉིས་པ།	Telophase2	ཕབ་ཆོག།	Transcript
འཐུམ་ངོ་དང་པོ།	Telophase1	ཕབ་ལེན་རྒྱེན་རྩལ།	Transcription factors
འཐུམ་ངོ།	Telophase	ཕབ་བཤ།	Transcription
ཏི་ཨེན་ཨེ་མང་སྒྲིར་སྒྲིན་རྩལ།	DNA polymerase	ཕུང་གྲུབ།	Tissue
ཏི་ཨེན་ཨེ་ཡི་རིམ་པ།	DNA sequence	མའི་མེན་གཤེར།	Testosterone
ཏི་ཨེན་ཨེ།	DNA	ཕྱི་ཤུན།	Ectoderm
དན་ལྗན་ཕ་ཕུང་།	Memory cell	ཕྱིར་འཕྲིན་གཤེར་སྐྱུག།	Ejaculatory ducts
འདུ་ངོ་གཉིས་པ།	Metaphase2	ཕྱིར་འདྲེན།	Efferent
འདུ་ངོ་དང་པོ།	Metaphase 1	ཕྱོགས་གཅིག་འདེམས་སྐྱུག།	Directional selection
འདུས་རྩུལ།	Molecule	ཕ་ཕུང་སྒྲི་མོ།	Cell membrane
འདེབས་འཛུགས།	Implantation	ཕ་ཕུང་གི་ས་ཆོགས་དམ་པོ།	Tight cell junction
འདྲེས་སྒྲོར།	Fertilization	ཕ་ཕུང་གོང་བུ་གྲེས་པ།	Cell mass differentiates
རྩུལ་ཕན།	Atom	ཕ་ཕུང་བརྒྱུད་ལྗན་གྱི་ས་བོན་འདུས་སྟོང་།	8-cell zygote
སྐྱལ་སེལ་དཀར་པོ།	Potassium	ཕ་ཕུང་གཅིག་ལྗན།	Unicellular

ཕ་སྤང་ཉིང་གྲུ་	Mitosis	ལྷུག་གཟུགས།	Blastocyst
ཕ་སྤང་ནང་མ།	Inner cell	དམར་ཟེག་ཕ་སྤང་།	Mast cell
ཕ་སྤང་ནང་མའི་གོང་བྲ།	Inner cell mass	དམར་ལེན།	Eosinophil
ཕ་སྤང་དབྱེ་ཆོད་བྱེད་རིམ།	Cell differentiation	གཞན་རྟེན་སློག་ཆགས།	Parasite
ཕ་སྤང་གཞན་འདྲོམས།	Cell adhesion	མེན་བྲ།	Gland
ཕ་སྤང་ཤུན་པ།	Cell wall	མེན་ཅ།	Lymphatic vessels
ཕ་སྤང་།	Cell	མྱིན་རྩས།	Enzyme
ཕ་ཆི།	Cytoplasm	ཅི་སྤང་།	fruitfly
འཕེལ་འགྱུར།	Evolution	ཆབ་ལེན་འགྱུར་ལྡོག།	Alteration
བར་ལེན།	Neutrophil	ཆལ་བྱའི་སྒྲེ་ཕྱོགས་རིགས་རྩས།	Segment polarity gene
བར་ཤུན།	Mesoderm	ཆེ་སློག་སྤོང་པོ།	Tree of life
བྱ་སྤོད་ངོས་སུ་འབྱར་འཛུལ་བྱེད་པ།	Invades uterine wall	ཆོགས་འདུས།	Population
བྱ་སྤོད་ཤུན་ཅི།	Uterine epithelium	ཆོགས་སྤེའི་འཕེལ་རིམ།	Phylogeny
བུལ་བྱང་།	Base pair	ཆོས་སྤང་།	Chromosome
བུལ་བྱང་།	Base pair	ཆོས་ཅིད།	Chromatids
བྲང་ཆེན།	Thymus	ཆོས་གཟུགས་བྲ་བྲ།	Chromatin
དབང་པོ།	Organ	འཆར་རྒྱུན་བྱི་ཤུན།	Trophoectoderm
དབང་པོའི་མ་ལག།	Organ system	འཆར་རྒྱུན་ཕ་སྤང་།	Trophoblast
དབང་ཕྲ།	Organelles	འཆོ་གནས།	Survival
དབུས་གནས་འདེམས་སྒྲུག།	Stabilizing selection	འཆོ་འཕྲོད།	Fitness
འབྱར་ཆ།	Blastomere	འཆོ་རླང་།	Oxygen
འབྱེད་གཟུགས།	Lysosome	ཟ་བྱེད་ཕ་སྤང་།	phagocytes
མི་ཕ་སྤང་།	B cell	ཟས་ཀྱི་རྒྱ་ལམ།	Digestive tract
རྒྱུ་མ་སྤིང་མངལ་གནས།	Embryo	བྱང་རྒྱར་རིགས་རྩས།	Pair-rule gene
མ་རྒྱང་ཕ་སྤང་།	Stem cell	རྒྱུ་མ་སྤྱི་ཞིག་རྡོལ།	Zona hatching
མིས་བསྐོས་འདེམས་སྒྲུག།	Artificial selection	རྒྱུ་མ་སྤྱི།	Zona
མའི་ཆེན་གཤེར།	Estrogen	གཟུགས་སྤང་ཆགས་རིམ།	Morphogenesis
ལྷུག་གཟུགས་སྤོང་ཆ།	Blastocoelic cavity	འོད་ཀྱི་མ་མ།	Phosphorus
ལྷུག་གཟུགས་ཐོད་རིམ།	Epiblast	ཡ་རྒྱང་ཕ་སྤང་།	Haploid cell
ལྷུག་གཟུགས་འོག་རིམ།	Hypoblast	ཡང་རླང་།	Hydrogen

ཡང་རླང་གི་འཆིང་ལྗོངས།	Hydrogen bond	མེར་རིལ་ཤུན་པ།	Yolk sac
ཡལ་ལྗན་ཕྱ་ཕུང་།	Dendritic cell	སོན་ཐིག་འགྱུར་ལྡོག།	Germ line mutation
ཡིབ་ཤས་ཆེ་བ།	Recessive	གསོད་བྱེད་ཀྱི་ཕྱ་ཕུང་། (ཉིས་དུག་ཕྱ་ཕུང་།)	Killer T cell (cytotoxic)
ཡུ་རེ་སེལ།	Uracil	ཉི་སི་ཁོན་གོང་བ།	Histones
གཡོག་བྱེད་ཕྱ་ཕུང་།	Nurse cell	ཨ་མི་ལོ་སྦྱར་རྩལ།	Amino acid
རགས་བ།	Macrophage	ཨར་ཁི་གནའ་སྲིན།	Archaea
རང་གཞོན་འགོག་གཟུགས།	Autoantibody	ཨར་གོན་སྐྱངས་གཟུགས།	Argon
རང་བྱུང་འདེམས་སྐྱུག།	Natural selection	ཨར་ཨེན་ཨ།	RNA
རང་བྱུང་གསོད་བྱེད་ཕྱ་ཕུང་།	Natural killer cell	ཨ་ཉི་ནིན།	Adenine
རིགས་རྒྱུད་རང་གཤིས།	Heredity		
རིགས་ལྷན་རྒྱུད་འཛེན།	Offspring		
རིགས་རྩིས་བསྐྱར་དུག་གཉེན།	Genetic Shuffling		
རིགས་རྩིས་ཁྱད་པར།	Genetic variation		
རིགས་རྩིས་རྒྱ་བ།	Gene flow		
རིགས་རྩིས་མངོན་ནུས།	Phenotype		
རིགས་རྩིས་འཕོ་འགྱེས།	Genetic Drift		
རིགས་རྩིས་རིག་པ།	Genetics		
རིགས་རྩིས།	Gene		
རུས་རྩེད་།	bone marrow		
རེ་སྒོ་ཕྱ་གཟུགས།	Ribosomes		
ལུས་པོའི་མ་ལག།	Body system		
ལུས་སྦྱི་ཕྱ་ཕུང་།	Somatic cell		
ལུས་སྦྱིའི་འགྱུར་ལྡོག།	Somatic mutation		
ལུན་གཉིས་ཐྱེར་མ།	Bilaminar disc		
གཤེར་ནང་དྲ་ཆོགས།	Endoplasmic reticulum		
གཤེར་ཕྱ།	Vacuole		
གཤེར་ཕྱ།	Vacuole		
ས་ཡི་ཁོ་སྦྱལ་སྒྲི།	Cytokine		
སེ་རྒྱུམ།	Morula		
མེར་རིལ་སྒོང་ཆ།	Exocoelom		

དབྱིན་བོད་ཤན་ཐུར་གྱི་ཐ་སྟད་རིུ་མིག

8-cell zygote	ཕ་སྤང་བརྒྱད་ལྗན་གྱི་ས་བོན་འདུས་སྟོང་།	Carbon	ཁར་བོན།
Adaptation	བསྐྱུན་འགྱུར།	Cell	ཕ་སྤང་།
Adenine	ཨ་དེ་ནིན།	Cell adhesion	ཕ་སྤང་གཞན་འདོམས།
Afferent	ནང་འདྲེན།	Cell differentiation	ཕ་སྤང་དབྱེ་ཆོད་བྱེད་རིམ།
Alteration	ཚབ་ལེན་འགྱུར་ལྡོག།	Cell mass differentiates	ཕ་སྤང་གོང་བྱ་གྲེས་པ།
Amino acid	ཨ་མི་ནོ་སྦྱར་ཚས།	Cell membrane	ཕ་སྤང་སྦྱི་མོ།
Amnion	འགོ་ཚུའི་ནང་ཤུན།	Cell wall	ཕ་སྤང་ཤུན་པ།
Amniotic sac	འགོ་ཚུའི་ཤུན་པ།	Centromere	དབྱིལ་སྦྱག
Anaphase 1	གྲེས་ངོ་དང་པོ།	Chorion	འགོ་ཚུའི་ཕྱི་ཤུན།
Anaphase2	གྲེས་ངོ་གཉིས་པ།	Chromatids	ཆོས་ཅིང།
Antibody	འགོག་གཞུགས།	Chromatin	ཆོས་གཞུགས་བྱ་བ།
Antigen	འགོག་བྱངས་སྦྱེད་ཚས།	Chromosome	ཆོས་སྤང་།
Appendix	རྩུ་ལྗག	Code	བརྟ་ཡིག
Archaea	ཨ་ར་ཁི་གནའ་སྤིན།	Community	སྦྱི་ཆོགས།
Argon	ཨ་ར་གོན་ཆངས་གཞུགས།	Cytokine	ས་ཡི་འོ་སྦྱལ་སྦྱི།
Artificial selection	མིས་བཟོས་འདེམས་སྦྱག	Cytoplasm	ས་ཆོ།
Atom	རྩུལ་ཕན།	Dendritic cell	ཡལ་ལྗན་ཕ་སྤང་།
Autoantibody	རང་གཞོད་འགོག་གཞུགས།	Developmental Biology	སྦྱེ་འཕེལ་རིག་པ།
B cell	སྦྱི་ཕ་སྤང་།	Digestive tract	བས་གྱི་རྩུ་ལམ།
Base pair	བུལ་བྱང་།	Diploid cell	ཆ་རྒྱུད་ཕ་སྤང་།
Base pair	བུལ་བྱང་།	Directional selection	ཕྱོགས་གཅིག་འདེམས་སྦྱག
Basophil	མཐིང་ལེན།	Disruptive selection	མཐའ་གནས་འདེམས་སྦྱག
Bilaminar disc	ཤུན་གཉིས་ཟླར་མ།	DNA	དེ་ཨིན་ཨི།
Biosphere	སྦྱེ་དངོས་གོ་ལ།	DNA polymerase	དེ་ཨིན་ཨི་མང་སྦྱོར་སྦྱིན་ཚས།
Blastocoelic cavity	ཐུག་གཞུགས་སྟོང་ཆ།	DNA sequence	དེ་ཨིན་ཨི་ཡི་རིམ་པ།
Blastocyst	ཐུག་གཞུགས།	Dominant	མངོན་ཤས་ཆེ་བ།
Blastomere	འབྲུར་ཆ།	Early prophase1	རྩུག་ངོ་དང་པོའི་སྟོང།
Body system	ལུས་པོའི་མ་ལག	Ecosystem	སྟོང་བརྒྱད་མ་ལག
bone marrow	རུས་རྒྱང་།	Ectoderm	ཕྱི་ཤུན།
Calcium	ཁལ་ཤམ།	Effector cell	སྦྱོར་སྟོང་ཕ་སྤང་།

Efferent	ཕྱིར་འདྲེན།	Gland	མེན་བ།
Ejaculatory ducts	ཕྱིར་འབྲིན་གཤེར་སྤྱག	Golgi bodies	མོལ་གཟུགས།
Embryo	སྐྱམ་སྲིང་མངལ་གནས།	Growth factors	སྐྱེ་འཆར་ཁྱེན་ཇས།
Embryoblast	མངལ་སྐྱེད་དབང་ཕྱ།	Guanine	གུ་ཨ་ནིན།
Embryonic stem cell	མངལ་གནས་མ་རྒྱུ་ཕྱ་ཕུང་།	Haploid cell	ཡ་རྒྱུ་ཕྱ་ཕུང་།
Endoderm	ནང་ཤུན།	Helper T cells	ཤོགས་ཕྱེད་ཀི་ཕྱ་ཕུང་།
Endoplasmic reticulum	གཤེར་ནང་བྲ་ཆོགས།	Heredity	རིགས་རྒྱུད་རང་གཤིས།
Endothelial cell	ནང་ཅི་ཕྱ་ཕུང་།	Histones	དི་སི་ཁོན་གོང་བ།
Enzyme	སྒྲིན་ཇས།	Hydrogen	ཡང་རྩུང་།
Eosinophil	དམར་ལེན།	Hydrogen bond	ཡང་རྩུང་གི་འཆིང་སྒྲིན།
Epiblast	ཟུག་གཟུགས་ཐོད་རིམ།	Hypoblast	ཟུག་གཟུགས་འོག་རིམ།
Epididymis	སྒོང་བྱར།	Immune system	ནད་འགོག་མ་ལག
Estrogen	མོའི་མེན་གཤེར།	Immunodeficiency disorder	ནད་འགོག་ནུས་ཆད་འཁྱུག་སྒྲོན།
Eukaryote	ཉིང་ཅན་སྒོག་ཆགས།	Implantation	འདེབས་འཛུགས།
Eukaryote cell	ཉིང་ཅན་ཕྱ་ཕུང་།	Inner cell	ཕྱ་ཕུང་ནང་མ།
Evolution	འཕེལ་འགྱུར།	Inner cell mass	ཕྱ་ཕུང་ནང་མའི་གོང་བ།
Exocoelom	མེར་རིལ་སྒྲོང་ཆ།	Invades uterine wall	བུ་སྒྲོང་ངོས་སུ་འབྱར་འཛུལ་ཕྱེད་པ།
Fertilised egg	ཁམས་འདུས་ས་བོན།	Killer T cell (cytotoxic)	གསོད་ཕྱེད་ཀི་ཕྱ་ཕུང་། (ཉིས་དུག་ཕྱ་ཕུང་།)
Fertilization	འདྲེན་སྒྲིན།	Late prophase I	སྐྱག་ངོ་དང་པོའི་སྒྲིན།
Fitness	འཆོ་འཕྲོད།	Leukemia	ཁྱག་འབས།ཁྱག་གི་འབས་ནད།
Flagellum	མཐུག་མ།	Lymph	ལུ་མེར།
fruitfly	ཅི་སྒྲིང་།	Lymph node	ལུ་མེར་མེན་མདུད།
Gastrulation	གྲོད་སྐྱམ་འགྲིབ་རིམ།	Lymphatic vessels	མེན་ཆ།
Gene	རིགས་ཇས།	Lymphocyte	ལུ་མེར་ཕྱ་ཕུང་།
Gene flow	རིགས་ཇས་རྒྱ་བ།	Lymphoid organ	ལུ་མེར་དབང་པོ།
Genetic Drift	རིགས་ཇས་འཕྲོ་འགྲོས།	Lysosome	འབྲེད་གཟུགས།
Genetic Shuffling	རིགས་ཇས་བསྐྱར་དཀྲུག	Macrophage	རགས་བ།
Genetic variation	རིགས་ཇས་ཁྱད་པར།	Mast cell	དམར་ཟེག་ཕྱ་ཕུང་།
Genetics	རིགས་ཇས་རིག་པ།	Meiosis	སྐྱེད་ཕུང་བཞི་ཁྱེས།
Germ line mutation	སོན་ཐིག་འགྱུར་ལྡོག		

Membrane-enclosed nucleus	སྒྱི་མོས་འཁུམས་པའི་ལྗེ་ཉིང་།	Ovary	ལམས་དམར་གྱི་སྒྲོད་ཆི་ཤིང་ལ་སྒྱུར་ན་ ཟེའུ་འབྱུང་མངལ་ཁང་།
Memory cell	བན་ལྗན་སྤ་སྤང་།	Ovulation	ལམས་དམར་སྒྲོད་འདོན་།
Mesoderm	བར་ཤུན།	Oxygen	འཆོ་རླང་།
Metaphase 1	འདུ་རོ་དང་པོ།	Pair-rule gene	ཟུང་སྒྱུར་རིགས་ཇས།
Metaphase2	འདུ་རོ་གཉིས་པ།	Parasite	གཞན་ཉེན་སྲོག་ཆགས།
Middle prophase1	སྒྱུག་རོ་དང་པོའི་བར།	Peyer's patches	རྩ་སྒྲིང་ཆེན་མཉུད།
Migration	གནས་སྒྲོ།	phagocytes	བ་བྱེད་སྤ་སྤང་།
Mitochondrion	བྱུས་སྒྲིད་སྤ་རྩལ།	Phenotype	རིགས་ཇས་མངོན་ནམ།
Mitosis	སྤ་སྤང་ཉིང་གྲུས།	Phosphorus	འོད་ཀྱི་མ་མ།
Molecule	འདུས་རྩལ།	Phylogeny	ཆོགས་སྒྲེའི་འཕེལ་རིམ།
Monocyte	གཅིག་ལྗན་སྤ་སྤང་།	Pituitary gland	པི་ཏུ་ཆེན་བྲ།
Morphogenesis	གཞུགས་སྤང་ཆགས་རིམ།	Plasma cell	ཁྲག་འདུར་སྤ་སྤང་།
Morula	སེ་སྒྲུམ།	Polar body	ཕྲེ་གཞུགས།
Mutant	འགྱུར་ཕྱོག་བྱུང་བའི།	Population	ཆོགས་འདུས།
Mutation	འགྱུར་ཕྱོག་།	Potassium	སྒྱུག་སེལ་དཀར་པོ།
Myeloma	རྒྱུ་འབྲས་རྩལ་རྒྱུ་འབྲས་ནད།	Primitive streak	གནའ་མིག་།
Natural killer cell	རང་བྱུང་གསོད་བྱེད་སྤ་སྤང་།	Progesterone	སྒྱེ་ཕྱོགས་ཆེན་གཤེར།
Natural selection	རང་བྱུང་འདེམས་སྒྱུག་།	Prokaryote	ཉིང་བྲལ་སྒྱེ་དངོས།
Neutrophil	བར་ལེན།	Prokaryote cell	ཉིང་བྲལ་སྤ་སྤང་།
Nuclear membrane	ལྗེ་ཉིང་སྒྱི་མོ།	Pronuclei	ལྗེ་ཉིང་སྤ་ཕོགས།
Nucleoid	ཉིང་འབྲ།	Prophase2	སྒྱུག་རོ་གཉིས་པ།
Nucleolus	ཉིང་སྤ།	Prostate gland	སྒྱེ་འཕེལ་ཆེན་བྲ།
Nucleosomes	ཉིང་གཞུགས།	Protein	སྒྲི་དཀར།
Nucleus	ལྗེ་ཉིང་།	Recessive	ཡིབ་གས་ཆེ་བ།
Nurse cell	གཡོག་བྱེད་སྤ་སྤང་།	Ribosomes	རེ་སྒོ་སྤ་གཞུགས།
Offspring	རིགས་སྒྱུག་རྒྱུད་འཛར།	RNA	ཨར་ཨན་ཨ།
Organ	དབང་པོ།	Segment polarity gene	ཆལ་བུའི་སྒྲེ་ཕྱོགས་རིགས་ཇས།
Organ system	དབང་པོའི་མ་ལག་།	Semen	ཁུ་བ།
Organelles	དབང་སྤ།	Seminal vesicles	ཁུ་སྒྲོད།
Organism	སྒྱེ་དངོས།	Signaling pathway	བར་འཕྲིན་རྒྱ་ལམ།

Somatic cell	ལུས་ཁྱིམ་ཕ་ས་ལྔ་	Uterine epithelium	བུ་སྒོང་ཤུན་ཅི།
Somatic mutation	ལུས་ཁྱིམ་འགྱུར་ལྡོག་	Vacuole	གཤེར་མུ།
Species	ཉི་རིགས།	Vacuole	གཤེར་མུ།
Spleen	མཆེར་པ།	Virus	གཉན་སིན།
Stabilizing selection	དབུས་གནས་འདེམས་སྒྲུག་	white blood cell	ཁག་དཀར་ཕ་ས་ལྔ་
Stem cell	མ་རྒྱུ་ཕ་ས་ལྔ་	Yolk sac	སེར་རིལ་ཤུན་པ།
Sugar	ཀ་ར།	Zona	ལྷུ་མ་ཁྱི།
Survival	འཆོ་གནས།	Zona hatching	ལྷུ་མ་ཁྱི་ཞིག་དོལ།
T cell	ཉི་ཕ་ས་ལྔ་	Zygote	ཅུ་ཁག་འདུས་གོང་།
Telomere	མཐུག་ཆ།		
Telophase	འཐུམ་དོ།		
Telophase1	འཐུམ་དོ་དང་པོ།		
Telophase2	འཐུམ་དོ་གཉིས་པ།		
Testosterone	ཕོའི་ཆེན་གཤེར།		
Thymine	ཐ་ཡི་མིན།		
Thymus	བྲང་ཆེན།		
Tight cell junction	ཕ་ས་ལྔ་གི་ས་ཆོགས་དམ་པོ།		
Tissue	ཕུང་ལུག།		
Tonsils and adenoids	ལྷེ་ཅའི་ཆེན་བྱ་དང་། ལྷེ་ཚུང་ཆེན་བྱ།		
Trait	ཁྱད་གཤིས།		
Transcript	ཕབ་ཆོག་		
Transcription	ཕབ་བཟུ།		
Transcription factors	ཕབ་ལེན་རྒྱུན་ཇས།		
Translation	ཕབ་སྒྱུར།		
Tree of life	ཆོ་སྒོག་སྒོང་པོ།		
Trophoblast	འཆར་རྒྱུན་ཕ་ས་ལྔ་		
Trophoectoderm	འཆར་རྒྱུན་ཕྱི་ཤུན།		
Umbilical cord	ལྷེ་ཐག།		
Unicellular	ཕ་ས་ལྔ་གཅིག་ལྔ་		
Uracil	ཡུ་རེ་སེལ།		